

RE - SIELUNHOITOTERAPIA – KOLKUTUS
PARATIISIN PORTEILLE
Ihmiskäsitys sekä teologisen ja psykologisen ajattelun
suhde Vivamon terapeuttisen sielunhoidon
koulutuksessa vuosina 2010 - 2012

Marjo Ojalammi
Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma
Elokuu 2013

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllinen teologia
Tekijä – Författare Ojalammi, Marjo Elisabet		
Työn nimi – Arbetets titel RE -sielunhoitoterapia – Kolkutus Paratiisin porteille: Ihmiskäsitys sekä teologisen ja psykologisen ajattelun suhde Vivamon terapeutin sielunhoidon koulutuksessa vuosina 2010 – 2012.		
Oppiaine – Läroämne Käytännöllinen teologia		
Työn laji – Arbetets art Pro Gradu -tutkielma	Aika – Datum Elokuu 2013	Sivumäärä – Sidoantal 123
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Tutkimuksessa tarkastellaan Vivamon Rikotusta eheä terapeutin sielunhoidon koulutuksessa ilmenevää ihmiskäsitystä vuosina 2010-2012. Tutkimusmateriaali sisältää koulutuksen opetussuunnitelman luentomateriaaleineen samoilta vuosilta. Lisäksi tutkimuksen lähdemateriaaliin sisältyy RE -sielunhoitoterapiamallin kehittäjän Seppo Jokisen kirja, Rikotusta eheä, vuodelta 2011 jossa hän esittelee sielunhoitoterapiamallinsa. Jokisen formaatti on Vivamon opetuksen perustana, jonka ympärille on kehitetty lisäkoulutusta.</p> <p>Tutkimuksessa selvitetään koulutuksen oppimateriaalissa ilmenevää ihmiskäsitystä ja sitä minkälaiseen teologiseen ja psykologiseen oppipohjaan koulutusmateriaali perustuu. Keskiössä on teologisen ja psykologisen ihmiskuvan suhde. Tarkastelen lähdemateriaalia sekä systemaattisen teologian dogmatiikan että käytännöllisen teologian sielunhoidon perinteiden valossa. Lähdemateriaalini monimuotoisuuden vuoksi olen käyttänyt systemaattisen analyysin ja sisällönanalyysin yhdistelmää.</p> <p>Tutkimukseni rakenne etenee koulutusteemojen mukaisesti. Ihmiskäsityksen sekä teologisen ja psykologisen ajattelun selvittämiseksi tarkastellaan kutakin koulutusteemaa erikseen. Koska aihealueesta ei ole aikaisempaa akateemista tutkimusta, pyrkimykseni on ollut selvittää tutkimuskysymyksiäni ja tutkimusnäkökulmani lisäksi myös laajemmin sitä, mistä RE -sielunhoitoterapiassa on kysymys.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena on, että lähdemateriaalissa esiintyy monia psykologisia ihmiskuvia. Koulutusmateriaalista ilmeni useita psykologian ja psykoterapian teorioita ja metodeja. Teologinen ja kristillinen ihmiskuva vaihteli Jokisen luomisteologisesti painottuneesta ihmiskuvasta lunastusteologiseen ja kristologiseen ihmiskuvaan lunastusteologinen ihmiskuvan ollen keskiössä. Jokisen terapeuttisielunhoidollinen päämäärä on ihmisen palauttaminen luomiskertomuksen tilaan, jossa ihminen on Jumalan kuva. Täydellisimmän ihminen on Jumalan kuva miehen ja naisen rakkaudessa ja kommunikatiivisessa yhteydessä. Jumala on rakkaus, siksi imago Dei tulee miehen ja naisen rakkaudessa parhaimmillaan esiin. Koska mies ja nainen on luotu erilaisiksi ja toisiaan täydentäviksi, pelkkä mies tai nainen ei voi olla kokonainen Jumalan kuva, kuten eivät samaa sukupuolta olevat pariskunnat.</p> <p>Eksplisiittisesti ilmaistaan koulutuksen psykologisen ihmiskuvan olevan teologiselle ihmiskuvalla alisteinen. Implisiittisesti materiaalista nousi useita psykologisia ihmiskuvia, joiden voi ajatella olevan poleemisia Raamatun ihmiskuvien kanssa.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Sielunhoitoterapia, sielunhoito, terapia, psykoterapia, sielunhoitoterapeutti, RE -sielunhoitoterapeutti, pastoraalipsykologia, psykologia, psykiatria, ihmiskäsitys, ihmiskuva, auttaja, autettava, asiakas, Seppo Jokinen, imago Dei, Jumalan kuva, RE -sielunhoitoterapeutti, Vivamo.		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	4
1.1. Taustaa tutkimukselle.....	4
1.2. Tutkimuksen tavoitteet, lähdeaineisto ja tutkimuskysymykset	6
1.3. Tutkimusmenetelmä	7
1.4. Aikaisempi tutkimus, valittu viitekehys ja tutkimuksen luotettavuus	8
2. KATSAUS SIELUNHOIDON, PSYKOTERAPIAN JA PASTORAALIPSYKOLOGIAN KEHITYKSEEN SUOMESSA.....	10
2.1. Sielunhoidon käsite ja sielunhoito auttamismenetelmänä	11
2.2. Sielunhoidon kehittyminen kohti psykoterapian integroimista teorianmuodostukseensa	14
2.3. Pastoraalipsykologia ja sen laajeneminen.....	18
2.4. Psykologian, psykiatrian ja psykoterapian näkökulmia sielunhoidolliseen auttamiseen	19
2.5. Antropologinen sairauskäsitys.....	24
2.6. Ihmiskuva - ja ihmiskäsitys käsitteiden välinen ero	26
2.7. Vivamon terapeuttisen sielunhoitokoulutuksen rakenne	28
3. RIKOTUSTA EHEÄ TERAPEUTTISEN SIELUNHOIDON KOULUTUS VIVAMOSSA	30
3.1. Koulutuksen teologiset perusteet yhdistettynä kehityopsykologiseen teoriapohjaan.....	30
3.2. Kriisi- ja traumaterapia terapeuttisen sielunhoidon välineenä	41
3.3. Eri terapiasuuntaukset ja sielunhoitomallit	43
3.4. Seppo Jokisen Rikotusta eheä -sielunhoitoterapiaformaatti	47
3.5. RE –sielunhoitoterapeutin työtaidot ja oma jaksaminen	72
3.5.1. Terapeutin oman hyvinvoinnin merkitys ja terapiatyö	74
4. SEKSUAALISUUS LAHJANA JA HAAVOITTUNUT SEKSUAALISUUS	79
4.1. Haavoittunut seksuaalisuus ja seksuaalinen hyväksikäyttö.	81
4.2. Seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisy	85
4.3. Seksi- ja päihderiippuvaisen auttaminen	88
4.3.1. Addiktoituneen asiakkaan motivaation lisääminen toipumisen prosessiin.....	92
5. PERHE JA SEN HYVINVOINTI RE -TERAPEUTTISEN SIELUNHOIDON OPETUKSEN KESKIÖSSÄ.....	93

5.1. Lapsiperheet ja vanhemmuus.....	110
5.2. Perheväkivallan kohtaaminen	111
5.3. Ikääntyvä pari ja perhe.....	115
5.4.. Naimattomuus, yksin eläminen ja hengellisyys.....	115
6. KOLKUTUS PARATIISIN PORTEILLE – JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUSTULOKSET	118
Lähteet	125
Kirjallisuus	125

1. Johdanto

1.1. Taustaa tutkimukselle

Muutama vuosi sitten huomasin, että on olemassa uusi ammattinimike: sielunhoitoterapeutti. Minussa heräsi kiinnostus, mistä oikein on kysymys, mitä ja minkälaista on sielunhoitoterapia. Miten ja missä sielunhoitoterapeutiksi voi opiskella? Minkälainen koulutus pohja vaaditaan ennen kyseiseen koulutukseen hakeutumista? Internetiä selailtuani huomasin, että valmiilla sielunhoitoterapeuteilla voi olla melko vaihteleva pohjakoulutus¹ ja itse sielunhoitoterapiakoulutus on noin kaksi vuotta kestävä monimuotokoulutus. Olin melko hämmäntynyt, koska minulla oli ollut se käsitys, että terapeutiksi kouluttautuminen on vaativa ja pitkä prosessi. Koska sielunhoitoterapia oli minulle täysin uusi ja tuntematon käsite aloin selvittää, mistä tässä terapiamuodossa on kysymys ja minkä tasoista ja laatuista kyseinen terapia on. Onko sielunhoitoterapiassa kysymys ensisijassa sielunhoidosta vai psykoterapiasta? Perustuuko se etupäässä kristilliseen uskoon vai onko etualalla jokin tai jotkin psykoterapian muodot ja tekniikat? Mikä sielunhoitoterapian suhde on muihin terapioihin ja sielunhoitoon? Minkälaista sielunhoitoterapian koulutus on eli minkälainen tieto – ja taitopohja sielunhoitoterapeuteille koulutuksen avulla pyritään luomaan?

Alustavasti tutustuessani aihepiiriin, huomasin, että sielunhoitoterapiaa tarjoavia terapeutteja on tarjolla melko runsaasti. Koska sielunhoitoterapeuttien

¹ Esimerkkejä koulutustaustoista, katso <http://www.suomensielunhoitoterapeutit.fi/?sid=19>. Katsottu 2.8.2013.

pohjakoulutuksen vaatavuustaso voi vaihdella melko paljon, voi loogisesti tehdä sen johtopäätöksen, että myös sielunhoitoterapian laatu voi olla vaihtelevaa. Näitä samoja kysymyksiä on tiedotusvälineissäkin pohdittu jonkin verran.² Myös Internetin keskustelupalstoilla asiaa pohditaan.³ Useat terapeutit toimivat yksityisyrittäjinä. Heidän veloittamansa hinnat vaikuttavat vaihtelevan 45 – 65 euroa tunnilta.⁴ Sielunhoitoterapeutit voivat antaa terapiaa myös seurakunnissa tai kolmannen sektorin hoitopaikoissa, jotka toimivat yhdistysmuotoisina. Jotkut sielunhoitoterapeutin koulutuksen saaneista toimivat myös vapaaehtois pohjalta seurakunnissa tai vapaaehtoisjärjestöissä.

Suomen sielunhoitoterapeuttien⁵ nettisivun mukaan sielunhoitoterapia on

ammattillista kristillistä terapiatyötä, jossa pyritään kokonaisvaltaisesti auttamaan ihmistä hänen ongelmissaan kristillisen ihmiskäsityksen pohjalta. Tämä tapahtuu ihmisen yksityisyyttä ja yksilöllisyyttä kunnioittaen. Toiminta on aina asiakaslähtöistä, hänen tarpeistaan käsin yhdessä tehtyjen tavoitteiden mukaista. Sielunhoitoterapia perustuu terapeutin ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen ja asiakkaan kunnioittamiseen. Sielunhoitoterapia on prosessiluonteista ja siinä yhdistyy psykologinen ja hengellinen näkökulma. Sielunhoitoterapia on tarkoitettu jokaiselle, joka haluaa käsitellä asioitaan turvallisessa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä.⁶

Miten sielunhoitoterapian voi objektiivisesti määritellä? Alan järjestöt ja kouluttajat käyttävät termejä sielunhoito, terapia, sielunhoitoterapia, sisäinen paraneminen ja sisäinen eheytyminen vaihtelevasti ja osin synonyymisesti. Määrittelen näiden termien sisällön sielunhoitoterapian omassa viitekehyksessä. Tutkimusaiheeni ymmärtämisen vuoksi on syytä tarkastella edellä mainittuja termejä myös laajemmin, teologian, psykologian ja psykiatrian näkökulmista. Näiden tieteenalojen sisältä valitsin tarkemmiksi viitekehyksiksi teologian alalta sielunhoidon ja pastoraalipsykologian viitekehykset. Psykologian tieteenalalta olen valinnut erityisesti psykoanalyttisen ja syvyyspsykologisen viitekehyksen, koska sielunhoitoterapia nojaa psykologisessa teorianmuodostuksessaan pääasiassa tähän Freudin ja hänen seuraajiensa perustalla lepäävään perinteeseen. Tärkeitä näköaloja tarjoavat myös muut psykoterapeuttiset koulukunnat ja -metodit kuten kognitiivisen- ja behavioristisen terapian alat.

² <http://www.tampereenkirkkosanommat.fi/uutiset.html?114>. Katsottu 28.9.2012.

Kirkko & kaupunki 15.2. 2012. Numero 6.

³ Esim. <http://keskustelu.suomi24.fi/node/834475>. Katsottu 12.9.2012.

⁴ Hinnoista esimerkkejä: katso: http://www.sielunhoitoterapia.info/index.php?p=1_8_Palvelut.
<http://haavary.palvelee.fi/15>.

http://www.sielunhoitoterapia.info/index.php?p=1_10_Sielunhoitoterapeutti-Jarmo. Katsottu 2.8.2013.

⁵ Suomen sielunhoitoterapeutit ry on sielunhoitoterapeuttien kattojärjestö.

⁶ <http://www.suomensielunhoitoterapeutit.fi/>. Katsottu 2.8.2013.

Julkinen sairaanhoito ja erityisesti sen psykiatrinen osa kamppailee supistusten ja leikkausten paineessa. Sairaalahoitoa pyritään vähentämään ja avohoitoa lisäämään psykiatrinen potilaiden kohdalla. Avohoidon resurssit eivät pysty vastaamaan kasvaneisiin haasteisiin. Tämä näkyy jo seurakuntien diakonian asiakkaissa, joista yhä useampi on mielenterveyskuntoutuja.⁷ Näin ollen on oletettavaa, että myös sielunhoitoterapiaan hakeutuu yhä enenevässä määrin mielenterveyskuntoutujia. Osalla heistä saattaa olla vakavia psyykkisiä sairauksia, kuten bipolaarihäiriötä, skitsofreniaa ja psykoottistasoista masennusta. Mitä sielunhoitoterapian oppimateriaaleissa opetetaan psykiatrisista sairauksista ja niistä toipumisesta? Miten sielunhoitoterapian teoreettinen oppipohja ymmärtää rajansa?

1.2. Tutkimuksen tavoitteet, lähdeaineisto ja tutkimuskysymykset

Sielunhoitoterapia on suhteellisen uusi ilmiö. Ensimmäisiä sielunhoitoterapeutteja alettiin kouluttaa Vivamossa⁸ vuonna 2000. Koulutus on kaksivuotinen monimuotokoulutus, joten ensimmäiset sielunhoitoterapeutit valmistuivat vuonna 2002. Koska sielunhoitoterapiasta ei ole aikaisempaa tutkimusta saatavilla, tutkimustehtäväni on ”ammottava kuilu”. Tästä syystä on ensin hahmoteltava kokonaiskuva siitä, mitä sielunhoitoterapia on? Tutkielmani tarkoituksena on lisätä ymmärrystä siitä, mistä sielunhoitoterapiassa on kysymys. Pyrin määrittelemään termin RE -sielunhoitoterapia täsmällisesti. Minkälainen on sielunhoitoterapia -käsitteen teologinen ja psykologinen luonne ja rakenne eli minkälaisiin teologisiin ja psykologisiin oppirakennelmiin sielunhoitoterapia liittyy. Mitä psykoterapeuttisia ja muita terapeuttisiksi katsottavia malleja ja suuntauksia sielunhoitoterapiakoulutuksessa opetetaan?

Mitkä ovat näiden koulutusmateriaalien sisältämät käsitykset ihmisestä, Jumalasta, terveydestä, sairaudesta, psyykkisestä eheydestä, parantamisesta ja eksistenssistä? Minkälaiseen teologiseen, psykologiseen, filosofiseen ja lääketieteelliseen⁹ maailmankuvaan, teoriaan ja tietotaitoon sielunhoitoterapia -koulutuksen oppipohja perustuu? Lyhyesti ilmaistuna, tutkin sielunhoitoterapia -koulutuksen välittämää ihmiskuvaa tai ihmiskuvia. Tutkimusnäkökulmani olen

⁷ Kiiski 2009, 236-237.

⁸ Vivamo on Kansan raamattuseuran perustama ja ylläpitämä kansanopisto Lohjalla.

⁹ Lääketieteellisen maailmankuvan voi katsoa olevan individualistinen, koska lääketiede perustuu suurelta osin yksilön sairauksiin ja niiden hoitamiseen.

kohdistanut siihen, kuinka koulutusmateriaaleissa psykologia ja teologia suhteutuvat toisiinsa. Päättökysymykseni ovat:

1. Minkälainen ihmiskäsitys sielunhoitoterapia -koulutusmateriaalista välittyy?
2. Minkälaiseen teologiseen ja psykologiseen oppipohjaan koulutusmateriaali perustuu?
3. Kuinka koulutusmateriaalissa esiintyvä teologia ja psykologia suhteutuvat toisiinsa ja miksi materiaaliin on valittu juuri nämä teologiset opit ja psykologiset teoriat?

Tarjolla olevista sielunhoitoterapia -koulutuksista olen paneutunut Suomen vanhimpaan koulutukseen eli RE -sielunhoitoterapiaan, joka on lyhenne sanoista Rikotusta eheä. RE -sielunhoitoterapeutteja koulutetaan Lohjan Vivamossa.

Lähdemateriaalin olen rajannut käsittämään Seppo Jokisen Rikotusta eheä -kirjan, jossa RE -sielunhoitoterapia malli on esitetty ja Rikotusta eheä terapeuttisen sielunhoidon koulutuksen opetussuunnitelman luentomateriaaleineen vuosien 2010-2012 opintojaksolta.

1.3. Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen; se pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman luotettavasti, mutta ei pyri yleistettävyyteen. Koska lähdemateriaalini ei monimuotoisuutensa vuoksi taivu pelkkään systemaattiseen analyysiin tai sisällönanalyysiin,¹⁰ olen tehnyt tutkimustani varten näistä metodeista yhdistelmän, jolla olen saanut relevantisti esiin tutkittavan ilmiön, sen rakenteet ja merkityksen. Systemaattinen analyysi on ”analyysiperhe”, johon sisältyy joukko tekstianalyttisiä metodeja.¹¹ Näitä ovat käsiteanalyysi, väitelauseanalyysi, argumentaatioanalyysi ja edellytysanalyysi.¹² Analyysini aloitin lukemalla tekstimassan useaan kertaan lävitse pyrkien ymmärtämään tekstin kantavan rakenteen hyvin. Tämän jälkeen referoin tekstin pitäen mielessäni tutkimusnäkökulman ja tutkimuskysymykset. Lähdemateriaali käsittää runsaasti PowerPoint -kalvoja, joten niiden osalta ”referointi” on käytännössä ollut ”tekstiaukkojen” täyttämistä ja relevanttien tulkintojen tekemistä. Tämä on ollut haastava tehtävä ja on hyvä muistaa, että tutkija(kin) on ihminen. Errare humanum est. Tutkimuksen merkittävänä tavoitteena on ollut lähdemateriaalin ihmiskuvien ja ihmiskäsityksien selvittäminen. Koska nämä voivat olla paitsi

¹⁰ Kyngäs, sisällönanalyysi. artikkeli Hoitotiedelehdessä Vol. 11, nro 1/-99..

¹¹ Systemaattinen analyysi tutkimusmenetelmänä. <http://www.wedu.oulu.fi/tutkimus/systesse.htm>.

¹² Jolkkonen 2007, 12-20.

avoimesti, myös implisiittisesti ilmaistuja, on ollut tarpeen tarkastella tekstimassaa kokonaisuutena ja verrata yksittäisiä käsitteitä, lauseita ja kappaleita sekä aihekokonaisuuksia koko tekstimassaan ja sen välittämään ihmiskäsitykseen. Systemaattisesta analyysistä olen painottanut edellytysten analyysia, siis sitä mitä taustaoletuksia tekstiin sisältyy. Tulkintani on pyörinyt hermeneuttista kehää etsien uskottavaa kokonaistulkintaa, johon tutkimustulokset voi tiivistää. Olen ensin pyrkinyt ymmärtämään tekstiä siitä itsestään käsin (immanenttisesti), jonka jälkeen olen etäännyttänyt tekstin itsestäni, tavoitellen mahdollisimman objektiivista tulkintaa. Kun olen selvittänyt tekstin kantavan sisällön, argumentit, teemat ja terminologian viitekehyksenä teksti itse, olen siirtynyt teorialähtöiseen systemaattiseen analyysiin, jossa olen soveltanut tekstin ulkopuolista viitekehystä ja teoriaa. Tässä vaiheessa olen suorittanut vertailua ja kritiikkiä.

Kvalitatiivinen aineistoon pohjautuva analyysini on ollut koko tutkimusprosessin ajan jatkuvaa vuoropuhelua aineiston, teorian ja tutkijan hermeneuttisen prosessin välillä. Yllätyksiä on tullut vastaan ja prosessia on ollut tarpeen tarkistaa.¹³ Tärkeää on ollut pitää mielessä kyky kyseenalaistaa oma tulkinta ja kehittyvä teoria ja testata sitä aineistolla ja jo olemassa olevalla teorialla.¹⁴ Tutkimusprosessi ei ole edennyt suoraviivaisesti, vaan syklisesti.

1.4. Aikaisempi tutkimus, valittu viitekehys ja tutkimuksen luotettavuus

Koska sielunhoitoterapia sisältää sekä sielunhoidon että terapian menetelmiä, on ollut aiheellista perehtyä yleisenä viitekehyksenä sekä sielunhoitoon että eri psykoterapian muotoihin. Ongelmalliseksi tutkielmani kannalta muodostui se seikka, että sekä sielunhoidon, että psykoterapioiden kenttä on varsin laaja ja molemmat termit määritellään varsin moninaisesti. Sielunhoidon viitekehyksenä käytän suomalaista luterilaista sielunhoitoa, joka kehittyi kohti nykyistä muotoansa erityisesti 1960 -luvulta alkaen. Soveltamani psykoterapian viitekehys käsittää linjan, joka lähtee Freudin psykoanalyysistä ja hänen seuraajiensa syvyyspsykologisista teorioista uudempiin behavioristisiin ja kognitiivisen psykoterapian metodeihin saakka. Tutkimukseni edistyessä olen huomannut, että valintani on ollut adekvaatti – työläydestään huolimatta, koska nykyään eri psykoterapian muodot ottavat teoriaa ja metodeja toisiltaan yhä

¹³ Laaksovirta 1988, 60-61.

¹⁴ Laaksovirta 1988, 60-61.

enemmän.¹⁵ Psykologia heijastaa kulttuurissa vallitsevia arvoja¹⁶, joten nykyaikaisessa moniarvoisessa yhteiskunnassa on luonnollista, että myös psykoterapiat moniarvoistuvat. On huomattava, että termi terapia on merkitykseltään laaja, koska se ei ole suojattu ammattinimike. Sen sijaan termi psykoterapia on suojattu Suomessa lailla.

Sielunhoidosta on tehty laajasti tutkimusta sekä Suomessa että kansainvälisesti, koska sielunhoito on kuulunut kristillisen elämän peruspilareihin jo varhaisesta historiasta. Sielunhoito voidaan ymmärtää monella eri tavalla; se voidaan määritellä laajasti tai suppeasti kuulumaan jumalanpalveluksista diakoniaan ja seurakuntalaisten arkielämään asti. Sitä voidaan harjoittaa seurakunnan ammattilaisten tai vapaaehtoisten toimesta seurakunnan tiloissa tai muissa tiloissa. Laajasti ajatellen jokainen seurakuntalainen voi olla sielunhoitaja toiselleen. Suppeasti ajatellen vain pappi voi antaa sielunhoitoa vaikkapa seurakuntalaisen ripin yhteydessä tai sairasvuoteen äärellä. Aikaisemmin historiassa sielunhoito saatettiin ymmärtää nimenomaan ripiksi ja ehtoolliseksi. Se perustui keerygmaattiseen, julistavaan otteeseen¹⁷. Noin 1960 -luvulta alkaen, pääosin Irja Kilpeläisen toimesta, Suomeen rantautui dialoginen ja asiakasta kuunteleva sielunhoitoperinne.¹⁸

Pastoraalipsykologista tutkimusta ja kirjallisuutta on saatavilla, vaikka termi pastoraalipsykologia on melko uusi. Lyhyesti määriteltynä pastoraalipsykologia hyödyntää sekä teologiaa, että psykologiaa tasavertaisesti asiakkaan kohtaamisessa ja hoitamisessa. Termi hakee kuitenkin vielä paikkaansa sekä teologian harjoittamisessa että tutkimuksessa ja sen vuoksi termin määrittely on jonkin verran vaihtelevaa.¹⁹

Sielunhoitoterapiasta ei ole akateemista tutkimusta aiemmin tehty.²⁰ Koska tutkimukseni perustuu Suomessa tähän mennessä eniten sielunhoitoterapeutteja kouluttaneen tahon koulutusmateriaaleihin vuosilta 2010-2012, tutkimukseni antaa varsin relevanttia tietoa nykyisestä terapeuttisen sielunhoidon koulutuksesta. Vivamon koulutus on saanut ACC Finlandin kreditoinnin ja sieltä valmistuneet sielunhoitoterapeutit voivat olla Suomen sielunhoitoterapeutit ry:n jäseniä.

¹⁵ Kalska 2012, 103. Kognitiivis-analyttinen psykoterapia.

¹⁶ Ojanen 1996, 420.

¹⁷ McClure 2010, 82.

¹⁸ Kiiski, 2009, 39-40.

¹⁹ Zijlstra 1995, 16, 18.

Suomen ACC²¹ on laatinut koulutuskriteerit, joita se vaatii hyväksymiltään koulutuksilta. Suomen sielunhoitoterapeutit ry ottaa jäsenikseen vain sen säännöt ja eettiset ohjeet hyväksyvät sielunhoitoterapeutit. On huomioitava, että molemmat järjestöt ovat alan etujärjestöjä. Sielunhoitoterapeutti -ammattinimike ei oikeuta Kelan myöntämään psykoterapian korvaukseen eikä Valvira²² valvo ammattinimikkeen käyttäjien antaman terapian laatua.

Tutkimukseni perustuu kouluttajalta saamaani tekstimateriaaliin.

Tutkimukseni luotettavuutta voi heikentää se, että en voi olla täysin varma kuinka kattavaa vastaanottamani materiaali on. Toisin sanoen, puuttuuko lähdemateriaalista jokin osa, jolla olisi tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää lisäarvoa.

2. KATSAUS SIELUNHOIDON, PSYKOTERAPIAN JA PASTORAALIPSYKOLOGIAN KEHITYKSEEN SUOMESSA

Viime vuosina sielunhoitotyössä on yleistynyt pastoraalipsykologian käsite, jonka myötä teologian ja psykologian vuoropuhelu on syventynyt. Teologian voi katsoa tarvitsevan pastoraalipsykologiaa voidakseen sanoittaa inhimillisen kokemuksen, sillä jokainen ihmisen uskonnollinen kokemus on myös psykologinen tapahtuma.²³ Pastoraalipsykologian tehtäväkenttä on rajattu koskemaan Jumalan ja ihmisen välisen suhteen ihmisen puoleista päätä, sen näkökulma on siis horisontaalinen.²⁴ Sielunhoitajat ovat viime aikoina halunneet etsiä kokonaisvaltaisia tapoja ymmärtää ihmistä, mutta pitää esillä myös jumalallinen todellisuus. Siksi pastoraalipsykologiaan liittyy kiinteästi pastoraaliteologia. Pyrkimyksenä on rakentaa silta ihmisen arkitodellisuuden ja teologian välille. Koska sielunhoitoterapian pyrkimyksenä voi nähdä kristillisen teologian ja psykologisen sekä psykoterapeuttisen tiedon integroimisen ihmisen auttamisessa, sen voi katsoa liittyvän pastoraaliteologiseen viitekehykseen.

On huomattava, että sielunhoito on kautta historiansa operoinut vertikaalisen ja horisontaalisen ulottuvuuden leikkauspisteessä eli ihmisen ja

²⁰ Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa, Aija Virasoja on tehnyt opinnäytetyön vuonna 2012, joka sivuaa tutkimusaiheittani. Työn nimi on Sielunhoitoterapian vaikutus mielenterveyskuntoutujan toimintakykyyn.

²¹ ACC on lyhenne sanoista The Association of Christian Counsellors.

²² Valvira on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

²³ Zijlstra 1995, 16.

²⁴ Zijlstra 1995, 13, 16, 18.

Jumalan välisessä kohtaamisen paikassa, joka on ihmisen sielu eli psyyke.²⁵ Tässä pisteessä voi katsoa teologisesti ja psykologisesti olevan kristillisen armon - käsitteen paikan ihmisen kokemusmaailmassa. Ihminen voi kuitenkin kokea sielunelämässään tämän leikkauspisteen hyvin ahdistavana ja syyttävänä, jolloin ihmisen psyykkisessä kokemuksessa voi olla jotain korjattavaa.²⁶ Sielunhoidon päämäärä on rakkauden, armon ja toivon löytäminen kärsivän lähimmäisen elämään. Lähimmäistä on luterilaisen uskontulkinnan mukaisesti autettava hänen todellisten tarpeidensa mukaisesti. Oikeus auttaa on niillä, joilla on tähän tarpeeseen nähden oikeita taitoja ja tietoja. Voidakseen auttaa sielunhoitajalla on oltava tarpeelliset työvälineet, mutta hänen on suostuttava myös Kristuksen kaltaiseen sijaistuuteen.²⁷ Hänen on suostuttava olemaan kärsimyksen container - funktiona eli hänen on kyettävä ottamaan kärsimys kannettavakseen ja palautettava se siedettävänä sielunhoidettavalle, kuten Matti Hyrck soveltaa tätä brittiläisen psykoanalyytikon W.R. Bionin luomaa Container -käsitettä.²⁸

2.1. Sielunhoidon käsite ja sielunhoito auttamismenetelmänä

Vaikka käsite sielunhoito on hyvin vanha, sen määrittäminen on vaikeaa. Erkki Kansanahon mukaan sitä ei pitäisi käyttää, ellei ensin ole määritellyt, mitä käyttäjä tuolla käsitteellä tarkoittaa. On huomattava, että myös sana psykoterapia, voidaan suomentaa sanalla sielunhoito.²⁹ Vaikka Raamatussa, sekä Vanhassa testamentissa, että Uudessa testamentissa on paljon viitteitä sielunhoidollisesta asenteesta ihmistä kohtaan, itse sielunhoito -sanaa siellä ei esiinny. Perinteisesti sielunhoidollisiksi Raamatun teksteiksi on tulkittu Psalmit ja Jobin kirja sekä evankeliumien välittämä viesti, erityisesti Jeesuksen asenne kärsiviä ihmisiä kohtaan. Jeesus oli ”hyvä paimen”, siksi sielunhoito-oppia nimitetään poimeniikaksi.³⁰ Samaan viittaa myös pastoraaliteologia ja pastoraalipsykologia, koska paimen sana on latinaksi pastor.³¹ Varhaisessa kirkossa sielunhoito kuului kaikille kristityille. Merkille pantavaa on, että kirkkohistorian kuluessa sielunhoitoa ei ole voinut erottaa sen teologisesta kehittymisestä. Tästä hyvänä esimerkkinä on viime vuosikymmenten kehitys, joka on pyrkinyt integroimaan

²⁵ Kettunen 1997a, 93.

²⁶ Kettunen 1997a, 99, 100.

²⁷ Aalto, Kirsti & Esko Martti & Virtaniemi Matti-Pekka (toim) 1997,8-10.

²⁸ Sielunhoidon käsikirja. Esipuhe,1997,8-10; Hyrck Matti, Jumalakuvat ja sielunhoito, 84-85; Kettunen, 1997a. 1997.

²⁹ Kettunen 1997b, 46.

³⁰ Uuden testamentin alkukielellä: poimen.

³¹ McClure 2010, 19; Kettunen 1997b, 46.

psykologian ja psykoterapian menetelmät kiinteästi sielunhoidon menetelmiin ihmisen auttamiseksi.³² Sielunhoitoterapian voi liittää osaksi tätä kehitystä, vaikka sen voi katsoa olevan eri asia kuin sieluhoito, johon ei perinteisesti kuulu vastikkeen ottaminen palveluista.

Sielunhoidollisiin menetelmiin on läpi kristinuskon historian kuulunut rippi eli syntien tunnustaminen ja anteeksijulistaminen, vaikka varhaisessa kirkossa sielunhoidoksi käsitettiin kaikki kirkon toiminta jumalanpalveluksista saarnaamiseen ja seurakunnan hallintoon asti. Päämäärä oli ihmisten sielujen hoitaminen niin että he pääsevät ikuiseen elämään.³³ Vähitellen katolisessa kirkossa sielunhoito alkoi merkitä lähinnä pakollista ripittäytymistä. Näin kirkko pyrki kontrolloimaan yksilön elämää. Lutherin reformaatio alkoi juuri rippikäytännön uudistamisesta; Lutherille rippi merkitsi syntisen ihmisen mahdollisuutta saada anteeksiantamus ja vapautus synneistään sekä kohdata jumalallinen lohdutus elämäänsä. Vähitellen, tultaessa 1800 -luvulle, sielunhoito alkoi merkitä Jumalan sanan julistamista yksityiselle ihmiselle. Vielä ensimmäisen maailmansodan jälkeen protestantismissa sielunhoidolla tarkoitettiin keerygmaattista, Jumalan sanan saarnaamista, yksityiselle ihmiselle.³⁴

Amerikkalainen sielunhoitoliike rantautui Suomeen 1920 - ja 1930 -luvuilla. Euroopassa 1960 – luku merkitsi todellisia muutoksen tuulia: amerikkalainen sielunhoitoliike ja pastoraalipsykologinen ajattelutapa levisivät nopeasti. Psykologisen ja teologisen opinmuodostuksen dialogi sai aikaan muutoksia sielunhoidollisessa ajattelussa.³⁵

Sielunhoitajan tehtäväksi nähtiin ensisijassa palveleminen ja auttaminen, ei niinkään opettaminen ja saarnaaminen. Peruslähtökohtana oli autettava ja hänen tarpeensa. Ydinasia oli teorian ja käytännön jatkuva dialogi eli vuorovaikutus. Sielunhoitajaksi tultiin käytännön töissä. Sielunhoitajaksi opiskelevan oli tärkeää reflektoida sitä mitä oli käytännössä oppinut. Tästä reflektoinnista kasvoi pastoraalipsykologian oppiala. Teoreettinen ajattelu kasvoi Paul Tillichin korrelaatioteologian perustalle, jonka mukaan ihmisen elämäntilanteen ja käytännön pitää olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.³⁶

Nykyään sielunhoitajan työ on ammatillistunut ja psykologia ei ole enää vain aputieteen asemassa. Onkin kiinnitettävä huomiota siihen, miten psykologian

³² Kettunen 1997b, 46.

³³ McClure 2010, 82.

³⁴ Kettunen 1997b, 47-48.

³⁵ Kettunen 1997b, 48.

ihmiskuva ja arvot ovat vaikuttaneet sielunhoidon ihmiskuvaan ja arvoihin sekä niihin päämääriin joita sielunhoidossa on.³⁷ (Osin tähän huomioon liittyy tämäkin tutkielma.)

Sielunhoidossa hengellisiin välineisiin ovat perinteisesti kuuluneet rippi, Raamattu, rukous ja ehtoollisen sakramentti. Näiden avulla on pyritty välittämään Jumalan läsnäoloa ja armoa. Ne ovat olleet tärkeällä sijalla yksilön jumalasuhteen hoitamisessa.³⁸ Ripin merkitystä terapeutisesti korostettiin 1960 -luvun alkupuolelle asti, mutta vähitellen alettiin ymmärtää psyykkisesti sairaiden kohdalla rippiin liittyvät ongelmat; syyllisyys voi olla myös sairasta syyllisyyttä.³⁹ Sielunhoidollinen keskustelu muuttui terapeuttisempaan suuntaan.⁴⁰

Tunne-elämän vaikeuksia alettiin sielunhoidossa huomioida enemmän kuin aikaisemmin ja psykoterapeuttisen tiedon hyödyntäminen lisääntyi. Toisaalta herätyskristillisyydessä kritisoitiin psykoterapiaa – tämä on muuttunut päin vastaiseksi nykyaikana. Tästä yhtenä osoituksena on, se että RE - sielunhoitoterapian luoja, Seppo Jokinen on koulutukseltaan Suomen vapaakirkon pastori. Janne Kivivuori argumentoi pietististen piirien suotuisuutta psykologian suuntaan.⁴¹ Psykoterapeuttisia menetelmiä hyödyntävä sielunhoito pyrki paneutumaan ihmisten vaikeuksiin ja muuttamaan yksilön kuvaa omasta todellisuudestaan. Enää ei mietitty miten on lupa auttaa, vaan miten voidaan auttaa parhaiten. Tämä muutti myös sielunhoidon päämäärää; tärkeäksi nousi potilaan kokonaistilanne ja parantuminen, vaikka sielun pelastuminenkin pidettiin mielessä.⁴²

Lähimmäiskeskeisessä sielunhoidossa oli kolme tärkeää piirrettä: Sielunhoidollisen keskustelun painopiste tulee olla autettavassa, hänen häiriönsä uskotaan olevan tunne-elämän alueella ja sielunhoitaja ei ole tuomari, neuvoja tai opastaja. Taustalla lähimmäiskeskeisessä sielunhoidossa on dynaamisen psykologian näkemys ihmisestä. Se ei kuitenkaan pyrkinyt ihmisen paljastamiseen ja muuttamiseen, vaan tukemiseen.⁴³

Aina 1970 -luvun alkuun asti ajateltiin psykologian olevan teologian ja sielunhoidon aputiede. Tultaessa 1980 -luvulle sielunhoidossa lisääntyi näkemys,

³⁶ Kettunen 1997b, 49.

³⁷ Kettunen 1997b, 46-50.

³⁸ Kettunen 1997a, 88.

³⁹ Kettunen 2011, 91-96. Kettunen puhuu häpeästä sairaan syyllisyyden sijasta.

⁴⁰ Kettunen 1997a, 89.

⁴¹ Kivivuori 1999, 127.

⁴² Kettunen 1997a, 90.

⁴³ Kettunen 1997a, 90-91.

että psykologian ja teologian oli oltava dialogissa keskenään. Sielunhoidossa orientoiduttiin uudelleen tiedostamattoman persoonallisuuden osan merkitykseen uskonelämässä. Uskolla nähtiin olevan vastineensa sekä tiedostamattomassa että tiedostetussa persoonallisuuden osassa. Teologista antropologiaa, kristologiaa ja syvyyspsykologiaa ei voinut erottaa toisistaan.⁴⁴

2.2. Sielunhoidon kehittyminen kohti psykoterapian integroimista teorianmuodostukseensa

Suomessa kirkollinen ja teologinen keskustelu psykoterapiasta alkoi toisen maailmansodan jälkeen 1940 -luvulla. Tällöin viitattiin siihen, että psykoterapialla ja sielunhoidolla on eri tehtävä. Sielunhoito ohjasi ihmisiä Jumalan yhteyteen ja pelastukseen. Se näki avun tulevan ihmisen ulkopuolelta – Jumalalta.

Psykoterapian tehtäväalue liittyi sielunelämän terveyteen ja se operoi ihmisen omien voimavarojen ja psyyken rakenteiden korjaamisen parissa. Psykologia nähtiin aputieteenä teologialle ja sielunhoidolle. Psykologian katsottiin antavan hyödyllistä tietoa ihmisen psyyken rakenteista ja tarpeista, mutta näihin tarpeisiin voi vastata vain kristinuskon Jumala. Erityisesti C. G. Jungin psykologiseen teoriaan suhtauduttiin myönteisesti, koska se otti huomioon uskonnollisen elämän myönteiset vaikutukset ihmisen auttamisessa. Sitä vastoin Freudin psykoanalyysiin suhtauduttiin kielteisesti, koska sen ajateltiin edustavan materialistista ja jumalakielteistä maailmankuvaa. Psykoterapiaa saatettiin pitää kristillisen sielunhoidon kilpailijana. Vaara nähtiin myös siinä, että sielunhoito voi menettää erityislaatunsa ja tehtävänsä, koska sielunhoidolla on myös psykoterapeuttista merkitystä. Kuitenkin sielunhoito perusteltiin ihmisen uskonnollisella hädällä; kaipuulla Jumalan yhteyteen. Toisaalta syvyyspsykologialle ei haluttu antaa uskonnon asemaa. Uskonnollinen hätä alettiin nähdä ihmisen yksilöllisenä hätänä. Myös neuroosit ja psykoosit katsottiin olevan kasvava ongelma, joihin ei voinut saarnoilla vaikuttaa. Pappeja kannustettiin antamaan yksityistä sielunhoitoa ja kohtaamaan yksilön hätä. Tästä huolimatta, sielunhoidon tavoite oli yhtenäinen kirkon julistustyön kanssa – sielun iankaikkinen pelastus. Katsottiin, että sielunhoidolla oli kyllä opittavaa psykologialta, koska se lisäsi ihmistuntemusta ja ihmisen hädän ymmärtämistä.

⁴⁴ Kettunen 1997a, 93.

Psykoanalyysista opittiin se, että voidakseen antaa sielunhoitoa, sielunhoitajan oli oltava myös itse hoidettu.⁴⁵

Ristiriitaa aiheutti sekä sielunhoidossa että psykoanalyysin puolella 1950 -luvun Suomessa se, että teologia puhui syyllisyydestä vain syyllisyytenä Jumalan edessä, kun psykoterapiassa puhuttiin pelkästään sairaasta syyllisyydestä. Keskustelut eivät leikanneet toisiaan. Myös ajan sairauskäsityksessä oli oppialojen sisällä merkittävä ero; sielunhoidon avulla nähtiin voivan auttaa sielullisesti terveitä ihmisiä jumalasuhteen kysymyksissä, kun psykoterapian tehtävänä oli auttaa psyykkisesti sairaita sielullisen tasapainon etsimisessä.⁴⁶

Piispa Eino Sormunen huomautti, että biologiasta ei ole siltä etiikkaan. Sormunen ei hyväksynyt sitä, että psykoanalyysi olisi saanut kokonaistieteen paikan, jonka avulla olisi selitetty kaikki ihmisen ongelmat. Piispa muistutti siitä, että elämän tarkoituksen, syyllisyyden ja kärsimyksen ongelmaan ei voi saada vastausta kuin hyväksymällä myös uskonnollinen maailma. Sormunen ymmärsi ajan tavan mukaisesti syyllisyyden syyllisyytenä Jumalaa kohtaan.⁴⁷

Suomessa esiintyi 1950 -luvulla polemiikkia ja kritiikkiä paitsi psykoterapian ihmis- ja syntikäsitystä kohtaan, myös toisen suuntaisia näkemyksiä, joiden mukaan kristinuskon synti- ja syyllisyyuskäsitys nähtiin vaarallisena ihmisen psyykelle. Herätyskristillisyyden piirissä esiintyi kritiikkiä psykoterapiaa vastaan. Pääargumentti oli huoli siitä, että kaikkien asioiden katsottaisiin olevan ihmisen hoidettavissa. Kirkollisissa piireissä ajateltiin, että syntisyys ja syyllisyys ulottuvat ihmisen olemukselliseen puoleen saakka, eivätkä koske pelkästään ihmisen tunne-elämää.⁴⁸

Sielunhoidolla ja psykoterapialla oli eroavaisuuksia myös sairauskäsitteessä. Martti Simojoen mukaan sairauskäsityksessä voidaan erottaa lääketieteellinen ja kristillinen näkökulma. Hänen sielunhoitokäsitteeseensä kuului intentionaalinen tulkintamalli, jonka mukaan sairaudella on viesti, joka koskettaa koko ihmiskuntaa, joka on langennut pois Jumalan yhteydestä johon se on luotu. Simojoki huomautti, että sielunhoito ei ole ihmisen terveydenhoitoa, mutta ohjatessaan Jumalan yhteyteen se voi auttaa ihmistä kohti terveyttä ja eheyttä.⁴⁹

⁴⁵ Psykoanalyysia antavalla on velvoite oman psykoanalyysin läpikäymisestä. Kettunen 1997b, 52-55. Vrt. RE -sielunhoitoterapeuttikoulukseen sisältyy opiskelijan oma sielunhoitoterapia, kun hän antaa harjoitteluterapiaa omalle asiakkaalleen.

⁴⁶ Kettunen 1997b 54-55.

⁴⁷ Kettunen 1997a, 74-75.

⁴⁸ Kettunen 1997a, 75-76.

⁴⁹ Kettunen 1997a, 76-77.

Tuolloin ajateltiin, että psykoterapia ei voi auttaa ihmistä, jos hän ei ole sovussa Jumalan kanssa. Psykoterapian ajateltiin hyödyttävän sielunhoitoa siten, että se auttoi tekemään erotuksen sairaan ja terveen psyyken elämän välillä. Katsottiin, että psykoanalyysistä ei saanut tulla pelastusideologiaa.⁵⁰

Nykyään voi kysyä, onko psykoterapioista kuitenkin tullut pelastusideologioita. Vaikuttaa siltä, että psykoterapia ja ilmiöiden psykologisoiminen on edennyt hyvin pitkälle länsimaisessa ja suomalaisessa kristillisessä todellisuudessa ja kristillinen kieli on osin psykologisoitunut.⁵¹ Perinteisessä kristillisyydessä on korostettu ihmisen olemuksen ja tekojen syntisyyttä – jota luterilaisuudessa edustaa perisyntioppi. Tärkeällä sijalla on ollut pyhitysoppi, jolla on tarkoitettu Kristuksen lahjavanhurskauden vastaanottamista ja Hänen yhteydessään pysymistä, jolloin ”hengen hedelmät” kasvavat eli ihminen ”luonnostaan” elää moraalisesti ja eettisesti korkeatasoista elämää. Pyhitys ymmärretään Jumalasta riippuvaksi, ei ihmisestä.⁵² On mahdollista tehdä tulkinta, jonka mukaan uskonnollisen pyhityselämän on korvannut sisäinen paraneminen. Tämän voisi ilmaista kärjistäen niin, että yksilöuskovaisen tärkeimmäksi kilvoittelun kohteeksi on tullut sisäinen eheys ja terveys. Voidaan perustellusti väittää, että tästä eheydestä ja tasapainoisuudesta on tullut uusi normi, jonka kristityn pitäisi täyttää, ollakseen uskossaan vakuuttava ja uskonyhteisönsä täysin hyväksymä.⁵³

Seurakuntayhteydellä oli Simojoen ajattelutavan mukaan hoitava merkitys yksilölle. Myös psykiatri Martti Siirala katsoi tärkeäksi yhteisön merkityksen ihmisen terveydelle. Siirala toi daseinanalyysin⁵⁴ kirkolliseen keskusteluun. Hän ei allekirjoittanut ihmisen täydellistä tahdon vapautta, vaan katsoi ihmisen elämänympäristöllä ja ihmisillä, sekä lapsuudessa että nykyisyydessä, olevan ratkaisevan tärkeää hänen kehityksessään. Ihminen on monella tapaa sidoksissa menneisyyteensä ja nykyisyyteensä.⁵⁵

⁵⁰ Kettunen 1997a, 78.

⁵¹ Pargament 1997, 7. Pargament huomauttaa: ”In place of confession we have psychotherapy.” Ja ”I do not want to call psychology a religion, for that would only cloud the meaning of religion, but it would not be inaccurate to say that, in its theories and practices, psychology function like religion.”; Kivivuori Katso sivu; Ojanen 1996, 160. Myös Markku Ojanen rinnastaa psykoanalyysin tulkinnan vastaanottamisen uskonnolliseen kokemukseen.

⁵² Katso tästä raportti: Kristuksesta osalliset.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon, Suomen metodistikirkon ja

Finlands svenska metodistkyrkan yhteisen neuvottelukunnan raportti, 12-18. 13.9.2007.

⁵³ Kivivuori 1999, 150.

⁵⁴ Daseinanalyysi huomioi ihmisen sosiaalisen ympäristön vaikutuksen yksilön psyyken todellisuuteen vaikuttavana tekijänä.

⁵⁵ Kettunen 1997a, 79.

Sielunhoidon ja psykoterapian vuoropuhelu sai merkittävän ”lisäponnahduslaudan” vuonna 1958. Tällöin perustettiin psykoterapeuttien kouluttamista varten Therapeia -säätiö, jonka perustajajäsenissä oli useita teologeja.⁵⁶

Sielunhoidon paradigma muuttui vähitellen, kun analyyttisen psykoterapian vaikutus lisääntyi sielunhoidon alueella 1960 - ja 1970 -luvuilla. Sielunhoitoon vaikuttivat henkilökohtaisesta huollosta⁵⁷, psykologiasta ja psykoterapiasta ammennettava tietous. Osa niiden menetelmistä integroitui sielunhoidon menetelmiksi. Kuitenkin katsottiin, että asiakkaan kannalta on tärkeää tiedostaa kristillinen viitekehys.⁵⁸ Pyrkimyksenä oli liittää kirkon perinteiseen sielunhoitoon psykoterapeuttista tietoutta. Tässä suhteessa törmättiin vaikeuksiin ja ennakkoluuloihin. Kirkollisessa teologiassa oli voimakas polariteetti, joka näkyi sielunhoidon ja psykoterapian integroimisen vaikeudessa. Varsinkin herätyskristillisissä piireissä oli kritiikkiä tätä kohtaan.⁵⁹ Mielenkiintoista on, että nykyaikana juuri pietistiset ja herätyskristilliset piirit suhtautuvat myönteisemmin esimerkiksi sielunhoitoterapiaan. Kouluttajat tulevat pietistisistä ja herätyskristillisistä piireistä.

Sielunhoidon painottuminen psykoterapeuttisesti alkoi Suomessa 1970 -luvulta alkaen ja kristillisessä sielunhoidossa asenteet psykologiaa ja psykoterapiaa kohtaan ovat muuttuneet koko ajan myönteisemmiksi – nykyään on puhuttu jopa psykokirkosta.⁶⁰ Kirkon kielenkäyttö on lähestynyt psykologista kieltä. Perinteisesti sielunhoitaja on puhunut uskonnollisella kielellä, joka on omaksuttu kristillisestä ihmiskuvasta. Nykyään sielunhoitajan on luontevaa puhua psykologiasta omaksumallaan terminologialla.⁶¹ On ilmeistä, että nykyajan postmoderni ja uskonnollisesta retoriikasta vieraantunut ihminen ymmärtää tällaisen psykologisoidun kielen helpommin kuin uskonnollisen kielenkäytön.⁶² Psykologisoitu uskonnollinen retoriikka pyrkii kuvaamaan Raamatun kertomuksia ja kristillisen uskon ydinajatusta, ihmisen pelastumisen mahdollisuutta, psykologian ja psykoanalyysin kielellä. Syvyyspsykologian ihmiskäsityksessä

⁵⁶ Kettunen 1997a, 80.

⁵⁷ Henkilökohtainen huolto eli Case work.

⁵⁸ Kettunen 1997b, 52-57.

Psykokirkkoa käsittelee mm. Janne Kivivuori kirjassaan Psykokirkko. Tarkastelunäkökulma on sosiaalipsykologinen.

⁵⁹ Kettunen 1997b, 56.

⁶⁰ Psykokirkkoa käsittelee. Janne Kivivuori kirjassaan Psykokirkko. Tarkastelunäkökulma on sosiaalipsykologinen.

⁶¹ Hunsinger 1995, Preface xii.

ihmisen psyykkisestä vieraantuneisuudesta ja hädästä on tunnistettavissa kristillinen käsitys ihmisen synnistä.⁶³ Nykyään on osittain luotu synteesi psykoterapian ja teologisen sielunhoitokäsityksen välille – näin siitäkin huolimatta, että psykoterapian voi alkujaan freudilaisittain nähtynä katsoa edustavan varsin erilaista ihmiskäsitystä kuin kristinuskoon perustuva ihmiskäsitys. Tosin on huomattava, että kristillinen ihmiskäsitys ei ole monoliittinen, vaan sen sisällä elää monia ihmiskäsityksiä. Yhteistä näille käsityksille on teosentrisyys. Ihminen käsitetään Luojansa kuvana.

2.3. Pastoraalipsykologia ja sen laajeneminen

Pastoraalipsykologia voidaan ymmärtää kaikkeen kirkon työhön liittyvänä tarkastelunäkökulmana. Sen avulla nostetaan psykologiset näkökulmat koko kirkon työstä ja dogminmuodostuksesta. ”Teologia tarvitsee pastoraalipsykologiaa voidakseen puhua inhimillisestä kokemuksesta käsin.”⁶⁴ Pastoraalipsykologia on nähtävä linkkinä teologisen tiedon ja inhimillisen kokemuksen välillä.”⁶⁵ Jokainen uskon tapahtuma nähdään myös psykologisena tapahtumana, koska usko koskettaa koko ihmistä. Pastoraalipsykologia kysyy, miten ihminen uskoo ja mihin psyykkiseen tarpeeseen hän uskoa käyttää. Usko siis liittyy myös ihmisen psykodynamiikkaan. Näin pastoraalipsykologia ottaa ihmisen tarpeet vakavasti. Suomessa pastoraalipsykologia on 1990 -luvulta lähtien huomionnut sen erilaisuuden, miten teologia ja psykologia voivat nähdä ihmisen tilanteen. Pastoraalipsykologian mielenkiinto kohdistuu paitsi yksilön myös kirkon tradition ja opin painotuksiin.⁶⁶

Ihmisellä voi olla psykologisia esteitä uskoa tai niistä johtuen ihmisen usko voi saada melko omalaatuisia piirteitä. Psykoterapia ja sielunhoito tarjoavat mahdollisuuden tarkastella merkityskokemuksia, jotka vaikuttavat ihmisen uskon kokemiseen. On tärkeää tajuta ero ihmisen jumalakuvan ja Jumalan välillä. Ihmisen jumalakuva on rajallinen, Transsendenttinen Jumala jää aina salatuksi. ”Jumalakuvan suunta on alhaalta ylöspäin. Jumalan (Deus absconditus) suunta on ylhäältä alaspäin.”⁶⁷ Terävinkään analyysi ei ulotu itse Jumalaan. Kun transsendenttinen Jumala koskettaa ihmisen psyykkistä todellisuutta, tämä

⁶² Rekola 1997, 90.

⁶³ Kettunen 1997a, 72.

⁶⁴ Kettunen 1997a, 96.

⁶⁵ Kettunen 1997a, 96.

⁶⁶ Kettunen 1997a, 96-98.

⁶⁷ Kettunen 1997a, 100.

Jumalan ja ihmisen kosketuskohta ihmisen sisimmässä kertoo ihmisestä ja hänen reaktioistaan.⁶⁸

Pastoraalipsykologia tutkii ihmisen olemassaoloa huomioiden ihmisen psyykkisen todellisuuden ja psykologisen kokemusmaailman. Tärkeitä ovat ihmisen elämänhistoria ja kokemuksen kautta saavutettu tieto.

Pastoraalipsykologian olemusta voidaan kuvata Owe Wikströmin käyttämällä käsitteillä metodinen ja ontologinen reduktionismi.⁶⁹ Metodinen reduktionismi tarkoittaa pyrkimystä redusoida kompleksinen ihmisen todellisuus, muutamiin piirteisiin, joihin perehdytään tarkemmin; näin nähdään asioita pelkistetyksi ja selvästi. Näin pystytään kuvaamaan uskonnollisen tapahtuman psykologisia edellytyksiä ja taustaa. On huomattava, että tällöin ei arvoteta kokemusta. Jos metodisista syistä valittu näkökulma saa kokonaisselityksen arvon, silloin on kyseessä ontologinen reduktionismi. Pastoraalipsykologia myöntää oman rajallisuutensa eikä sen tarkoitus ole redusoida teologisia kysymyksiä sen paremmin metodisesti kuin ontologisesti.⁷⁰ Tämän tutkimuksen lähdemateriaalin perusteella voi tehdä sen johtopäätelmän, että alkuperäinen RE -formaatti pyrkii ontologiseen reduktionismiin; ihmisen psyyken ongelmat ovat redusoitavissa muutamiin piirteisiin. Muu lähdemateriaali on tulkittavissa toisin; sen näkökulma on metodinen reduktionismi.

2.4. Psykologian, psykiatrian ja psykoterapian näkökulmia sielunhoidolliseen auttamiseen

Kristittykään ei ole suojaassa psykiatrisilta sairauksilta, vaikka joskus toisin väitetään. Kuinka kristitty, joka ottaa Raamatun sanan vakavasti voi ymmärtää psyykkisten ongelmien ilmaantumisen. Ovatko psyykkiset ongelmat sairautta vai vain elämän ongelmia? On viitteitä siitä, että sairaus -käsite on laajentunut melko väljäksi ja Suomessakin olemme menossa hyvää vauhtia Amerikan malliin terapiayhteiskuntaan. Voidaan väittää, että yhteiskunta psykologisoituu ja kristilliset kirkot sen mukana. Nykyään elämme hyvinvointiyhteiskunnassa, jossa ei tarvitse käydä kamppailua henkiinjäämisestä. Tämä saattaa olla vaikuttamassa siihen, että psyyken ongelmat koetaan keskeisenä elämässä. Ihmisiltä näyttää unohtuvan se tosiseikka, että vaikeudet kuuluvat elämään; niiden ei tarvitse merkitä sielun sairautta. On tietenkin huomattava, että on olemassa varsinaisia

⁶⁸ Katso tämän tutkielman sivu 9; myös Sielunhoidon käsikirjan esipuheesta sivulta 10.

⁶⁹ Wikström 2000, 163-164.

⁷⁰ Kettunen 1997a, 98-100.

psykykkisiä sairauksia, jotka vaativat ammattilaisten hoitoa. Aina ei kuitenkaan voi vetää tiukkoja rajoja vaikeiden ja lievien oireiden välille.

Psykiatri Samuel Preiferin mukaan vakavimmissa psykykkisissä häiriöissä, kuten skitsofreniassa ja psykooseissa keskustelumahdollisuudet sairastuneen kanssa ovat hyvin puutteelliset, eikä niistä sairauden kaikissa vaiheissa ole apua, koska sairastuneen kyky kommunikoida on melko rajallinen. Preiferin mukaan tässä on sielunhoidon ja psykoterapian raja.⁷¹ Kaikki eivät ole kuitenkaan Preiferin kanssa samaa mieltä psykoterapian ja sielunhoidon hyödyttömyydestä vaikeasti mielisairaiden auttamisessa. Tästä esimerkkinä on suomalainen psykiatri Veikko Tähkä. Hänen mukaansa psykoosilla on sanoma, jota terapeutin on pyrittävä ymmärtämään. Potilaan harhat eivät ole merkityksetöntä kieltä, vaan sisäisesti ymmärrettävää ja loogista. Tähkä selittää psykoosissa olevan asiakkaan ja terapeutin vuorovaikutusta, tähdentämällä, että psykoosien kohdalla tärkeää on palauttaa menetetty dialogi itsen ja objektimaailman välillä. Psykoosipotilaan kohdalla tämä merkitsee, että terapeutin on tultava itse menetetyksi objektiksi. Onnistuessaan tämä tuottaa kokevan itsen potilaan kokemusmaailmaan, koska perusprinsiippi on, että ei voi olla kokevaa itseä ilman objektia ja toisinpäin. Näin potilas voi saavuttaa jälleen representaatiomaailmansa ja realiteettitajun edellytykset.⁷²

Tähkän mukaan myös ihmisen nykyhetki on tärkeä, ei ainoastaan menneisyys. Vaikka ihmisellä olisi vaikea lapsuus, psykoterapian ansiosta, hän voi suhteessa terapeuttiinsa luoda uuden objektisuhteen tai korvata lapsuuden aikaisen objektisuhteensa vajavaisuuksia. Näin hän luo itselleen uutta henkilöhistoriaa, joka jää pysyväksi hänen psyykeensä rakenteisiin. Hoito perustuu uuden henkilösuhteen luomisen perustalle.⁷³

Sitä vastoin Preifen kritisoi, että vaikka psykoterapiassa esitetään kiinnostavia ajatuksia, todistettavien tosiasioiden välillä on ero. Hänen mukaansa monia psykoterapeuttisten koulukuntien väitteistä ei voi todistaa oikeiksi. Tästä huolimatta Preifen myöntää, että psykoterapiasta on hyötyä lievissä tapauksissa siksi, että terapeutti on myötäelävä ja suhtautuu vakavasti asiakkaaseensa ja potilas haluaa muutosta.⁷⁴

⁷¹ Preifer 1999, 9-20.

⁷² Tähkä 1996, 342-343. Jo Irja Kilpeläinen puolusti sielunhoidollisen keskustelun hyödyllisyyttä psykoosipotilaiden kanssa. Kilpeläinen 1973, 117-121.

⁷³ Tähkä 1996, 354-364.

⁷⁴ Preifer 1999, 21.

Preifer ei arvosta psykoterapiaa korkealle, toisin kuin Tähkä, joka laajentaa psykoanalyysin ja psykoterapian relevanssin laajaan kirjoon mielen ongelmia ja sairauksia. Silti Tähkä suhtautuu kriittisesti moniin mielen rakentumista käsitteleviin näkemyksiin ja osoittaa niistä monet, aikuisiästä peräisin olevien ajatusmallien siirtämiseksi yksilön varhaiseen kehitysvaiheisiin. (adultomorfismi)⁷⁵

Psykologia kuvaa ihmisen psyykeä yleisesti. Se käsittelee ihmisen ajatuksia, kokemuksia ja käyttäytymistä. Psykologia tarkoittaa ”sielua koskevaa yhteen koottua tietoa tai oppia.”⁷⁶ Psykologia tulee kahdesta kreikankielisestä sanasta: *ψυχή*, *psukhē*, eli mieli, ja *-λογία* *-logia*, eli oppi.⁷⁷ Psykologia on siis sananmukaisesti oppi mielestä. Psykologia tutkii ihmisten käyttäytymistä, kokemusta ja inhimillisen toiminnan säännönmukaisuuksia. Psykologia voi tutkia mielen sisäisiä tapahtumia ja niiden vaikutusta käyttäytymiseen tai keskittyä pelkästään ulkoisen käyttäytymisen tutkimiseen.⁷⁸ Sitä voi hyödyntää lukuisilla eri aloilla, joissa ollaan tekemisissä ihmismielen kanssa. Vaikka filosofiassa on ollut psykologiaan viittaavia ajattelutapoja jo antiikin ajoista lähtien, varsinainen psykologiatiede on myöhäistä perua.⁷⁹

Psykoterapia on käsite, jolla kuvataan suurta joukkoa hoitomenetelmiä, joiden tarkoituksena on parantaa ja lieventää psyykkisiä häiriöitä.

Psykiatria on lääketieteen osa-alue, jossa diagnoosien ja hoidon avulla pyritään ehkäisemään psyykkisiä sairauksia ja – häiriöitä. Preiferin mukaan nykyaikainen psykiatria on osoittanut selkeästi aivojen biokemiallisten prosessien merkityksen sielullisissa sairauksissa.⁸⁰ Hänen mukaansa vaikeissa sairauksissa on välttämätöntä saada lääkehoitoa, lievissä tapauksissa riittää sielunhoitokeskustelu. Preifer varoittaa, että vastuuttomat toimenpiteet kristillisessä sielunhoidossa voivat olla vaarallisia potilaalle.⁸¹ Hänen mukaansa uskovia ihmisiä hoitaessaan psykiatrin on tehtävä yhteistyötä sielunhoitajan kanssa. Preifer näyttää käsittävän sielunhoidon kapeasti; hän määrittelee sen tehtäväksi avun tarjoamisen ihmiselle Raamatun opetuksen pohjalta. Hänelle sielunhoito merkitsee Uuden testamentin alkukielisen sanan ”paraklesis” ja

⁷⁵ Tähkä 1996, 36-38.

⁷⁶ Preifer 1999, 22.

⁷⁷ <http://www.etymonline.com/index.php?term=psychology>. Katsottu 18.1.2013.

⁷⁸ <http://fi.wikibooks.org/wiki/Psykologia>. Katsottu 18.1.2013.

⁷⁹ http://fi.wikibooks.org/wiki/Psykologia/Psykologian_historia. Katsottu 18.1.2013.

⁸⁰ Preifer 1999, 24.

⁸¹ Preifer 1999, 28.

”parakeleo” mukaisesti puhuttelua, ojennusta, kehotusta, lohdutusta ja rohkaisua.⁸²

Psykoanalyysi pyrkii ymmärtävään tulkintaan. Psykoterapeutti kohtaa asiakkaan, jonka kanssa hän voi aluksi kommunikoida vain asiakkaan tietoisien minän alueella. Terapeutti kohtaa asiakkaan taholta vastarintaa, joka on sulatettava, ennen kuin hän pääsee työskentelemään asiakkaan tiedostamattoman minän kanssa, jonka alueella asiakkaan kokema häiriö tavallisesti sijaitsee. Terapeutin ensimmäinen tehtävä onkin luottamuksellisen suhteen luominen asiakkaaseen, näin hänen torjuntansa voidaan voittaa ja päästään alkuperäisen traumaattisen kokemuksen läpikäymiseen ja työstämiseen.⁸³ Lähdemateriaalissa Jokisen RE -formaatti on tässä kohtaa täysin identtinen psykoanalyysin kanssa.

Eräs näkemys psykoanalyttisen terapian luonteesta on, että psykoanalyttista menetelmää voidaan luonnehtia hermeneuttiseksi. Sen päämäärä ei ole psyykkisen tapahtumisen kausaalinen selittäminen, vaan sisäistyneiden ja alitajuistuneiden vuorovaikutusskeemojen ymmärtäminen. Pelkästään psykologisesta ymmärtämisestä sen erottaa terapeutin metodi, johon kuuluu vapaa assosiaatio ja tunteensiirto. Psykoanalyysin päämääränä ei ole poikkeavuuksien parantaminen, vaan kokemuksen ymmärtämisen ja niiden uudelleen tulkinnan avulla tehdä asiakas jälleen toimintakykyiseksi oman elämänsä subjektiksi.⁸⁴ Kun psyykkiselle kokemukselle annetaan jälkikäteen uusi tulkinta, muuttuu se nykyisyyttä uudella tavalla ohjaavaksi.⁸⁵ Ei ole vain yhtä psykoanalyysia, vaan erilaisia tulkintoja, joilla paitsi tuotetaan tietoa, käytetään myös valtaa.⁸⁶ Ihmisen mieli nähdään hyvin muokkautuvana ja uusilla tulkinnoilla menneistä asioista, tapahtumista ja ihmisistä voidaan ”menneisyys muuttaa.”⁸⁷ Kun psykoterapian avulla pyritään muuttamaan yksilön mielen rakenteita, sisäistyneitä skeemoja, ajattelua ja toimintaa, käytetään väistämättä myös valtaa.

Analyttinen terapia väittää, että koska lapsella on ollut vaikeita kokemuksia lapsuudessaan, jotka hän on joutunut torjumaan kestääkseen psyykkisesti kestävätilannetta, aikuisuudessaan hän kärsii masennuksesta ja

⁸² Preifer 1999, 29.

⁸³ Silvonen 1997, Psyykkinen ”näyttämö” ja syvähermeneutiikka: teesejä psykoanalyysin kohteesta, 116.

⁸⁴ Silvonen 1997, 118.

⁸⁵ Silvonen 1997, 118-121.

⁸⁶ Silvonen 1997, 122-123.

⁸⁷ Tästä esimerkkinä on Ben Furmanin kirja. Ei koskaan liian myöhäistä saada onnellinen lapsuus. (Wsoy, 1997) Tosin on huomautettava, että psykiatrian erikoislääkäri Furman edustaa lähinnä

peloista. Tiedostamalla nämä syvälle alitajuntaan painuneet kokemuksensa, hän pääsee eroon vaikeuksistaan. Preifer huomauttaa, että samanlaisia väittämiä esiintyy myös kristillisessä sielunhoidossa, johon on tullut sellaisia termejä kuin ”tunteiden paraneminen”, ”muistojen paraneminen” ja ”sisäinen paraneminen”. Voidaan perustellusti väittää näiden sanontojen tulleen sielunhoitoon karismaattisen liikkeen omaksuttua psykologian käsitteitä. Sisäisen parantumisen liike alkoi Amerikassa vanhojen kirkkokuntien karismaattisen liikkeen keskellä 1960 -luvulla Agnes Sanfordin (1897-1982) ollessa sen oppiäitinä.⁸⁸ On huomattava, että kristillisen sielunhoidon virallisen tahon psykologisoituminen alkoi myös tuolloin. Sanfordia on kritisoitu hänen mahdollisista yhteyksistään okkultismin kanssa, koska sisäisen parantamisen menetelmiin kuuluu mielikuvien käyttö ja Sisäisen parantumisen -liikkeessä ajatellaan, että myös uskovassa kristityssä voi olla paha henki.⁸⁹ Suomeen sisäisen parantumisen ajatuksia tuli 1970 -luvulla kirjojen kautta. Ari Puontin mukaan liikkeen ajatukset saivat kasvupohjaa erityisesti luterilaisen kirkon karismaatikkojen piirissä.⁹⁰

Preiferin mukaan sisäinen parantuminen on monesti hyödyllinen menetelmä, sillä se menee pitemmälle kuin pelkkä psykoterapia; se antaa mahdollisuuden kristillisen uskon mukaiselle anteeksiantamiselle. Haitalliseksi tämä sisäisen parantamisen menetelmä menee silloin, jos se väittää esimerkiksi parantumattomasti syöpää sairastavalle, että hän ei voi parantua, koska hän ei ole tiedostanut kaikkia elämänsä vaikeuksia ja jättänyt niitä Jumalalle.⁹¹ Haittoja voidaan katsoa aiheutuvan myös silloin, jos ihmisen kaikki pahoinvointi redusoidaan aiheutuvaksi hänen vaikeista lapsuuden kokemuksistaan ja traumaistaan. Ihmisen multidimensionaalinen olemus kavennetaan koskemaan lähinnä psykoanalyttisesti tulkittua psyyken osaa. Kyseessä on siis ontologinen reduktionismi.

Suomessa on totuttu, että sielunhoitoa harjoitetaan seurakunnan toimesta. Palvelu on asiakkaalle ilmaista. Sielunhoitoterapiaa antavat sielunhoitoterapeutit voivat olla yksityisyrittäjiä ja he veloittavat palveluistaan. Tämän suuntainen kehitys on tuttua Amerikan sielunhoidon kehityksestä professionaaliseksi ammatiksi, joka on etäännyntynyt seurakunnallisesta toiminnasta ja josta myös

lyhytterapeutista koulukuntaa, mutta kuten leipätekstissä olen todennut, kaikki psykoterapian muodot perustuvat lopulta psykoanalyysin pohjalle.

⁸⁸ Puonti, 2005, 148.

⁸⁹ Puonti 2005, 150.

⁹⁰ Puonti 2005, 150.

⁹¹ Preifer 1999, 34-35.

veloitetaan palkkio. Tämä on johtanut myös polemiikkiin asiasta.⁹² Amerikassa kehitys on johtanut siihen, että sielunhoitajien identiteetti nojaa enemmän sekulaariin, maalliseen terapiaan ja lääketieteeseen kuin uskonnolliseen yhteisöön ja teologiaan. On tullut luonnolliseksi ottaa maksu palveluista. Tämä kehitys on johtanut sielunhoidon lisääntyneeseen individualismiin, koska se on irtautunut seurakunnista itsenäiseksi bisnekseksi. Seurakunnallisten rakenteiden puuttuminen on johtanut myös siihen, että sielunhoito on ottanut ja ottaa yhä enemmän vaikutteita muista kuin teologisista lähteistä.⁹³ Voidaan kysyä, onko sielunhoidollinen terapia kriittittävästi sulauttanut teoriaansa psykologisia ja psykiatrisia teorioita ja jopa uskomuksia. McCluren mukaan kysymys on paitsi lisääntyvästä konsumerismista eli kaupallisuudesta sekä individualismista myös yksinkertaisesti sekularisaatiosta. Painopiste on siirtynyt pelastuksesta itsensä löytämiseen.⁹⁴ Jo vuonna 1908 Emmanuel Movement ennusti alkavaa pastoraalista psykoterapiaa, joka rakentaa ihmisen luonnetta vapauttamalla psyyken tiedostamattomassa olevaa energiaa.⁹⁵

William James erottelee sairaan sielun terveestä kirjassaan *Varieties of Religious Experience*. Terve sielu on hänen mukaansa täynnä kiitollisuutta ja optimistista asennetta, kun sairas sielu on pessimistinen ja herkkä tuhoaville voimille. Pastoraaliset sielunhoitajat keskittyivät parantamiseen, terveyden ylläpitämiseen, neuvomiseen ja yksilöiden saattamiseen sovintoon itsensä, perheensä ja yhteiskunnan kanssa. Tärkeäksi tuli näkemys, että itseään ymmärtävä ja anteeksiantava mieli ja asenne voi parantaa. Amerikassa kehitys on johtanut siihen, että 1960 -luvulta alkaen, sielunhoitajat paitsi erkanivat kirkkoista, myös omaksuivat enenevässä määrin Freudin tiedostamattoman käsitteen, Jamesin kategoriat sairaasta ja terveestä sielusta sekä Carl Rogersin optimistisen antropologian.⁹⁶

2.5. Antropologinen sairauskäsitys

Paavo Kettusen mukaan sairaus- ja terveyskäsitys on kiinteä osa ihmiskäsitystä.⁹⁷ Lääketieteen historiassa eritellään kaksi sairauskäsitystä, jotka poikkeavat toisistaan huomattavasti. Nämä ovat antropologinen ja ontologinen sairauskäsitys. Sielunhoidossa 1960 -luvulla ontologinen sairauskäsitys torjuttiin yleisesti, vaikka

⁹² McClure 2010, 84-85.

⁹³ McClure 2010, 85, 88.

⁹⁴ McClure 2010, 89.

⁹⁵ McClure 2010, 91.

⁹⁶ McClure 2010, 92.

sen vaikutusta voitiin havaita yleisesti. Ontologisen sairauskäsityksen mukaisesti sairaus on henkilöstä irrallinen realiteetti. Ihmisellä on sairaus, hän ei ole sairas. Ontologinen sairauskäsitys on leimallisesti biolääketieteessä vallitseva sairauskäsitys.⁹⁸ Antropologisessa sairauskäsityksessä sairaudella ajatellaan olevan jokin sanoma, jota pitäisi kuunnella. Sairaus on osa ihmisen persoonallisuutta. Sitä pitäisi ymmärtää yksilön kokemusmaailman ja elämän osana.⁹⁹

Antropologisessa sairauskäsityksessä sairaus nähdään yksilön kannalta mielekkäänä ratkaisuyrityksenä henkilön elämänongelmiin. Näin sen voi ajatella liittyvän myös daseina -analyysiin, jossa yksilön sosiaalinen ympäristö huomioidaan. Sielunhoidon tehtävänä nähdään yksilön viestin kuuleminen ja hänen kokonaisvaltainen hyväksymisensä. Sairaus voidaan nähdä myös merkkinä ihmisen kasvun ja kehityksen tukahtumisesta.¹⁰⁰ Eksistenssifilosofian ja dasenanalyysin vaikutus siirsi painopistettä ihmisen psykososiaaliseen alueeseen. Kun yksilö sairastaa, hän sairastaa myös ympäristöään. Sairas ihminen on uhri, sijainen, joka kantaa yhteisönsä taakkaa, siksi yhteisön pitäisi ottaa vastuu yksilön sairaudesta. Taakan kantaja on Kristus tai sielunhoitaja¹⁰¹

Niilo Syväne muistutti sielunhoidossa myös hengellisen elämän kysymyksien vaikuttavan ihmisen terveyteen ja sairauteen. Hänen mukaansa sairauteen voi vaikuttaa myös ihmisen hengellinen hätä. Teologisen antropologian mukaan ihminen on Jumalan kuva, mikä merkitsee transsendenttista ulottuvuutta. Jumala oli Syvänteellä osa ihmisen identiteettiä. Terveiden horjuessa ihmisen identiteetti saattoi kestää Jumalan varassa ja antaa kestävän pohjan myös sairauksien kohtaamiselle.¹⁰²

Antropologisen sairauskäsityksen vaikutuksesta sielunhoito laajeni osaksi terveydenhoitoa. Näin sielunhoidon tavoitteet eivät voineet olla pelkästään uskonnollisia. Teologisen antropologian sairauskäsitys laajeni käsittämään näkemyksen, jonka mukaan myös empiiristen tieteiden välittämä tietotaito ihmisestä on otettava huomioon sielunhoidon ihmiskäsityksessä. Sielunhoidon

⁹⁷ Kettunen 1992, 116.

⁹⁸ Kettunen 1992, 117.

⁹⁹ Kettunen 1997a, 82, 103.

¹⁰⁰ Kettunen 1997a, 82.

¹⁰¹ Kettunen 1997a, 83.

¹⁰² Kettunen 1997a, 84.

erityispainotus otti vakavasti myös ihmisen jumalasuhteen merkityksen osana ihmisolemusta.¹⁰³

2.6. Ihmiskuva - ja ihmiskäsitys käsitteiden välinen ero

Käytän tutkielmassani hyödyksi Paavo Kettusen määritelmiä ihmiskuvasta ja ihmiskäsityksestä. Väitöstutkimuksessaan vuodelta 1990, jonka nimi on Ihmisolemuksen ongelma ja olemassaolon vaikeus, Kettunen tekee selkeän eron ihmiskuvan ja ihmiskäsityksen välillä. Hänen mukaansa esimerkiksi lääketieteelliset näkemykset ihmisen elimistön toiminnasta ja sairauksista eivät kuulu ihmiskäsitykseen vaan ihmiskuvaan. Ihmiskuva vaikuttaa kuitenkin ihmiskäsitykseen, joka on laajempi käsite kuin ihmiskuva.

Ihmiskuvaa ja ihmiskäsitystä ei saa Kettusen mukaan sekoittaa keskenään.¹⁰⁴ Tämä vaikuttaa mielestäni perustellulta, joten huomioin tämän näkemyksen omassa tutkielmassani ja sovellan sitä tutkimusta tehdessäni. Ihmiskäsitykseen kuuluvat kysymykset ihmisen olemuksesta, arvosta, päämäärästä ja merkityksestä. Siinä otetaan eettisesti kantaa siihen, mikä on hyvää ja oikein ihmiselle ja mikä pahaa ja väärin. Ihmiskuva puolestaan tarkoittaa empiiristen tieteiden omalta alaltaan tuottamia käsityksiä ja selityksiä ihmisestä. Ihmiskuva ja ihmiskäsitys ovat relaatioissa keskenään. Kettunen toteaa, että ihmiskuvankin takana on ihmiskäsitys, koska esimerkiksi psykologia joutuu edellyttämään jotakin ihmisestä ennen tutkimuksiensa aloittamista.¹⁰⁵

Sielunhoitoterapian koulutuksen ihmiskäsitykseen sisältyy arvostuksia ja valintoja, jotka ovat peräisin erilaisista psykoterapian (ja psykologian sekä psykiatrian) ihmiskuvista ja välittyvät sielunhoitoterapiaan eri menetelmien kautta. On huomattava, että ei ole olemassa arvovapaata terapiaa, vaikka usein toisin väitetään.¹⁰⁶ Sielunhoidon omasta ihmiskäsityksestä, Kettusen mukaan, kertoo se miten eri tieteenalojen ihmiskuvat otetaan todesta ja hyväksytään tai hylätään sielunhoidon ihmiskäsityksen perustaksi.¹⁰⁷ Tämän tutkimuksen kannalta erityisesti psykologian, psykiatrian ja psykoterapioiden ihmiskuvat ovat merkittäviä, koska ne liittyvät kiinteästi sielunhoitoterapian koulutuksen oppimateriaaliin.

¹⁰³ Kettunen 1997a, 84.

¹⁰⁴ Toisin ajattelee Aimo Peltonen vuonna 1979. Hän puhuu pelkästään ihmiskäsityksestä väitöstutkimuksessaan Koulunuudistuksen ihmiskäsitys ja eettiset periaatteet. Helsinki: Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 113.

¹⁰⁵ Kettunen, 1990, 56.

¹⁰⁶ Kettunen 1990, 51.

¹⁰⁷ Kettunen 1990, 50.

Kettusen mukaan ihmiskuva ja ihmiskäsitys eivät ole vakioita, vaan ne kehittyvät jatkuvasti. Niihin vaikuttavat tieteen kehitys, kulttuurilliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Se millainen ihmiskäsitys kulloinkin on vallalla heijastaa aikakauden ihanteita, arvoja ja luonteenomaisia piirteitä. Terveiden, sairauden, kärsimyksen ja kuoleman todellisuus ja problematiikka on olennainen sielunhoidon ihmiskäsityksen suhteen.¹⁰⁸ Se miten sairasta ihmistä kohdellaan paljastaa sen millainen ihmisen tulisi olla ja millainen hän saa olla.

Kristillinen ihmiskäsitys on avoin, sitä ei voida määritellä tarkasti. Raamattu ei sisällä tarkkaa määrittelyä ihmisestä. Ihminen on niin moniulotteinen, ettei häntä voi tarkasti määritellä, vain kuvata likimääräisesti. Ajattelen, että myös tässä mielessä ihminen on Jumalan kuva – myös Jumala jää lopulta salatuksi Jumalaksi. Eri aikoina korostuvat kristillisen ihmiskäsityksen piirteet ovat seurausta kunakin hetkenä vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilanteesta ja kulttuurista.¹⁰⁹

Sielunhoitoterapian koulutuksen sisällön kannalta sen ihmiskäsitys on perustavaa laatua oleva periaate. Ihmiskäsitys sisältyy siihen joko tiedostettuna tai tiedostamattomana ja vaikuttaa reaaliseen, toteutuvaan terapiaan ja sielunhoitoon. Ihmiskäsityksensä mukaan sielunhoitoterapeutti asettaa terapian tavoitteet, sen mitä metodeja hän käyttää pyrkiessään auttamaan ihmistä ja miten hän suhtautuu ihmisen ongelmalliseen tilanteeseen. Mikä on sielunhoitoterapian ihmisihanne? Mihin tulisi pyrkiä? Sielunhoitoterapian välittämässä käsityksessä ihmisestä yhdistyvät psykologinen ja psykoterapeuttinen tieto ihmisestä ja hengellinen, kirkkojen ja hengellisten yhteisöjen välittämä traditio ihmisestä ja hänen olemuksestaan. Millaisia nämä sielunhoitoterapian koulutuksen oppimateriaalissa olevat käsitykset ihmisestä ovat? Miten nämä eri käsitykset ihmisestä ja hänen olemuksestaan suhteutuvat toisiinsa?

Lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että sielunhoitoterapian koulutuksessa olevilla käsityksillä ihmisestä, Jumalasta, terveydestä ja sairaudesta on merkittävä osa käytännön sielunhoitoterapeuttien näkemyksiin vastaavista teemoista. Tämä puolestaan vaikuttaa toteutettavaan sielunhoitoterapiaan, sillä on varsin todennäköistä, että vallitseva käsitys ihmisestä vaikuttaa siihen kuinka ihminen kohdataan hänen aktuaalisessa elämäntilanteessaan.¹¹⁰

¹⁰⁸ Kettunen 1990, 53-54.

¹⁰⁹ Kettunen 1990, 58.

¹¹⁰ Katso esimerkiksi Kettunen 1990, 41.

Lähdemateriaalina käytän Vivamon terapeutin selunhoidon kurssimateriaalia. Koulutusta kehitetään jatkuvasti ja on oletettavaa, että ensimmäiset selunhoitoterapia -koulutuksen saaneet selunhoitoterapeutit ovat saaneet melko erilaisen koulutuksen kuin missä muodossa sitä tällä hetkellä toteutetaan. Tutkielmassani yritän hahmottaa sitä, mitä RE -selunhoitoterapia nykyään tarkoittaa. Ajattelen, että juuri koulutuksen tutkimisella voin tämän tehtävän parhaiten suorittaa. Selunhoitoterapian voi nähdä hakevan vielä suuntaansa ja paikkaansa terapian ja selunhoidon laajassa kentässä. Katson, että juuri koulutuksella on tärkeä rooli tässä paikan asemoinnissa.

Vaikuttaa siltä, että koulutusmateriaalissa ilmaistaan melko suoraan koulutuksen ihmiskäsitys. Tarkkailen tämän eksplisiittisesti ilmaistun ihmiskäsityksen lisäksi lähdemateriaalissa ilmenevää implisiittisesti ilmaistua ihmiskäsitystä. Onko se yhtenäinen avoimesti ilmaistun käsityksen kanssa? Implisiittisesti ilmaistua ihmiskäsitystä tutkin kiinnittämällä huomioita siihen, miten lähdemateriaalissa opetetaan ihmisen suhteesta itseensä, toisiin ihmisiin, Jumalaan, luontoon ja niin edelleen. Miten ihmisen tarpeet ja hätä ymmärretään? Mikä olisi paras tilanne ihmisen kannalta? Mitkä ovat selunhoitoterapian lähtökohdat ja tavoitteet? Ja millä menetelmillä näihin tavoitteisiin voidaan päästä?¹¹¹ Kiinnitän analyysissäni huomiota siihen, mikä on selunhoitajan ja asiakkaan suhde. Kuka määrittelee sen, mitkä ovat asiakkaan ongelmat ja kuka löytää vastaukset näihin ongelmiin. Kenet ymmärretään selunhoitoterapiakeskustelun subjektiksi ja objektiksi. Kuka asettaa tavoitteet, mihin terapialla pyritään. Kuka on auktoriteetti? Mitä selunhoitoterapeutin ja asiakkaan välisessä suhteessa tapahtuu? Kuinka kommunikoidaan asiakkaan kanssa?¹¹² Tutkielmani ulkopuolelle jää se, miten koulutuksen välittämä ihmiskäsitys toteutuu selunhoitoterapeuttien käytännön työskentelyssä.

2.7. Vivamon terapeutin selunhoitokoulutuksen rakenne

Rikotusta eheä -esitteessä kerrotaan koulutuksen olevan psykologista ja hengellistä ymmärrystä yhdistävää monimuotokoulutusta. Se on tarkoitettu henkilöille, jotka ”työskentelevät kristillisestä viitekehyksestä käsin yksilö - ja pienryhmäselunhoidossa” sekä ”sosiaali- ja terveydenhoitoalan, seurakuntatyön tai vastaavan koulutuksen omaaville”. Lähiopetusta koulutuksessa on 14

¹¹¹ Kettunen 1990, 45.

¹¹² Implisiittisen ihmiskäsityksen hahmottamisessa on hyödynnetty Kettusen väitöstutkimusta, 45-46.

viikonloppua ja näiden lähijaksojen välillä on 100 tuntia työnohjattua (ryhmätyönohjaus) sielunhoitoharjoittelua. Lopuksi, koulutuksen päätyttyä on 60 tuntia yksilötyönohjattua sielunhoitoharjoittelua. Koulutukseen sisältyy työnohjattua ryhmäohjausta kahdessa viikon pituisessa sielunhoitotapahtumassa, etätehtäviä koulutusteemoihin liittyen ja koulutukseen sisältyvän kirjallisuuden lukeminen.¹¹³ Etätehtäviin sisältyy muutama elokuva, joihin liittyen on kotitehtäviä. Opintojen laajuus on 33 ov.

Koulutuksen arvotaustaksi ja – perustaksi ilmoitetaan kristillinen ihmiskäsitys ja pyhä Raamattu. Ihminen ymmärretään henkenä, sieluna ja ruumiina. Lapsuuden kokemusten läpikäymisellä sielunhoitoterapiasuhteen aikana ajatellaan olevan tärkeä merkitys ihmisen eheytymisessä ja aikuisuuden ongelmien selvittämisessä. Siksi sielunhoidossa tarvitaan ihmisen psyykkisen kehityksen ja kehityskriisien ymmärtämistä. Hengellisyys on tärkeä osa niin psyykkisessä kuin fyysisessäkin parantumisessa. Syntien tunnustaminen voi olla osa parantumista. Muistojen parantuminen on osa eheytymistä ja Jumalan Pyhä henki on rukouksessa läsnä. Koulutuksen tärkeinä arvotaustoina ovat RE -sielunhoitoterapian eettiset ohjeet, jotka perustuvat Suomen ACC ry:n eettisiin periaatteisiin.¹¹⁴ Koska Suomen ACC ry on kreditoinut Rikotusta eheä -terapeuttisen sielunhoidon koulutuksen, se on sitoutunut kouluttajineen Suomen ACC ry:n eettisiin periaatteisiin. Koulutus järjestetään yhteistyössä Kansan raamattuseuran, Suomen vapaakirkon kotimaantyön, Aslan ry:n, RE - sielunhoitoterapeutit ry:n ja kirkkopalvelujen opintokeskuksen kanssa. Kuudennen terapeuttisen sielunhoidon koulutusjakson hinta oli lehti-ilmoituksen mukaan 4900 euroa sisältäen täysihoidon, opetuksen ja harjoitteluihin liittyvän työnohjauksen. Koulutuksen hakuprosessiin liittyi koulutukseen hakijoiden haastattelut. Koulutuksen opettajakuntaan kuuluu eri alojen ammattilaisia liittyen psykologiaan ja teologiaa sekä terveydenhoitoon. Usealla opettajana toimivalla on lisäksi sielunhoitoterapeuttikoulutus.

Koulutusprosessi alkaa käsittelemällä sekä kristillistä ihmiskuvaa että terapeuttisen sielunhoidon teologisia perusteita jatkuen kehityspsykologian perusteilla ja eri terapiasuuntauksien käsittelemisellä. Terapeuttinen työ kuvataan prosessiluontoisena. Koulutuksessa esitellään erilaiset sielunhoitomallit, joista Seppo Jokisen Rikotusta eheä -sielunhoitoterapia -malli käydään läpi

¹¹³ Koulutukseen kuuluvaa kirjallisuutta en tässä erittele, koska jätän sen tutkielmani ulkopuolelle.

¹¹⁴ Suomen ACC on lyhenne sanoista Association of Christian Counsellors of Finland. Katso ACC:n eettiset periaatteet Internet -osoitteesta: http://www.accfinland.org/?page_id=14. katsottu 7.8.2013.

yksityiskohtaisesti.¹¹⁵ sillä se on koulutuksessa käytettävä sielunhoitoterapeuttinen patteri.¹¹⁶ Seitsemännessä lähiviikonloppuopetuksessa on merkitty suunnitelmaan masentuneen asiakkaan kohtaaminen, psyykkiset tunnemekanismit ja vihan käsittely sekä surun merkitys traumasta toipumisessa. Aiheiden käsittely jatkuu perhetyön merkeissä ja luennoilla käsitellään terveen perheen mallia.

Yhdeksannen lähiviikonlopun aihe on seksuaalinen hyväksikäyttö ja siitä toipuminen. Luennoilla käydään läpi myös tapaukskertomuksia. Lähijaksot jatkuvat ihmisen seksuaali-identiteetin käsittelyllä jatkuen riippuvuuksien ja päihteidenkäytön dynamiikalla sekä päihteiden käytöstä toipumisen problematiikalla. Opetusjaksot jatkuvat mielenterveysongelmien kohtaamisen opettamisella terapeutissa sielunhoidossa, erityisesti masennusteemaa korostaen (Tämä osio puuttuu lähdemateriaalista) Perheväkivallan käsittely ja lapsen sielunhoidollinen kohtaaminen saavat opetuksessa sijansa. Toiseksi viimeisessä lähijaksossa käsitellään sielunhoitomalleja ja RE -sielunhoitoterapiaa sekä käytännön sovelluksia. Viimeisessä tapaamiskerrassa käsitellään seurakunnan sielunhoitotyön kehittämistä ja pidetään juhluuento sekä suoritetaan päättötyöskentely. Koko koulutusjakson aikana oppilaat ovat työskennelleet elämäнкаari- ja sukupuoli työskentelyä ja harjoitelleet taitoja sekä lähijaksoilla että omaa sielunhoitoterapiaharjoitteluaan tehden. Koulutukseen kuuluu oma sielunhoitoterapia, oman sielunhoitoterapiamallin työstäminen, oppimispäiväkirjan kirjoittaminen ja yksi tutorkeskustelu lukukaudessa.

Lähdemateriaalista voidaan päätellä, että Jokisen terapiamalli on koulutuksen perustana ja muu materiaali ikään kuin täydentää ja kehystää RE -formaattia.

3. Rikotusta eheä terapeutin sielunhoidon koulutus Vivamossa

3.1. Koulutuksen teologiset perusteet yhdistettynä kehityopsykologiseen teoriapohjaan

Vivamon sielunhoitoterapiakoulutus alkaa terapeutin sielunhoidon teologisten perusteiden käsittelyllä ja kristillisen ihmiskäsityksen hahmottamisella.

Kristillinen ihmiskäsitys sisältää lähdemateriaalin mukaan seuraavat ulottuvuudet:

¹¹⁵ RE -sielunhoitoterapiamallin luentoja on kaksi lähiviikonloppua ja yhdestä viikonlopusta noin puolet. Lisäksi opiskelijan on luettava Seppo Jokisen kirja Rikotusta eheä, jossa RE -sielunhoitoterapiamalli esitellään vaihe vaiheelta.

¹¹⁶ Jokinen 2011, 13; Vivamosta saatu lähdemateriaali, ei numeroitu.

Teologinen ihmiskäsitys on klassisen kristinopin mukainen; se perustuu Jumalan luomistyöhön, jonka mukaan ihminen on kokonaisuus, johon kuuluu ruumis, sielu ja henki. Ihminen on myös sukupuolinen olento, mies tai nainen, joka on luotu Jumalan kuvaksi. Ihminen on sosiaalinen olento, joka on luotu yhteyteen Jumalan ja toisten ihmisten kanssa. Ihmisarvo tulee luomisen perusteella. Ihminen on saanut Jumalalta tehtävän elää suhteessa Jumalaan. Tämä mahdollistuu osaksi myös perheen, työn ja levon kautta.¹¹⁷

Ihmisen lankeemuksen tähden hän on turmeltunut ja altis kiusauksille. Jeesus Kristus on kuitenkin lunastanut ihmisen ja näin vapauttanut hänet lankeemuksen taakasta. Todellinen päämäärä ja ihmisyyys toteutuvat Jeesuksessa Kristuksessa Pyhän Hengen työn kautta. Ihmiskäsitykseen kuuluu yliluonnollisuus. Ihmisen sisimmässä on kaipuu todellista Jumalaa kohti ja kontakti Jumalaan syntyy henkilökohtaisessa kohtaamisessa Jeesuksen Kristuksen kanssa. Pyhä Henki mahdollistaa ihmisen uudistumisen.¹¹⁸

Vaikeatulkintainen on väite, että todellinen ihmisyyys ja päämäärä toteutuvat Jeesuksessa Kristuksessa Pyhän Hengen työn kautta. Onko tämä tulkittavissa niin, että ihminen voi ilmentää (jo tässä ajassa) elämässään alkuperäistä luomistodellisuutta, Pyhän Hengen kautta, otettuaan Jeesuksen Kristuksen elämäänsä. Klassisen kristinuskon tulkinnan mukaan ihminen tulee Kristuksen kaltaiseksi kuitenkin vasta tulevaisuudessa – Taivaassa.¹¹⁹ Materiaalissa korostuu luomikertomuksen ihmiskuva, vaikka Uuden testamentin ihmiskuvaa ei täysin sivuutetakaan. Uuden testamentin ihmiskuvaa hallitsee Jeesus Kristus uutena ihmiskuvana eli uutena Adamina.¹²⁰

Keskeistä lähdemateriaalin teologisessa ihmiskuvassa on klassisen luomisteologian mukaisesti ihminen Jumalan kuvana, miehenä ja naisena sekä luotuna yhteyteen Jumalan ja toistensa ja lähimmäistensä kanssa. Ihmisellä on myös muusta luomakunnasta poikkeava asema luomakunnassa Jumalan ja muun luomakunnan välissä.¹²¹

Ihmisen erottaa muusta luomakunnasta tietoisuus ja järki sekä sosiaalisuus ja henki. Vain ihminen voi harjoittaa uskontoa, koska hän on Jumalan kuva ja voi olla kommunikaatiossa Jumalan kanssa.¹²² Lähdemateriaalin ihmiskäsityksessä

¹¹⁷ RETSK 24.-26.9.2010. TT, 7.

¹¹⁸ RETSK 24.-26.9.2010. TT, 7.

¹¹⁹ Pihkala 1992, 135.

¹²⁰ Pihkala 1992, 135.

¹²¹ Pihkala 1992, 133-135.

¹²² RETSK 24.-26.9.2010. TT, 4.

korostuu ihmisen sosiaalinen ulottuvuus, joka kuuluu kristilliseen ihmiskäsitykseen jo luomiskertomuksen pohjalta; Jumala loi ihmisen kommunikaatioon itsensä ja toisen ihmisen kanssa. Jumala voi puhutella ihmistä subjektina, jolla on henki, järki ja tietoisuus.¹²³ Tämä merkitsee ihmiselle vastuun kantamista omista ratkaisuksista Jumalan ja ihmisten edessä. Jumalan kuvana (imago Dei) oleminen merkitsee ennen kaikkea kykyä olla yhteydessä Jumalan kanssa.¹²⁴

Lähdemateriaalin mukaan ihmisen olemukseen Jumalan kuvana kuuluu keskeisesti kahden sukupuolen olemassaolo; sekä yksilönä että yhteisössä ihminen elää joko miehenä tai naisena.¹²⁵ Klassisen kristinuskon tulkinnan mukaista on myös ihmisen aseman erityisyys verrattuna muuhun luomakuntaan. Ihminen ei ole eläinkuntaan verrattavissa oleva olento, vaan hän kuuluu olemuksellisesti Jumalan ja maailman väliin. Vain ihminen voi olla yhteydessä Jumalaan.

Vaikeatulkintainen sen sijaan on väite: ”Ihmisellä on vapaa tahto suhteessa Jumalaan.”¹²⁶ Luther myönsi ihmisen vapaan tahdon psykologisesti, mutta kiisti sen suhteessa Jumalaan; luonnollinen ihminen on kyvytön tahdollaan saavuttamaan pelastuksen. Luterilaisten tunnustuskirjojen mukaan luonnollisen ihmisen tahto on rajoitettu.¹²⁷ Vapaan tahdon korostuksessa suhteessa Jumalaan, on nähtävissä kalvinistinen perinne, jonka mukaan ihmisen vapaata tahtoa tarvitaan esimerkiksi uskoon tulossa.¹²⁸

Ihminen on luotu alkujaan hyväksi. Ihmisarvo ja tasa-arvo perustuvat Jumalan luomistyöhön – ei ihmisen tekoihin. Mies ja nainen ovat dikotomisias ja erilaisuus täydentää toisiaan. Heidät on luotu kumppanuuteen toistensa kanssa. Jumalan kuva eli imago Dei toteutuu Kristuksessa. ”Ihminen on biologis-psykologis-sosiaalis-hengellinen kokonaisuus.”¹²⁹ Ihmisellä on lupa muokata sekä vastuu hoitaa luontoa, joka toteutuu työn kautta. Olemukseltaan ihminen on ikuisuusolento¹³⁰

Juuri ihmisen käsittäminen kokonaisuutena, joka sisältää biologisen, psykologisen, hengellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden, mahdollistaa

¹²³ Myös Luther piti ihmisen järkeä Jumalalta saatuna lahjana. Katso Kettunen 1990, 62, alaviite 33.

¹²⁴ Kettunen 1990, 57 -58. Katso myös Pihkala 1992, 133-134.

¹²⁵ Kettunen 1990, 61.

¹²⁶ RETSK 24.-26.9.2010, TT, 4.

¹²⁷ Kettunen 1990, 62-63, alaviite 33.

¹²⁸ McGrath 1999, 82.

¹²⁹ RETSK 24.-26.9.2010, TT, 4.

¹³⁰ RETSK 24.-26.9.2010, TT, 4.

terapeuttisessa sielunhoidossa ihmisen kohtaamisen myös psykologisena olentona, hengellisen ulottuvuuden lisäksi. Tosin ihmisen sosiaalinen - ja biologinen ulottuvuus jäävät koulutusmateriaalissa vähemmälle huomiolle. Ihmisen sosiaalinen ulottuvuus huomioidaan lähinnä kehityspsykologian ja perheen näkökulmasta. Yhteiskunnallinen, sosiopoliittinen, sosioekonominen ja sosiodiakoninen dimensio jää puuttumaan.

Ihminen on langennut alkuperäisestä turmeltumattomuudestaan. Lankeemuksen ydin on se, että ihminen asettuu Jumalan paikalle ja hän haluaa olla kuin Jumala. Hän haluaa toimia ilman Jumalaa.¹³¹ Synnin ydin on tämä ihmisen halu olla itse oma Jumalansa. Ihmisen pyrkimyksenä on Jumalan kieltäminen. Synnin vastakohta on, että ihminen sitoutuu Jumalaan ja uskoo Jumalaan. Synti on osa langenneen ihmisen olemusta ja se ei käsitä vain yksittäisiä tekoja. Ihmisen pahuuden takana on suurempi voima eli persoonallinen Paha, saatana. Jumala ja Paholainen eivät ole yhtä vahva taistelupari, vaan saatana on Jumalaa alempi. Paholainen on jo hävinnyt taistelun ja lopulta hän joutuu taipumaan ja toteuttamaan Jumalan suunnitelmaa. Paholainen ei itse pysty luomaan mitään, vaan hän vain vääristää asioita. Hän on luotu olento, joka on kääntynyt Jumalaa vastaan. Riivaajista vapauttaminen oli osa Jeesuksen toimintaa.¹³²

Tässä lähdemateriaalin osassa on perinteisen kristinuskon tulkinta synnin perusluonteesta ”olla kuin Jumala”. Synti käsitetään olemukseltaan laajemmaksi asiaksi kuin vääriksi teoiksi; synti on osa langenneen ihmisen olemusta. Kyseessä on perisynnin käsite, jonka jo Augustinus (13.11.354 - 28. 8.430) muotoili vastustaessaan pelagiolaista oppia. Oppi perisynnistä kuuluu kiinteästi klassiseen kristillisen dogmiin.¹³³

Jeesus on pelastusteollaan eli elämällään, kärsimisellään, kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan lunastanut ihmisen vapaaksi pahan vallasta. Jumalan valtakunta on tässä juuri nyt, mutta toisaalta vasta tulossa. Jeesus Kristus on samanaikaisesti täysi ihminen ja täysi Jumala. Hän antoi, sovituksen ja lunastuksen lisäksi, täydellisen mallin ihmiselämälle; hän on uusi Adam. Jeesuksen ylösnousemus on kristinuskon avainkysymys.¹³⁴ Ihmisen pelastuminen tarkoittaa Jumalan ja ihmisen rikkimenneen yhteyden uudenlaista syntymistä.

¹³¹ RETSK 24.-26.9.2010, TT, 4.

¹³² RETSK 24.-26.9.2010, TT, 5.

¹³³ Pihkala 1992, 143.

¹³⁴ RETSK 24.-26.9.2010, TT, 5

Usko ja kaste liittyvät luovuttamattomasti pelastukseen, vaikka niistä on erilaisia sovellutuksia kristikunnassa. Kristuksen pelastustyön ansiosta ihmisellä on uusi elämä ja uudenlainen suhde Luojaansa. Ihminen pelastuu armosta ja näin syntyy uusi ihminen, joka alkaa elää uutta elämää eli pyhityselämää, jossa armo saa aikaan kiitollisuutta ja rakkautta. Tämän seurauksena ihminen alkaa ilolla noudattaa Jumalan käskyjä ja näin usko muuttuu teoiksi. Toisaalta on huomattava, että tämän uuden ihmisen rinnalla on edelleen vanha, syntinen ihminen, joka taistelee uutta vastaan. Käskyjen noudattaminen jää osittaiseksi.¹³⁵

Lähdemateriaalista kokonaisuudessaan voidaan päätellä, että RE -sielunhoitoterapiassa tämä kristityn pyhityselämään liittyvä halu noudattaa ilolla Jumalan käskyjä liitetään ihmisen ajattelun uudistumiseen, joka yhdistetään kognitiivisen terapian päämäärään siitä, että ihminen voi oppia uudenlaisia ajattelutapoja. Kognitiivisen terapian mukaan vääristyneet ajatukset aiheuttavat vääristyneitä tunteita.¹³⁶ Kristityn elämän muutos on hänen sisimmässään asuvan Pyhän Hengen työtä. Tämän Pyhän Hengen työn sielunhoitoterapia yhdistää sisäiseen parantumiseen.

Pyhä Henki voi terapoida ihmistä ja parantaa hänen sielunsa vammoja. Tämä on tärkeä hoitometodi, jolla RE -sielunhoitoterapiamenetelmässä pyritään hoitamaan psyyken vammoja. Jumala ja hengellisyys nähdään pohjana kaikelle terapeuttiselle työlle; Jumala on kaiken olevaisen perimmäinen periaate. Koska Jumala on luonut kaiken alun perin hyväksi, on oikein pyrkiä luomaan maailmasta parempi paikka elää. Se miten tämä parempi paikka määritellään, nähdään juontuvan Raamatusta ja erityisesti sen luomiskertomuksista. Alussa Jumala loi kaiken hyväksi – myös ihmisen, joka on luotu yhteyteen Jumalan ja toisten ihmisten kanssa. Saatana, pahan alkusyy, vietti ihmisen tekemään syntiä ja näin ihminen joutui eroon Jumalasta ja lähimmäisistä. Luomakunta turmeltui ja ihmisen vaikeudet elämässä alkoivat. Ihminen meni rikki fyysisesti, hengellisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti. Lunastus mahdollistaa uuden yhteyden syntymisen Jumalan ja lähimmäisen kanssa. Tähän ihmisen uuteen elämään kuuluu uusi suhde ihmisen itsensä kanssa. Hänen sisimmässään asuva Pyhä Henki kutsuu häntä uudistumaan. Sielunhoitoterapiassa tämä uudistuminen eli pyhityselämä yhdistetään sisäisen parantumisen kanssa. Sielunhoitoterapian mukaan Jumala haluaa uudistaa ja eheyttää sitä, mikä on mennyt rikki ihmisen sisimmässä synnin

¹³⁵ RETSK 24.-26.9.2010, TT, 6.

¹³⁶ RETSK 24.-26.9.2010, TT, 6.

– oman tai toisten tekemän – seurauksena. Ajatellaan että, koska Jeesus Kristus on kuolemallaan rikkonut saatanan ja synnin vallan ja vaikka tämä valta on vielä nähtävissä maailmassa, se on voitettu turmiovalta. Pahan on alistuttava hyvän voittaessa. Sielunhoitoterapiassa pyritään käymään tätä pahan ja hyvän taistelua voitosta käsin. Ajatuskulku on seuraava: Koska Jumala on hyvä ja Hänen tahtonsa on hyvä ihmistä kohtaan ja koska tuska on paha, Jumalan tahto on parantaa ihminen. Ihmisen omalla tahdolla eheytyä nähdään olevan ratkaiseva merkitys. Ihmisen tahto on vapaa suhteessa Jumalaan.

Sielunhoitoterapian teologian perustan voi nähdä ankkuroituvan perinteiseen teologiseen näkökulmaan pahan ongelmasta: Jumala on luonut alun perin kaiken – myös – ihmisen hyväksi. Synti on tullut jälkeensä turmiovaltana, saatanan vaikutuksesta, pilaamaan tämän hyvän ja kauniin Jumalan työn. Ihmisen tehtävänä nähdään osallistua Jumalan työtoverina hyvyyden voittoon maailmassa. Sielunhoitoterapian katsotaan olevan väline tässä taistelussa. Muuttamalla yksittäisiä ihmisiä, ajatellaan olevan mahdollista muuttaa koko maailmaa. Näkökulma on varsin individualistinen. Tähän yksilökeskeiseen näkökulmaan voi katsoa vaikuttavan myös sen seikan, että sielunhoitoterapia profiloituu paitsi teologiaan, myös yksilöpsykologiaan. Sielunhoitoterapia vaikuttaa ottavan teoriaa myös sosiaalipsykologiasta, mutta vain yksilön kehityksen kannalta. Sosiaalisen ympäristön nähdään olevan keskeinen vaikuttaja lapsen kehityksessä, vaikka biologiset tekijät otetaan taustalla huomioon. Ihmisyksilön nähdään kehittyvän biologisen perimänsä mahdollistamissa puitteissa sosiaalisen ympäristönsä muovaamana. Erityisesti lapsen ensisijaisella hoitajalla ajatellaan olevan tärkeä rooli lapsen psyykkisessä kehityksessä.

Kehityspsykologia on merkittävä perusta, jolle sielunhoitoterapia rakentaa teoriaperustaansa. Koulutuksessa käydään läpi kehityspsykologisia teorioita. Välttämättömäksi katsotaan, että opiskelijat osaavat Freudin teorian ihmisen psykoseksuaalisen kehityksen vaiheista, Mahlerin teorian lapsen 0 – 3 vuoden kehityksestä, Eriksonin teorian ihmisen elinkaaren kahdeksasta kehitystehtävästä, Kohlbergin moraalisen kehityksen teorian ja Piagetin teorian lapsen kielen kehityksen vaiheista. Nämä viisi kehityspsykologista teoriaa muodostavat pohjaa sielunhoitoterapian psykologiselle ajattelulle.

Vuorovaikutuksen katsotaan olevan perusta lapsen kehitykselle. Vuorovaikutuksella ja ympäristöllä on lapsen ensimmäisinä elinvuosina elimistöä

ja hermosolujen määrää ja rakennetta muovaava vaikutus.¹³⁷ Vanhempana olemisen tehtävässä oleellisena nähdään vanhemman kyky ja halu olla lapsen käytössä ja hänelle läsnä. Tämä lähtee vanhemman omasta voinnista, kyvystä antaa turvaa ja lohdutusta lapselle sekä vauvan fysiologisten tarpeiden tyydyttämisestä.¹³⁸ Jos lapsen emotionaaliset ja fyysiset perustarpeet jäävät täyttymättömiksi, hänelle kehittyy alttius psyyken häiriöille ja lapsen on vaikeaa sisäistää huolta pitävää ja kokonaista käsitystä aikuisesta. Tämä vaikuttaa paitsi hänen psyykkiseen kehitykseensä, myös hänen perusturvallisuuteensa ja kehittymässä oleviin kiintymyssuhteillehinsä.¹³⁹

Ihminen nähdään tavoitteisiin pyrkivänä ja tahtovana olentona. Se mihin nämä tavoitteet suuntautuvat ovat monen tekijän summa, johon vaikuttavat muun muassa henkilöhistoria, kokemukset ja mallioppiminen. Ihmisen tunteilla on fysiologinen pohja. Tunteiden säätelyn kyky on oleellinen ihmisen onnellisuuden ja tasapainon pohja. Tunteiden säätelyä lapsi oppii vähitellen mallioppimisen kautta läheisten ihmisten avulla. Yksilöllinen temperamentti vaikuttaa siihen kuinka voimakkaasti henkilö kokee tunteita.¹⁴⁰ Tässä on nähtävissä behavioristisen, psykoanalyttisen ja kognitiivisen psykologian näkemys ihmisen psyykestä ja psykobiologinen käsitys ihmisestä.

Ihmisen minuudesta on materiaalisissa erilaisia määritelmiä; muun muassa ydinminä ja sosiaalinen minä. Psykodynaamisessa näkökulmassa eritellään id, ego ja superego. Hengellisessä määritelmässä on sielu ja henki erikseen. Ihminen nähdään joustavavana kokonaisuutena: Yksilö on koko elämänsä ajan muuttuva ja uudistuva, jolloin myös korjaamista ja eheytymistä voi tapahtua.¹⁴¹

Tähän psykologiseen näkemykseen ihmisen dynaamisuudesta ja uudistumiskyvystä, RE -sielunhoitoterapia perustaa osin oppiperustansa. Ajatellaan että, Jumalan johdatuksessa ihminen voi uudistua oikeaan suuntaan mieleltään koko elämänsä ajan. Se mihin suuntaan ihmistä sielunhoitoterapiassa kannustetaan pyrkimään, näkyy sielunhoitoterapian koulutusmateriaalissa sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti. Keskityn ensin sielunhoitoterapian koulutusmateriaalissa suoraan näkyvään muutoksen suunnan päämäärään. Lyhyesti ilmaistuna ihmisen päämäärä on tulla siksi, miksi Jumala on hänet alun perin luonut. Tämä Jumalan alkuperäinen suunnitelma yksilön elämässä on

¹³⁷ RETSK, 22.-24.10.2010, PMK, 4.

¹³⁸ RETSK, 22.-24.10.2010, PMK, 4.

¹³⁹ RETSK, 22.-24.10.2010, PMK, 4.

¹⁴⁰ RETSK, 22.-24.10.2010, PMK, 6.

hämärtynyt synnin vuoksi – joko oman tai toisten tekemän synnin. Sielunhoitoterapia keskittyy tämän synnin vaikutuksen eliminoimiseen mahdollisimman hyvin henkilön psyydessä ja elämässä. Nähdään, että ihmisen on mahdollista eheytyä ja kasvaa kohti Jumalan tarkoittamaa elämää. Näin yhdistetään sekä ihmisen hengellinen uudistuminen, pyhittyminen, että psyykkinen tervehtyminen. Tähän ihmisen uudeksi tulemiseen (tai ehkä täsmällisemmin ilmaistuna; alkuperäiseksi tulemiseen) käytetään psykologian - ja teologisia kristillisen sielunhoidon menetelmiä. Psykologia nähdään alisteisena teologialle¹⁴² eli psykologiasta hyväksytään vain ne teoriat, jotka katsotaan olevan sopusoinnussa sielunhoitoterapian teologisen ajattelumallin kanssa.

Kehityspsykologisten teorioiden lisäksi koulutuksessa käydään läpi John Bowlbyn kehittämä kiintymyssuhdeteoria (Attachment theory), joka on tärkeällä sijalla sielunhoitoterapian oppipohjassa. Teorian perustana on lapsen käyttäytymisen havainnointi. Bowlby päätteli, että lapsen kehitystä säätelee vahvasti turvallisuuden tarve ja pyrkimys pysytellä mahdollisimman lähellä hoivaavaa aikuista. Yksilö haluaa varmistaa kaiken aikaa: "Onko kiintymyshahmoni riittävän lähellä?" Yksilön kiintymysmallin on todettu muodostuvan siitä, kuinka luotettavasti ja ennustettavasti äiti reagoi lapsen läheisyydentarpeeseen. Lapsi oppii luottamaan äidin luotettavuuteen, pysyvyyteen ja rakkauteen, sekä siihen että hän vastaa lapsen tarpeisiin. Samalla muodostuu perusturvallisuus, joka on varhaislapsuuden tärkein kehitystehtävä Eriksonin mukaan. Se muodostuu tai on muodostumatta jo ensimmäisen ikävuoden aikana.¹⁴³

Lapsen kiintymyssuhde ja varhainen vuorovaikutus ovat kehityspsykologian kiintymyssuhdemallien teorian keskiössä. Niiden taustalla on ajatus siitä, että lapsen ihanteellinen sosio-emotionaalinen kehitys on ympäristöstä riippuvainen. Tärkeää on vastata lapsen emotionaalisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin. Aikuinen, joka reagoi herkästi ja johdonmukaisesti lapsen tarpeisiin, opettaa lasta tunnistamaan omia tunteitaan ja tarpeitaan. Lapsi oppii myös sen, että on oikein ja hyväksyttävää kommunikoida tunteistaan ja kokemuksistaan ympäristönsä kanssa. Tällä on merkitystä lapsen itsetunnon ja emotionaalisen itsesäätelyn kannalta.¹⁴⁴

¹⁴¹ RETSK, 22. -24.10.2010, PMK, 6.

¹⁴² RETSK, Kehityspsykologiset perusteet. 23.10.2010. PMK, 2.

¹⁴³ RETSK, 22.-24.10.2010, PMK, 1 - 3.

¹⁴⁴ Lyytinen, Heikki et al. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus, 61. 63, 64.

Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa lapsen yksilölliseen, persoonalliseen kehitykseen. Tavallisesti lapsella on yksi ensisijainen kiintymyshahmo, joka on yleensä äiti, mutta se voi olla muukin vakituinen hoitaja. Kiintymyssuhdemallit siirtyvät sukupolvelta toiselle ja ne näkyvät myös stressinkäsittelyssä. Kiintymyssuhdemalleja on luokiteltu seuraavasti: turvallinen kiintymyssuhde, turvaton kiintymyssuhde, jäsentymätön kiintymyssuhde ja ristiriitainen kiintymyssuhde. Turvallisessa kiintymisessä maailman tutkiminen ja turvan hakeminen ovat tasapainossa keskenään, kun vammautuneissa kiintymismalleissa turva ja tutkiminen ovat epätasapainossa keskenään. Nämä kiintymyssuhdemallit säilyvät aikuisuuteen saakka, mutta niitä voidaan terapialla muuttaa. Tästä lähdemateriaalissa annetaan esimerkkinä lasten terapian muoto Theraplay, jossa autetaan lasta ja vanhempia muodostamaan tasapainoinen vuorovaikutus toistensa kanssa.¹⁴⁵

Sielunhoitoterapian oppimateriaalissa sovelletaan tätä theraplay -ajatusta ihmisen jumalasuhteeseen. Sielunhoitoterapiasuhteessa, Jumala voi ikään kuin antaa Theraplay -terapiaa, koska Jumala tarjoaa ihmiselle turvallista kiintymyssuhdetta. Raamatun mukaan Jeesus on malli turvallisesta kiintymyksestä läheistensä kanssa. Hänellä oli rohkeutta jakaa sydämensä ja murheensa ennen kuolemaansa opetuslastensa kanssa. Näin välttelevästi kiintynyt voi oppi jakamaan asioita ja ristiriitainen olla pelkäämättä pettymystä. Lähdemateriaalissa toistetaan useasti, että Jumalan tahto ja pyrkimys on korjata, parantaa ja tehdä uudeksi. Hän antaa uuden mahdollisuuden. Hänen mahdollisuutensa eivät ole aikaan sidotut ja rukous voi ulottua menneisyyteen asti. Ihminen voi oppia kognitiivisesti uuden, myönteisen ajattelutavan, koska Jumalan mahdollisuudet muuttavat perusolettamuksia itseen, menneisyyteen ja elämään. Nähdään, että kehitystehtäviin voi aina palata. Rajattu taantumisen on turvallista terapiassa.¹⁴⁶

Edellä oleva kappale on yksi esimerkki siitä, kuinka sielunhoitoterapiassa pyritään yhdistämään psykologista tietoutta teologisen ajattelun kanssa. Nähtävissä on sisäisen parantumisen -liikkeen teologinen opetus, kognitiivisen terapian ajattelun uudistumisen -teoria ja kehityspsykologiset teoriat ihmisestä. Jumala voi tarjota aikuiselle ihmiselle terapeutin, parantavan ja eheyttävän kiintymyssuhteen. Hän on luotettava kiintymyssuhdeobjekti, jonka tahto on

¹⁴⁵ RETSK, Kiintymyssuhdeteoria, 22.10.2010, PMK, 1-7.

¹⁴⁶ RETSK, Kiintymyssuhdeteoria, 22.10.2010, PMK, 8.

täyttää ihmisen tarpeet. Perusta tähän on saatu jo luomisessa ja tämä perusta on uudistettu lunastuksessa. Kun ihminen saa luottamuksen Jumalan hyvyteen ja mahdollisuuksiin juuri avun tarvitsijan omalla kohdalla ajatellaan, että hänen kognitiivinen ajattelunsa muuttuu positiivisempaan suuntaan. Vaikka ihminen tiedostaa rajalliset mahdollisuutensa muuttaa elämäänsä, hän saa uutta toivoa ja luottamusta elämäänsä siitä, että Jumala haluaa ja voi auttaa häntä hänen ongelmissaan. Transsendenttinen tulee ikään kuin näkyväksi sielunhoitoterapeutin kautta. Tosin tähän ajatteluun voi nähdä liittyvän myös ongelmia: mitä ja kuinka paljon terapeutti voi luvata asiakkaalle? Mitä, jos toivottua tulosta ei saavutetakaan. Entä, jos asiakkaan ongelma on sellainen, että sille ei löydy ratkaisua. Hyvää ja vastuullista teologista etiikkaa on tukea ja olla ihmisen rinnalla myös silloin, kun kärsimykselle ei ole löydettävissä selkeätä syytä. Ristin teologian mukaan ihmisen osaan maailmassa kuuluu kärsimys. Jumala kärsii kärsivän kanssa. Hän samaistui täydellisesti kärsivään ihmiseen kuollessaan ristillä. Näin kärsimys ei ole pelkästään lähtöisin paholaisesta ja pahasta. Ristin teologian mukaan myös epätäydellinen, rikkinäinen, yksinäinen, hylätyksi itsensä tunteva ja sairas ihminen on Jumalaa lähellä ja Jumalan kuva. Ihminen ei voi aina tietää kärsimyksen tarkoitusta, vaan se jää salatuksi.¹⁴⁷

Lähdemateriaalin mukaan Jumala käyttää ihmissuhteita turvallisen kiintymyssuhdemallin luomisessa, siksi ihmisen on suostuttava läheisiin ihmissuhteisiin. Ihmisen on myös tunnistettava ja tunnustettava oma rikkinäinen ihmissuhdemallinsa ja otettava Jumalan antamaa terapeutista hoivaa vastaan. Tämä voi toteutua rukouksen ja arkipäivän elämän kautta. Jumala pysyy samana iankaikkisesti. Hänellä on ihmiselle hyvää varattuna. Ihmisen on luovuttava haitallisista malleista vähitellen ja kokeiltava luottaa. On opeteltava ottamaan vastaan apua ja lohdutusta ja muistettava, että Jumalakin kokee tunteita.¹⁴⁸

Ihmisen on tunnistettava ja tunnustettava rikkinäisyytensä ja suostuttava ottamaan apua vastaan. Mallin mukaan Jumala tarjoaa tätä apuaan sekä syvästi inhimillisin keinoin että yliluonnollisesti, esimerkiksi rukouksen kautta. Nämä molemmat avun puolet – inhimillinen ja yliluonnollinen, katsotaan tulevan samasta lähteestä eli hyvältä Jumalalta.

Se miten sielunhoitoterapian oppimateriaalissa ymmärretään pahan olemus ja tarkoitus on tärkeä sen ihmiskäsityksen kannalta. Teodikean ongelmaan eli

¹⁴⁷ McGrath 1999, 81; Pihkala 1992, 188-189.

¹⁴⁸ RETSK, Kiintymyssuhdeteoria, 22.10.2010, PMK, 9.

miten hyvä ja kaikkivaltias Jumala voi sallia pahan olemassaolon, lähdemateriaalissa luetellaan selitysvaihtoehtoja, jotka ovat kristillisen dogmatiikan historiasta tuttuja. Koska nämä vaihtoehdot esitellään lähdemateriaalissa pelkästään luettelona, voidaan päätellä niiden olevan varsinaisen RE -sielunhoitoterapian teologisen opinmuodostuksen marginaalissa.¹⁴⁹

Lähdemateriaalin kokonaisuudesta, osin implisiittisesti, voi päätellä, että pahan ongelma nähdään luomiskertomuksen mukaisesti synnin seurauksena. Jumalan ajatellaan olevan täysin hyvä ja ihminen on langennut syntiin, koska ihminen halusi tulla Jumalan kaltaiseksi, ottaa Jumalan paikan. Saatana on pahan alkusyy, koska hän vietti ihmisen syntiin Jumalaa vastaan. Lunastuksen kautta ihminen voi jälleen päästä yhteyteen Jumalan kanssa. Pyrkimällä Jumalan tahtomaan alkuperäiseen ihmisyyteen, ihminen voi ikään kuin päästä lähemmäksi ”paratiisia” ja eliminoidaan synnin vaikutusta elämässään ja toisten elämässä. Sielunhoitoterapia nähdään työkaluna tähän päämäärään pyrittäessä. Varsinaisesti kysymykseen mistä saatana on tullut pahaksi, ei lähdemateriaali anna vastausta, kuten ei klassinen kristillinen teologiakaan. Molempien mukaan sekä Jumala että saatana jää osin salatuksi ja jännite jää voimaan. Sielunhoitoterapian oppimateriaalissa pitäydytään tiukasti Jumalan hyvyyden dogmaan. Jumala on täysin hyvä, saatana on täysin paha. Tämä dualismi näkyy läpi koko materiaalin sekä implisiittisesti että eksplisiittisesti. Erityisesti materiaalissa usein toistettu väite Jumalan tahdosta parantaa, korostaa Jumalan hyvyttä ja saatanan tahtoa vahingoittaa ihmistä, saatanan täydellistä pahuutta. Saatana vaikuttaa itsenäisesti toimivalta pahalta. Ongelmalliseksi tässä ajattelutavassa muodostuu se seikka, että kaikki ihmiset eivät parane. Missä siis vika? Ihmisessä itsessäänkö ja hänen epäuskossaan vai saatanan suuressa vallassa ihmisen elämässä? Tässä on vaarana ihmisen liiallinen syylistäminen omasta kärsimyksästään. Tähän materiaaliin implisiittisesti sisältyvään ajatusrakennelmaan sisältyy kunnian teologian dogmaattista rakennetta vastakohtana ristin teologialle, jossa Jumala Kristuksessa

¹⁴⁹ RETSK 24.-26.9.2010. TT, 7. Paha muokkaa ihmistä paremmaksi. (Eirenaïos, Hick)

Ihminen käyttää valtaa väärin. (Augustinus)

Jumalan armon vaikutus on niin suuri, että kristitty kestää pahan maailman keskellä. (Barth)

Jumala ei pakota ketään pois pahasta. Pahalla on seurauksensa, joita Jumala ei voi estää, koska Jumalan vallalla on tietyt rajoitukset. (ns. prosessiteologia)

Jos Jumala olisi täysin ihmisen ymmärrettävissä, olisi Jumalasta tehty kuva. (vrt. VT:n kuvakielto)

Kärsivä ja kuoleva Jumalan poika on vastaus Teodikean ongelmaan, Jumala on läsnä kärsimyksessä, vaikka kärsimyksen syy jää pimentoon.

kärsii kärsivän kanssa. Jumala on kärsimyksessä ihmisen mukana – ei saatana. Ristin teologian mukaan saatanakin on Jumalan saatana – siis Jumala on asettanut ja asettaa pahalle rajat.¹⁵⁰

3.2. Kriisi- ja traumaterapia terapeuttisen sielunhoidon välineenä

Terapeuttisen sielunhoidon koulutuksessa käsitellään yhtenä kantavana teemana kriisi - ja traumaterapiaa. Näkökulmana on lapsen kehitys ja trauman kehittyminen. Traumoja aiheuttaa sekä traumaattinen yksittäinen elämäntapahtuma että traumaattinen pitempi elämänjakso. Lähtökohtana on kehityspsykologinen ajattelu: Mitä pienempänä lapsi kokee traumaattisen tilanteen, sen vahingollisempaa se on yksilön kehitykselle. Kaksivuotiaaksi asti lapsen ajattelu on sensomotorista, aistien ja toiminnan kautta tapahtuvaa ja ajattelua hallitsee oikea aivopuolisko. Tunnekokemukset ovat vallitsevia ja ohjaavat kokemusta. Traumat voivat jäädä uniin, leikkeihin tai kehon muistoihin. Leikki-ikäinen tekee helposti vääriä tulkintoja ja syyllistyy.¹⁵¹

Lähdemateriaalissa esitellään trauma- ja kriisiterapia Cullbergin mallin mukaan. Cullberg jakaa kriisin vaiheet sokkivaiheeseen, reaktiovaiheeseen, sopeutumisvaiheeseen ja uudelleen orientoitumisvaiheeseen. Kriisi voi jumiutua paikalleen, jolloin se alkaa ohjata henkilön elämää. Tämä Kuivamäen esityksen vaihe on melko identtinen Jokisen Rikotusta eheä -mallin kanssa. Myös Jokinen jakaa kriisin Cullbergin mukaan neljään vaiheeseen.

Kriisi määritellään materiaalissa Poijulan (2007) mukaan tapahtumaksi tai tilanteeksi, jonka yksilö havaitsee ja kokee kestävämmäksi vaikeudeksi ja joka ylittää henkilön nykyiset voimavarat ja selviytymiskeinot.

Kriisi on väliaikainen järkytyksen ja hajaannuksen tila, jolle on ominaista yksilön kyvyttömyys selviytyä tavanomaisia ongelmanratkaisumenetelmiä käyttämällä ja jossa radikaalisti myönteinen tai kielteinen lopputulos on mahdollinen.¹⁵²

Kristinusko on täynnä ”jännitteitä”, vastakohtaisuuksia, joita kristitty joutuu sietämään osana uskoaan.

¹⁵⁰ Vert. Jobin kirja. Huomaa myös: Ristin teologian mukaisesti kärsivän pitää ennen kaikkea kuulla evankeliumia Kristuksen täytetystä sovitustyöstä. Sen varaan on hyvä jäädä lepäämään ahdistuksien keskellä. Kunnian teologiaan sisältyy moitetta ahdistetun heikosta uskosta tai tahdosta kääntyä hyvän Jumalan puoleen.

¹⁵¹ RETSK, Kriisi ja trauma, 22.10.2010, PMK, 2.

¹⁵² RETSK, Kriisi ja trauma, 22.10.2010, PMK, 2.

Traumatisoituminen on suhteessa koettuun stressiin, aikaan ja voimavaroihin. Lapset kokevat paljon traumoja ja tarvitsevat aikuisen apua niiden käsittelyssä. Lapsille ei ole olemassa omaa kriisi- tai traumateoriaa.¹⁵³

Jos kriisi jumiutuu paikalleen se alkaa rajoittaa elämää ja syntyy joko PTSD tai TSH – trauman oireet.¹⁵⁴ Tilanne kroonistuu ja vaikuttaa ihmisen tuleviin elämän haasteisiin, oppimiseen ja ihmissuhteisiin. Vaarana on myös psyykkisen häiriön kehittyminen.¹⁵⁵ Turvaton kiintymysmalli altistaa PTSD:n syntymiselle ja välttelevä kiintymysmalli johtaa dissosiointiin.¹⁵⁶ Vastustavasti kiintynyt taas tramatisoi ja vahvistaa tunteita, jolloin seurauksena on äärimmäisen ylivirittynyt olotila.¹⁵⁷

Tässä on nähtävissä jälleen samansuuntainen terapeutin ajattelutapa kuin Jokisen formaatissa. Kun henkilö pääsee käsittelemään traumaansa eteenpäin, hän voi suunnata elämäänsä uudenlaista orientoitumista kohti. Kuivamäen mukaan traumat pitää kohdata, tunnistaa, sanoittaa ja hoitaa. Hoitamattomat traumat saattavat varastoitua muistiin ja painua muistin ulottumattomiin. Traumat näkyvät yleistyvinä oireina, jotka alkavat ohjata ja rajoittaa ihmisen elämää. Ne voivat aiheuttaa pysyviä pelkotiloja, ali- tai ylivireyttä, muistihäiriöitä ja läheisyyden välttämistä. Traumat voivat aktivoitua uusissa elämän haasteissa. Ne tekevät ihmisen hauraaksi ja kahlitsevat energiaa estäen ihmistä elämästä täydesti. Ne ohjaavat elämää rajoittavaan suuntaan.¹⁵⁸

Samoin kuin Jokisen mallissa, trauman diagnosointi on tärkeässä asemassa ihmistä hoidettaessa. Kuivamäki huomauttaa, että jäsentymätön kiintymyssuhdemalli ja traumatisoituminen voivat olla yhteen liittyneinä jo henkilön varhaislapsuudesta asti¹⁵⁹, Jokinen sitä vastoin näyttää olettavan, että kaikilla ihmisillä on olemassa oleva perustrauma, joka ei lähde pois ilman terapiaa. Sielunhoitoterapia nähdään melkein välttämättömänä ihmisen onnellisuuden turvaamiseksi.

¹⁵³ RETSK, Kriisi ja trauma, 22.10.2010, PMK, 2.

¹⁵⁴ PTSD eli Posttraumatic stress disorder. TSH eli Traumatic subdural hygroma.

¹⁵⁵ Materiaalissa oletetaan implisiittisesti, että PTSD ja TSH eivät ole vielä varsinaisia psyykkisiä häiriöitä. Se mitä psyykkiset häiriöt ovat, jää epäselväksi.

¹⁵⁶ Dissosiaatiossa ihminen ei kykene tietoisuudessaan yhdistämään ajatuksiaan, tunteitaan, havaintojaan tai muistojaan toimivaksi kokonaisuudeksi.

¹⁵⁷ RETSK, Kriisi ja trauma, 22.10.2010, PMK, 3.

¹⁵⁸ RETSK, Kriisi ja trauma, 22.10.2010, PMK, 4.

¹⁵⁹ RETSK, Kriisi ja trauma, 22.10.2010, PMK, 4.

3.3. Eri terapiasuuntaukset ja sielunhoitomallit

Koulutusmateriaalissa esitellään eri terapiasuuntauksia. Tavoitteena on tunnistaa yleisimmät psykoterapiasuuntaukset ja ymmärtää niiden vaikutukset terapiatyön käytäntöihin. Tärkeäksi nähdään myös sielunhoitoterapeuttiopiskelijoiden ymmärryksen syventäminen terapeutin työn luonteesta.

Psykoterapiasuuntauksista esitellään behaviorismi ja oppimisteoriat, jotka ovat syntyneet 1900 -luvun alussa, jolloin muun muassa Ivan Pavlov teki ehdollistumiskokeitaan. Teorian mukaan persoonallisuus syntyy ehdollistumisen tuloksena ja ongelmia tuottavat väärät ehdollistumiset. Tärkeäksi nousee poisoppiminen. Oppimisterapioita käytetään edelleen, josta esimerkkinä mainitaan psykoedukaatio yhdistettynä kognitiivisen terapian lähestymistapoihin. Materiaalissa esitellään myös psykoanalyysi ja psykodynaaminen psykoterapia. Freud loi psykoanalyysin. Hänellä on paljon seuraajia, jotka ovat kehittäneet Freudin teoriaa omaan suuntaansa: muun muassa Jung, Adler, Erikson ja Klein. Teorian mukaan persoonallisuus muovautuu vahvasti varhaislapsuuden aikana (0-6 v.) Psykoke jaetaan tiedostamattomaan, tietoiseen minään ja yliminään. Freudin mukaan tiedostamaton ohjaa ihmisen toimintaa. (aggressio- ja seksuaalisuusvietit) Psykodynaamisten terapioiden pyrkimyksenä on transferenssin avulla työstää henkilön varhaisia ihmissuhteita ja saada niihin uusia sisäistyksiä, näin potilaan itseymmärrys lisääntyy. Myöhemmät teoreetikot ovat Freudin teorian pohjalta, kehittäneet edelleen persoonallisuuden kehityksen teoriaa. Tästä esimerkkinä mainitaan objektisuhdeteoria ja varhaiset kiintymyssuhdemallit, jotka ovat sielunhoitoterapian teoriassa merkittävällä sijalla.

Kognitiiviset teoriat pyrkivät ajattelun muuttamiseen. Tärkeää on ajatus-, tunne- ja toimintakehien tunnistaminen. Ajattelutapoja voi tietoisesti muuttaa ja ajatuksia muuttamalla tunteetkin muuttuvat. Kognitiivisessa terapiassa on eri painotuksia. Mentalisaatio¹⁶⁰ pyrkii yhdistämään psykoanalyttisen ajattelun ja kognitiivisen psykologian elementtejä. Keskiössä on oppia tutkimaan mitä itsessä ja vuorovaikutuksessa tapahtuu. Liittyy kiintymyssuhteiden laatuun ja empatian kehittymiseen. Sen sijaan ratkaisukeskeinen psykoterapia on lyhytterapiaa, eikä se pyri lapsuuden käsittelyyn. Tavoitteena on asiakkaan elämän hallinnan

¹⁶⁰ Mentalisaation määrittelyä lastenpsykiatri Hannu Vesterisen PowerPoint -kalvon 4 mukaan: ”Oma mieli mielessä – having one’s own mind in mind, Tunteminen ja ajattelu samaan aikaan, kyky tulkita toisen ihmisen toimintaa hänen sisäisten pyrkimystensä tuloksena.” Katsottu Internet -osoitteesta: <https://psy.s3.amazonaws.com/dos/A218.pdf?Signature=g9%2Bw%2FxxkanXKsvlLHDyXcxfFxA%3D&Expires=1371470583&AWSAccessKeyId=AKIAJN5CL4BEC72QVEFA>. 17.6.2013.

parantaminen keskittymällä siihen mikä jo toimii sekä ratkaisuihin.

Systeemitapioista mainitaan perheterapia, jossa keskitytään ihmisten välisiin tapoihin toimia. Ajatellaan, että koko perhettä hoitamalla saadaan aikaan muutos myös yksittäisen ihmisen elämään, sillä yksi liikeyhdys systeemissä saa aikaan muutoksen kaikissa henkilöissä. Myös pariterapian taustalla on systeemistä ajattelua, mutta se voi olla ratkaisukeskeistä, kognitiivista tai kiintymyssuhdeteorialle pohjautuvaa. Ryhmäpsykoterapiat hyödyntävät ihmisen sosiaalisuutta ja niidenkin taustalla on systeemiteoreettinen ajattelu. Perustana on oletus ihmisen identiteetin rakentumisesta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Humanistiset terapiat auttavat ihmisen itseymmärrystä asioiden symbolisen käsittelyn avulla. Logoterapia pyrkii elämän mielekkyyden ja tarkoituksen etsintään. Kriisi - ja traumapsykoterapia yhdistää muun muassa kognitiivisen psykologian, oppimisteorioiden ja keho-terapioiden ymmärrystä. Materiaalissa todetaan, että nykyisin koulukuntien rajat ovat heikentymässä ja neurotieteet tuovat lisänsä terapioihin. Useiden terapioiden yhteydessä todetaan asiakkaalla olevan lääkitystä. Lähdemateriaalissa mainitaan myös pastoraalipsykoterapiakoulutus Joensuun yliopiston alaisuudessa, joka tuottaa Valviran pätevyyden.¹⁶¹

Oppimateriaalissa esitellään koulutusmahdollisuudet erikoistuessaa haluttuun psykoterapian muotoon sekä ohjeet siihen, miten henkilö voi itse hakeutua asiakkaaksi psykoterapeutille. Sielunhoitoterapeuttinen työ esitellään prosessina, jossa on selkeä alku, työskentelyvaihe ja lopetusvaihe.¹⁶²

Materiaalin perusteella voidaan päätellä, että tarkoituksena ei ole tuottaa asiantuntijuutta esitellyissä terapiamuodoissa ja -suuntauksissa, vaan ajatellaan yleisen tiedon riittävän. Tärkeänä pidetään kuitenkin kiintymyssuhdeteorian hallitsemista, koska sen ajatellaan vaikuttavan sekä asiakkaan ongelmiin että hänen kykynsä olla terapiasuhteessa sekä vastaanottaa terapiaa. Myös sielunhoitoterapeutin oman kiintymyssuhdemallin tunteminen katsotaan tärkeäksi, koska sen ajatellaan vaikuttavan kykyyn sitoutua tai olla sitoutumatta asiakkaaseen sekä sitä kautta terapiasuhteen luomisen onnistumiseen. Kiintymyssuhdeteoria nousee esiin niin psykodynaamisessa kuin kognitiivisessa terapiassa, joiden teorioita sielunhoitoterapeuttisessa lähestymistavassa

¹⁶¹ RETSK, 26 -28.11.2010, Eri terapiasuuntaukset, terapeuttinen työ prosessina, PMK, ei sivunumeroitu.

¹⁶² RETSK, 26 -28.11.2010, Eri terapiasuuntaukset, terapeuttinen työ prosessina, PMK, ei sivunumeroitu.

hyödynnetään. Myös kriisi- ja traumaterapiassa henkilön kiintymyssuhdemallilla on merkitystä.¹⁶³

Sielunhoitoterapiassa asiakkaan traumojen käsittelyllä, jotka ovat syntyneet pääasiassa henkilön lapsuuden ja nuoruuden kehityksen aikana, on tärkeä merkitys asiakkaan hoitoprosessissa¹⁶⁴. Sielunhoitoterapian koulutuksen ihmiskuvassa voi nähdä välittyvän voimakkaasti kehitypsykologinen näkemys ihmisestä. Merkittäviksi vaikuttajiksi nousevat objektisuhdeteorian, lapsuudessa kehittyvien kiintymyssuhdemallien ja traumaterapian teoriat, jotka sisältävät tietyn käsityksen ihmisen psyyken rakenteesta ja dynamiikasta – siis tietyn ihmiskuvan.

Lähdemateriaalissa käsitellään kristillistä ihmiskäsitystä, jonka ilmoitetaan olevan RE -terapeuttisen sielunhoidon koulutuksen perustana.¹⁶⁵ Materiaalissa esiin nousee klassinen kristillinen ihmiskuva, jonka pääkohdat ovat: Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen; mieheksi ja naiseksi sekä yhteyteen kanssaan ja toistensa kanssa. Ihminen on alkujaan luotu hyväksi, mutta langettuaan tottelemattomuuteen Jumalaa kohtaan, hän on tullut epätäydelliseksi ja syntiseksi. Synnin ydin on ihmisen pyrkimys olla oma jumalansa ja toimia ilman Jumalaa. Synti ei ole vain tekoja vaan ulottuu ihmisen olemukseen. Jeesus Kristus on lunastuksellaan vapauttanut ihmisen synnin ja kuoleman vallasta. Hän on uusi Adam ja Jumalan kuva sekä malli kristityn elämälle.¹⁶⁶

Kristityn uuteen elämään yhdistetään eksplisiittisesti ajattelun uudistuminen, jota verrataan implisiittisesti kognitiiviseen terapiaan. Muutos ei ole kuitenkaan ihmisen itsensä työtä, vaan hänen sisimmässään asuvan Pyhän Hengen työtä. Kristilliseen ihmiskuvaan kuuluu jännitteessä eläminen, koska uusi ja vanha taistelee kristityssä koko hänen elämänsä ajan. Myös kristilliseen oppiin sisältyy

¹⁶³ RETSK 21.10.-23.10.2011, Kiintymyssuhdemallista trauma- ja kriisiterapiassa. Kuinka auttaa traumatisoitunutta ihmistä turvallisesti? TV, 4.

¹⁶⁴ Traumojen kartoittamiseen ja hoitamiseen perustuu pääosin Seppo Jokisen RE -terapeuttisen sielunhoidon malli. Myös Tarja Vilpola käsittelee trauman hoitamista esim. seksuaalisen hyväksikäytön yhteydessä lokakuussa 2011, sivulla 14. Lähdemateriaaliin sisältyy myös traumoja käsitteleviä lääketieteen artikkeleita lääketieteen ammattilehdistä. Kirsimaria Kuivamäki käsittelee kriisiä ja traumaa kehitypsykologisesta näkökulmasta materiaalissa, jotka on päivätty 23.10.2010. Lapsuudessa syntynyt kiintymyssuhdemalli vaikuttaa Kuivamäen mukaan myös ihmisen stressin käsittelyyn ja siten mahdolliseen traumatisoitumiseen kriisissä, koska se miten ihmiset ottavat vastaan apua, määräytyy heidän kiintymyssuhdemallinsa mukaan. Kiintymyssuhdeteoria, Kuivamäki, lokakuu 2010, 7.

¹⁶⁵ Rikotusta eheä - terapeuttisen sielunhoidon koulutuksen esite 2010 -2012.

¹⁶⁶ RETSK, Terapeuttisen sielunhoidon teologiset perusteet, kristillinen ihmiskäsitys, TT, 4 -7.

jännitteitä, joita ei voi poistaa, esimerkiksi pelastuminen ihmisen valinta vai Jumalan valinta.¹⁶⁷

Eri sielunhoitomalleja käsittelevän koulutusosan tarkoitus on esitellä opiskelijoille erilaiset pääsielunhoitosuuntaukset ja niiden tavat harjoittaa sielunhoitoa sekä miten eri sielunhoitosuuntaukset eroavat toisistaan. Tämän opetusosuuden runko noudattelee Ari Puontin Lepo sinussa -kirjaa. Vaikka eri sielunhoitomallit esitellään melko kattavasti, voidaan tulkita materiaalin pääpainon olevan Sisäisen eheytyksen – liikkeen sielunhoidon formaatissa, jossa rukouksen ja mielikuvituksen (eli visualisaation) avulla pyydetään Jumalan Pyhää Henkeä parantamaan sielunhoidettavan sisäiset vammat, jotka oletetaan syntyneen pääosin lapsuudessa. Ihmisen sielun vapautumiselle taakoista, suuri merkitys on anteeksiantamisella.

Sisäisen parantumisen -mallin esittelyyn käytetään eniten materiaalissa tilaa ja sen voi katsoa liittyvän RE -sielunhoitoterapian psykoanalyttiseen, psykodynaamiseen, behavioristiseen ja kognitiiviseen psykologiseen lähestymistapaan asiakkaan ongelmiin.¹⁶⁸ Sisäisen parantumisen pioneereista esitellään erityisesti Agnes Sanford, Paula ja John Sanford, Leanne Payne, Andrew Comiskey ja Seppo Jokinen. Selkeästi on nähtävissä, että Jokinen on omaksunut terapeuttisen sielunhoidon menetelmäänsä runsaasti vaikutteita näiltä sisäisen parantumisen pioneereilta. Tätä mieltä on myös Puonti.¹⁶⁹

Lähdemateriaaliin sisältyy kuuntelevan rukouksen ja Jeesuksen läsnäolon harjoittamisen opetusta, johon kuuluu uskon kautta kuulemista, uskon kautta näkemistä ja opetusta siitä, kuinka ihminen voi erottaa eri äänten lähteet sisimmässään. On mielenkiintoista, kuinka materiaalissa yhdistetään keskiaikainen kristillisen mystiikan opetus, uudempaan Sisäisen parantumisen - liikkeen opetuksiin. Näin liitetään 1960 -luvulla Amerikassa syntynyt karismaattinen sisäisen paranemisen oppi, joka yhdistää pääosin 1900 -luvulla syntynyttä psykologista tietoa ja uskonnollista meditaatiota, vanhaan kristikunnan

¹⁶⁷ RETSK, Terapeuttisen sielunhoidon teologiset perusteet, kristillinen ihmiskäsitys, TT, 6 -7.

¹⁶⁸ Näin voi todeta eksplisiittisesti Ari Puontin eri sielunhoitomalleja käsittelevässä materiaalissa olevan kaavion mukaan 14.1.-16.1.2011, 2 ja materiaalista sekä implisiittisesti että eksplisiittisesti kokonaisuutena.

¹⁶⁹ Puonti 2005, 153. Uskon kautta kuulemisesta lähdemateriaalissa annetaan esimerkiksi 1400 -luvulla elänyt munkki Tuomas Kempiläinen ja hänen teoksensa Kristuksen seuraamisesta ja 1600 -luvulla elänyt munkki, veli Laurentius ja hänen kirjansa Jumalan läsnäolon harjoittaminen. Nykyaikana kuuntelevaa rukousta opettavat Dave ja Linda Olson kirjassaan Listening Prayer ja Leanne Payne.

teologisen traditioon.¹⁷⁰ Uskon kautta näkemisessä mielikuvituksen käyttäminen on tärkeällä sijalla.¹⁷¹ On mahdollista, että Sisäisen paranemisen -liike on saanut reaalisesti vaikutteita keskiaikaisesta katolisesta mystiikasta, koska liikkeen alku yhdistetään karismaattisiin katolilaisiin.

Jumalan äänen motiivina on suhteen rakentaminen ja ystävyys ihmisen kanssa läheisenä ystävänä, johon ihminen voi luottaa. Ihminen tuntee olevansa lohdutettu, rakastettu, rohkaistu, valaistu ja puhdistettu. Saatanan motiivina on tuhota ihminen ja ihmisen suhde Isään ja ihmisiin. Sen metodina on huutaa ja pelotella. Se yrittää tuhota ihmisen itsetunnon, rukouselämän, saattaa epäilemään anteeksiannon todellisuutta, se käyttää aseenaan lannistamista ja vetoaa ihmisen ylpeyteen ja koston tarpeeseen. Paholaista vastustetaan Jumalan sanalla ja vetoamalla Jeesuksen veren voimaan.¹⁷²

Ihmisen omat ajatukset heijastavat ihmisen omia tarpeita, kaiken sallivaa tai lakihenkistä hurskautta tai ylpeyttä. Näiden ajatusten lähteinä ovat syntinen liha, rikkinäinen sielu tai vanhempien äänet. Tärkeää on tiedostaa ja vastustaa näitä ääniä ja etsiä vastine Raamatusta.¹⁷³

3.4. Seppo Jokisen Rikotusta eheä -sielunhoitoterapiaformaatti

Jokisen kirja *Rikotusta eheä* esittelee hänen terapeuttisen sielunhoidon mallinsa. Jokisen mukaan sielunhoidon tärkeimpiin työkaluihin kuuluvat rukouksen ohella synnintunnustus, synninpäästö ja rippi, jotka ovat lääkkeitä terveeseen syyllisyyteen. Sairas syyllisyys on käsiteltävä erikseen. Sielunhoitajan pitää osata kuunnella aktiivisesti, antaa positiivista palautetta ja rohkaista hoidettavaa, mutta varsinaisessa parantamisessa sielunhoitaja on sivustakatsoja, koska Jumala tekee parantamistyön¹⁷⁴. Sielunhoitajan on selvitettävä hoidettavan jumalasuhteen

¹⁷⁰ RETSK, 14.1.-16.1.2011. Kuunteleva rukous ja Jeesuksen läsnäolon harjoittaminen, AP, 1-2.

¹⁷¹ RETSK, 14.-16.2011. Kuunteleva rukous ja Jeesuksen läsnäolon harjoittaminen, AP, 3.

Lähdemateriaalin mukaan mielikuvituksen käyttämistä rukouksessa ovat opettaneet 1500 – luvulla vaikuttanut jesuiittojen perustaja Ignatius de Loyola teoksessaan *Hengellisiä harjoituksia* ja 1600 – luvulla elänyt madame Guyon (Jeanne Guyon) teoksessaan *Syvempään Jumalan tuntemiseen* ja 1900 –luvun alussa Oswalds Chambers kirjassaan *Parhaani Hänelle* ja Leanne Payne.

Lainaus lähdemateriaalista: ”Mielikuvien kautta voimme vaistota Jumalan todellisuuden. Korkeimmalla tasollaan se on kokemus siitä, että saamme Jumalalta joko sanan, näyn tai (parhaimmillaan) Pyhän Hengen ilmestymisen tai täyteyden.” Leanne Payne: *Särkynyt minäkuva. Seksuaalinen eheytyminen parantavan rukouksen avulla.* (1994, s. 177. CHC ry: Jyväskylä.) Ef. 1:17-20. ”..viisauden ja näkemisen hengen...”

”Sille, jonka mieli (hepr. jetser = mieli, mielikuvitus) on luja ja vakaa, sinä turvaat rauhan, kun hän turvautuu sinuun.” Jes. 26:3.

2 Kor.3:18, 2 Kor 4:18, Hebr RETSK, 14.-16.2011. 11: 1,27, Hebr. 12:2-3.” RETSK, 14.-16.2011 AP, 2 -3.

¹⁷² RETSK, 14.-16.2011. Kuunteleva rukous ja Jeesuksen läsnäolon harjoittaminen, AP, 3-4.

¹⁷³ RETSK, 14.-16.2011. Kuunteleva rukous ja Jeesuksen läsnäolon harjoittaminen, AP, 1-4.

¹⁷⁴ Jokinen 2011, 16-20 .

laatua. Jos henkilö ei suostu rukoukseen, menetelmää ei voi käyttää, koska Jumala on RE -sielunhoitoterapian parantava osapuoli. Hoidettavan ei tarvitse olla tunnustava kristitty; Rukous on työväline, jonka avulla hyvä sanoma Kristuksesta voi mennä eteenpäin. Traumaattiset kokemukset ja lukkiutuneet kriisit voivat palautua mieleen rukouksen avulla.

Jokinen käyttää termejä sielunhoito ja terapia vaihtelevasti. Saman terminologisen vaihtelevuuden voi nähdä termeissä sielunhoitaja ja terapeutti. Toisaalta hän identifioi termit tarkoittamaan samaa asiaa, toisaalta hän erottelee ne toisistaan jyrkästi. Esimerkiksi Jokisen mukaan sielunhoito ”on kristillistä terapiaa”,¹⁷⁵ mutta toisaalta sielunhoidon erottaa terapiasta riittävä aika, kuunteleminen ja rukoileminen.¹⁷⁶ Jokisen käyttämässä merkityksessä termi sielunhoitaja saa terapeuttia monipuolisemman merkityksen. Hänen mukaansa sielunhoitaja toimii sekä terapeuttina, että sielunhoitajana.¹⁷⁷

Jokisen teksti koostuu pääasiassa päälauseista, joten teksti on helppolukuista. Toisaalta tämä seikka tekee hänen tekstinsä vaikeasti analysoitavaksi, koska tavallisesti sivulauseissa olevat perustelut puuttuvat. Jokinen käyttää termejä vaihtelevasti, joka hankaloittaa sen hahmottamista, mihin hän todellisesti viittaa. Hän saattaa käyttää monta eri ilmaisua tarkoittamaan samaa asiaa. Tämä tulee ilmi myös Jokisen seitsemän osaa käsittävässä sielunhoitoterapiaformaattissa: Toisaalta hän erottelee mallinsa eri vaiheisiin, mutta lopulta kaikki osat ovat lähes identtisiä toistensa kanssa. Niissä toistuvat samat teemat. Peruskaava ja -rakenne on: Vamman selvittäminen ja sen vieminen rukouksessa Jumalalle, joka parantaa haavan. Vamman oletetaan pääosin olevan peräisin lapsuuden traumasta tai traumaista. Jokinen toistaa runsaasti itseään.

Jokinen käyttää asiakkaasta, joka tulee RE -sielunhoitoterapiaan termejä, jotka ilmentävät henkilön passiivista roolia terapiassa. Näitä termejä ovat hoidettava ja autettava. Hän käyttää myös sanaa henkilö ja ihminen apua hakevasta henkilöstä. Nämä termit voi tulkita melko neutraaleiksi sävyiltään, kuitenkin näissäkin termeissä, varsinkin asiayhteydessään, on etäännyttävä leima. Muita Jokisen käyttämiä sanoja ovat hän, toinen ja toinen ihminen. Nämä termit kuvastavat toiseutta ja vierautta. Nykykontekstissa käytetään tavallisesti termiä asiakas, myös sielunhoito- ja terapiatilanteissa.

¹⁷⁵ Jokinen 2011, 16.

¹⁷⁶ Jokinen 2011, 19.

¹⁷⁷ Jokinen 2011, 17.

Jokinen määrittelee ihmisen terveen identiteetin Vanhan Testamentin luomiskertomuksen perusteella seuraavasti: Ihmisen raamatullinen identiteetti on ihanneidentiteetti, jota kohti tulee pyrkiä. Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, mieheksi ja naiseksi, jotka yhdessä muodostavat Jumalan kuvan (1. Moos. 1:27). Koska Jumala on rakkaus, rakkaus tulee parhaiten esille suhteessa. Tästä seuraa, että Jumala voi tulla miehen ja naisen suhteessa täydemmin esille kuin yksin miehessä tai naisessa. Mies ja nainen täydentävät toisiaan. ihminen koostuu kahdesta eri sukupuolesta olevasta persoonasta ja persoonien välisestä suhteesta. ”Ihmisen ei ole hyvä olla yksin”. Jokainen ihminen on Jumalan luoma ainutkertainen yksilö ja kukaan ei voi täyttää hänen paikkaansa. Mies ja nainen on luotu erilaisiksi.

Kun RE –sielunhoitoterapian tavoitteeksi määritellään ihmisen identiteetin eheytyminen, edellä olevat määritelmät osoittavat RE -sielunhoitoterapian identiteetin eheyttämisen päämäärää; sitä minkälainen on terve ja tavoiteltava identiteetti. Sielunhoitoterapian koulutuksen esitteessä ilmoitetaan koulutuksen ihmiskuvan perustana olevan kristillinen ihmiskuva. On kuitenkin huomautettava, että kristillinen ihmiskuva on laaja käsite; se sisältää Raamatussa olevat monet ihmiskuvat, aina seemiläisestä, Vanhan testamentin kokonaisvaltaisesta ihmiskuvasta Uuden testamentin kreikkalaisvaikutteiseen ja fragmentaarisempaan ihmiskuvaan, jossa ihminen jo jaotellaan ruumiiksi, sieluksi ja hengeksi.

Jokisen tulkinta Raamatun luomiskertomuksen ihmiskuvasta korostaa miehen ja naisen olevan yhdessä Jumalan kuva. Tästä saa sen vaikutelman, että nainen tai mies yksin ei voi olla kokonainen Jumalan kuva. Vasta miehen ja naisen suhteessa Jumala voi täydellisemmin kuvastua. Kommunikaatio korostuu ja erilaisuuden täydentyminen eri sukupuolissa. Jokinen näyttää jättävän vähälle huomiolle Uuden testamentin ihmiskuvan, joka suodattuu lunastuksen kautta. Jeesus oli klassisen kristinuskon mukaan täysi Jumala ja täysi ihminen. (kaksiluonto -oppi) Hän on imago Dei eli Jumalan kuva. Hän oli täydellinen ihminen, jonka kaltaisuuteen kristittyjä kutsutaan. Jeesus ei tietävästi ollut naimisissa. Uudessa testamentissa, Paavali suositteli naimattomana pysymistä kristityille ihanteellisena tilana – ei avioliittoa.

Jokisen mukaan sielunhoitaja etsii hoidettavan haavat ja selvittää miten ne ovat syntyneet. Jumala parantaa ja eheyttää Pyhän Hengen avulla, joka on tavoite. Työkaluina ovat keskusteleminen ja kuuntelu; näin terapeutti pyrkii analysoimaan mikä hoidettavaa vaivaa. Jokinen toteaa kuuntelun oleva tärkeää, koska sillä

terapeutti voi murtaa henkilön toisinaan vahvan puolustuksen.¹⁷⁸ Kuuntelulla ei näytä olevan itseisarvoista merkitystä, mikä tuo vaikutelman asiakkaan objektivoimisesta. Defenssit eli suojamekanismit ovat tarkoitettut ihmisen psyyken suojaamiseen.¹⁷⁹ Jokaisella ihmisellä on defensesjä. Ne ovat osa ihmisen normaalia psyyken toimintaa; vasta liian massiivisina ne ovat mielenterveydelle haitallisia. Terapeutin ei tule aina pyrkiä purkamaan asiakkaan defensesjä, vaan joissakin tilanteissa niitä on tarpeellista jopa vahvistaa. Esimerkiksi Tähkä näkee torjunnan kyvyn yksilön kehitykselliseksi saavutukseksi. Taitamattomasti tehtynä suojamekanismien purkutyö voi aiheuttaa ihmisen psyyken romahtamisen. Defenssien purkaminen vaatii erityisen korkeaa psykiatrista, psykologista ja psykoterapeuttista ammattitaitoa ja sensitiivisyyttä.¹⁸⁰

”Pyhä Henki toimii siellä missä häntä rukoillaan.”¹⁸¹ Jumalaa on rukoiltava ensisijaisesti parantajaksi, kun vamma on kartoitettu. Jokinen antaa rukousmallin:

Pyhä Henki, mene siihen aikaan ja tapahtumaan, jossa tämä vamma on syntynyt (mainitse tapahtuma nimeltä), paranna syntynyt vamma ja siirrä parantumisen vaikutukset henkilön hyväksi tähän päivään ja tästä eteenpäin.¹⁸²

Jokisen mukaan Jumala ei ole sidottu aikaan; hän voi mennä ajassa taaksepäin ihmisen traumaattisiin kokemuksiin parantamaan niissä syntyneet vammat.

Mallin mukaan Jumala tarvitsee toimiakseen ihmisen rukousta. Jokisen mukaan Jumala ja sielunhoitaja toimivat yhteistyössä.¹⁸³ ja tässä on nähtävissä Sisäisen parantumisen -liikkeen muistojen parantamisen tekniikka, mutta myös primaariterapian sekä hypnoosin ja suggestion periaatteita. Jo Sigmund Freud (1856 -1939) käytti hypnoosia, mutta hän hylkäsi sen myöhemmin. Hypnoosilla ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta yleisesti siihen kuuluvat suggestiot ja mielikuvien käyttäminen ja niihin eläytyminen. Hypnoosissa hypnotisoija ohjaa hypnotisoitavaa reagoimaan ehdotuksiin, jotka koskevat muutoksia kokemusmaailmassa, tuntemuksissa ja tunteissa, ajattelussa ja käyttäytymisessä. Suggestio on laaja termi, joka liittyy hypnoosiin, mutta on huomattava, että sitä käytetään kaikessa kommunikaatiossa ja terveydenhoitohenkilöstö käyttää aina suggestioita myöntävät he sen tai eivät. On tunnettua, että hypnoterapia ottaa vaikutteita teoriapohjaansa eri terapiasuuntauksista ja sitä näytetään käytettävän myös sielunhoitoterapian metodina. Erityisesti hypnoterapiassa käytetty tunnesilta

¹⁷⁸ Jokinen 2011,16-17, 27, 39.

¹⁷⁹ Ojanen 1996. 39-40.

¹⁸⁰ Tähkä 1993, 142-147, 150-154.

¹⁸¹ Jokinen 2011, 18.

¹⁸² Jokinen 2011, 19.

¹⁸³ Jokinen 2011,16-19.

on melko identtinen Jokisen edellä antamaan mallirukoukseen. Tunnesillan avulla on tarkoitus päästä elämään uudelleen kokemuksellisesti esimerkiksi lapsuuden tilannetta. Tunnesillan avulla pyritään muokkaamaan traumaattisesta tapahtumasta aiheutuneita uskomuksia, tulkintoja ja tunteita ja ratkaisemaan tilanne sekä määrittelemään sen merkitys uudella ja rakentavammalla tavalla. On huomattava, että hypnoterapia ei sovi psykoottiselle tai siihen taipuvaiselle henkilölle.¹⁸⁴

Jokisen kirja koostuu pääosin väitelauseista, joiden argumentaatio on hankalasti tulkittavissa. Se, mihin taustaoletuksiin ja taustaedellytyksiin hänen ajattelunsa nojaa jää usein epäselväksi. Hän ei juuri perustele väitteitään ja kirjallisuusviitteet ja kirjallisuusluettelo puuttuvat. Hän ikään kuin ”luo todellisuutta” argumenteillaan. Olen kuitenkin yrittänyt hahmottaa Jokisen ajatuskokonaisuutta eli niin sanottua strukturoivaa periaatetta, paitsi yksittäisten käsitteiden ja väitelauseiden analyysillä, myös vertaamalla niitä kirjan koko tekstiin ja sanomaan.¹⁸⁵ Samalla kun kuvaan, käsittelen ja analysoin Jokisen RE -sielunhoitoterapiamallia, pyrin avaamaan Jokisen käyttämiä keskeisiä käsitteitä lähtökohtana teksti itse. Näitä käsitteitä ovat sielunhoitaja, terapeutti, sisäinen eheytyminen, perustrauma, syyllisyysmekanismi, hoidettava, terve identiteetti, lukkiutunut kriisi, tunnelukot, tunnemekanismi, identiteetti, rakkauden kolmoiskäsitys, lukkiutunut viha, lapsi-vanhempi-aikuinen -tuntemallit.

Jokinen katsoo, että sielunhoidon erottaa terapiasta riittävä aika, kuunteleminen ja rukoileminen. Näin hän tulee epäsuorasti väittäneeksi, että sekulaarissa terapiassa ei kuunnella ja anneta riittävästi aikaa asiakkaalle. Hänen sielunhoidon käsityksensä vaikuttaa melko suppealta, koska eksplisiittisesti hän määrittelee sielunhoidon tarkoittamaan kahta asiaa: Sielunhoitajan on kyettävä nimeämään hoidettavan vammat ja hänen on löydettävä ne konkreettiset elämäntilanteet, joissa nämä vammat ovat syntyneet.¹⁸⁶ Hänen sielunhoito- ja terapiakäsityksensä edellyttää reaalista, olemassa olevaa vammaa ihmisen psyydessä. Jokinen olettaa, että tämä sielun vamma on tullut henkilön lapsuuden tai nuoruuden aikana. Mahdollista on myös, että tämä vamma eli trauma eli haava on tullut jo henkilön hedelmöityksen hetkellä.¹⁸⁷ Tässä on nähtävissä

¹⁸⁴ Virta Maarit, 235-240. Hypnoterapia. Katso hypnoosista myös Ojanen 1996, 160-162. Ojasen mukaan hypnoosi ei ole niin mystinen ilmiö kuin se yleisesti otaksutaan olevan. Ilmiötä ei kuitenkaan täysin tunneta, mutta hypnoosi tukee tiedostamattoman minän olemassaoloa.

¹⁸⁵ Tosin on pidettävä mielessä se tosiseikka, että kaikissa ajatuskokonaisuuksissa ja systeemeissä strukturoivaa periaatetta ei ole, vaan teksti jää irralliseksi ja työläästi hahmotettavaksi.

¹⁸⁶ Jokinen 2011, 17-18.

¹⁸⁷ Jokinen 2011, 34-35.

primaaliterapian vaikutus. Alun perin sen kehittäjänä on ollut kalifornialainen psykoterapeutti Arthur Janov. Hän julkaisi kirjansa *The Primal Scream* vuonna 1970. Primaali- eli elämysterapian mukaan ihminen voi elää uudelleen sikiökauden ja varhaislapsuuden vaiheita. Ajatellaan, että koska sikiöasteella ja varhaislapsuudessa ihminen ei ole kykenevä osoittamaan tunteuksiaan muille, ne jäävät painolastiksi ihmisen sisälle. Näin ne vaikuttavat ihmisen alitajuntaan ja voivat vaikeuttaa ihmisen aikuiselämää. Primaaliterapiassa sikiökauden tuska ja syntymätuska eletään läpi ja ilmaistaan. Näin saadaan vapautumaan energiaa nykyhetkeen. On tunnettua, että psykiatri Frank Lake, joka ohjasi ja kehitti vuosikymmenien ajan primaaliterapiaa, yhdisti sen myös kristinuskoon. Hän uskoi Jumalan tulevan ihmisen elämään. Hänen mukaansa Pyhä Hengen tahto on puhdistaa ihmisen sisin pohjia myöten. Terapeutin tehtävänä hän näki olevan löytää ahdistuksen syyt. Tämä vaatii usein palaamista jopa ihmisen hedelmöityksen hetkeen.¹⁸⁸ Primaaliterapian teoriapohjassa voidaan nähdä selkeitä yhtymäkohtia Jokisen sielunhoitoterapiamalliin, jossa terapeutti etsii ahdistuksen syyt, jotka tavallisesti löytyvät henkilön varhaislapsuudesta – ajalta josta hänellä ei voi olla selkeitä muistikuvia. Jokinen ohjeistaa lukijaansa: Kun vamma on löydetty, se viedään rukouksessa Jumalalle. Hänen mukaansa Jumala parantaa Pyhän Hengen välityksellä löydettyt vammat. Primaaliterapian lisäksi, Jokisen sielunhoitoterapia menetelmässä sovelletaan sisäisen parantumisen - liikkeen oppeja (Inner Healing), joissa juuri muistojen parantuminen on keskeistä. On ilmeistä, että Jokinen on saanut vaikutteita myös sisäisen parantumisen - liikkeestä, joka on vaikuttanut Yhdysvalloissa aina 1960 –luvulta lähtien ja Suomessa 1980 –luvulta alkaen.¹⁸⁹ Myös Ari Puonti yhdistää Jokisen sisäisen parantumisen -oppeihin.¹⁹⁰ Jokinen selittää sielunhoidon perustuvan kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan eheyttävään ja parantavaan työhön ihmisen elämässä.¹⁹¹ Jumala ja sielunhoitaja toimivat Jokisen mukaan yhteistyössä.¹⁹² Sielunhoitajan tehtävänä on auttaa hoidettavaa hänen sisäisissä ongelmissaan. Parantamisen tekee elävä Jumala Jeesuksen tähden.

¹⁸⁸ <http://www.riittavainio.net/Primaaliterapia.pdf>. Katsottu 12.4.2013.

¹⁸⁹ Katso esimerkiksi Leanne Payne:n kirjat *Restoring the Christian soul*, *The Healing Presence*, *Listening Prayer*; David A. Seamands'in kirjat *Healing of Memories* ja *Healing for Damaged Emotions* sekä Paula ja John Sandford'in kirjat *Healing the Wounded Spirit*, *The Transformation of the Inner Man* ja *The restoring the Christian Family*. Paula Sandford on lisäksi kirjoittanut aiheeseen liittyvän kirjan *Healing Victims of Sexual Abuse*.

¹⁹⁰ Puonti 2005, 194.

¹⁹¹ Jokinen 2011, 16-17.

¹⁹² Jokinen 2011, 16-17.

Kun asiakas tulee RE -sielunhoitoterapiaan, terapeutin ensimmäinen tehtävä on kartoittaa hoitoon hakeutumisen syyt. Usein henkilön ensimmäiseksi ilmoittama syy ei ole varsinainen syy. Terapeutti selvittää onko henkilön lähimenneisyydessä tapahtunut muutoksia. Tuskan perussyy on usein kauempana henkilön elämässä.¹⁹³ Jokisen mukaan tuskan taustalla ovat joko menneisyyden kokemukset tai nykyinen luonnollinen kriisi.¹⁹⁴

Koululääketieteen mukaan ihmisen psyykkisen pahoinvoinnin taustalla voivat olla kuitenkin lukuisat eri tekijät. Ihminen voi sairastaa fyysistä tai psyykkistä sairautta, jonka aiheuttajaa ei terapian tai sielunhoidon keinoin voida vaikuttaa, jolloin tarvitaan lääkäreitä ja hänen hoitotoimenpiteitään.¹⁹⁵ Tietty perusahdistus kuuluu ihmisenä olemiseen. Drewmannin mukaan ”Ahdistukseton ihminen ei ole mikään ihminen.”

Jokinen summaa, että olosuhteisiin nähden liian voimakkaat tai heikot tunteet ja tunnelukkiumatilat puhuvat asiakkaan tunne-elämän haavoista ja eheytyksen tarpeesta. Tunnelukot ovat Jokisen mukaan tiloja, joissa muut tunteet puuttuvat, paitsi ahdistus ja paha olo.¹⁹⁷

Henkilön terapiaan hakeutumisen syy voi olla myös lähimenneisyyden lukkiutunut kriisi. Jokinen viittaa Johan Cullbergin psyykkisen kriisin neljään vaiheeseen, joita ovat sokkivaihe, reaktiovaihe, korjaamisvaihe ja uudelleensuuntautumisen vaihe. Kriisi voi lukkiutua mihin tahansa vaiheeseen, mutta useimmin aikuisen kriisi lukkiutuu reaktiovaiheeseen, jolloin vaikeat tunteet jäävät päälle. Jos kriisi on lukkiutunut korjaamis- ja uudelleensuuntautumisvaiheeseen, elämä ei ole kriisin jälkeen päässyt uusiin uomiin. Ihminen ei uskalla elää täysipainoisesti, vaikka hän ei tunne enää vaikeita tunteita. Tällöin terapeutin on autettava asiakastaan kriisin käsittelyssä, niin että kriisi tulee työstettyä.¹⁹⁸

Jokinen huomauttaa, että sielunhoitajan on tärkeää selvittää hoidettavan jumalasuhteen laatua. Koska Jumala on Rikotusta eheä -sielunhoitomenetelmän keskeinen vaikuttaja, suhteella armoon ja anteeksiantamukseen on keskeinen rooli. Jos henkilö ei suostu kohtaamaan Jumalaa eikä halua puolestaan

¹⁹³ Jokinen 2011, 22-24.

¹⁹⁴ Jokinen 2011, 24.

¹⁹⁵ Drewermann 2000, 63-64.

¹⁹⁶ Esimerkkinä voidaan mainita kilpirauhasen vajaatoiminta masennuksen aiheuttajana, aivokasvain tai Parkinsonin tauti psykoottisten harhojen syynä, geneettinen bipolaarihäiriö manian aiheuttajana...luetteloa voisi jatkaa pitkään.

¹⁹⁷ Jokinen 2011, 24-25, 66.

rukoiltavan, menetelmää ei voi soveltaa.¹⁹⁹ Ristiriitaiselta vaikuttaa se seikka, että Jokisen mukaan ”henkilökohtainen usko ei ole välttämätön edellytys menetelmän soveltamiselle.”²⁰⁰ Tässä näytetään rinnastettavan sielunhoitoterapia evankelioimistyöhön. Tämä johtaa moniin moraalisiin ja eettisiin ongelmiin ja kysymyksenasetteluihin. Onko oikein, että terapeutista ja sielunhoidollista apua hakevaa yritetään evankelioida? Tämä voi johtaa uskonnollisen väkivallan käyttöön. Toisaalta jos asiakas on eksistentiaalisen ahdistuksen vallassa, voi olla oikeansuuntaista sielunhoidollista apua – myös eettisesti ja moraalisesti katsoen – johdattaa häntä turvautumaan transsendenttiin Jumalaan avun lähteenä. Tätä mieltä on myös Juhani Rekola, sanoessaan ahdistuksen olevan universaalia kuten parantavan uskonkin.²⁰¹

Jokisen mukaan armo tarkoittaa jatkuvassa hyväksymissuhteessa elämistä Jumalan kanssa. Jumala vanhurskauttaa jumalattoman ja tekee hänet Jumalalle kelpaavaksi, näin ihmisellä on sisäinen rauha ja tasapaino.²⁰² Kuitenkin jos ihmisen ansiottomuudesta ja Jumalan ansiosta tehdään armon varsinainen sisältö, ihminen hylätään arkielämässään yksin ansiottomuuteensa, kyvyttömyyteensä ja hyödyttömyyteensä. Armon tulisi olla todellisuutta ihmisen tunne-elämässä ja tahdossa, ei vai järjessä. Ihmisen tunne-elämä voi olla niin rikkinäinen, että hän ei kykene kokemaan armoa sielussaan. Jos ihminen ei hyväksy itseään, hänen on vaikea uskoa Jumalan hyväksyvän häntä. Vasta eheytyessään ihminen voi kokea tunteillaan Jumalan armon.²⁰³

Jokisen mukaan ihmisen psyyken vamma voi estää ihmistä kokemasta tunteillaan armoa. Näin psyykkinen kipu voi olla esteenä hengelliselle kokemukselle. Jokinen näyttää kritisoivan luterilaista armon tulkintaa, joka korostaa ihmisen ansiottomuutta. Hänen mukaansa tämä näkemys voi hylätä ihmisen epätoivoon.

Ihmisen tulee antaa anteeksi häntä loukanneelle ihmiselle, sillä anteeksiantamattomuus lukitsee molempien tunne-elämää. Jokisen mukaan ihmisen on tahdottava antaa anteeksi, vaikka hän ei kykene siihen omassa voimassaan. Jumala auttaa, mutta ei pakota ihmistä antamaan anteeksi. Anteeksiantamus avaa tunnelukot ja väärät tunnesiteet. Jokinen toteaa, että

¹⁹⁸ Jokinen 2011, 27-28.

¹⁹⁹ Jokinen 2011, 29.

²⁰⁰ Jokinen 2011, 29.

²⁰¹ Rekola 1997, 97. Psykoterapia ja sielunhoito.

²⁰² Jokinen 2011, 29.

²⁰³ Jokinen 2011, 30-31.

mikäli anteeksiantamusta ei tapahdu tunne-elämässä, anteeksiantamus ei kestä. Tunneside ei katkea, ja anteeksiantamattomuus, katkeruus ja viha jatkavat työtään ihmisessä.²⁰⁴

Jokinen ei perustele väitettään, mutta ilmeisesti Hän tarkoittaa tällä Jumalan ja ihmisen, ihmisen puoleista päätä eli ihmisen tunne-elämää. Jumalan anteeksiantamus kestää. Jokinen ei myöskään määrittele tunnesiteen luonnetta ja laatua. Minkälaisen mekanismin hän olettaa toimivan tunnesiteessä? Kuinka uhrin anteeksiantamus voi vapauttaa rikoksen tekijän? Tähän voidaan ajatella liittyvän teologisten termien forenssinen ja efektiivinen vanhurskauttaminen. (lat. forum, tuomioistuin ja forenssis, oikeudellinen) Forenssinen eli luettu Kristuksen vanhurskaus tulee ihmisen osaksi ilman ihmisen omaa ansiota. Efektiivisellä vanhurskaudella viitataan ihmisessä vaikuttavaan ja toimivaan vanhurskauteen eli pyhitykseen.²⁰⁵ Efektiivinen vanhurskaus voi siten sisältää ajatuksen siitä Kristuksen ihmisessä asuvasta vaikutuksesta, jossa elämä, ajattelu, toiminta, tunteet, vaikuttimet ja tahto muutetaan Jumalalle kelpaaviksi.²⁰⁶ Näin ihmisen pyhitys ei ole pelkästään ihmisen ulkopuolelta tulevaa vanhurskautta, vaan osin ihmisen omaa ansiota. Jokisen ajattelussa tämä korostuu ihmisen tahdon korostamisena; ihmisen on tahdottava parantumista, muuten Jumala on voimaton auttamaan. Jokisen mukaan tärkein asia anteeksiantamuksessa on, että henkilö on itse saanut kokea Jumalan anteeksiantamuksen. Se on edellytyksenä sille, että voi itse antaa anteeksi muille.²⁰⁷ Vaikuttaa siltä, että Jokisen teologiassa – ainakin tässä kohtaa – efektiivinen vanhurskauttaminen ajaa luterilaisuudelle luovuttamattoman forenssinen vanhurskauttamisopin ohi. Tämä on luonnollista, koska Jokisella on vapaakirkollinen tausta.²⁰⁸ Teologisessa dogmihistoriassa on tunnettua, että katolisella, pietistisellä ja herätyskristillisellä perinteellä on yhteistä kaikupohjaa juuri vanhurskauttamisopissa liittyen efektiivisen vanhurskauden eli pyhityksen korostuneeseen asemaan. Vanhurskauttaminen ymmärretään tässä kristityn uudistusprosessina – ei niinkään autuaana vaihtokauppana. Tätä kuvaa Jokisen käyttämä termi pyhittyminen²⁰⁹, jonka voi tulkita korostavan ihmisessä tapahtuvaa pyhittymistä, erotuksena sanasta pyhittäminen, joka kuvaa selkeämmin ihmisen ulkopuolelta tulevaa pyhitystä.

²⁰⁴ Jokinen 2011, 32.

²⁰⁵ Katso forenssisesta vanhurskaudesta Professori Miikka Ruokasen opetuskalvot Apumatista SY101. http://helsinki.fi/apumatti/admin/filecontrol/file/_popup.php?download=14159. Katsottu 12.8.2013.

²⁰⁶ Katso Juha Pihkalan saarna, sivu 6 internetosoitteessa:

<http://www.pihkala.net/Saarnat/Vanhurskauttamisesta.pdf>. Katsottu 13.2.8.2013.

²⁰⁷ Jokinen 2011, 31.

²⁰⁸ Jokinen on taustaltaan vapaakirkon pastori. Katso: Jokinen 2012, 12; Puonti 2005, 193.

RE -sielunhoitoterapian toinen vaihe on asiakkaan perusturvallisuuden kartoitus, joka Jokisen mukaan on ihmisen tunne-elämän perusta. Perusturva on lähtökohtana koko ihmisenä olemiselle ja elämiselle. Ihmisen perusturvan kannalta kolme ensimmäistä vuotta ovat tärkeimmät, koska mitä varhaisemmassa vaiheessa sielu vammautuu, sitä vaikeampi vamma on kyseessä. Ihmisen tunne-elämä voi vammautua jo sikiökaudella; siksi terapeutin on palattava jopa asiakkaan hedelmöityksen hetkeen. Koska ihminen ei voi muistaa näin varhaisilta ajoilta mitään, tarpeellista on rukoilla Jumalaa ilmoittamaan tietoa tapahtumista. Suhde äitiin on lapselle ensiarvoisen tärkeä; lapsi on täysin riippuvainen äidistä kohdussa ollessaan ja hoitajastaan syntymänsä jälkeen.²¹⁰ Oleellista on lapsen kokemus hylätyksi tulemisesta; jo yksi hylkäämiskokemus riittää vammauttamaan lapsen tunne-elämää ja monet hylkäämiset tekevät sen varmasti. Perusturvaltaan vammautunut lapsi ei pysty elämään aikuisena normaalia elämää.²¹¹

Tässä jälleen Sisäisen parantumisen -liikkeen periaatteita yhdistettynä kehityspsykologian näkökulmiin, erityisesti Mahlerin teoriaan lapsen 0-3 vuoden kehityksestä sekä Freudin, Jungin, Eriksonin opetuksiin²¹² ja Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaan.²¹³ Kaikki nämä korostavat lapsen varhaisten objekti- ja kiintymyssuhteiden tärkeyttä yksilön tasapainoisen kehityksen perustana. On huomattava, että heillä kaikilla oli psykoanalyttinen koulutus, joten he niveltivät tiiviisti Freudin psykoanalyysiin, vaikka osin irtautuivatkin siitä ja kehittivät omia teorioitaan. Tässä on nähtävissä yhteys myös primaariterapiaan, jonka mukaisesti yksilön ahdistukseen voi olla syynä lapsuuden ja sikiökauden olosuhteet. Niiden aiheuttamista kärsimyksistä voidaan kuitenkin vapautua elämällä ne uudelleen ja tulla täten aidoksi minäksi.²¹⁴ Nähtävissä on selkeä yhteys Jokisen ajattelukulkuun, jonka mukaan ihmisen on tultava siksi miksi Jumala on hänet alun perin tarkoittanut – aidoksi ihmiseksi, jolla on yhteys tunteisiinsa. Jokisen formaatissa ambivalenssilta vaikuttaa se, että hän kuitenkin rajaa ihmisen identiteetin lähinnä vain biologisen sukupuolen²¹⁵ mukaan ja sen nähdään määräytyvän sukupuolisen identiteetin mukaan. Perusteluna tälle

²⁰⁹ Katso esim. Jokinen 2011, 148.

²¹⁰ Jokinen viittaa äidillä myös lapsen ensisijaiseen hoitajaan. Luonnollisesti lapsen ollessa kohdussa, biologiseen äitiin.

²¹¹ Jokinen 2011, 34-39.

²¹² Holmberg & Kähkönen 2012. 53-55. Kognitiivinen psykoterapia.

²¹³ Kontunen & Katila 2012, 117-118. Interpersoonallinen psykoterapia; Huttunen 2012, 245-246. Muita psykoterapioita.

²¹⁴ Janov 1990, 104.

²¹⁵ Jokinen 2011, 128, 130-134, 141.

Jokinen käyttää luomisteologiaa. Sukupuolinen identiteetti on katsottava kuitenkin osaksi ihmisen kokonaisidentiteetistä, joka muodostuu lukemattomista eri dimensioista ja on lisäksi eri elämänkaaren vaiheissa elävä – ei monoliittisena pysyvä. On esitetty myös tulkintoja, että identiteettiä ei ole olemassa, on vain erilaisia rooleja.²¹⁶ On todettava, että länsimainen kulttuuri on varsin seksuaalisuutta korostava. On mahdollista, että tämä seksuaalisuutta korostava kulttuuri saa Jokisen määrittelemään identiteetin lähinnä sukupuoli-identiteetiksi.

Jokinen katsoo perusturvattomuuden heijastuvan aikuisen käyttäytymiseen syvällisenä luottamuksen puutteena. Tämä tulee esiin henkilön ihmissuhteissa, varsinkin lähisuhteissa. Toisaalta yksilö takertuu ihmisiin ja toisaalta hänen ihmissuhteensa jäävät lyhyiksi. Ihminen hakee turvaa itsensä ulkopuolelta ja hän voi addiktoitua. Perusturvattomuus voi ilmetä myös tunteiden hallitsemattomuutena. Perusturvaton ihminen voi toimia auttamisammattissa ja hän voi sairastaa auttajasyndroomaa.²¹⁷ Tämä heijastuu auttamissuhteessa siten, että auttaja on vahva kun taas autettava on heikko. Auttaja on auttajaroolinsa suojissa eikä ole ihmissuhteessa mukana tunteillaan. Näin avuntarvitsija ei saa apua, koska toimiva vuorovaikutussuhde puuttuu. Perusturvattomuus heijastuu usein tunnereaktioissa. Aikuisen pitäisi kyetä hallitsemaan tunteitaan. Voimakas tunnereaktio, joka ottaa hallinnan ja kaataa tunteet toisen niskaan on usein heijastuma perusturvattomuudesta.²¹⁸

Jokisen mukaan aikuisen tavat tuntea ovat lapsen, vanhemman ja aikuisen tunnereagointi. Tämä jaottelu on identtinen transaktioanalyysin kanssa, joka käsittää kolme minätilaa: vanhempi, aikuinen ja lapsi. Jaottelu on nähty sovellutuksena psykoanalyysin id, ego ja super- ego -käsitteistä. Transaktioanalyysin ihmiskuvaan sisältyy olettaus ihmisen hyvydestä ja arvokkuudesta.²¹⁹ Sen voi katsoa soveltuvan saumattomasti Jokisen hahmottamaan teologiseen ihmiskuvaan, jonka voi materiaalin perusteella päätellä olevan ihmisen alkuperäistä hyvyttä korostava. Ihmisellä on tahdonvapaus ja ihminen kykenee tahtomaan myös hyvää. Tähän tahtoon Jumala tarttuu ja auttaa parantaen.

Kun ihmisen perusturva on kunnossa, vallitseva tunnereagointi on aikuisen terve tunnereagointi. Aikuisen tunnemallin oppiminen kuuluu sisäiseen

²¹⁶ Ojanen 1996, 32-36.

²¹⁷ Jokinen 2011, 40-45.

²¹⁸ Jokinen 2011, 45.

²¹⁹ Klemelä 2012, 184-85 Ryhmäpsykoterapia – psykoanalyttinen näkökulma.

eheytymiseen. Perusturvaton ihminen ei pysty tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan. Hänen tapansa tuntea on ahdistus. Kun henkilön käyttäytymistä leimaa vanhemman tunnekäyttäytymismalli, henkilö on hillityn arvokas ja viileä, jopa tunteeton. Jokinen kertoo tunnetason oppimisen siirtyvän lähes automaation tavoin sukupolvelta toiselle. Keskeistä on kodin tunneilmapiiiri. Usein lapsi joutuu liian varhain ottamaan aikuisen roolin, jolloin hän alkaa väärällä tavalla hillitä tunteitaan ja huolehtimaan toisista. Lapsen tunnemallin omaksunut henkilö on tunteidensa heiteltävänä. Hän ei hallitse tunteitaan, vaan tunteet hallitsevat häntä.

Jokinen kirjoittaa, että

yleisesti ottaen ihmisen sisäinen eheytyminen koostuu tunne-elämässä olevien vammojen eli traumojen parantumisesta ja aikuisen tunnekäyttäytymisen oppimisesta.”²²⁰

Jokisen terapiamallin teoriapohjassa on vaikutteita transaktioanalyysistä. psykoanalyysistä, kognitiivisesta psykoterapiasta, traumaterapiasta ja behavioristisista terapiamuodoista. Markku Ojasen mukaan transaktioanalyysin pohjana on Freudin psykoanalyysi. Vanhempi vastaa yliminää, minä aikuista ja lapsi on id eli tiedostamaton, vieteistä riippuva minän osa. Transaktioanalyysin mukaan yksilön psyydessä nämä eri minän tilat käyvät jatkuvaa vuoropuhelua keskenään.²²¹ Tavoitteena on pääosin aikuisen tunnemallin omaksuminen juuri niin kuin Jokisen formaatissa.

Kolmantena vaiheena Rikotusta eheä -menetelmässä on perustrauman etsiminen. Perustrauma on ihmisen keskeisin tunne-elämän haava. Se hallitsee henkilön käyttäytymistä. Perustrauma voi syntyä jo 3 - 4 vuoden ikäisenä, kuitenkin viimeistään ennen murrosikää. Vamma ei häviä itsestään, vaan se on hoidettava. Jokinen toteaa, että kukaan ihminen ei kasva täydellisissä oloissa, koska synty vaikuttaa kaikkialla.²²² Perustrauma syntyy keskeisimmän traumaattisen olosuhteen vaikutuksesta. Se voi tulla yhden kokemuksen perusteella tai vähitellen uusien kokemusten vahvistaessa aikaisemmin syntyntä haavaa. Perustrauman taustalla voi olla hylkäämisen ja rakkaudettomuuden kokemuksia suhteessa omiin vanhempiin tai esimerkiksi koulukiusaamista. Tunteet ja tunne-elämä ovat perustana ihmisen olemiselle, hänen kokemukselleen itsestään ja elämänsä mielekkyydestä. Ihmisen oirekäyttäytymisestä ”löytyy aina traumaattisia kokemuksia”.²²³

²²⁰ Jokinen 2011, 50.

²²¹ Ojanen 1996, 350-251.

²²² Jokinen 2011, 54.

²²³ Jokinen 2011, 55 -56.

Jokisen RE -formaattiin on omaksuttu traumapsykoterapian teorioita. Traumaterapian teoreettinen perusta sisältää monien terapiasuuntauksien ja lähestymistapojen teorioita. Näitä ovat ainakin kehityspsykologian, psykoanalyysin, oppimisteorioiden (kognitiivisten teorioiden) evoluutiopsykologian ja neurobiologian ja kiintymyssuhdeteorian näkemykset ihmisen psyyken rakenteista ja toimintatavoista.²²⁴

Jokisen argumentaatio sisältää determinismin vaaran. Tämän deterministisen ajattelun voi katsoa sisältyvän psykoanalyttiseen ja syvyyspsykologiseen perinteeseen. Tosin terapialla ja vaikeiden asioiden ja tunteiden kohtaamisella tähän ”kohtaloon” voi vaikuttaa ja sitä voi muuttaa.²²⁵ Jokinen sivuuttaa sisäsyntyiset syyt ihmisen oirekäyttäytymiseen. Sisäsyntyisillä syillä tarkoitetaan esimerkiksi sairauksia, joihin ulkoisilla olosuhteilla on vain vähän vaikutusta. Kun ihminen on vammautunut tunne-elämän alueella, hän alkaa alitajuisesti hakea haavaa vahvistavia kokemuksia. Hän alkaa kehittää suoja mekanismeja estääkseen uusien haavojen syntyä.

Perustrauman seurauksena ihminen kärsii vaikeista tunteista, ahdistuksesta ja masennuksesta. Hänellä voi olla paniikkihäiriö. Perustraumatisoitunut ihminen on kykenemätön antamaan agape -rakkauteen, hänen rakkautensa on itselleen vaativaa rakkautta. Hän kykenee vain erilaisiin riippuvuussuhteisiin. ”Hänelle rakkaus on itsekästä omien tarpeiden tyydyttämistä”.²²⁶

Edellinen on yleistävää argumentaatiota. Jokinen olettaa, että vaikeat traumat saavat ihmisen psyyken toimimaan mustavalkoisen vaativasti ja vain omia viettejään tyydyttäen. Apua tarvitseva ja hakeva ihminen voi olla vaikeassa tilanteessa, jos hänet stigmatisoidaan rakkaudettomaksi. Rakkauden olemukseen kuuluu toisen tarvitsevuus, eräänlainen riippuvuus, vaikka kysymyksessä ei ole Tommy Hellstenin läheisriippuvuuden²²⁷ käsite, jota ilmeisesti Jokinenkin

²²⁴ Leikola 2012, 133-139; Katso myös Suokas-Cunliffe 2012, 140-143. Suokas-Cunliffen artikkelissa käsitellään myös kiintymyssuhteen vaikutusta hoitosuhteessa ja vaikeiden lapsuuden traumojen käsittelyä samaan tapaan kuin Jokisen mallissa. Vain sisäisen parantumisen mielikuvatyöskentely puuttuu. Suokas-Cunliffe painottaa traumatisoituneen nykyhetkessä olemisen tärkeyttä yhtä aikaa traumatilanteessa olemisen kanssa. Tämä ehkäisee uudelleentraumatisoitumista. Tämä näkökulma puuttuu Jokiselta, mutta tulee sielunhoitoterapiakoulutuksessa esiin traumaterapian materiaalissa.

²²⁵ Katso tämän tutkielman sivu 19.

²²⁶ Jokinen 2011, 57.

²²⁷ Hellsten käyttää läheisriippuvuuden käsitettä kirjassaan Virtahepo olohuoneessa. (1991) Kirjassaan hän kehottaa lukijaa myös etsimään sisäistä lastaan, joten yhteys Jokisen ajatteluun on selvä. Kivivuori yhdistää Hellstenin modernin psykouskonnollisuuden edustajiin. Kivivuori 1999, 117-131.

tarkoittaa. Teologisesti vain Jumala kykenee aitoon agape -rakkauteen, vaikka se jossain muodossa vajavaisena on ihmisellekin mahdollista.

Perustrauma on paikannettava, joka tarkoittaa sen muistamista ja nimeämistä sekä syntymekanismien selvittämistä. Tätä Jokinen nimittää trauman avaamiseksi keskustelulla.²²⁸ Ensimmäinen on selvitetty onko henkilöllä lapsuudessaan muistikuvattomia jaksoja. Jos on, trauma on syntynyt silloin, koska ihmisen psyyke torjuu vaikeat muistot tietoisuudestaan. Argumentaatio on tyypillistä traumaterapian argumentaatiota.²²⁹ Jokinen jättää huomiotta valemuistojen vaaran, jotka ovat mahdollisia terapiassa²³⁰

Jokisen mukaan on tärkeää verrata henkilön nykyistä tunnereagointia suhteessa todelliseen ärsykkeeseen. Tunnereagointi tulee sitä selkeämmäksi mitä lähemmäksi kipualuetta terapeutti pääsee. Jokinen opettaa, että kun todelliset tapahtumat ja henkilöt on selvitetty, sielunhoitajan tehtävä on todeta perustrauman olemassaolo ja sitä voi alkaa hoitamaan. Tapahtuma voi palautua henkilön mieleen rukouksen ja keskustelun avulla. Perustrauman hoitamisessa voidaan erottaa kaksi vaihetta, jotka ovat trauman vaikutusten selvittäminen ja rukoileminen.²³¹

Jokinen käyttää osin traumaterapian teoriapohjaa, mutta sensitiivisyys näyttää puuttuvan. Traumaterapiassa on tärkeää varmistaa asiakkaan riittävä turvallisuuden kokemus ja hänen sietokykyikkunansa sopiva koko. Sietokykyikkunalla tarkoitetaan asiakkaan vireystilan optimaalista tasoa – asiakas ei saa olla yli- tai alivirittynyt. Näin vältetään uudelleentraumatisoituminen.²³²

Parantuakseen ihmisen on kohdattava omat tunteensa ja pelkonsa rehellisesti. ”Kun perustrauma on paikannettu ja sen vaikutukset ihmisen elämään selvitetty, Parantaja tulee kutsua paikalle.”²³³ Pyhä Henki -mallirukouksen avulla.²³⁴ Jokinen muistuttaa, että parantuminen voi kuitenkin kestää ja ahdistus voi pahentua ja hän kehottaa rukoilemaan ettei henkilö vahingoita itseään tai muita. Hänen mukaansa Jumala etsii heikkoutta ja halua olla käytössä ja

²²⁸ Jokinen 2011, 59.

²²⁹ Leikola, Anssi, 133-139. Traumapsykoterapian teoreettinen tausta; Suokas-Cunliffe, Anne, 140-150. Traumapsykoterapian käytännöt ja erityispiirteet.

²³⁰ Lauerma, Hannu, 348, Psykoterapioiden haitoista ja eettisistä ongelmista.

²³¹ Jokinen 2011, 61.

²³² Leikola 2012, 141-142. Katso myös tämän tutkielman sivulta 78; sietokykyikkuna.

²³³ Jokinen 2011, 63.

²³⁴ Jokinen 2011, 63-64. Rukous on esitetty jo sivulla 19.

parantua.²³⁵ Tässä siis implisiittisesti argumentoidaan, että heikko ja haavoitettu ihminen ei voi olla Jumalan työtoveri.

Vaikka elämä olisi tasapainossa Jumalan kanssa, eivät tunteet ole aina myönteisiä. Tuska pakottaa ihmisen muutokseen. Sielunhoitajan on kuunneltava ihmistä ja jaettava ihmisen tuska, oltava hänen rinnallaan, ja kunnioitettava hänen kipuaan. Sielunhoitaja ei pysty poistamaan kipua. Jo tuskan purkaminen helpottaa ja yhdistettynä syntien anteeksiantamiseen erityisesti.²³⁶

Tässä on ristin teologian mukaista argumentointia: Jumala on kivussa ja pimeydessä. Argumentoinnissa näkyy myös Bionin luoma Container -funktio, jonka mukaisesti sielunhoitaja säilöo itseensä osan ahdistuksesta ja palauttaa sen siedettävänä asiakkaalle.²³⁷ Sielunhoitaja toimii tässä kuin hyvä vanhempi lohduttaessaan lastaan. Jokisen mukaan tuskalla on aina tarkoitus tai sanoma, koska se pakottaa ihmisen muuttumaan. Tässä näkyy antropologinen sairauskäsitys. Kivulla on psyykkinen syy, joka on löydettävä. Henkilö on sairas, antropologinen sairauskäsitys stigmatsoi ihmistä, toisin kuin ontologinen sairauskäsitys.

Tunnelukot estävät parantumista ja muutosta ja lukitsevat henkilön elämäntilanteen paikalleen. Yleisimmät lukkotunteet ovat pelko, häpeä, syyllisyys ja ylpeys. Lukkotunteet ovat osa ihmisen suojautumis- ja puolustusmekanismeja.²³⁸ Jokisen malli muistuttaa tässä kohden Skeematerapiaa, jossa työestetään ihmisen oireiden, kuten masennuksen, ahdistuksen tai paniikkikohtausten lisäksi syvätason uskomusjärjestelmiä eli tunnelukkoja, joita nimitetään myös skeemoiksi. Skeematerapian mukaan tunnelukot kehittyvät henkilön lapsuudessa silloin, kun lasta kohdellaan kaltoin, hyväksikäytetään tai ylisuojellaan.²³⁹ Tunnelukkojen avulla lapsi sopeutuu elinympäristöönsä. Tunnelukot kehittyvät ja voimistuvat vähitellen osaksi henkilön persoonaa. Aikuisena nämä tunnelukot aiheuttavat skeematerapian mukaan kärsimystä ja harmia. Skeematerapia on yksi kognitiivisen terapian muoto, jonka tarkoitus on tunnistaa tunnelukko tarkasti ja löytää välineitä tunnelukon avaamiseen. Skeematerapian uranuurtajia ovat Jeffrey E. Young ja Janet S. Klosko.²⁴⁰

²³⁵ Jokinen 2011, 64.

²³⁶ Jokinen 2011, 64- 65.

²³⁷ Klemelä 2012, 171-172. Ryhmäpsykoterapia – psykoanalyttinen näkökulma.

²³⁸ Jokinen 2011, 66.

²³⁹ Young, Klosko & Weishaar 2008, 37-40.

²⁴⁰ Katso skeematerapiasta: Holmberg, Kähkönen 2012, 71-72. Sekä seuraavat internetlähteet: <http://www.internos.fi/html/skeematerapia.htm>. Katsottu 12.4.2013.

Lukkotunteista suurin merkitys on häpeällä ja pelolla, jotka sekoittuvat heikkoon itsetuntoon ja vääristyneeseen minuuteen. Ihmisen tulisi hyväksyä nämä vaikeat tunteensa ja lähteä etsimään apua.²⁴¹ Jokinen jättää huomiotta, että ihmisen vaikeaksi kokemat tunteet, pelko ja häpeä ovat normaaleja tunteita, jotka kuuluvat ihmisen elämään. Vasta liian massiivisina ne ovat patologisoivia.

Neljäntenä vaiheena Jokisen sielunhoitoterapiamallissa on syyllisyyssmekanismien etsiminen. Jumalan luomaan ihmisyyteen kuuluu terve syyllisyys. Syyllisyys on tervettä, kun ihmisen teon tai tekemättä jättämisen välillä on syy-yhteys. Terveen syyllisyyden tarkoitus on aiheuttaa synnintunto, katumus ja parannus. Kyse on Jumalan luoman omantunnon äänestä. Omatunto eli superego eli yliminä valvoo ihmisen moraalia.²⁴² Jokinen samaistaa omantunnon ja superegon, kuten Risto Vuorinen.²⁴³ On huomioitava, että omatunto voi olla liian vaativa ja siten sairastuttava.

Synnintunnustus on lääke terveeseen syyllisyyteen, mutta synnin seuraukset on kannettava. ”Mitä ihminen kylvää, sitä hän niittää.”²⁴⁴ Kyseessä on terve syyllisyys silloin, kun ihminen katuessaan ja tehdessään parannuksen ei enää tunne syyllisyyttä. Joskus tarvitaan myös sopimista ja synnin hyvittämistä toisen ihmisen kanssa. Jos nämä eivät auta, kyseessä on usein sairas syyllisyys, joka ei liity ihmisen tekoihin. Sairas syyllisyys kuluttaa ihmistä. Se voi olla myös sitä, että ihmiseltä puuttuu kyky tuntea syyllisyyttä. Sairas syyllisyys syntyy vähitellen ja johdonmukaisesti ihmisen lapsuuden kehityksen aikana. Hän on lapsuudessaan kokenut hylkäämiskokemuksia ja oikeutettuja vihantunteita, mutta tehnyt väärät johtopäätökset siitä, että ei ole saanut rakkautta. Lapsi kokee, että jompikumpi vanhemmista on hylännyt hänet. On huomattava, että kyse on lapsen kokemuksesta; reaalin tilanne on voinut olla toinen. Rakkaus on lapsen henkisen kehityksen ja tunnekehityksen perusta. Synti turmelee elämää ja lapsen kasvuprosessia ja lapsi joutuu kantamaan vanhempiensa pahat teot kolmanteen ja

Katso myös Suomen mielenterveysseuran sivuilta internetosoitteesta:

http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/tunteet/tunteiden_ongelmia/tunnelukot.

Tunnelukkoja käsitellään myös kirja -referaatissa, joka löytyy seuraavasta internetosoitteesta:

<http://www.tunnelukkosi.fi/kuvaus.htm>. Katsottu 12.4.2013.

Hyviä perehdytysoppaita skeematerapiaan ovat seuraavat kirjat: Kansanvalistusseura on julkaissut kirjan Avaa tunnelukkosi. Vapaudu elämään täydesti, jonka kirjoittajina ovat terapian kehittäjät Jeffrey E. Young ja Janet S. Klosko. Kirja on luonteeltaan lähinnä itsehoito-opas, mutta siinä on esitelty myös skeematerapian perusteet. Kliinikoille on suunnattu teos Skeematerapia, jonka on kustantanut Edita. Kirjoittajat ovat Jeffrey E. Young, Janet S. Klosko ja Marjorie E. Weishaar.

²⁴¹ Jokinen, 2011, 66.

²⁴² Jokinen 2011, 70-71.

²⁴³ Vuorinen 1998, 79, 162-166, 171.

²⁴⁴ Jokinen 2011, 72.

neljänteen polveen saakka. Ihminen voi välittää rakkautta, armoa ja eheyttä vain niin paljon kuin on itse saanut kokea niitä.²⁴⁵

Hylkäämiskokemuksen vuoksi lapsen sisälle tulee oikeutettua vihaa. Viha on perimmiltään myönteinen tunne, jonka tarkoitus on suojata vääryydeltä, mutta koska lapsella on tarve uskoa vanhemmistaan hyvää, hän kohdistaa vihan itseensä. Hänestä tulee omissa silmissään paha ja hän alkaa etsiä uskomukselleen vahvistusta muilta ihmisiltä. Jokisen mukaan ihminen, joka on lapsuudestaan asti kantanut sairasta syyllisyyttä vanhempiansa rakkaudettomuuden tähden toimii kuin sijaiskristuksena.²⁴⁶ Hän voi kantaa monien sukupolvien taakkaa sisällään.²⁴⁷

Jokisen lähestymistapa on psykoanalyttinen, syvyyspsykologinen ja traumapsykoterapian mukainen sekä kiintymyssuhdeteorian ja objektisuhdeteorian huomioiva. Vaikka hän vertaa psyykkisesti pahoinvoivaa ihmistä sijaiskristukseen, joka kantaa vanhempiansa rakkaudettomuuden taakkaa, näkemys on psykologinen – ei hengellinen. Kärsivän nykykonteksti jää puuttumaan. Yksilön kärsimys voi myös aiheutua hänen ahdistavasta nykytilanteestaan.

Aikuisen ihmisen käyttäytyminen paljastaa tunnevammat ja itsevihan. Jokisen mukaan sielunhoitajan ei kannata pitkäjänteisesti hoitaa juovia alkoholisteja, koska se on resurssien haaskausta. Juominen on lopetettava, että primaarisairautta, eli tunnevammaa voidaan alkaa hoitaa. Hän huomauttaa, ettei tämä ole sairauden väheksymistä, vaan ajanhukan välttämistä.²⁴⁸

Jokisen väitteiden mukaan ihmisen käyttäytyminen on aina oirekäyttäytymistä. Tässä on selkeä projektiivisen identifikaation (sijoittava samaistuminen) vaara. Jos sielunhoitajan tiedostamaton projektio ohjaa häntä itseään käyttäytymään tavalla, että asiakas alkaa kokea projisoituneita yllykkeitä tai tunteita, asiakas todella voi saada oirekäyttäytymistä. Näin projektiivinen identifikaatio voi muodostaa itseään toteuttavan ennusteen ja oikeuttaa projektion tekemällä siitä todellista.²⁴⁹ Toisin kuin Jokisen, Päivi Niemen luentomateriaalissa ohjataan hoitamaan alkoholisteja ja muista riippuvuuksista

²⁴⁵ Jokinen 2011, 74 -76.

²⁴⁶ Katso tämän tutkielman sivu 19. Vertaa sosiaalipsykologinen dimensio. Eksistenssifilosofian ja daseinanalyysin vaikutuksesta huomioidaan ihmisen psykososiaalinen alue. Kun yksilö sairastaa, hän sairastaa myös ympäristöään. Sairas ihminen on uhri, sijainen, joka kantaa yhteisönsä taakkaa, siksi yhteisön pitäisi ottaa vastuu yksilön sairaudesta. Taakan kantaja on Kristus tai sielunhoitaja.

²⁴⁷ Jokinen 2011, 86.

²⁴⁸ Jokinen 2011, 78-82.

kärsiviä ihmisiä sielunhoidon ja terapian (behavioristisin, kognitivistisin ja lyhytterapeuttisin) menetelmin. Nykyään retkahdusten katsotaan kuuluvan riippuvuuksista toipumiseen.²⁵⁰

Jokisen mukaan ihmistä on autettava sillä tasolla, missä hänen ongelmansa ovat. Ihminen on luotuisuuden perusteella psyykkinen, fyysinen ja hengellinen kokonaisuus. Psykyke sisältää henkiset toiminnot, mielen ja alitajunnan, tahdon ja tunne-elämän. Hengellinen taso liittyy moraaliin ja ihmisen elämän laatuun sekä kykyyn olla yhteydessä Jumalaan. Fyysinen taso edustaa ruumista. Ihmisen ongelmat voivat ilmetä kaikilla näillä tasoilla, joista esimerkkinä Jokinen mainitsee psykosomaattiset sairaudet. Ihmisen tunne-elämän haavat ovat alttiita synnille ja silloin on kyse henkisestä ja hengellisestä ongelmasta. Jokinen neuvoo sairaan syyllisyyden ollessa kyseessä: Keskity kuuntelemaan henkilöä ja anna hänelle tilaisuus purkaa mahdollinen akuutti ongelma heti alussa. Siirry mahdollisimman pian selvittämään sairaan syyllisyyden, käyttäytymisen ja itsevihan taustamekanismeja. Kun vamma on löydetty, se viedään rukouksessa Jumalalle, joka parantaa²⁵¹

Tässä käsittelytavassa on nähtävissä traumaterapian, psykoanalyttisen terapian, syvyyspsykologisen näkemyksen, hypnoterapian ja Sisäisen parantumisen -liikkeen teorioita ja toimintatavat. Teologisena oletuksena on Jumalan halu parantaa, joka toistuu Jokisen Rikotusta eheä -kirjassa läpi koko tekstin. Tämä teema kulkee punaisena lankana myös RE -terapeuttisen sielunhoidon koulutusmateriaalissa. Se vaihtoehto, että kärsimys olisi Jumalan tahto tai sallimus, on käytännössä poissuljettu. On huomattava, että tämä oletus siitä, että Jumala parantaa aina tai Jumalan tahto on aina parantaa, voi olla itsessään defenssi – nyt vain uskonnollisessa muodossaan.

”Rakkauden kolmoiskäsky (Mark. 12:30-31) tarkoittaa sitä, että itsensä rakastaminen on edellytys toisen rakastamiselle.”²⁵² Itsensä rakastaminen on Jumalan käsky ja merkitsee itsensä todellista tuntemista ja hyväksymistä hyvine ja huonoine puolineen. Se on erotettava itsekkyydestä, itsekeskeisyydestä ja itserakkaudesta. Jeesus kutsui maan päällä vaeltaessaan heikkoja, sairaita ja

²⁴⁹ Muurinen, Pertti: Projekttiivinen identifikaatio: Kommunikaatiota vai intrapsyykkinen prosessi? Artikkelit Psykoterapia, 2010, 29. vks, nro 4, s. 304-320. Artikkelit on myös Internetissä osoitteessa: <http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/muurinen410.htm>. Katsottu 16.8.2013.

²⁵⁰ http://www.caron.org/media_center/files/RelapseAndRecovery.pdf. Katsottu 26.8.2013.

²⁵¹ Jokinen 2011, 82-85. Jälleen toistuu Jokisen kaava, jossa argumentoidaan, että koska Jumala ei ole sidottu aikaan ja paikkaan, Hän voi mennä henkilön lapsuuteen ja parantaa siellä syntyneet vammat.

²⁵² Jokinen 2011, 85.

hengellisesti köyhiä ihmisiä ja lupasi antaa heille levon. Jeesus koki suurimman mahdollisen hylkäämisen Golgatan ristillä, joten Hän ymmärtää ihmisen tuskan. Hän antaa synnit anteeksi ja vapauttaa.²⁵³ Tässä on nähtävissä ristin teologiaa, jossa Jumala joka toimii container -funktiona. Rakkauden kaksoiskäsky on muutettu Rakkauden kolmoiskäskyksi, jossa itsensä rakastaminen asetetaan ehdoksi lähimmäisen rakastamiselle.

Viides Rikotusta eheä – menetelmän vaihe on tunnemekanismien etsiminen, joka käytännössä tarkoittaa sen seuraamista, reagoiko ihminen liian lievästi tai voimakkaasti tosiasialliseen tilanteeseen liittyen. Jumala ilmaisee hyvän, parantavan tahtonsa muun muassa Hesekielin luvussa 36, jakeessa 26.

Ja minä annan teille uuden sydämen, ja uuden hengen minä annan teidän sisimpäännne. Minä poistan teidän ruumiistanne kivisydämen ja annan teille lihasydämen.

Sydän on vertaus ihmisen tunne-elämän ja ajatusmaailman keskuksesta ja Jeesus on luvannut uudistaa tämän keskuksen.²⁵⁴ Reaktio paljastaa vamman, koska ihminen joko yli- tai alireagoi. Vaikka kaikki tunteet ovat aitoja ja todellisia, ne kaikki eivät pidä paikkaansa siinä tilanteessa, jossa ne heräävät. Sielunhoitajan tehtävänä on saada ihminen ymmärtämään reaktion epäsuhta tilanteeseen nähden ja että se todellisuudessa kohdistuu menneisyyden henkilöön (transferenssi), joka on usein läheinen lapsuuden henkilö. Ihminen on vastuussa elämästään, vaikka ei kykenekään estämään traumaattista tunnereaktiota. Itsepäinen luottamus valheeseen pitää ihmisen kiinni traumaissa ja estää Jumalaa parantamasta vammoja. Totuus vapauttaa synnin orjuudesta todelliseen vapauteen. Totuus vapauttaa traumaattisista tunteista rikkaiden ja terveiden tunteiden maailmaan.²⁵⁵

Alireagoidessaan ihminen ei reagoi tunteilla tilanteessa, jossa hänen tulisi reagoida, josta voidaan päätellä, että henkilö on lapsena päättänyt olla tuntematta mitään. Sielunhoitajan on tärkeää pyrkiä erottamaan henkilön sisäsyntyiset pelot, koska niillä on selkeä syy-yhteys lapsuuden kokemuksiin. Sisäsyntyiset pelot eivät ole yhteydessä henkilön ulkoisiin tapahtumiin kuten ulkosyntyiset pelot ovat.²⁵⁶

Jokisen metodeissa yhdistyvät jo tutut psykoanalyttiset, syvyyspsykologiset, kehityopsykologiset, transaktioanalyttiset, skeematerapeutiset, traumaterapeutiset ja sisäisen paranemisen metodiikkaan

²⁵³ Jokinen 2011, 85-86.

²⁵⁴ Jokinen 2011, 92.

²⁵⁵ Jokinen 2011, 94-96.

²⁵⁶ Jokinen 2011, 98-99.

kuuluvat hoitotavat. Mielenkiintoista on Jokisen argumentointi, että totuus vapauttaa rikkaiden ja terveyden tunteiden maailmaan. Tämä on sovellus Jeesuksen sanoista. ”Te opitte tuntemaan totuuden ja totuus tekee teistä vapaita.” (Joh. 8:32) Tässä on esimerkki teologisen kielenkäytön psykologisoivasta käyttötavasta, jossa hengellinen käyttötapa on muutettu palvelemaan psykologista päämäärää.

Jokisen mukaan inesti eli seksuaalinen hyväksikäyttö on rikos, joka synnyttää uhrille vaikeita ja selviä sisäisiä vammoja. Inestin kokeneita yhdistää likaisuuden tunne ja itseviha. Uhrit eivät tiedosta näitä tunteita, mutta ne näkyvät heidän käytöksessään. Kun hoidettava toistaa näitä piirteitä riittävästi, terapeutin on aloitettava selvittämään onko hoidettava kohdannut inestiä. Vähäisistä oireista ei saa tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. ”Haravoi henkilön taustaa, kunnes jotakin merkittävää löytyy.”²⁵⁷ Vaikka henkilö ei muistaisi traumaa, jotakin alkaa tapahtua kun totuutta lähestytään. Hän tulee levottomaksi ja voi hermostua kun tunteita tulee pintaan. Yleensä inestin hoitaminen on pitkä prosessi, mutta henkilö voi rukoillessa muistaa asiat.²⁵⁸ Jokisen argumentointi on osin ristiriitaista, josta esimerkki yllä: Toisaalta oireista ei saa tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, toisaalta pitää etsiä jotakin niin kauan, että jotakin löytyy. Tämä Jokisen argumentoinnissa esiintyvä polaaraisuus, ei taivu helposti myöskään systemaattisen analyysin menetelmiin. Toisaalta hänen ajattelustaan löytyy strukturoiva periaate, toisaalta Jokinen hajottaa sen palasiksi. Kantavana teemana on eheytyminen, Jumala Parantajana ja terapeutti diagnoosintekijänä.

Jumala vihaa syntiä, mutta rakastaa syntistä ihmistä. Vihastumisen tunne on itsessään neutraali. Jumala ei tee väärin vihatessaan vääryyttä, sillä Jumalassa ei ole pimeyttä. Suuttumus ja vihastuminen ovat perimmiltään sallittuja ja positiivisia tunteita, joita on opittava ilmaisemaan oikealla tavalla. Viha ei saa ottaa ihmisessä valtaa. Jatkuessaan viha lukkiutuu ja se on syntiä. Reaktiivinen viha suojelee ihmistä, mutta lukkiutunut viha tuhoaa ihmisiä.²⁵⁹

Lukkiutuneet tunnesidokset voivat sitoa ihmisen johonkin kokemukseen tai henkilöön, esimerkiksi inestiin tai inestin tekijään. Lukkiutunut tunnesidos sitoo esimerkiksi inestiin syyllistyneen isän ja uhrina olleen tyttären tunneriippuvuuteen, joka rasittaa molempia. ”Tyttö on tietyllä tavalla alistettu

²⁵⁷ Jokinen 2011, 100.

²⁵⁸ Jokinen 2011, 100-101. Jälleen Jokisen sisäisen parantumisen mallirukous: ”Pyhä Henki, mene siihen aikaan, jossa tämä vamma on syntynyt, paranna vamma ja siirrä vaikutukset henkilön hyväksi tähän päivään ja tästä eteenpäin.”

mutta samalla hallitsee isäänsä.”²⁶⁰ Jotta sidos voisi aueta, molempien osapuolten pitää pystyä antamaan toisilleen anteeksi ja ottaa vastaan anteeksiantamus.

Tunnesidokset ja lukitut tunteet ovat tässä etusijalla. Termit ovat skeematerapian mukaisia. Tässä kohtaa en pääse sisälle Jokisen argumentaatioon, sillä on vaikea ymmärtää mitä väärää tytär on tehnyt, jotta hänen pitää pyytää anteeksi. On huomautettava, että aikuinen on aina vastuussa teoistaan – myös lain edessä. Entä oikeudelliset seuraamukset? Vapauttaako anteeksianto niistä? Voiko rikoksen tekijä jatkaa tekojaan anteeksiantamuksen suojissa?

Jokisen mukaan, jotta anteeksiantamus voisi vapauttaa tunnesidoksen, sen tulee tapahtua tunnetasolla. Jumalalta ihminen saa halun ja voiman antaa anteeksi. Rukoile sitä Jeesuksen nimessä, koska ihminen ei kykene puristamaan itsestään anteeksiantamusta ja rakkautta.²⁶¹

Lapsi – vanhempi – aikuinen – tunnemallit käyttäytymisessä ilmenevät aikuisen käyttäytymisessä niin että aikuinen ihminen käyttäytyy, joko täysin tunnevaltaisesti kuten lapsi tai ei reagoi tunteilla lainkaan kuten vanhempi. Tällöin hän on aina viileän tasapainoinen ja rationaalinen. Aikuisen tunnemallilla käyttäytyminen merkitsee sitä, että ihminen tunnistaa ja hyväksyy omat tunteensa, käsittelee ne järjellä ja kykenee ottamaan huomioon toisen ihmisen ja hänen reaktionsa. Hän ei ajattele itsekeskeisesti, kuten lapsi. Jokaisen pitäisi löytää tunne-elämässään aikuisuus, mutta on tärkeää, että myös lapsi on mukana. Ihmisen pitää oppia hallitsemaan tunteensa, tunteet eivät saa hallita elämää.²⁶² ”Löydä itsestäsi terve lapsi, terve aikuinen ja terve vanhempi ja anna niille sopivasti tilaa.”²⁶³ Argumentointi on puhtaasti transaktioanalyysin mukaista, jota olen analysoinut jo edellä työssäni.

RE -menetelmän kuudes vaihe on itsetunnon ja identiteetin kartoitus. Ihmisen minäkuva, hänen kokemuksensa itsestään, määrää suurelta osin sen miten mielekkääksi hän elämänsä tuntee. Jokinen määrittelee identiteetin yksilöllisyyden ja minuuden pysyväksi kokemistavaksi. Se on syntynyt lapsuuden ja nuoruuden aikana samaistumiskokemusten ja sosiaalisissa suhteissa tapahtuvan oppimisen myötä. Identifikaatio eli samaistumiskokemus on kokemus, jossa lapsi omaksuu ihailemansa tai pelkäämänsä henkilön ominaisuuksia itselleen. Peilisuhteilla Jokinen tarkoittaa identiteettiä muokkaavia sosiaalisia suhteita – siis lapsen ja

²⁵⁹ Jokinen 2011, 103.

²⁶⁰ Jokinen 2011, 103.

²⁶¹ Jokinen 2011, 104.

²⁶² Jokinen 2011, 105-107.

ympäristön välistä suhdetta, jossa ympäristön antama palaute lapsen toiminnasta muovaa hänen kokemustaan itsestään eli identiteettiä. Itsetunnolla tarkoitetaan ihmisen perimmäistä tapaa suhtautua itseensä. Vahva itsetunto perustuu usein lapsuuden positiiviseen ympäristöön.²⁶⁴

Synti rikkoo ihmisen identiteetin. Synti estää ihmisen elämässä Jumalan parantavaa, hyvää työtä. Tunne-elämän, asenteiden ja motiivien syntiä on vaikea huomata. Jos ihminen tietoisesti tai tietämättömästi pitää kiinni vääryydestä, Jumala ei voi auttaa häntä. Jumala ei pakota ihmistä mihinkään. Ihmisen tulee hellittää otteensa vääryydestä, koska muuten synti hallitsee häntä ja pitää häntä orjanaan traumaattisten ja vaikeiden tunteiden kautta vuodesta toiseen.²⁶⁵

Argumentoinnissa on nähtävissä menestysteologinen dimensio. Jumala on voimaton auttamaan ihmistä, jos ihmisen tahto on heikko. Ihmisen on itse, omalla tahdonvoimallaan päästettävä irti synnistä. Sitten Jumala on kykenevä tulemaan auttajaksi. Jumala on pieni ja ihminen suuri ja voimakas, koska ihmisellä on tahdonvapaus yli Jumalan. Efektiivinen, ihmisessä vaikuttava pyhitys nousee forenssiivisen pyhityksen yli. Painotus on selkeästi herätyskristillinen. Neuroottista ahdistusta tuottavaa on se, että jo valmiiksi ahdistunut ihminen voi ”tietämättään” pitää kiinni synnistä. Markku Ojasen mukaan kulttuuri voi tuottaa itsestään pahoinvointia saamalla ihmiset tarkkailemaan sisintään perusteettomasti.²⁶⁶ Tähän länsimaisen ihmisen mieltymykseen tarkkailla itseään perustuu osin myös terapeutin sielunhoidon ”markkinarako”. Janne Kivivuoren mukaan esoteerisia vaikutteita sisältävät teoriat ovat terveydenhoidon ammattilaisten suosiossa.²⁶⁷ Hän argumentoi, että psykouskonnollisilla opeilla voidaan perustella mitä tahansa arvomaailmaa, koska niiden avulla voidaan harrastaa paljastavaa psykodynaamista tulkintaa, niin että voidaan puolustaa omaa arvomaailmaa.²⁶⁸ Kivivuori osuu ”naulan kantaan” todetessaan, että ”aito ihmisyyys onkin luova prosessi ja pelastus on eheytymistä ja tervehtymistä.”²⁶⁹ Juuri tätä vaikuttaa RE -formaatin sielunhoitoterapia tarkoittavan. Tämä näkemys on levinnyt laajasti kristillisten kirkkojen piirissä.²⁷⁰

²⁶³ Jokinen 2011, 107.

²⁶⁴ Jokinen 2011, 112.

²⁶⁵ Jokinen 2011, 114-116.

²⁶⁶ Ojanen 1996, 238-239.

²⁶⁷ Kivivuori 1999, 102.

²⁶⁸ Kivivuori 1999, 106.

²⁶⁹ Kivivuori 1999, 108.

²⁷⁰ Kivivuori mainitsee kirjassaan Psykokirkko esim. kuuluisat teologit ja professorit Eugen Drewermanin ja Wybe Zijlstran. (Molempien kirjallisuutta on kuulunut myös Helsingin teologisen

Itsensä hyväksyminen sellaisena kuin on, on identiteetin ja itsetunnon kartoituksen seuraava askel. Kun ihminen on oppinut hyväksymään ja tuntemaan itseään, voi alkaa opetella rakastamaan itseään. Vasta sitten voi oppia rakastamaan lähimmäistä. Jumala luo sinusta yhä puhtaammin sen ihmisen kuin hän alun perin on tarkoittanut. Omana itsenäsi eläessäsi saat kaiken tyydytyksen ja kokemuksen mitä elämä voi antaa ihmiselle.²⁷¹ Edellinen argumentointi on tyyppiesimerkki psykouskonnollisesta kielenkäytöstä. Tekstissä on luomisteologinen painotus, eheytyminen on tulemista alkuperäiseksi Jumalan luomaksi ihmiseksi ja näin onnellisuus lisääntyy.²⁷²

Ihmisellä voi olla liian huono tai liian hyvä kuva itsestään. Jokisen mukaan myös seksuaaliset identiteettivammat ovat tavallisia. Näistä yleisimmät ovat homoseksuaalisuus, donjuanismi, nymfomania, frigiditeetti ja impotenssi.

homoseksuaalisuus ei ole hetken mielihohde, vaan pitkän kehityksen tulos, joka sisältää sekä olosuhteiden armottomuutta että omia vääriä valintoja.²⁷³

Homoseksuaalisuuden harjoittaminen ja taipumus siihen on erotettava toisistaan.²⁷⁴ Ihminen itse on olosuhteiden uhri. Homoseksuaalisuuden harjoittaminen sisältää selkeämmin omia valintoja. Jumala voi halutessaan eheyttää homoseksuaalin sukupuoli-identiteetin, mutta usein se on pitkän prosessin tulos. Jokinen korostaa, että ihminen on hyväksyttävä, vaikka tekoja ei hyväksytä.²⁷⁵ Hän identifioi yksiselitteisesti seksuaaliset ongelmat homoseksualismin kanssa identiteettihäiriöiksi, jotka ovat seurausta lapsuuden kaltoin kohtelusta.²⁷⁶ Jokinen ei ota huomioon biologisia tai ihmisen kontekstuaalisia tekijöitä.

Viimeinen vaihe Jokisen menetelmässä on identiteetin ja itsetunnon eheytyminen. Sen tekijänä on Jumala, koska ihminen ei kykene saamaan aikaa pysyvää muutosta toisen ihmisen henkisessä elämässä. Tärkeällä sijalla on rukous. ”Sielunhoitotyön tavoite on ihmisen identiteetin ja itsetunnon eheytyminen.”²⁷⁷ ”Ihmisen raamatullinen identiteetti on ihanneidentiteetti, jota kohti tulee pyrkiä.”²⁷⁸ Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, mieheksi ja naiseksi, jotka

tiedekunnan opintokursseihin.) Kivivuori siteeraa Juha Siltalaa kirjoittaessaan, että viimeisellä tuomiolla tuomitaan muun muassa ne, jotka eivät ole tulleet omaksi itsekseen. Siltala huomauttaa, että kadotukseen joutuvat ne, jotka eivät ole omaksuneet psyko-ansio-opin ihanteita.

²⁷¹ Jokinen 2011, 116.

²⁷² Kivivuori 1999, 102

²⁷³ Jokinen 2011, 119.

²⁷⁴ Jokinen 2011, 120.

²⁷⁵ Jokinen 2011, 120

²⁷⁶ Jokinen 2011, 119-122.

²⁷⁷ Jokinen 2011, 128.

²⁷⁸ Jokinen 2011, 128.

yhdessä muodostavat Jumalan kuvan. (1. Moos. 1:27) Koska Jumala on rakkaus, rakkaus tulee parhaiten esille suhteessa.²⁷⁹ Ihminen koostuu kahdesta eri sukupuolesta olevasta persoonasta ja persoonien välisestä suhteesta. ”Ihmisen ei ole hyvä olla yksin.”²⁸⁰ Jokisen mukaan mies tai nainen ei ole yksinään Jumalan kuva. Tämän väite voi tuottaa ahdistusta yksin elävälle ihmiselle.

Koska syntiinlankeemus turmeli ihmisen, ihminen muistuttaa usein jopa eläintä enemmän kuin Jumalaa. (Room. 1:23)²⁸¹ Jokisen mukaan nykyihmisen identiteetti on epäselvä ja kaukana raamatullisesta. Hän voi olla epävarma sukupuolestaan. Tämä on syvän surun aihe – ei syyllistämisen ja tuomion aihe. Tämä on yhteiskunnallisen kehityksen tulos. Jumalan alkuperäinen suunnitelma ei ole muuttunut. Jumala haluaa, että ihminen olisi hänen kuvansa.

Sielunhoidon avulla hän haluaa eheyttää synnin rikkomaa ihmistä ja pyhittymisen kautta tulla itse enemmän näkyviin hänessä.²⁸²

Jokainen ihminen on Jumalan luoma ainutkertainen yksilö ja kukaan ei voi täyttää hänen paikkaansa.²⁸³ Mies ja nainen ovat luotu erilaisiksi. Tämä erilaisuus näkyy niin fyysisessä olemuksessa kuin henkisessäkin. Miehen ja naisen tunnereagointi on Jokisen mukaan erilaista.²⁸⁴ Kommunikaatiovaikeudet aiheuttavat usein ristiriitoja sukupuolten välille. Naisella on miestä suurempi tarve puhua asioista ja mies hahmottaa kokonaisuuksia paremmin kuin nainen.

miehen seksuaalinen kiinnostuksen tulisi suuntautua naiseen ja naisen mieheen. Tämä on Jumalan suunnitelma²⁸⁵

Vallitsevan kulttuurin taso ja moraali vaikuttavat helposti seksuaaliseen suuntautumiseen. Kun lapset eivät saa riittävästi rakkautta, se heijastuu heidän seksuaalisuuteensa.

Jokinen argumentoi, että miehelle on tärkeää olla naisen ihailun ja kunnioituksen kohteena ja naiselle on tärkeää olla miehen rakkauden kohteena. Kun sukupuolten tasa-arvoa korostamalla ohitetaan miehen ja naisen identiteetin peruserot, seurauksena on haittaa. Alamaisuus ja rakastaminen ovat Jumalan suunnittelema periaatteita, jotka perustuvat luomistyöhön. Jos näitä ei oteta huomioon, avioliitto ei toimi kunnolla. (Ef. 5:22,25) Avioliiton keskeiset periaatteet ja sukupuolten erilaisuus pohjautuvat luomistyöhön, eivätkä ole

²⁷⁹ Jokinen 2011, 128.

²⁸⁰ Jokinen 2011, 128.

²⁸¹ Jokinen 2011, 129.

²⁸² Jokinen 2011, 129.

²⁸³ Jokinen 2011, 130.

²⁸⁴ Jokinen 2011, 130.

²⁸⁵ Jokinen 2011, 132.

kulttuurista riippuvaisia.²⁸⁶ Miehellä on tarve olla turvallinen ja vahva. Naisella on tarve tukeutua mieheen ja saada häneltä fyysistä ja psyykkistä tukea. Jos suhde on näin optimaalinen, se toimii, koska molemmat sukupuolet saavat mitä tarvitsevat.²⁸⁷

Sisäisen lapsen löytäminen on lapsen kaltaiseksi tulemista. (Matt. 18.3) Se on todellista hengellisyyttä, koska lapsi on hengellinen. Lapsi kokee vilpittömästi ja aidosti. Jotta ihminen voisi hyvin, sisäinen lapsi tulee löytää. Kun se on vankina sisimmässä, ihminen ei kykene aitoon hengellisyyteen. Hän ei kykene tunnetasolla ottamaan vastaan Jumalan armoa ja rakkautta, eikä pysty rakastamaan lähimmäistään kuin itseään.²⁸⁸ Jokisen mukaan kaikkein tunnerikkaaisin ihminen on suojassa totaalisen hengellisyyden muurin takana. Tällainen ihminen on puolustautumisen maailmanmestari.²⁸⁹

Ehetytymiseen tarvitaan ennen kaikkea sellaista sielunhoitoa, jonka kautta Jumala pääsee vaikuttamaan ja hoitamaan ihmistä.²⁹⁰

RE - sielunhoitomenetelmä on Jokisen mukaan tällainen menetelmä.

Jokisen sielunhoitoterapiamallissa on seitsemän vaihetta, mutta yhteenvetona on todettava, että kaikissa vaiheissa on sama perusta. Formaatisissa toistuvat teemat ovat: Jumalan tahto parantaa, ihmisen oman tahdon korostus: Jumala ei voi auttaa, ellei ihminen halua parantumista. Ihmisen vaikeudet johtuvat pääosin lapsuuden traumaista, joihin synty tarttuu. Jumala on hyvä ja saatana on paha. Ihminen on Jumalan kuva täydellisimmin miehen ja naisen suhteessa. Terapeutti etsii vammat ja Jumala parantaa. Sisäisen parantumisen -rukous esitetään useaan otteeseen. Rukouksessa Jumala voi Pyhän Henkensä avulla parantaa ”mystisesti” ihmisen sielun vammat.

Sielunhoitajan ja Jumalan välinen työnjako konkretisoituu parantavassa rukouksessa, jossa Jumala parantaa. Parantavan rukouksen tekniikassa on nähtävissä selkeä psykologisen, psykoterapeuttisen (jopa suggestion ja hypnoositerapian menetelmien) ja karismaattisen, uskonnollisen metodin yhdistäminen toisiinsa kiinteäksi yhteydeksi. Sisäisen parantamisen tekniikka poikkeaa perinteisestä luterilaisesta sielunhoitomallista. Kiiskin mukaan yleisessä käytössä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on neljä mallia, jotka ovat dialoginen, spirituaalinen, diakoninen ja ratkaisu- tai tavoitekeskeinen sielunhoito.²⁹¹

²⁸⁶ Jokinen 2011, 133.

²⁸⁷ Jokinen 2011, 133.

²⁸⁸ Jokinen 2011, 135-136.

²⁸⁹ Jokinen 2011, 140.

²⁹⁰ Jokinen 2011, 143.

²⁹¹ Kiiski 2009, 89-205. Katso tiivistelmä sivuilta 49-51.

Kiiski ei tarkoita spirituaalisella sielunhoidolla muistojen parantamisen tekniikkaa, joka on Jokisen formaatissa keskiössä. Sisäistä eheytymistä opettava Aslan ry kertoo verkkosivuillaan, että sisäisen parantumisen näkemykset saivat kannatusta erityisesti luterilaisen kirkon piirissä.²⁹² Tutkimukseni perusteella vaikuttaa siltä, että sisäisen parantumisen metodit ovat saaneet suosiota karismaattisissa ja herätyskristillisissä, pietismipohjaisissa kristillisissä piireissä pikemminkin kuin ”perusluterilaisuudessa”.

3.5. RE -sielunhoitoterapeutin työtaidot ja oma jaksaminen

Sielunhoitoterapeutin taitoihin kuuluu oman hyvinvoinnin ylläpitäminen ja lisääminen. Tavoitteeksi asetetaan eheänä, kimmoisana ja elävänä pysyminen raskaasta työstä huolimatta ja myötätuntuupumuksen ja sijaistraumatisoitumisen ymmärtäminen ja välttäminen.²⁹³ Lähdemateriaalin mukaan tärkeätä on oppia tietämään, tunnistamaan ja ehkäisemään psyykkisesti vaativan työn aiheuttamia vakavia riskejä, lisäämään omaa hyvinvointia sekä sielunhoitoterapiaopiskelun aikana että sielunhoitoterapiatyössä, oppia työskentelemään turvallisesti traumatisoimatta uudelleen asiakasta ja auttamaan sielunhoitoterapia-asiakkaita lisäämään omaa hyvinvointiansa.²⁹⁴

Työtaitojen opettamisessa kiinnitetään huomio sielunhoitoterapeutin jaksamiseen.²⁹⁵ Materiaalissa käsitellään sijaistraumatisoitumisen määritelmää ja oireiden tunnistamista ja sitä kuinka ihminen voi välttää sijaistraumatisoitumiseen liittyvää stressiä. Tässä psykologia ja teologia kohtaavat toisensa.

Lähdemateriaalissa kehoitetaan huolehtimaan itsestä ja olemaan itse itselleen ensisijainen henkilö. Perusteluna on rakkauden kolmoiskäsky.²⁹⁶

Mielenkiintoista on, miten tämä traditionaalisesti lähimmäisen ensisijaisesti huomioiva kehoitus on tulkittu ottamaan ensisijaisesti huomioon ihmisen itsensä ja vasta itsensä rakastamisen avulla toinen ihminen – lähimmäinen. Vanhasta Rakkauden kaksoiskäskyn nimellä kulkevasta Jeesuksen kehotuksesta on tullut modernisoitu Rakkauden kolmoiskäsky. Perinteisessä kristinuskon etiikassa tämä Matteuksen ja Markuksen evankeliumissa oleva kehoitus on ollut perustavaa laatua oleva periaate, jossa koko Raamatun laki on tiivistettynä.

²⁹² <http://www.aslan.fi/archives/66>. Katsottu 24.4.2013.

²⁹³ RETSK. 11.-13.2013. Työtaidot, TV, 1

²⁹⁴ RETSK. 11.-13.2013. Työtaidot, TV, 1.

²⁹⁵ RETSK. 11.-13.2013. Työtaidot, TV, 1.

²⁹⁶ ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämeäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Näiden kahden käskyn varassa ovat laki ja profeetat.” (Matt. 22:34-40)

Lähdemateriaalin tulkinnassa Rakkauden kaksoiskäskystä on nähtävissä nykyajan individualismin ja yksilöpsykologian vaikutus, jonka keskiössä on ihminen itse. Sielunhoitoterapian koulutuksen argumenttina on eksplisiittisesti (ja osin implisiittisesti) näkemys siitä, että ihminen ei voi rakastaa ja huolehtia toisesta, jos hän ei ensin rakasta itseään ja huolehdi itsestään.²⁹⁷ Tämä tulkinta Matteuksen ja Markuksen evankeliumeissa olevasta niin sanotusta Kultaisesta säännöstä tai Rakkauden kaksoiskäskystä ei ole kuitenkaan aivan tuore, vaan jo 1960 -luvulla Carroll A. Wise esitti näkemyksen, jonka mukaan niin kuin ihminen ajattelee ja tuntee itseään kohtaan, hän tuntee myös toisia kohtaan. Terve itsensä rakastaminen on siten, hänen mukaansa, edellytys toisten rakastamiselle.²⁹⁸ Wisen mukaan epäkypsän itsekeskeisyyden ja terveen itsensä rakastamisen välillä on selkeä ero. Silloin kun sielunhoitosuhteessa on mukana rakkaus, myös Jumala on siinä mukana.²⁹⁹

Kettusen mukaan itsensä rakastamisen tärkeyden merkitys lähimmäisensä rakastamisen edellytyksenä, oli seurausta ihmisen psykososiaalisen kehityksen huomioonottamisesta. Freudiin viitaten hän huomauttaa, että ihmisen kehitykseen kuuluu lapsena vain itsensä rakastaminen ja vasta kehittyessään, vähitellen, hän oppii kiintymään muihin. Sielunhoitoon hakeutuvalla ihmisellä saattaa tilanne olla juuri kuvatun kaltainen; ehkä hän ei ole saanut tilaisuutta olla itseään rakastava lapsi, vaan häneltä on vaadittu toisten rakastamista jo silloin, kun hän ei ole ollut siihen psyykkisen kehityksensä puolesta kypsä. Kettusen mukaan itsensä kieltäminen onnistuu vasta, kun ihminen on tullut minäksi.³⁰⁰ Mannermaa tulkitsee Lutherin opetusta Kultaisesta säännöstä siten, että Luther ei katso Kultaisessa säännössä käskettävän ihmistä rakastamaan ensin itseään, vaan se edellytetään luonnollisena ja selkeänä tosiasiana, joka kuuluu Jumalan luomistahtoon. Itsensä terve rakastaminen on ihmisenä olemisen lähtökohta. Tässä Mannermaan tulkinnassa Lutherin opetuksesta on nähtävissä samansuuntaisuus psykologisten näkemysten kanssa.³⁰¹

Sielunhoitoterapeutin omaan hengelliseen huolenpitoon kuuluu ajan ottaminen omalle mietiskelylle, luonnossa oleminen, optimismin ja toivon vaaliminen ja yhteys hengelliseen yhteisöön. Tärkeää on tunnistaa ne asiat, jotka

²⁹⁷ RETSK. 11.-13.2013. Työtaitojen opettelu, TV, 1-7.

²⁹⁸ Kettunen 1990, 276; Wise, 139-141.

²⁹⁹ Wise 1969, 141.

³⁰⁰ Kettunen 1990, 276.

³⁰¹ Kettunen 1990, 277, alaviite 13; Mannermaa 23-24, Sielunhoidon tulkinta ja paikka kirkossa, teoksessa Sielunhoidon käsikirja 1997.

ovat itselle tärkeitä sekä ajan antaminen niille elämässä. Raamatun lukeminen, laulaminen ja Jumalan ylistäminen vähentävät osaltaan sijaustraumatisoitumiseen liittyvää stressiä.³⁰² Materiaalista kuvastuu ajatus siitä, että hengellisyyden harjoittaminen – sen monissa muodoissaan, vähentää ihmisen stressiä ja rauhoittaa autonomista hermostoa. Hengellisyydellä ajatellaan olevan itseisarvon lisäksi myös välineellistä arvoa. Hengellisyyden katsotaan vaikuttavan sekä ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin että fysiologiaan suotuisasti.

Tästä on olemassa myös tieteellistä tutkimusta. Eila Jantusen mukaan: ”Hengellinen ulottuvuus painottuu emotionaalisen stressin, somaattisen sairauden ja kuoleman yhteydessä..” (Murray&Zentner)³⁰³ Ihmisellä voi olla myös hengellisiä selviytymiskeinoja (coping)³⁰⁴

Työtaitojen opiskelumateriaalissa opetetaan maadoittamaan itsensä, rakentamaan ankkuri ja muuri itselleen. Muuri rakennetaan tietoisesti menneen ja nykyisen välille. Ankkuri tarkoittaa itselle turvallisen mielikuvan rakentamista, jonka voi tarvittaessa palauttaa mieleen. Asiakkaalle kehoitetaan opettamaan tämä tekniikka. Maadoittaminen saadaan aikaan hengittämällä palleahengitystä, asennon muuttamisella, jonka jälkeen lasketaan huoneessa 3 keltaista esinettä, sitten kuuntelemalla ja nimeämällä kolme ääntä ja taputtelemalla kehoa. Kun näin on saatu keho ja mieli rentoutumaan, ajatellaan Jumalan voimallista rauhaa turvapaikkana ja siirretään hyvä tunne turvalliseen henkilöön, paikkaan tai tilanteeseen menneisyydestä.³⁰⁵ Nämä ovat psykologisia rentoutustekniikoita, joita käytetään erityisesti traumaterapiassa³⁰⁶ mutta ne ovat tunnettavissa myös idän uskontojen parista. Mielenkiintoista on se, että näitä rentoutusharjoituksia sovelletaan kristillisessä viitekehyksessä, jossa perinteisesti on vieroksuttu esimerkiksi joogan hengitysharjoituksia. Suomessa erityisesti kognitiivisessa- ja traumaterapiassa on omaksuttu näitä rentoutus- ja läsnäolotekniikoita, esimerkiksi mindfulness. Ne perustuvat paitsi ihmisen kognitioiden muuttamiseen myös behavioristiseen ehdollistumiseen.

3.5.1. Terapeutin oman hyvinvoinnin merkitys ja terapiatyö

Terapeutin omalla hyvinvoinnilla on välitön vaikutus työhön. Terapeutilla on oltava kosketus omaan itseensä, myös varjopuoliinsa ja omaan psyykkiseen

³⁰² RETSK. 11.-13.2013. Työtaitojen opettelu, Tarja Vilpolan kalvot, 9.

³⁰³ Jantunen 2012. PowerPoint -kalvo 3. <http://www.eldemproject.eu/g22s38>. Katsottu 26.4.2013.

³⁰⁴ Näitä coping keinoja käsittelee mm. Kenneth L. Pargament kirjassaan: The Psychology of Religion and Coping. Theory, Research, Practice. 1997. A Division of Guilford Publication. NY.

³⁰⁵ RETSK 11.-13.2013. Työtaitojen opettelu, TV,11 - 13.

prosessiinsa ja ihmissuhteisiinsa. Kun terapeutti voi hyvin, hän on riittävän joustava ja kimmoisa asiakastyössä.³⁰⁷ Väite ”sijaiskärsimys on epäjumalanpalvelusta”³⁰⁸ on teologisesti erittäin mielenkiintoinen ja on tulkittavissa siten, että koska Jeesus Kristus on jo kärsinyt ristillä ihmisen puolesta ja koska hän on paitsi täysi ihminen myös täysi Jumala, ei kenenkään tule kuin ottaa Hänen paikkaansa toisen ihmisen kärsimyksen kantamisessa. Se olisi itsensä tekemistä jumalaksi ja siten epäjumalanpalvelusta. Tämä ajatuskulku suojaa myös sielunhoitajaa sijaistraumatisoitumiselta, koska se sallii riittävän etäisyyden ottamisen asiakkaaseen. Näin vältetään empaattisen sielunhoitajan liiallinen samaistuminen asiakkaan kärsimykseen. Tässä on nähtävissä psykologisen ajattelun – erityisesti trauma- ja kriisiterapian ja teologisen argumentoinnin saumaton yhteenliittyminen ja dialogi. Terapeutin riittävä eheys ja itsetuntemus sekä kosketus omaan tunne-elämäänsä ovat tärkeitä myös sekulaarin terapian piirissä.

Lähdemateriaalissa korostetaan, että defenseseistä on mahdollista luopua – niitä ei saa murtaa väkisin. Tärkeää on auttaa asiakasta turvaamaan Jumalan voimalliseen rauhaan ja Jeesukseen parantajana. Jumala tietää koska on aika parantua. Paraneminen on sitä, että asiakkaan elämä ja oleminen siirtyy reaaliaikaan. Turvataan Jeesuksen täytettyyn työhön ja Jumalan olemukseen.³⁰⁹

Tässä materiaalin osassa korostuu Jumalan parantava työ, terapeutti on palvelija, keskiössä on asiakas ja Jumalan parantava työ. Tässä näkyy jännite Jokisen malliin, jossa asiakas vaikuttaa olevan sivuroolissa. Yhteistä on Jumalan parantava työ, nyt lunastusteologian kautta.

Sielunhoitoterapiasuhte tarkoittaa asiakkaan kohtaamista Pyhän Hengen johdatuksessa ja Jeesuksen läsnäolossa. Näin ollaan turvassa, jossa terapeutti on läsnä kokonaisvaltaisesti asiakasta varten. Kokonaisvaltaisuus tarkoittaa sitä, että terapeutti on läsnä koko olemassaolonsa dimensioilla eli erillisenä yksilönä, fyysisesti, miehenä tai naisena, psyykkisesti, sosiaalisesti ja hengellisesti. Terapeutin ja asiakkaan suhde vahvistaa asiakkaan selviytymiskeinojen uudelleen löytymistä.³¹⁰

Turvallisuus terapiasuhteessa antaa turvallisuutta ja hyvinvointia myös terapiasuhteen ulkopuolelle. Tavoitteena on rakentaa selviytymiskeinoja, niin että

³⁰⁶ Leikola 2012, 139, 142,

³⁰⁷ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 9.

³⁰⁸ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 9.

³⁰⁹ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 9.

asiakas on kyllin vahva trauman kohtaamiseen ja itsensä suojaamiseen. Terapeutti auttaa asiakasta löytämään omia hallintakeinoja ja hyvinvointiaan lisääviä resursseja. Tärkeää on auttaa asiakasta ymmärtämään kokonaishyvinvoinnin merkitys, kehon reaktiot, turvaverkkojen tärkeys, ankkurit, maadoitus ja turvapaikka. Asiakkaan on ymmärrettävä traumatrikkerit (traumamuistuttajat) ja niiden välttämisen tärkeys.³¹¹

Tärkeää on pysyä asiakkaan toleranssi- eli sietokykyikkunan³¹² puitteissa, jota kuitenkin voidaan lisätä turvallisuuden tunteen lisäämisellä terapiasuhteessa. Turvallisuus on edellytys kipeiden tunteiden ja traumaattisten kokemusten nousemiselle pintaan. Tavoitteena on pysyä sietokykyikkunassa, näin asiakkaan autonominen hermosto on tasapainossa ja hänen kertomuksensa voi yhdistyä osaksi hänen elämänhistoriaansa.³¹³

Toipuminen nähdään kykynä muistaa traumaattiset tapahtumat ja liittää ne osaksi omaa elämäkokemusta ja -historiaa. Tärkeäksi nähdään kokemusten sanoittaminen, niin että ne voidaan liittää osaksi suurempaa kertomusta. Menetelmä on moderni psykologian metodi, jota käytetään psykodynaamisissa ja erityisesti trauma- ja kriisiterapeuttisessa työskentelyssä.³¹⁴ Traumaterapeuttiseen työskentelyyn on yhdistetty nerokkaasti Jumala turvan antaja. Näin asiakkaan sietokykyikkunaa saadaan todennäköisesti laajennettua. Menetelmänä käytetään myös narratiivista metodologiaa.

Terapeutin on tärkeää kuunnella ja tarkkailla asiakasta. Terapeutin on uskallettava reagoida siihen mitä hän kuulee, näkee ja kokee terapiaistunnon aikana. Tärkeää on kuunnella asiakasta ja Jumalaa – ei tulkita.³¹⁵ Tässä on nähtävissä psykoanalyttisen koulukunnan intuitiivisen havainnoinnin korostus. Asiakas herättää tunteita terapeutissa ja terapiaan kuuluu olennaisena osana terapeutin kyky analysoida näitä omia tunteitaan ja tulkita ne.³¹⁶

³¹⁰ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 10.

³¹¹ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 10.

³¹² Sietokykyikkunalla tarkoitetaan ihmisen viireystilan tasoja, jotka voivat olla joko ylivilittynyt, alivilittynyt tai optimaalisesti virittynyt. Katso Tomi Hautaniemen artikkeli Kognitiivisen terapian verkkolehdestä vuodelta 2007 sivulta 9 Internet – osoitteessa: <http://www.kognitiivinenpsykoterapia.fi/verkkolehti/2007/vearttommi0107.pdf>. Katsottu 17.6.2013.

³¹³ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 11

³¹⁴ Katso tästä esimerkiksi: <http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/lehtovuori110.htm>. Katsottu 20.5.2013. ja <http://www.kognitiivinenpsykoterapia.fi/verkkolehti/2007/vearttommi0107.pdf>. sivulta 6. Lisäksi Leikola 2012, 133-139; Suokas-Cunliffe 2012, 140-150.

³¹⁵ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 11.

³¹⁶ Enckell 2012, 33. Psykoanalyysi ja psykoanalyttiset terapiat.

Asiakkaan kuuleminen ja kehon kielen ymmärtäminen kuuluvat psykoterapeuttiseen ja psykologisiin auttamismenetelmiin³¹⁷. On huomautettava, että kuulemiseen sisältyy aina tulkinnan elementti. Viestintä on kaksisuuntainen tapahtuma, jossa viestin vastaanottaja tulkitsee lähetetyn viestin.³¹⁸

Lähdemateriaalin mukaan on tärkeää, että terapeutilla on luottamus Jumalaan. Tämä nähdään voimavarana edellyttäen, että sielunhoitosuhde toimii. Asiakkaan kunnioitus on keskeisellä sijalla, sillä muistaminen ja paraneminen tapahtuvat asiakkaan ehdoilla. Terapeutti ei tee ”matkaa” asiakkaan puolesta, vaan keskiössä on asiakas ja hänen matkansa. Asiakkaan rajat ovat usein kadoksissa, joten niitä on vahvistettava, kuten myös hänen persoonaansa. Terapeutin on kunnioitettava asiakasta, hänen tahtoaan, tarvettansa ja toivomuksiaan tapaamisten aikatauluista. Hänen on tuettava ja siunattava asiakkaan negatiivisten tunteiden, kuten vihan ja ärsyyntymisen tunnetta. Myös Jeesus vihastui Raamatun mukaan. Terapeutin on muistettava myös ihmisten väliset fyysiset rajat ja katseen rajat sekä tuettava niitä.³¹⁹

Tässä lähdemateriaalin osassa korostuu asiakaskeskeinen sielunhoito ja terapia. Keskiössä on selkeästi asiakas ja hänen persoonansa ja tarpeensa. Terapeutti on asiakastaan varten asiakkaalleen varattuna aikana. Asiakas on subjekti toisin kuin Jokisen RE -formaattissa. Nähtävissä on Buberin Minä-Sinä filosofia. Kun asiakas on valmis ja kokee riittävää turvallisuuden tunnetta, traumamuistokäsittely voi alkaa turvallisesti. Ensin trauma nimetään ja toiseksi käydään pääkohdittain läpi. On tärkeää aloittaa lopusta eli korostaa sitä, että asiakas on jo selviytynyt. Yksityiskohdat täydennetään vähitellen. On huomattava, että mitä useampia yksityiskohtia asiakas pystyy muistamaan ja nimeämään, sitä suurempi riski on ylivireystilasta ja uudelleen traumatisoitumisesta. Asiakkaan reaaliajan kokemukset ja uudenlaiset mahdollisuudet valita hoitavat myös traumamuistoja.³²⁰

Tässä on nähtävissä yhtymäkohtia Jokisen RE -mallin kanssa, kuitenkin tähdentäen varovaisuutta traumamuistojen käsittelyssä. Ankkuroituminen nykyhetkeen nähdään tärkeänä uudelleen traumatisoitumisen ehkäisemiseksi. Asiakas voi parantua reaaliajassa, toisin kuin Jokisen mallissa. Myös rukouksen

³¹⁷ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 11.

³¹⁸ Katso tästä esimerkiksi:

https://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_perusteita_maarittely.shtml. Katsottu 20.5.2013.

³¹⁹ RETSK 21.10. -23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 12.

³²⁰ RETSK 21.10. -23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 13 - 14.

käyttämisessä sielunhoitoterapian aikana on eroja Jokisen malliin nähden. Jokisen mukaan rukous on edellytys sielunhoitoterapialle.³²¹ Tässä rukoileminen on tehtävä asiakasta kunnioittaen ja arvostaen. Terapeutin on otettava huomioon mitä ja miten asiakas tahtoo rukoiltavan. ”Rukouksessakin on oltava ei-tietämisen asenne”.³²² Käyttökelpoisia ovat Herran siunaus ja Isä meidän -rukous, rippi ja synninpäästö. Asiakasta siunataan hänen kaikissa rooleissaan.³²³ Tässä on nähtävissä useita yhtymäkohtia luterilaisen kirkon sielunhoidon traditioihin. Myös sisäisen parantumisen visualisaatio rukouksen aikana puuttuu. Jokisen alkuperäisen RE -sielunhoitoterapiamalliin visualisaatio sisältyy perustavana elementtinä. Juuri sen kautta Jumalan voi tulkita toimivan parantajana.

Materiaalissa tähdennetään puolustavan vihan hyödyllisyyttä asiakkaan selviytymistä tukevana asiana. Hyväksikäytetyn asiakkaan on tärkeää oppia itsensä puolustamisen ja suojaamisen tärkeys. Hänellä on lupa sanoa ei ja hänellä on lupa tuottaa toisille pettymyksiä. Paranemisessa auttavat huumori, mielikuvitus, ilo, terveet, vastavuoroiset ihmissuhteet sekä usko ja yhteisön rituaalit. On hyvä hakeutua tilanteisiin, joissa voi harjoitella pätevyyttä ja pystyvyyttä.³²⁴ Tässä on nähtävissä jälleen ero Jokisen malliin, jossa anteeksiantamisella on merkittävä rooli väärän tunnesiteen katkaisemisessa. Tässä uskonnollinen argumentaatio puuttuu. Argumentaatio on modernin psykoterapian mukaista.

Materiaalin mukaan asiakkaan identiteetin vahvistamiseksi on sanoitettava se hyvä, minkä terapeutti asiakkaassa näkee. Siunata voi ilman sanojakin; katse riittää. Asiakasta voi tukea pitämään huolta omista tarpeistaan, kehosta ja omien rajojen löytämisessä. Asiakkaan on hyvä oppia siunaamaan itseään.³²⁵

Terapeutin tehtävänä on vahvistaa sitä, mikä asiakkaan elämässä on jo hyvin ja auttaa häntä huomaamaan hyvät asiat elämässään sekä omien rajojen ja identiteetin löytämisessä. Nämä ovat tavallisia psykoterapeuttisia menetelmiä, joita käytetään erityisesti ratkaisukeskeisessä terapiassa.³²⁶

Selkeä indikaattori paranemisesta on se, kun asiakas siirtyy elämässään ja reaktioissaan nykyaikaan. Hän ei siis enää reagoi nykyhetken tapahtumiin

³²¹ Jokinen 2011, 18-19.

³²² RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 14.

³²³ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 14.

³²⁴ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 16.

³²⁵ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 15.

³²⁶ Katso tästä esimerkiksi: <http://www.ratkes.fi/tietoa-ratkaisukeskeisyydesta/artikkeleita/ratkaisukeskeisyys-paehkinaenkuoressa/>. Katsottu 21.5.2013.

menneisyyden mukaan, vaan nykyhetken tapahtumiin vastaten omilla tunteillaan ja reaktioillaan. Tunteet ovat tulleet luvallisiksi ja luonnollisiksi ihmisyyteen kuuluviksi asioiksi.³²⁷ Tässä argumentointi liittyy Jokisen formaattiin.

4.Seksuaalisuus lahjana ja haavoittunut seksuaalisuus

Ihminen on luotu Jumalan kuvaksi: ruumis, sielu ja henki. Seksuaalisuus kuuluu ihmisen ydinpersoonaan. Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi jo aivan alussa. Seksuaali-identiteetti, seksuaalitoiminto ja seksuaalisuhde ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.³²⁸ Sukupuoli-identiteetti löytyy samaistumiskehityksen ja terveen erillisyyden myötä:³²⁹

Ajattelutavan mukaan, joka on sielunhoitoterapian oppipohjan keskiössä, biologinen ero sukupuolten välillä, joka on nähtävissä jo syntyessä, vaikuttaa voimakkaasti myös sukupuolten luonteisiin ja psyykkisiin tarpeisiin. Sukupuolten psyykkisten tarpeiden ajatellaan olevan perustavasti erilaisia.³³⁰ Tässä biologinen ja teologinen ajattelu yhdistetään toisiinsa. Biologian avulla selitetään ja osin oikeutetaan tyttöjen ja poikien kasvatuksen ja kohtelun erilaisuus. Tyttö- ja poikalapsilla nähdään olevan osin erilaiset tarpeet, jotka vanhempien on tyydytettävä, jotta sukupuolinen identiteetti rakentuisi biologisen sukupuolen mukaisesti. Sosiaalistuminen tytöksi ja pojaksi nähdään tärkeänä kasvatuksen päämääränä. Sukupuoli-identiteetti määritellään melko kapeasti, koska maskuliiniset ja feminiiniset ominaisuudet nähdään stereotyyppisesti ja perinteisesti.

Ihmisen seksuaalisuus kuvataan neljän tason yhteenliittymänä. Nämä tasot ovat eettinen, biologinen, kulttuurillinen ja psyykkinen taso, joiden pitäisi olla tasapainossa mahdollistaakseen lapsen seksuaalisen identiteetin tasapainoisen kehityksen. Tämä saattaa kuitenkin häiriintyä raskauden tai lapsuuden aikana vamman, sairauden tai muun kriisin seurauksena tai lasta on kohdeltu väärin. Ihminen on voinut itse rikkoa itseään ilmeisesti synniksi luokitellun

³²⁷ RETSK 21.10. – 23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 16.

³²⁸ RETSK 15.4.2011, 1. Ei tekijää.

³²⁹ RETSK 15.-17. 4.2011. Seksuaalisuus lahjana / Haavoittunut seksuaalisuus, TV, 4.

³³⁰ Lähdemateriaalissa on kaavio, jossa kuva pienestä pojasta ja tytöstä. Poika on ilmeisesti vihainen, koska nyrkki on pystyssä ja suu auki kuin karjuakseen. Vieressä teksti ”Tarvitsee autonomiaa, itsenäisyyttä ja omaa tilaa. T toimii sukuelimissä ja aivoissa.” Vastaavasti kuva pienestä tytöstä vaaleanpunaisessa prinsessamekossa ja vieressä teksti: ”Oletus, tarve kontaktiin. Tarve olla vuorovaikutuksessa ja kaunis omasta ja toisten mielestä. Teksti: Nämä erot ovat merkityksellisiä jo syntymässä.” Pojat ovat enemmän asiakeskeisiä, Tytöt ja naiset ovat orientoituneet enemmän ihmisiin. Tarja Vilpola, kalvo, 4.

käyttäytymisen seurauksena. Synnin olemus nähdään ihmisen itseriittoisuutena, haluna olla oma jumalansa. Ihmiselle on kuitenkin varattu lunastus: ”Kristus on elämällään, kärsimisellään, kuolemallaan ja ylösnousemisellaan lunastanut ihmisen vapaaksi pahan vallasta.”³³¹ Jeesus on tie, totuus ja elämä, jonka valossa nähdään ihmisen kykenevän katsomaan itseään totuudellisesti ja aidosti. Hän voi alkaa elää ja olla omana itsenään. Ihminen voi löytää sisäisen lapsensa, joka on välttämätöntä ehjän identiteetin löytymiselle. Kun sisäinen lapsi on löytynyt, ihminen alkaa reagoida ja elää reaaliajassa. Hän on kosketuksissa tunteisiinsa ja luovuuteensa ja kykenee vastaanottamaan rakkautta, lohdutusta ja uskoa Jumalaan.³³²

Tässä argumentoidaan implisiittisesti psyykkisen häiriön voivan olevan esteenä uskolle Jumalaan. Kun ihminen on löytänyt sisäisen lapsensa tarpeet ja hänen aikuinen psyykkinen tasonsa oppii hoitamaan tuota sisäistä lasta, hänen on helpompi uskoa ja luottaa Jumalan rakkauteen. Materiaalin tässä osassa ihmistä katsotaan myös lunastusteologian mukaisesti – ei pelkästään luomisteologian näkökulmasta. Teologinen ajattelu ja psykologinen teoria ovat liitetty toisiinsa siten, että psykologia palvelee teologista ajattelua. Psykologisena teoriapohjana tässä on transaktioanalyysi, jossa erotellaan sisäinen lapsi, vanhempi ja aikuinen. Tästä esimerkkinä on lause: ”Paranemisen myötä aikuinen minussa voi alkaa hoitaa pientä lasta minussa.”³³³ Tässä liitytään jälleen Jokisen formaattiin.

Paranemisen myötä ihmisen erillisyys lisääntyy ja hän kykenee liittymään aidosti toiseen ihmiseen sekä suojaamaan itseään, koska oma itse on löytynyt. Erillisyys mahdollistaa myös kyvyn ylläpitää ahdistumatonta läsnäoloa toisen ahdistuksen edessä, joten se nähdään välttämättömänä ominaisuutena terapeutille.³³⁴

Sielunhoitoterapeutin pitää kyetä olemaan peilinä asiakkaalle, joten terapeutin identiteetin tulee olla riittävän ehyt ja erillinen. Tässä kohtaa materiaaliin on lainattu osa Jesajan luvusta 63, jakeesta 9: ”Hänen kasvojensa kirkkaus pelasti heidät” ja tämän raamatunkohdan sovellutus: ”Sielunhoitoterapia on kääntymistä valoon päin” eli ”ollaan valossa ja suhteen turvassa kohdataan varjot.”³³⁵ Terapeutti ei kuitenkaan määrittele asiakkaan puolesta oikeaa ja väärää, vaan valo haastaa asiakasta ja auttajaa katsomaan syntyneitä varjoja.

³³¹ RETSK 15.-17. 4.2011.Seksuaalisuus lahjana / Haavoittunut seksuaalisuus, TV, 6.

³³² RETSK 15.-17. 4.2011.Seksuaalisuus lahjana / Haavoittunut seksuaalisuus, TV,5-7.

³³³ RETSK 15.-17. 4.2011.Seksuaalisuus lahjana / Haavoittunut seksuaalisuus, TV, 7.

³³⁴ RETSK 15.-17. 4.2011.Seksuaalisuus lahjana / Haavoittunut seksuaalisuus, TV, 8-10.

Sielunhoitoterapeutin ja asiakkaan suhteessa keskeneräinen voidaan ratkaista ja asiakas saa mahdollisuuden muuttua.³³⁶

Tämä on mahdollista ymmärtää siten, että sielunhoitoterapeutti tukeutuu Raamatun ilmoitukseen eli siihen tulkintaan, jonka hän tekee Raamatun ilmoituksesta, mutta ei kuitenkaan suoraan, vaan ikään kuin peitetysti, tuo asiakkaan ”Hänen kasvojensa kirkkauteen”. Tässä kirkkaudessa asiakas ”itse oivaltaa” missä on muutoksen tarvetta ja tämän muutoksen tarpeen terapeutti vahvistaa peilaamalla asiakasta ”oikein”. Sielunhoitoterapeutti auttaa asiakasta siihen suuntaan elämässään, jonka sielunhoitaja tulkitsee Raamatun sanan mukaiseksi. Vaikka asiakas kuvataan eksplisiittisesti subjektiksi, hän on myös objektin asemassa. Jännite asiakkaan autonomian ja heteronomian eli riippuvuuden välillä on olemassa, minkä voi katsoa olevan luonnollista psykoterapeuttisessa auttamisessa. On todettava, että arvovapaata terapiaa ei ole olemassa, koska kaikella auttamisella on teoriapohjansa. Tämä teoriapohja sisältää omat arvonsa ja päämääränsä johon asiakasta ohjataan. Siksi auttajan on tärkeää tuoda arvopohjansa selkeästi nähtäville, niin että asiakkaalla on mahdollisuus arvioida sitä – mieluummin jo ennen terapiasuhteen solmimista. RE - sielunhoitoterapian koulutusmateriaalissa tämä arvopohja tuodaan selkeästi esille.

4.1. Haavoittunut seksuaalisuus ja seksuaalinen hyväksikäyttö.

Lähdemateriaalissa³³⁷ korostetaan seksuaalisen hyväksikäytön olevan vaikea aihe, josta on vaiettu vuosikymmeniä. Hyväksikäyttöä tapahtuu kaikissa sosiaaliluokissa kaikkialla – myös kirkoissa. Se voi kohdistua sekä tyttöihin että poikiin. Seksuaalinen hyväksikäyttö rinnastetaan lapsen murhaan. Tämä rinnastus kuvaa teon vakavuutta ja vahingollisuuden astetta lapselle.³³⁸

Seksuaalisuus nähdään Jumalan lahjana, joka on luotu naisen ja miehen syvimmän intiimiyden jakamiseksi. Raamatussa avioliiton intiimiyttä verrataan Kristuksen ja seurakunnan suhteeseen ja pahalainen vihaa tätä intiimiyttä. Ihmisen

³³⁵ RETSK 15.-17. 4.2011 Seksuaalisuus lahjana / Haavoittunut seksuaalisuus, TV, 9.

³³⁶ RETSK 15.-17. 4.2011.Seksuaalisuus lahjana / Haavoittunut seksuaalisuus, TV, 9.

³³⁷ Koulutusmateriaaliin kuuluu lisäksi lakitekstiä rikoslaissa määritellyistä seksuaalirikoksista ja lakitekstiä uudesta lastensuojelulaista, joka on tullut voimaan 1.1.2008. Materiaalissa on myös tietoa seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja siitä toipumisesta ja käsitekartta lapsen kiintymyssuhteiden muodostumisesta. Nämä sisältyvät Tarja Vilppolan luentoihin 21.10. – 23.10.2011.

³³⁸ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV,1 - 2.

ruumis on Pyhän Hengen temppeli.³³⁹ Materiaalin mukaan seksuaalisuuden toteuttaminen on tarkoitettu miehen ja naisen välille avioliitossa. Seksuaalisuus on erotettu erityiseen asemaan, joka nähdään pyhänä. Ihmisen ruumis on korotettu korkeaan asemaan: se nähdään Pyhän Hengen temppelinä. Juuri siksi saatana haluaa houkutella ihmistä käyttämään ruumistaan Jumalan tahtoa vastaan. Seksuaalisuus nähdään materiaalissa hyvänä – mutta vain ”oikein” käytettynä. Seksuaalisuus toteutuu seksuaalitoiminnossa. Ihmisen seksuaalisuuden voi katsoa olevan kuitenkin laajempi käsite kuin seksin harjoittaminen. Seksuaalisuus on osa ihmisen kokonaispersoonallisuutta – syntymästä kuolemaan asti.³⁴⁰

Materiaalissa painotetaan seksuaalisen hyväksikäytön vahingollisuutta lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja sitä että hyväksikäyttäjä on valtaosassa tapauksista lapselle tuttu henkilö.³⁴¹ Seksuaalinen hyväksikäyttö on hyväksikäytön vakavin muoto, koska siihen sisältyy kaikki hyväksikäytön muodot. Hyväksikäytössä on kysymys aina vallan, voiman ja aseman väärinkäyttämisestä Jumalan luomisjärjestyksen vastaisesti.³⁴² Materiaalissa korostetaan seksuaalisen hyväksikäytön moninaisuutta ja sitä että se on aina väärän vallankäytön muoto, joka kohdistuu uhrin fyysiseen, psyykkiseen ja hengelliseen autonomiaan.

Insesti määritellään lähdemateriaalissa sekä lakiin kirjatun määritelmän mukaan että psykologisen määritelmän kautta. Lain mukaan insesti tapahtuu perheenjäsenten tai lähisukulaisten välillä, kun psykologisen inestien määritelmän mukaan insestiä on seksuaalinen hyväksikäyttö, jota tapahtuu huolenpitäjän tai henkilön, johon uhrilla on luottamussuhde, välillä. Psykologisesti insestiä voi tapahtua esimerkiksi seksistisen vihjailun kautta ja seksuaalista hyväksikäyttöä voi tapahtua myös ilman kosketusta, jota on esimerkiksi pornografian katsominen lapsen läsnä ollessa.³⁴³

Inestien uhriksi joutuneilla on luonteenomaisia persoonallisuuden piirteitä, joita ovat selviytymiskeskeinen elämäntyyli, johon kuuluu kaaoksen normaalius,

³³⁹ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 1.

³⁴⁰ Vuorinen 1998, 236.

³⁴¹ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 1 - 2.

³⁴² RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 2. Materiaalissa korostetaan sukuelimien koskettelun ohella hyväksikäyttöä olevan kaikki seksuaalinen ahdistelu, kajoaminen, seksistiset, vihjailevat puheet ja muu senkaltaisen käytös.

³⁴³ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 3.

runsas puolustusmekanismien käyttäminen ja riskialtis käytös.³⁴⁴ Seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet ihmiset kärsivät usein samankaltaisista oireista keskenään. Tunne omasta poikkeavuudesta ja stigmatisoituminen ovat uhrin kokemuksessa tavallisia., kuten myös syvä, toksinen häpeä ja oletamus, että hän on itse syyllinen hyväksikäyttöön. Lapsuudessa hyväksikäytetyn ihmisen sisällä elää aikuisenakin haavoittunut lapsi. Salaisuuden kantaminen liittyy usein lojaaliuteen hyväksikäyttäjää kohtaan.³⁴⁵

Merkittävin inestistä ja muita traumaattisia kokemuksia erottava tekijä on inestistä aiheutuva seksuaalisuuden liian varhainen ja vaurioittava herääminen, Vaurioituneen seksuaalisuuden lisäksi epäluottamuksen ja voimattomuuden tunteet sekä tunne omasta poikkeavuudesta vahvistavat toinen toisensa tuhoisaa vaikutusta. Näiden seurauksena esille tulevat vielä kaksi inestikulttuurille keskeistä piirrettä, syvä ja itsepintainen häpeän kokemus sekä taipumus riippuvuuskäyttäytymiseen.³⁴⁶

Seksuaalinen hyväksikäyttö sisältää myös merkityksellisen hengellisen ulottuvuuden: Vihollinen hyökkää hyväksikäytön myötä vakavalla tavalla ihmisen ruumista vastaa, kyse on elämästä ja kuolemasta. Sillä on pitkäkestoisia psykologisia vaikutuksia. Hengellisinä vaikutuksina hyväksikäytetyt kamppailevat liittyen muun muassa jumalakuvaan, uskoon sitoutumiseen ja uskon harjoittamiseen liittyviin vaikeuksiin, kuten armon ja suoritusten suhteeseen hengellisyydessä(kin). Heillä on ulkoa ohjautuvuutta ja uskon, toivon sekä luottamuksen yläpitäminen voi olla vaikeaa. Syyllisyyden tunteet ja tuomion kokeminen voivat hallita uskonnollisia tunteita. Itseinhon kanssa kamppailuun voi sitoutua paljon energiaa ja anteeksi antaminen voi olla ongelmallista. Raamatun lukemiseen ja rukouselämään liittyy vaikeuksia.³⁴⁷

Seksuaalinen hyväksikäyttö on materiaalin mukaan vakava rikos, joka aiheuttaa uhrille voimakkaita psyykkisiä oireita ja häiriöitä ihmissuhteissa ja hengellisyydessä. Hyväksikäyttö koskettaa uhrin koko persoonallisuutta ja vaarantaa vakavasti lapsen psyykkisen kehityksen. Materiaalissa korostetaan, että seksuaalista hyväksikäyttöä voi tapahtua missä tahansa – myös kirkoissa ja

³⁴⁴ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 4.

³⁴⁵ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 5- 6.

³⁴⁶ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 6.

³⁴⁷ RETSK 21.10.-23.10.2011, Haavoittunut seksuaalisuus; seksuaalinen hyväksikäyttö traumana, TV, 5-7.

hengellisissä yhteisöissä. Hyväksikäyttäjät ovat usein myös tuttuja uhreilleen. Tämä on lisätraumatisoitumista aiheuttava seikka. On kuitenkin huomautettava, että samoista oireista, joita seksuaalisesti hyväksikäytetyt voivat kokea, kärsivät monista muista psyykkisistä ja sosiaalisista ongelmista ja sairauksista kärsivät ihmiset – ja jopa fyysisiä sairauksia potevat henkilöt. Psyykkisiä oireita voivat aiheuttaa monet fyysiset ja psyykkiset sairaudet,³⁴⁸ joten huolellinen lääkärin suorittama diagnosointi on tarpeen, niin että kyetään sulkemaan muut tekijät pois.

Materiaalin mukaan seksuaalisen hyväksikäytön seurauksena uhrin suhde itseensä on särkynyt, tämä koskee sekä ruumista, sielua että henkeä. Myös suhde lähimmäiseen ja Jumalaan on rikkoutunut. Paranemisprosessissa nämä kolme asetetaan ennalleen. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä on tullut uhrille kiintymyssuhdetrauma, joka voi parantua suhteessa terapeuttiin. Tärkeää paranemisessa on terapeutin ja asiakkaan suhde toisiinsa ”Jumalan parantavassa läsnäolossa”³⁴⁹, jolloin ollaan suhteessa myös Jumalaan. Jeesus parantajana ja Jumalan voimallinen rauha tarkoittavat samaa kuin Jumalan parantava läsnäolo.³⁵⁰ Tässä yhdistetään jälleen turvalliseksi koettava ja hyväksyvä Jumala traumaterapeuttiin menetelmiin. Psykologinen ja teologinen ajattelu ovat integroitu toisiinsa kiinteästi. Seksuaalisen hyväksikäytön uhri on kokenut kokonaisvaltaista särkymistä minänsä kaikilla dimensioilla. Kun asiakas kokee Jumalan parantavan rauhan ja läsnäolon sekä hänellä on parantava ihmissuhde terapeuttiinsa, asiakas voi kokea kokonaisvaltaista tervehtymistä. Tässä on näkyvissä myös sisäisen parantumisen opit psykoterapeuttisten menetelmien lisäksi, koska jumalallisen kokemus tuodaan vahvasti tilanteeseen mukaan. Kuitenkin ilman visualisaatiota ja Jokisen mallirukousta, jossa pyydetään Pyhää Henkeä menemään asiakkaan menneisyyteen parantajana.

Vaikeatulkintainen kohta materiaalissa on toisen ihmisen synnin seurauksena särkynyt suhde Jumalaan. Tarkoittaako tämä sitä, että toinen ihminen voi tulla pahanteollaan ja rikoksellaan ihmisen ja Jumalan väliin rikkomaan tämän jumalasuhteen? Toisaalta, jos kyse on inestistä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä, joka kohdistuu lapseen, on luonnollista, että käsitys hyvästä Jumalasta, joka

³⁴⁸ Katso tästä esimerkiksi

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=nix00516. Katsottu 17.5. 2013.

³⁴⁹ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 8.

³⁵⁰ RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 8.

varjelee ja pitää huolta, rikkoutuu. On yleisesti tunnettua ja tunnustettua, että seksuaalisen hyväksikäytön seurauksena ihmisen käsitys itsestä vahingoittuu.³⁵¹

4.2. Seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisy

Materiaalin mukaan seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyssä asian tiedostaminen on ykkösasia. Hyväksikäytön ehkäisyä pitäisi opettaa kouluissa, kirkoissa ja sosiaali- ja terveydenhuollossa. Aikuisen pitää kunnioittaa lapsen kehoa ja persoonaa sekä opettaa lasta kunnioittamaan itseään. Lasta on hyödyllistä opettaa turvataidoissa; on oikein sanoa aikuisille, ei! Oma keho kuuluu ihmiselle itselleen. Lapsen on tärkeää oppia erottamaan turvalliset ja turvattomat kosketukset sekä oppia ilmaisemaan itseään ja kokemustaan. Lapsen on opittava hyvän ja pahan salaisuuden ero.³⁵²

Lähdemateriaalissa,³⁵³ joka käsittelee traumatisoituneen ihmisen turvallista terapeutista auttamista, muistutetaan että trauma on psykobiologinen reaktio traumaattiseen tapahtumaan. Erilaisista traumatyypeistä kärsivät ihmiset kategorisoidaan eri luokkiin trauman keston ja luonteen mukaan. Ehdottoman tärkeää on, että terapeutin suhde on asiakkaalle turvallinen. Traumaattisia muistoja ei voi kohdata hoitavasti (ilman uudelleen traumatisoitumista) ellei suhde ole turvallinen ja ellei asiakas voi kokea luottavansa terapeuttiinsa.

Turvallisuutta voidaan lisätä auttamalla asiakasta löytämään omia voimavarojaan, jolloin hänen hallinnan tunteensa lisääntyy sekä terapiatilanteissa että terapiatapaamisten välisenä aikana omassa elämässään.³⁵⁴

Suhteen ollessa terapiaprosessin pääosassa traumaattisia muistoja nousee asiakkaan mieleen asiakkaan ja terapeutin välisessä vuorovaikutuksessa. Asioiden käsittelyä ja paranemista tapahtuu erityisesti transferessi- ja vastatransferenssikokemusten³⁵⁵ avulla.³⁵⁶

Terapiasuhteen antaessa mahdollisuuden asiakkaan turvalliseen kiinnittymiseen terapeuttiinsa (vrt. turvallinen kiintymyssuhde) asiakkaan

³⁵¹ Katso tästä esimerkiksi:

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00941. Katsottu 20.5.2013.

³⁵² RETSK 21.10.-23.10.2011, Terapiaprosessi, TV, 16.

³⁵³ Lähdemateriaalin omana lähteenä on Babette Rothchild: The Body Remembers. The Psychophysiology of Trauma and Trauma Treatment.

³⁵⁴ RETSK 21.10.-23.10.2011, Kuinka auttaa traumatisoitunutta ihmistä turvallisesti? TV, 5.

³⁵⁵ **Transferenssi** (lat. *transfere* eli 'viedä yli') tarkoittaa tunteensiirtoa. Käsite on peräisin Freudin psykoanalyysistä. Asiakas kohdistaa tiedostamattaan psykoterapeuttiin tunteita, jotka ovat alkujaan kohdistuneet hänen läheiseensä tai muuhun häneen vaikuttaneeseen henkilöön. Vastatransferenssi tarkoittaa terapeutin omien tunteiden kohdistumista asiakkaaseen. Terapeutin on tiedostettava ja hallittava vastatunteensiirto, niin että hän osaa kohdella asiakasta omana itsenään, eikä jonakin muuna henkilönä.

³⁵⁶ RETSK 21.10.-23.10.2011, Kuinka auttaa traumatisoitunutta ihmistä turvallisesti? TV, 5.

turvallisuus itsessään kasvaa ja hän oppii säätämään omaa käyttäytymistään ja omia tunteitaan.

Lähdemateriaalissa korostuu traumaterapiaa antavan terapeutin osaamisen tärkeys, koska traumatisoituneen henkilön hoitamisessa on tärkeää välttää uudelleentraumatisoinnin vaara. Eri tavoin traumatisoituneet henkilöt tarvitsevat erilaista käsittelyä traumaterapiassa. Henkilöllä voi olla vain yksi trauma tai monia traumoja elämässään. Traumatisoituminen on voinut tapahtua yhtenä virtana tai päällekkäisinä sarjoina henkilön elämässä, jolloin yksittäistä traumaa ei voi erottaa. Henkilöllä voi olla vakaa ja turvallinen tausta tai hyvin epävakaa ja turvaton tausta, jolloin hänelle ei ole muodostunut turvallista kiintymyssuhdemallia. Jälkimmäisessä tilanteessa terapiasuhteessa korostuu terapeutin ja asiakkaan turvallinen ihmissuhde. Sitä vastoin jos henkilöllä on vakaa ja turvallinen tausta, traumaa voi alkaa käsitellä melko suoraan, ilman pelkoa uudelleen traumatisoitumisesta. On huomattava, että PTSD³⁵⁷ -oireet voivat aiheutua myös vakavasta, pitkäjaksoisesta stressistä, ilman varsinaista traumaa.³⁵⁸

Tarja Vilppolan opetusmateriaali huomioi uudelleentraumatisoitumisen vaaran, joka puuttuu Jokisen mallista. Lähdemateriaali perustuu moderniin traumaterapian metodeihin.³⁵⁹ Keskiössä on asiakas ja hänen traumansa käsitteleminen ja hoitaminen sekä terapeutin vastuu ja osaaminen. Terapeutin vastuulla on luoda turvallinen ja hoitava ilmapiiri sekä mahdollistaa ihmissuhde, jossa asiakas voi turvallisesti kohdata ja käsitellä traumansa. Kun traumat on hoidettu, asiakas kykenee elämään nykyhetkeä asiaan kuuluvien tunteiden kanssa. Hän siis alkaa reagoida nykytapahtumien edellyttämällä tavalla. Takautumat (flash back) poistuvat.³⁶⁰

Materiaalissa korostuu jo Freudin psykoanalyysissä luoma trauman käsite, sekä myöhemmät trauma- ja kriisiterapian, sekä John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian käsitteet ja teoriat. Materiaalin ihmiskuvassa yhdistyvät kehityspsykologinen, behavioristinen, evoluutiopsykologian, psykoanalyysin ja neurobiologian ihmiskuva integroituen kristilliseen ihmiskuvaan. Materiaalin Jumalakuva heijastaa armollista, lämmintä ja rakastavaa Jumalaa, joka ottaa

³⁵⁷ PTSD = Post Traumatic Stress Disorder .

³⁵⁸ RETSK 21.10. -23.10.2011, Kuinka auttaa traumatisoitunutta ihmistä turvallisesti? TV, 1 – 6.

³⁵⁹ Katso traumaterapiasta esimerkiksi Sanna Valkosen opinnäytetyö vuodelta 2009:

http://www.sininauhaliitto.fi/data/liitteet/microsoft_word_-_svalkonen_2009_kuuleeko_kukaan-3.pdf.

³⁶⁰ Suokas-Cunliffe, 140-148. Traumaterapian käytännöt ja erityispiirteet.

särkyneen hoivaansa.³⁶¹, Jumala käsitetään turvalliseksi kiintymyssuhdeobjektiksi, johon sielunhoitoterapeutti voi ohjata asiakasta turvautumaan ja kiinnittymään. Terapeuttisessa suhteessa korostuu turvallisuus ja luottamus terapeuttiin sekä asiakkaan kunnioitus omana ainutlaatuisena yksilönä, jolla on oikeus tunteisiinsa. Implisiittisesti materiaalista heijastuu asiakkaan näkeminen Jumalan kuvana – rikkinäisenäkin, vaikka sitä ei eksplisiittisesti korosteta. Tämä vaikutelma syntyy tekstissä asiakkaan kunnioittavasta ja varovaisesta käsittelyn kuvauksesta sekä ammattimaisesta ja osaavasta traumaterapian kuvaamisesta.

Lähdemateriaalissa on mielenkiintoista joustavuus ja integraatio tavassa yhdistää Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria aiheen teologiseen käsittelytapaa. Kiintymyssuhdeteoria nojaa osin teorianmuodostuksessaan Charles Darwinin luomaan evoluutioteoriaan ja eläinten käyttäytymisen tutkimiseen. Bowlby tuli tutkimuksissaan siihen johtopäätökseen, että ihmislasten käyttäytymistä ohjaa osin samat periaatteet kuin eläinten pentujen käyttäytymistä. Kiintymyssuhteen muodostaminen hoitavaan aikuiseen edesauttaa lajin eloon jäämistä. viite Tämän voisi olettaa sisältävän jännitteitä perinteisen kristillisen luomisopin kanssa. Lähdemateriaalissa jännitteet eivät kuitenkaan ole näkyvissä. Kiintymyssuhdeteoria tukee materiaalissa paitsi traumaterapian teorianmuodostusta myös teologista jumala- ja ihmiskuvaa; ihmisen nähdään tarvitsevan myös aikuisena turvallista kiintymyssuhdeobjektia. Tähän tehtävään nähdään sopivan, terapeutin lisäksi, myös kristillisen käsityksen mukainen rakastava Jumala.³⁶² Insestin vakavuuteen kiinnitetään erityistä huomiota. Insesti on vakava rikos lasta kohtaan, se pilaa lapsen kehitysmahdollisuudet kaikilla ihmisyyden alueilla. Materiaalissa otetaan huomioon teon juridinen puoli, pelkkä anteeksiantaminen ei riitä, vaan yhteiskunnan kuuluu rangaista vakavasta rikoksesta. Esillä on oikeutettu viha rikoksen tekijää kohtaan. Myös insestin ehkäisyyn kiinnitetään huomiota. Materiaalin kuvaama Jumala rakastaa uhria, vaikka uhri ei kykene antamaan anteeksi väärintekijälle. Jumala nähdään kyllin voimakkaana ja suurena kantamaan rikotun tuskaa. Jumala ei mene rikki anteeksiantamattomuudesta, eikä hylkää. Ihmisellä on lupa olla pieni ja heikko.

³⁶¹ John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria pohjautuu paitsi psykologisiin havaintoihin lapsen tarpeesta kiintyä turvallisesti hoitavaan aikuiseen, myös biologiaan, erityisesti eläinten käyttäytymiseen. Katso tästä esimerkiksi: http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/online/inge_origins.pdf. Katso myös: Sinkkonen 2012, 208 -210. Näkökohtia lasten yksilöpsykoterapiasta.

³⁶² ”Minä olen se, joka minä olen. Paranemisessa elämä ja oleminen siirtyvät reaaliaikaan, mennyt ei enää hallitse.” RETSK 21.10.2011, TV, 9.

Ihmiskuvassa korostuu lapsen erityinen arvo ja hänen oikeutensa koskemattomuuteen ja erityiseen suojeluun.

4.3. Seksi- ja päihderiippuvaisen auttaminen

Lähdemateriaalin mukaan riippuvuus tarkoittaa ("addicus" lat.) jonkun valtaan tuomittua tai joutunutta esim. velkaorjaa. Vakava addiktio voi syntyä mihin tahansa, mistä saa nopeasti tyydytyksen tunteen johonkin terveellä tavalla täyttymättä jääneeseen perustavaa laatua olevaan tarpeeseen. Andy Comiskey:n mukaan Jumala on asettanut seksille ehdot, joita ovat rajat, sitoutuminen ja täydentävyys.³⁶³

Seksiriippuvuuden kulmakivet Mark Laeserin mukaan ovat seksuaaliset haaveet, pornografia, itsetyydytys. Nämä rakentavat ja vahvistavat seksiriippuvuutta ja muodostavat perustan, jolle muu seksuaalikäyttäytyminen rakentuu. Seksiriippuvuuden perusta muodostuu usein jo varhaisessa lapsuudessa. Nämä kolme seksiriippuvuuden kulmakiveä ovat seksuaalisista häiriöistä vaikeimmin paranevia.³⁶⁴ Seksiriippuvuuden ulkoisia oireita ovat sopimaton seksuaalinen käyttäytyminen ja avoin seksuaalinen lähentely, seksiviritteisen huumorin käyttö, mielialan vaihtelu ja masennus, vetäytyminen, mielenkiinnon keskittyminen seksuaalisiin toimintoihin ja niiden syveneminen.³⁶⁵

Seksiriippuvaisen henkilön puolisoa tukee Marsha Meansin mukaan tapahtuneen myöntäminen, erottautuminen ja sen ymmärtäminen, että toisen on ratkaistava itse omat ongelmansa, sen hyväksyminen, ettei voi kontrolloida puolisoa. Tukiverkoston hankkiminen on hyödyllistä sekä oman itsetunnon vahvistaminen. Anteeksiantaminen on tärkeää kuten myös oman taustan tutkiminen rehellisesti sekä terveiden rajojen asettaminen.³⁶⁶ Seksuaalivamman paranemisen osatekijöiksi mainitaan seksuaalisten tekojen lopettaminen, rituaalien ja haaveilun lopettaminen sekä häpeän ja epätoivon parantaminen.³⁶⁷

Lähdemateriaali antaa selkeitä ohjeita seksiriippuvaiselle: Tunnista ongelma ja ole rehellinen itsellesi. Tunnusta lankeaminen ja ota vastaan synninpäästö. Etsi

³⁶³ RETSK 18.11.-20.11.2011. Seksuaali-identiteetti ja riippuvuuksien dynamiikka ja toipuminen. Seksiriippuvaisen auttaminen. JN, 22.11.2009, 1.

³⁶⁴ RETSK 18.11.-20.11.2011. Seksuaali-identiteetti ja riippuvuuksien dynamiikka ja toipuminen. Seksiriippuvaisen auttaminen. JN, 22.11.2009, 2.

³⁶⁵ RETSK Seksuaali-identiteetti ja riippuvuuksien dynamiikka ja toipuminen. Seksiriippuvaisen auttaminen. JN, 22.11.2009, 2.

³⁶⁶ RETSK 18.11.-20.11.2011 Seksuaali-identiteetti ja riippuvuuksien dynamiikka ja toipuminen. Seksiriippuvaisen auttaminen. JN, 22.11.09, 2.

³⁶⁷ RETSK 18.11.-20.11.2011 Seksuaali-identiteetti ja riippuvuuksien dynamiikka ja toipuminen. Seksiriippuvaisen auttaminen. JN, 22.11.09, 3.

uskova ystävä tai sielunhoitaja, jolle voit olla tilivelvollinen. Puhdistaudu hengellisesti, irtisanoudu synnistä ja tee parannusta. On tärkeää, että et eristäydy. Etsi siksi hengellinen yhteisö, joka ymmärtää rikkinäisyyttä ja riippuvuuksien luonteen ja etsi terapia oppiaksesi ymmärtämään riippuvuuksien syitä ja dynamiikkaa. Pidä Jumalan Sanan totuutta tärkeänä ja ole armollinen itsellesi, sillä ”vanhurskas lankeaa, mutta nousee jälleen.”³⁶⁸

Hengellinen puhdistautuminen tarkoittaa fyysisestä uskottomuudesta irtisanoutumista. Rukouspalvelija käskee Jeesuksen auktoriteetilla kaikkia vääriä siteitä murtumaan. Entiset rakastajat luovutetaan Jumalan käsiin ja mielikuvat tuodaan Jumalan tulen tuhottaviksi. Irtisanoudutaan naisen tai miehen ruumiin palvonnasta sekä katkaistaan sukukiroukset niiltä osin, kuin suvussa on ollut seksuaalista syntiä. Matalan riskin elämäntyylin kehittämiseen kuuluu riippuvuuskäyttäytymistä stimuloivien asioiden ja tilanteiden välttäminen.³⁶⁹

Materiaalissa taustateorioina ovat Mahlerin separaatio-individualisaatioteoria ja Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria. Lähdemateriaalissa tähdennetään sitä, että riippuvuutta on sekä myönteistä että kielteistä. Kielteinen riippuvuuskäyttäytyminen tarkoittaa aina yksilön liiallisena ilmenevää kiintymistä, pakonomaisuutta ja kietoutumista riippuvuuden kohteeseen. Vahingollinen riippuvuuskäyttäytyminen ilmentää epärealistista tai elämäntilanteeseen soveltumatonta selviytymistapaa, liiallista turvautumista muihin ihmisiin tai kohteisiin. Tällöin ihmisen kyky hallita käyttäytymistään on joko häiriintynyt tai kokonaan hävinnyt. Jos vanhempi ei kykene antamaan riittävää turvaa lapselleen, lapsi ei voi ilmaista myönteistä riippuvuutta, josta seurauksena lapselle kehittyy vääränlainen riippumattomuus. Jumiutuminen varhaiseen riippuvuussuhteeseen tai ratkaisemattomat riippuvuuskehityksen vaiheet voivat tulla ilmi riippuvuuskäyttäytymisenä.³⁷⁰

Lähdemateriaalissa tukeudutaan Mahlerin ja Eriksonin kehityspsykologisiin teorioihin riippuvuuskäyttäytymisen kehittymisestä. Negatiivinen riippuvuus syntyy materiaalin mukaan yksilön varhaisen kehityksen häiriönä, jossa vanhemmilla on merkittävä rooli. Tosin on huomattava, että kyseisten teorioiden mukaan kehityksen häiriö voi syntyä myös hoitajista riippumattomista syistä. Ihmiskuva on tässä kehityspsykologinen, kognitiivinen ja psykodynaaminen.

³⁶⁸ RETSK 18.11 -20.11.2011 Seksuaali-identiteetti ja riippuvuuksien dynamiikka ja toipuminen. Seksiriippuvaisen auttaminen. JN, 22.11.09, 3.

³⁶⁹ RETSK 18.11.-20.11.2011 Seksuaali-identiteetti ja riippuvuuksien dynamiikka ja toipuminen. Seksiriippuvaisen auttaminen. JN, 22.11.09, 3.

Minän rakenteet eivät ole riittäviä pitämään yllä psyykkistä balanssia. Päihderiippuvuudelle altistavat minän ja itsetunnon rakentumisen vajavuudet, jolloin minällä ei ole resursseja itsetunnon, jännityksen ja voimakkaiden tunne-elämysten säätelyyn. Oppimispsykologisten teorioiden mukaan yksilö oppii riippuvuuskäyttäytymistä positiivisen vahvistamisen avulla. Riippuvuus aiheuttaa kamppailua syyllisyyden ja häpeän kanssa.³⁷¹

Materiaali perustuu kehityspsykologiseen teorianmuodostukseen, mutta mukana on myös kognitiivisia ja behavioristisia oppimispsykologisia teorioita. On tunnettua, että riippuvuuskäyttäytyminen aiheuttaa syyllisyyden ja häpeäntunteita, mutta syyn ja seurauksen suhde voi olla myös toisinpäin eli syyllisyyden ja häpeän tunteet aiheuttavat turvautumista riippuvuuksiin.³⁷² Tämä taas johtaa lisääntyviin häpeän ja syyllisyyden tunteisiin. Tässä spiraalissa syyn ja seurauksen suhde voi hämärtyä.

Materiaalissa päihderiippuvuudella nähdään olevan psyykinen, fyysinen ja sosiaalinen dimensio. Elimistö kehittää toleranssin päihteeseen ja halutessaan toivotunlaisen vaikutuksen ihmisen on kasvatettava jatkuvasti nautittua päihdemäärää. Käytön aluksi motivaationa toimii päihteen myönteinen vaikutus, myöhemmin ikävien tuntemusten ehkäiseminen. Nautittu päihde vaikuttaa aivoihin, aiheuttaen siellä akuutteja ja kroonisia muutoksia. Itselääkintä voi johtaa riippuvuuteen.³⁷³ Alkoholiriippuvuus määritellään materiaalissa itse aiheutetuksi, asteittain kehittyväksi aivojen sairaudeksi. Alkoholismin haitat luokitellaan terveydellisiksi, taloudellisiksi ja sosiaalisiksi haitoiksi.³⁷⁴ Vaihtoehto riippuvuuksille on kivun kohtaaminen ja käsittely, joka johtaa toipumiseen ja ihmisenä kasvamiseen, itsensä ja kutsumuksensa löytämiseen.³⁷⁵ Päihteiden käyttöä esiintyy paljon mielenterveyden häiriöiden yhteydessä.³⁷⁶

Päihderiippuvuutta syventää ja ylläpitää päihteenkäytön spiraali, johon kuuluu fysiologiset muutokset, kuten sietokyvyn kasvu, sosiaalisen statuksen

³⁷⁰ RETSK 18.11.-20.11.2011, Riippuvuuksien dynamiikka, PN, 1.

³⁷¹ RETSK 18.11.-20.11.2011, Riippuvuuksien dynamiikka, PN, 2.

³⁷² Katso häpeän problematiikasta esim. Kettunen 2011, 406. Vaikka Kettunen kirjoittaa hengellisestä häpeästä, häpeän problematiikka on yhteinen muiden häpeän dimensioiden kanssa.

³⁷³ RETSK 18.11.-20.11, Riippuvuuksien dynamiikka, PN, 2.

³⁷⁴ RETSK 18.-20.11.2011, Riippuvuuksien dynamiikka, PN, 3.

³⁷⁵ RETSK 18.-20.11.2011, Riippuvuuksien dynamiikka, PN, 3.

³⁷⁶ RETSK 18.-20.11.2011, Riippuvuuksien dynamiikka, PN, 3. Lähdemateriaalissa mainitaan, että päihdeongelmaisista noin 80 %:lla on mielenterveyden sairauksia, joista masennus merkittävä. Kaksoisdiagnoosi on 50 %:lla päihteiden ongelmakäyttäjistä.

heikkeneminen ja psyykkiset muutokset. Tavoite päihderiippuvaiselle voi olla, että tilanne pysyy ennallaan, käyttö vähenee tai loppuu kokonaan.³⁷⁷

Materiaalissa ilmenee teoria siitä, että päihderiippuvuus aiheutuu yksilön lapsuuden aikaisesta vaillinaisesta tunnekehityksestä. Yksilön tunne-elämän vamma on aiheutunut hänen kokemuksessaan siitä, että häntä ei ole lapsena oikealla tavalla huomioitu, näin hänen psykologinen syntymänsä on jäänyt vajaaksi. Mahlerin teorian mukaan lapsen kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuu hänen psykologinen syntymisensä, jolloin lapselle kehittyy ymmärrys itsestään erillisenä yksilönä. Kehitykselle ratkaisevan tärkeää on, kuinka lapsi pystyy käsittelemään tarvitsemisen, riippumattomuuden ja itsenäisyyden ristiriidat.³⁷⁸ Tämä yksilön kehitypsykologinen puute altistaa ihmisen riippuvuuskäytökselle. Kun ihminen alkaa lääkittää tätä separaatio – individuaatio - ahdistustaan päihteillä, riippuvuuskehä ylläpitää itseään psyykkisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti. Tämän riippuvuuskehän vaihtoehto on kivun kohtaaminen ja käsittely, joka johtaa ihmisenä kasvamiseen. Tämän voi tulkita siten, että terapian kautta ihminen voi saada korvaavan kokemuksen, joka mahdollistaa terveen riippuvuuden terapeuttiin ja sitä kautta terveen irrottautumisen tästä kehitysobjektista. Suhteessa terapeuttiin kuntoutuja voi työstää kesken jäänyttä kehitystehtäväänsä ja sitä kautta toipua addiktiostaan. Materiaalissa tulee näkyviin selkeästi kehitypsykologinen ja oppiva kognitiivinen ihmiskuva, mutta myös biologinen ja sosiaalipsykologinen ihmiskuva. Teologinen ihmiskuva ilmenee uskonnollisena irtisanoutumisena addiktiosta. Riippuvuuksista kärsivän puolesta rukoiltaessa, rukoilija käskää jumalallisella auktoriteetilla vääriä siteitä katkeamaan. Väärät mielikuvat viedään Jumalan tulen tuhottaviksi ja sanoudutaan irti vääristä epäjumalista ja sukukirouksista. Tässä näkyy Sisäisen paranemisen tekniikat, joihin kuuluu visualisaatio ja Jeesuksen auktoriteettiin vetoaminen, mutta myös perinteisemmät sielunhoidon apuvälineet eli synnintunnustus ja synninpäästö. Rippi ja armonvakuutus sekä uskonnollisen yhteisön tuki voivat olla parantavia elementtejä vapauduttaessa riippuvuuksista. Lankeamisen jälkeen armo on tarjolla.

³⁷⁷ RETSK 18.-20.11.2011, Riippuvuuksien dynamiikka, PN, 3.

³⁷⁸ Katso Mahlerin teoriasta esimerkiksi:

http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/1_kehitypsykologian_teoriat_mallit_ja_tutkimus/09_mahlerin_teorija_psykologisesta_synnysta?C:D=gjsX.eyaJ&m:selres=gjsX.eyaJ. Katsottu 24.5.2013.

4.3.1. Addiktoituneen asiakkaan motivaation lisääminen toipumisen prosessiin

Motivoivan haastattelun materiaalissa tulee esille asiakkaan kunnioitus. Tämä tulee ilmi yhdessä toimimisen ja empatian korostamisessa asiakasta kohtaan. Terapeutin tehtävänä on saada asiakas itse oivaltamaan muutoksen tärkeys omalle hyvinvoinnilleen. Asiakkaan oikeutta itsemääräämiseen kunnioitetaan ja muutoksen avaimien ajatellaan olevan asiakkaassa itsessään. Ne pitää vain löytää vetoamalla asiakkaan omiin arvoihin, tavoitteisiin ja havaintoihin. Terapeutin on tärkeää välttää asiantuntijana toimimista, konfrontointia ja asiakkaan opettamista. Terapeutin tarkoituksena on siirtää varovasti ”punnuksia” muutoksen puolelle.³⁷⁹

Motivoinnin voi jakaa neljään vaiheeseen, joita ovat harkintavaihe, valmistautumisvaihe, toimintavaihe ja ylläpitovaihe. Harkintavaiheessa lisätään epäsuhtaa toivotun ja nykyisen tilanteen välille, tutkitaan eri vaihtoehtoja sekä muutoksen etuja ja haittoja. Asiakkaan itseluottamuksen tukeminen on tärkeää kuten asiakkaan aktiivisuuden tukeminen oman elämänsä toimijana. Valmistautumisvaiheessa autetaan asiakasta suunnitelman tekemisessä ja sen laittamisessa kaiken muun edelle. Toimintavaiheessa etsitään toimivia ratkaisuja ja harjoitellaan selviytymiskeinoja sekä hyödynnetään asiakkaan sosiaalisia suhteita ja käytetään palkintoja onnistumisesta. Asiakaskeskeisyys on tärkeää. Ylläpitovaiheessa tunnistetaan mielihaluja laukaisevia tekijöitä ja keskitytään retkahdusten estämiseen sekä muutosta tukevien sosiaalisten suhteiden vahvistamiseen ja uuden elämän vakiinnuttamiseen. Pohditaan mitä tyhjyyden tilalle ja autetaan asiakasta määrittelemään itsensä uudelleen. Hän on selviytyjä ja toimija.³⁸⁰

Terapeutin on retkahdusten tapahduttua osoitettava myötätuntoa ja tuettava asiakasta tulkitsemaan retkahdus oppimismahdollisuudeksi, joka kuuluu toipumisen edistymiseen. Terapeutti tukee asiakkaan itsetunnon kehitystä rohkaisulla. Itsetunnon rakennuspalikoihin kuuluvat myös harrastukset, ihmissuhteet, ajattelun muutos, uskomukset ja arvot.³⁸¹

Terapeutin tehtävänä on herätellä ja voimistaa asiakkaan motivaatiota. On muistettava, että terapeutin vuorovaikutustyyli vaikuttaa osaltaan asiakkaan motivaatioon. Motivaation lisääjinä voivat olla esimerkiksi ihmekysymykset ja narratiivinen lähestymistapa. Muutoksen pysyvyyteen tarvitaan ihmis- ja

³⁷⁹ RETSK 18.-20.11.2011, Asiakkaan kohtaaminen, muutokseen motivointi, PN, 2.

³⁸⁰ RETSK 18.-20.11.2011, Asiakkaan kohtaaminen, muutokseen motivointi, PN, 4.

³⁸¹ RETSK 18.-20.11.2011, Asiakkaan kohtaaminen, muutokseen motivointi, PN, 5.

voimavarakeskeisyyttä. Terveysten edistämiseen ja elämänhallinnan lisäämiseen kuuluvat voimaannuttaminen (empowerment) ja osallistuminen (participation)³⁸²

Esille nousevat ratkaisukeskeisen, narratiivisen³⁸³ ja kognitiivisen terapian menetelmät. Näitä ilmentävät ajattelun muutos, ihmekysymysten käyttäminen sekä narratiivinen ote. Ihminen nähdään aktiivisena toimijana ja usko ihmisen kykyyn ja motivaatioon muuttua on luja. Ihmisen on määriteltävä itsensä uudelleen. Tässä on näkyvissä kognitiivisen terapian teoria ja käsitys ihmisen dynaamisuudesta. Ihminen on muutoksenkykyinen ja uudistuva organismi. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys ovat kognitiivisen lyhytterapian metodeja.

5. PERHE JA SEN HYVINVOINTI RE - TERAPEUTTISEN SIELUNHOIDON OPETUKSEN KESKIÖSSÄ

Lähdemateriaali, joka on otsikoitu Terve perhe – Perhe asiakkaana, tarkastelee perhettä monin eri tavoin: perhe parisuhteena, vanhemmuutena, hoivan ja hoidon järjestäjänä, taloudellisena ja sosiaalisen vaihdon ja toiminnan välineenä. Perhe on vuorovaikutuksen ja merkityksellisten suhteiden näyttämö sekä moraalinen yhteisö. Perheessä kohtaavat monet eriävät todellisuudet. Perhettä tarkastellaan sekä mikro- että makrotason dynaamisena systeiminä. Perheen käsittely alkaa kuvalla, jossa lukee perhe ja tekstin alapuolella on kuva arviolta noin 1960 -luvun perheestä. Kuvassa istuu mies ja nainen sekä kaksi lasta; tyttö ja poika. Poika istuu miehen (isänsä) sylissä ja tyttö istuu naisen (äitinsä) ja miehen (isänsä) välissä sängyllä. Takana on seinävaate. Perhe on puettu perinteisten sukupuoliroolien mukaisesti: äidillä ja tyttärellä hame tai mekko, tyttärellä rusetti päässään ja perheen miesväellä on yllään villaneuleet ja kauluspaidat. He katsovat suoraan kameraan. Ei voi välttää ajatusta, että kuva antaa vaikutelman tavoiteltavasta ydinperheestä; siitä millainen perheen ihannetapauksessa olisi suotavaa olla. Tämän voi siis olettaa olevan tavoite, johon pyritään, vaikka perhe määritellään materiaalissa monipuolisemmin ja modernimmin.³⁸⁴

³⁸² RETSK 18. -20.11.2011, Asiakkaan kohtaaminen, muutokseen motivointi, PN, 5.

³⁸³ Lainausta on Maryam Lalaagheghen ja Anna Mielosen opinnäytetyöstä, joka on tehty Metropolia AMK:n sairaanhoitajan koulutusohjelmassa 9.12.2009. Narratiivinen terapiassa ihmistä pidetään oman elämänsä asiantuntijana. Terapiassa puhutaan ongelmasta erillään ihmisestä ja hänen identiteetistään, koska taustalla on oletus, että ongelmana ei ole ihminen itse vaan hänen ongelmansa. Narratiivisessa terapiassa keskustelun avulla ongelma ulkoistetaan. Vrt. ontologinen sairauskäsitys.

(Morgan 2004: 13 -14.)”

³⁸⁴ RETSK 23. -25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 1-2.

Perhe koostuu kahdesta tai useammasta yksilöstä, jotka antavat toisilleen taloudellista, psyykkistä ja/tai fyysistä tukea. He ovat sitoutuneet toisiinsa juridisin tai biologisin sitein, nykyään usein tunnesuhteet ja läheisyys ovat sitoutumisen perustana. Perheen elementeiksi mainitaan sitoutuminen, suhteet, kommunikaatio, roolit, valta, vastuu ja asumisjärjestelyt. Perhemuotoja ovat ydinperheen lisäksi yksinhuoltajaperhe, suurperhe, laajennettu perhe ja sateenkaariperhe. Perheen määrittely on jokaisen yksilön oma asia ja se on enemmän kuin osiensa summa. Perheessä vallitsee sirkulaarinen kausaalisuus eli pyrkimys tasapainoon, pysyvyyteen ja sosiaalinen vuorovaikutus.³⁸⁵ Perheen perustamisen motiivina rakkaus jää mainitsematta, vaikka tunnesuhteet ja läheisyys mainitaan.

Perheen kerrotaan olevan muutoksen tilassa. Tähän vaikuttavina tekijöinä nähdään olevan familismin³⁸⁶ muuttuminen individualismiksi, Perhe perustetaan vanhempana kuin aikaisemmin. Myös humanismi, feminismi ja androgyynisyys³⁸⁷ vaikuttavat perheisiin. Kristillisiä arvoja ja raamatullisia periaatteita ei enää arvosteta siinä määrin kuin aikaisemmin. Tämä näkyy esimerkiksi lainsäädännössä. Ihmisiä hämmentää perhekäsitysten ja perhemuotojen muutos ja vapaus. Onnellisuuden ja emotionaaliset odotukset kumppania kohtaan ovat kasvaneet. Seksuaalietiikka on liberalisoitunut. Sukupuolten välinen ja sukupuoli- ja perheroolien hämmennys on lisääntynyt. Ihmisten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat lähtökohta. Haasteita perheiden elämälle nähdään tuovan myös nykyisen kulutusyhteiskunnan vaatimukset taloudellisine ongelmineen, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja sukuyhteyksien murtuminen muuttoliikkeen myötä. Lääketieteen kehitys voi, positiivisuudestaan huolimatta, aiheuttaa vaikeita eettisiä ongelmia perheiden ratkottavaksi.³⁸⁸ analyysia

Perhettä voi lähestyä muun muassa rakenteellis-toiminnallisesti, vuorovaikutuksen näkökulmasta, antropologisesti, kehitysteoreettisesti, psykoanalyttisesti ja systeemiteoreettisesti, joista tarkemmin materiaalisissa käsitellään kehitysteoreettinen näkökulma ja systeemiteoreettinen malli. Kehitysteoreettinen näkökulma lähtee siitä, että jokaisessa perheessä on tietty

³⁸⁵ RETSK 23.- 25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 3.

³⁸⁶ Familismi korostaa perheen ja vanhemmuuden arvoa. Yhteiskuntaa tulee tarkastella siitä näkökulmasta miten se ottaa huomioon perheen ja sen edun. (Barret 1985, 189) Katsottu Internetosoitteesta: http://www.minna.fi/c/document_library/get_file?uuid=343e3f59-ad08-4d79-9517-8edf70f2a9e8&groupId=10136. 19.6.2013.

³⁸⁷ Androgyynisyys on vaikeasti määriteltävissä oleva termi, yleisimmin sillä tarkoitetaan sekä feminiinisyttä että maskuliinisuutta tai tietynlaista sukupuolettomuutta.

³⁸⁸ RETSK 23.-25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 5.

vaihteellinen ennustettavuus. Kukin vaihe sisältää omat kehitykselliset haasteensa sekä koko perheelle että sen yksittäiselle jäsenelle. Kehitystehtävien onnistunut läpikäyminen pitää yllä perheen hyvinvointia, vahvistaa perheen ja sen yksilöiden identiteettiä. Kukin vaihe edellyttää perheen jäseniltä muutosta ja joustavuutta.

Perheen vaiheet liittyvät ihmisen ja perheen elämänkaareen.

Systeemiteoreettisessa mallissa perhe kuvataan systeemiksi, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Systeemi pyrkii tasapainoon eli homeostaasiin. Perheessä tapahtuu jäsenten sosiaalisaatio eri rooleihin ja sen sisällä syntyvät arvot, asenteet, toiveet ja uskomukset. Sosiaalisaation saavuttamisesta riippuu perheen ja sen yksilöiden mielenterveys.³⁸⁹

Näistä molemmat mallit ovat yksinkertaistettuja formaatteja perheen monimutkaisesta komponentista. Kehitysteoreettisessa mallissa on havaittavissa Eriksonin psykososiaalisten kriisien teoria, joka käsittää yksilön koko elämänkaaren jakaen sen kahdeksaan osaan. Jokaisessa osassa ihminen kohtaa kriisin, jonka selvittäminen on välttämätöntä hänen psyykkisen kehityksensä kannalta. Kriisien työstäminen niille kuuluvana elämänsä kautena auttaa uusien elämänvaiheiden tuomien kriisien kohtaamisessa.

Systeemiteoreettisessa mallissa perhe käsitetään yhdeksi organismiksi eli toimivaksi kokonaisuudeksi, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Muutos systeemin yhdessä osassa vaikuttaa muutoksen sen kaikissa osissa. Sekä kehitysteoreettisessa että systeemiteoreettisessa mallissa on haasteena eräänlainen täydellisyyden tavoittelu; ihmisen elämään kuuluu ongelmia ja sairauksia, jotka eivät ole poistettavissa, joten systeemi ei voi koskaan toimia täysin moitteettomasti. Kehitysteoreettisen mallin voi katsoa olevan osin vanhentunut yhteiskunnan ja sen vaatimuksien muuttuessa, jolloin perheen kehitysvaiheetkaan eivät ole lineaarisia vaan pikemminkin syklisiä³⁹⁰. Haasteena on, kuka, miten ja millä kriteereillä voi määritellä terveen ja hyvin toimivan perheen. Näiden kriteerien määrittämiseen kuuluvat ainakin seuraavat kysymykset: Mitkä ovat perheen tehtävät? Ja Mitä on riittävän hyvä vanhemmuus ja puolisona olo?

³⁸⁹ RETSK 23. -25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 6 - 8.

³⁹⁰ Ihmisen lineaarisen kehityskulun voi katsoa osin muuttuneen sykliseksi siksi, että esimerkiksi koulutusta ihminen hankkii usein monta kertaa elämänsä aikana ja perheitäkin voidaan perustaa useampi. ”Kehitystehtäviin” siis palataan yhä uudelleen. Aikaisemmin historiassa ”polku” oli suoraviivaisempi: lapsuus, nuoruus, koulutus, ammatti, perheen perustaminen, työskentely, vanheneminen, isovanhemmuus, eläkkeelle jääminen, vanhuus, valmistautuminen lähestyvään kuolemaan.

Materiaalissa mainitaan sosialisaaion saavuttamisesta riippuvan yksilöiden ja perheen mielenterveys.³⁹¹ Kuitenkin nykyään katsotaan, että yksilöiden ja perheen mielenterveys on riippuvainen lukuisista tekijöistä, joista sosialisaaio on yksi. On huomattava, että sairaus ja terveys ovat vaikeasti määriteltäviä termejä, joiden merkitys ja sisältö riippuvat sekä niiden käyttäjästä että yleisestä kulttuurissa vallitsevasta sairauden ja terveyden määritelmästä.³⁹² Tässä kohdassa materiaalia välittyy ihmiskuva, jonka mukaan ihmisestä tulee ihminen vain ihmisyhteisön jäsenenä. Myös Antti Eskola on todennut, että inhimillisyys ei sijaitse ihmisessä itsessään, vaan se ilmenee ihmisten välillä. Ihmiset tuottavat yhteiskunnan ja yhteiskunta tuottaa yksilöt.³⁹³

Lähdemateriaalissa perhe nähdään monipuoliseksi palvelujen tuottajaksi jäsenilleen. Perheen tehtäväkenttä kuvataan varsin laajaksi.³⁹⁴ Materiaalia lukiessa herää kysymys: miten vanhempien resurssit riittävät tähän vaativaan tehtävään päivätyön ohella? Perhe nähdään palvelujen ja turvan antajana. Yksin elävät ihmiset jäävät tätä perheen suojaa vaille. Huomattava on, että länsimaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa kannetaan kollektiivisesti vastuuta osassa näistä perheelle määritellyistä tehtävistä.³⁹⁵ Perheillä on mahdollisuus saada tukea lastenkasvatukseen.³⁹⁶

Jos sielunhoitoa tai terapiaa harjoittaessa asetetaan liian korkeat tavoitteet tai vaatimukset yksilölle tai perheille, jälki voi olla tuhoisaa. Myös Kettunen korostaa, että jos seurakunta korostaa vain ihanteita, joita tulisi täyttää ja kristityn on tavoiteltava täydellisyyttä elämässään ja uskossaan, se voi tuottaa ja ylläpitää

³⁹¹ RETSK 23.-25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 8.

³⁹² WHO:n (Maailman terveysjärjestö) terveyden määritelmä asettaa terveyden määritelmän korkealle: terveys on täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. WHO:n määritelmää on arvosteltu voimakkaasti sen vuoksi, että tällaista tilaa ei kenenkään ole mahdollista saavuttaa. Katso tästä esimerkiksi Duodecimin terveyskirjasto internet –sivuilta osoitteesta:

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00903. Katsottu 12.8.2013.

³⁹³ <http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/kulttuuri.html>. Katsottu 30.4.2013.

³⁹⁴ Perheen tehtäviksi mainitaan puolisoien välisen suhteen solmiminen, lasten saaminen, lasten ja muiden perheenjäsenten perushoito, lasten ja vanhempien kasvattaminen, perheenjäsenten sosialisaaio, älyllinen ja kognitiivinen kehitys, perheenjäsenten suojeleminen, perheenjäsenten tunne-elämän vahvistaminen ja tunnesuhteiden solmiminen, palvelujen ja voimavarojen turvaaminen perheenjäsenille ja hengellisiin tarpeisiin vastaaminen. RETSK 23.- 25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 9.

³⁹⁵ Suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluvat päivähoito, koulutus, sairaanhoito, vanhustenhoito ja muut sen kaltaiset yksilöä ja perheitä tukevat palvelut. Kirkot ja muut hengelliset yhteisöt vastaavat osaltaan diakoniin ja hengellisiin tarpeisiin.

³⁹⁶ Suomen kontekstissa lastenkasvatukseen ja sosialisaaion muodostamiseen osallistuu vahvasti päiväkotia ja koulu, jossa lapsi viettää suuren osan päivästänsä. Nykytutkimus on kiinnittänyt kasvavaa huomiota lasten toveripiirien (peer group) vaikutukseen lasten psyyken ja sosialisaaion kehityksessä. Katso esim. Poikkeus, Anna-Maija 2000, 122-138. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Artikkelia kirjassa: Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Wsoy.

häpeää.³⁹⁷ Onkin kysyttävä, voiko sielunhoitoterapia tuottaa niitä ongelmia, joita se pyrkii poistamaan. Sielunhoitoterapiaan voi olettaa hakeutuvan kuormittuneita ihmisiä, joten tavoitteet pitää olla saavutettavissa olevia. Joskus jo pieni askel helpotuksen suuntaan auttaa ihmistä elämään eteenpäin – vaikka vaikean sairauden tai perhetilanteen keskellä.

Perheidentiteetti koostuu sitoutumisesta, arvostuksesta, tarkoituksellisuuden tunteesta ja yhdenmukaisuudesta, jota symbolisoi materiaalissa oleva kuva kirkkoveeneestä soutajineen soutamassa. Perheen roolit opitaan sosiaalisessa kanssakäymisessä, mutta ne muuttuvat elämänkulun myötä aiheuttaen ristiriitoja, mutta myös mahdollisuuksia. Perheessä on virallisia ja epävirallisia rooleja kuten sisar, äiti, harmonisoija, vastustaja, seuraaja ja niin edelleen sekä sukupuoliroolit ja sukupolvien väliset roolit. Materiaalin mukaan roolit vaikuttavat koko perheeseen ja perheen terveyteen. Perheen siirtymävaiheissa roolien joustavuus helpottaa sopeutumista uuteen tilanteeseen.³⁹⁸

Eksplisiittisesti ja osin implisiittisesti materiaalista voi päätellä perinteisten selkeiden ja osin jäykkien sukupuoliroolien tuovan selkeyttä ja yksinkertaisuudessaan ja ahtaudessaan turvallisuutta ja ennustettavuutta perheenjäsenten elämään. Tästä huolimatta materiaalissa eksplisiittisesti kerrotaan joustavuuden perhe- ja sukupuoliroolien suhteen olevan tärkeä perheen muutos eli transitiivaiheissa, jolloin roolijako ei yleensä päde.³⁹⁹ On kuitenkin huomautettava, että jos roolijako on ollut jäykkä aikaisemmin, sen ei voi olettaa joustavan kriisitilanteessa tarvittavalla tavalla, koska jo kriisi itsessään aiheuttaa jäykistymistä ihmisen käyttäytymisessä. Siksi on perusteltua väittää, että perheenjäsenten roolit eivät saisi olla liian tiukasti määriteltyjä tehtävineen ja velvolluuksineen.

Perheen vuorovaikutus koostuu verbaalisesta ja ei-verbaalisesta kommunikaatiosta. Kommunikaatio on kaikkien perheenjäsenten välistä ja perheestä ulospäin suuntautuvaa ja myös ulkopuolinen maailma vaikuttaa perheen kommunikaatioon. Toimimaton vuorovaikutus aiheuttaa toimimattomuutta koko perhesysteemiin – vika voi olla lähettäjässä tai vastaanottajassa. Hyvin toimiva vuorovaikutus tuo perheenjäsenille merkityksen, tasavertaisuuden ja itsenäisyyden

³⁹⁷ Kettunen 2012, 274. Sielunhoito – eräs muoto psykoterapiaako? Kirjassa Psykoterapia.

³⁹⁸ RETSK 23. -25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 11-12.

³⁹⁹ Kuvatunkaltainen muutosvaihe perheessä voisi olla esimerkiksi perheen isän sairaus, varsinkin siinä tapauksessa, jos hän on ollut pääasiallinen taloudellisen turvallisuuden takaaja perheelleen ja vaimo on toiminut lapsia ja kotia hoitaen ilman palkkaa. Tällaisessa tilanteessa vaimon on otettava taloudellista vastuuta ja miehen käytettävä aikaa läsnäoloon lasten kanssa.

tunteen. Se helpottaa yhteiselämää ja antaa mahdollisuuden olla eri mieltä sekä vaikuttaa myönteisesti seuraaviin sukupolviin⁴⁰⁰

Hyvin toimiva kommunikaatio nähdään siis ratkaisevassa asemassa perheen hyvinvoinnin kannalta. Tätä väitettä tukee moni perheen hyvin - ja pahoinvointia käsittelevä tutkimus. Suurin syy avioeroihin, tutkimusten mukaan, on toimimaton kommunikaatio puolisoitten välillä.⁴⁰¹

Lähdemateriaalin mukaan terveen perheen tunnusmerkki on toimiva kommunikaatio perheenjäsenten välillä sekä selkeä yhteenliittyminen. Terveen perheen tunnusmerkkeihin kuuluvat myös perheenjäsenten autonomian vahvistaminen ja henkilökohtaisen vastuun ottaminen teoista.⁴⁰² Näissä korostuvat yksilön merkitys ja vastuu perheyhteisössä. Vaikka perhettä tarkastellaan osin sosiaalipsykologisesti, pääpaino on yksilöpsykologisessa näkökulmassa, jossa yksilön psyyke, tunne-elämä, kehittyminen ja hyvinvointi ovat keskiössä⁴⁰³ Kivivuori toteaa kirjassaan Psykokirkko, että

psykokulttuuri kuuluu yhteiskuntaa, jonka ongelmat ovat yksityistyneet ydinperheen ongelmiksi ja joka on korvannut ulkoisen vaikuttamisen ja toiminnan ihanteen sisäisen toipumisen aatteella ja lähivuorovaikutuksen aitouden tarkkailulla. Viite

Tämän Kivivuoren näkemyksen voi nähdä toteutuvan selkeästi myös lähdemateriaalin ongelmanasetteluissa.

Materiaalissa korostetaan perheen johtajuuden olevan tasa-arvoista ja perustuvan vanhempien yhteenkuuluvuuteen ja kaksoissidokseen. Tässä on nähtävissä sukupuolten tasa-arvoajattelu ja molempien vanhempien vastuu perheen ja lasten hyvinvoinnista. Materiaalista välittyy voimakas ambivalenssi Jokisen RE -formaattiin nähden, jossa ilmenee jyrkkä polariteetti feminiinisen ja maskuliinisen identiteetin ja tehtävänjaon välillä. Vaikka nainen ja mies nähdään osin tasa-arvoisina ihmisyyden ja luotuisuuden perusteella, nainen nähdään luomiskertomuksen perusteella olevan miehelle alisteinen. Toisaalta myöskään miestä ei nähdä kokonaisena Jumalan kuvana, vaan vasta mies ja nainen yhdessä muodostavat eheän kokonaisen Jumalan kuvan. Tässä ajattelutavassa voidaan

⁴⁰⁰ RETSK 23.-25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 14.

⁴⁰¹ Esimerkiksi: Kiiski, Jouko 2011, 112 -113. Suomalainen avioero 2000-luvun alussa, Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? & Reettakaisa Leskinen, Pro gradu-tutkielma, Sosiologia, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos Jyväskylän yliopisto, Syksy 2011, Katsottu 10.5.2013.

⁴⁰² RETSK 23.- 25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 15-16. Lähdemateriaalissa viitataan Beaversin, Voellerin ja Curranin teorioihin.

⁴⁰³ Tähän viittaa terveen perheen tunnusmerkeissä mainitut hyvät neuvottelutaidot, selkeys, avoimuus ja spontaanisuus tunteiden, uskomusten ja eriävien mielipiteiden ilmaisussa. Yksilön terveyttä perheessä korostavat myös optimisismi ja kyky nauttia toistensa seurasta, läheisyyden ja kunnioituksen osoittaminen toisiaan kohtaan ja toisen tunteiden kunnioittamisen kyky. AF, 15-16.

nähdä monia ongelmia; ensiksi naisen alamaisuus luomiskertomuksen mukaan oli synnin seuraus. Kristinuskon mukaan Kristuksen suorittama pelastusteko, lunastus koskee molempia sukupuolia, joten onko naisen asema edelleen kristinuskossa tulkittava miehelle alisteisena. Uudessa Testamentissa on Paavalin opetuksia vaimon alamaisuudesta miehelle, mutta voidaan kysyä, että kenelle yksin elävä nainen voisi olla alamainen. Ongelmalliseksi voidaan tulkita myös yksin elävän ihmisen ikään kuin puutteellinen Jumalan kuvana oleminen. Voidaan olettaa, että yksin jäämisen kipeys korostuu, esimerkiksi avioliiton purkaututtua, jos samalla purkautuu osa Jumalan kuvasta. Seuraukset voivat olla tuhoisia ihmisen identiteetille. Kristillisen uskon voi ajatella auttavan ihmistä selviytymään identiteettikriisistä yksin jäädessään, kun ihminen ymmärtää olevansa ehyt Jumalan kuva yksinäänkin.

Lähdemateriaalissa kokonaisuudessaan heijastuu eksplisiittisesti ja implisiittisesti Sisäisen eheytyksen -liikkeen opetus Jumalan tahdosta parantaa, joka on teologisena perustana RE -sielunhoitoterapian teoriassa. Parantuminen nähdään olevan ihmisen asettamista tai saattamista alkuperäiseksi itsekseen, siksi miksi Jumala on hänet luonut – täydellisemmäksi Jumalan kuvaksi. Tämä kuva on luettavissa luomiskertomuksesta, ennen ihmisen syntiä lankeemusta. Ristiriitaiseksi naisen identiteetin kannalta kuva muodostuu siksi, että naisen alamaisuus miehelle oli seurausta syntiä lankeemuksesta ja Jumalan kirouksesta – ei siunauksesta.

Perhettä käsittelevässä materiaalin osassa ihmiskuva on voimakkaan familistinen ja sosialisatioteoriaan nojaava. Kristillinen ihmiskuva perustuu luomiskertomukseen ja naisen ja miehen erilaisiin ominaisuuksiin ja rooleihin. Ihminen nähdään pääasiassa perheensä jäsenenä. Näkökulmana on millaisia perheen vanhempien tulisi olla ja miten heidän tulisi käyttäytyä ja mitä heidän tulisi tehdä, että perhe voisi hyvin. Määrittelyssä on sisään rakennettuna vaatimuksia, joita reaalielämässä on vaikea toteuttaa niiden melko idealistisen luonteen vuoksi. Perhetyötä käsittelevässä materiaalissa on nähtävissä perheen systeemiteoreettinen ja kehitysteoreettinen käsittelytapa. Tähän näkökulmaan on lisätty kristillinen toistensa rakastamisen näkökulma, jonka mukaan arvostettavaa on lähimmäisen palveleminen ja hänen hyvänsä edistäminen.

Vanhemmuuden riittävyyden arvioinnissa materiaalissa viitataan Kallandiin, jonka mukaan riittävän vanhemmuuden merkkejä ovat fysiologisten tarpeiden täyttäminen, turvallinen kiintymyssuhteen mahdollistaminen lapselle,

vastavuoroinen hoiva ja rakkaudellinen huolenpito, vanhemman kyvykkyys virittyä lapsen tunteisiin ja tarpeisiin sekä toimia lapsen tunteiden jakajana ja säätelijänä. Aikuisen tehtävänä nähdään myös lapsen toiminnan ja tarpeiden säätely ja rajoittaminen.⁴⁰⁴

Tässä on nähtävissä Piagetin, Eriksonin ja Mahlerin teorialapsen kehityksestä. Piagetin mukaan lapsen henkinen, sosiaalinen, ja fyysinen kehitys etenevät käsi kädessä, eikä lapsi voi käsittää kehitystasoonsa nähden liian vaikeita asioita. Erikson kehitti psykososiaalisten kriisien teorian, jonka mukaan ihmisen kehitystasot voidaan jakaa kahdeksaan osaan, joissa ihminen kohtaa erilaiset kriisit, jotka hänen on ratkaistava kehittyäkseen psyykkisesti normaalisti. Sekä Eriksonin että Piagetin teorioissa lapsen vanhemmilla tai ensisijaisilla hoitajilla on keskeinen asema lapsen psyykkisen, sosiaalisen ja fyysisen kehityksen turvaamisessa. Mahler kehitti teorian lapsen minäkäsityksen synnystä, jonka mukaan lapsen kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuu lapsen psykologinen syntyminen. Myös tässä psykologisessa syntymisessä vanhemmilla on keskeinen osa – erityisesti äidillä tai muulla vakituisella hoitajalla. Psykologisella syntymällä tarkoitetaan lapsen ymmärrystä itsestään erillisenä ihmisenä ja yksilönä. Minuus kehittyy erityisten vaiheiden kautta. Kehitykselle ratkaisevan tärkeää on, miten lapsi käsittelee tarvitsemisen, riippumattomuuden ja itsenäisyyden ambivalenssit.⁴⁰⁵

Lähdemateriaalin mukaan perheenjäsenten kypsyys, intellektuaalinen ja kognitiivinen taito yhdessä vakaan tunne-elämän kanssa ovat voimavaroja koko perheen hyvinvoinnille. Tärkeää on myös usko Jumalaan, yhteiset arvot, periaatteet ja toistensa kunnioitus sekä perheestä ja perheen ulkopuolelta saatava sosiaalinen tuki.⁴⁰⁶ Materiaalista voi tehdä sen johtopäätöksen, että perheenjäsenten pitäisi olla melko samankaltaisia luonteeltaan ja arvoiltaan sekä melko terveitä psyykkisesti ja fyysisesti onnistuakseen selviytymään perheen arjesta. Perheen tehtävät nähdään siis – osin implisiittisesti – todella haastavina, koska niistä on vaikea selviytyä esimerkiksi kognitiivisesti vaatimattomilla taidoilla. Materiaali keskittyy psykologisiin seikkoihin, sosiaaliseen tukeen, terveydellisiin ja uskonnollisiin voimavaroihin, mutta jättää vähälle huomiolle materiaaliset ja taloudelliseen hyvinvointiin liittyvät asiat perheen

⁴⁰⁴ RETSK 23.-25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 19.

⁴⁰⁵ Huttunen 2012, 245 -245.

⁴⁰⁶ RETSK 23.-25.9.2011. Perhetyö – terve perhe, AF, 21.

voimavaroina.⁴⁰⁷ Riittävä taloudellinen turvallisuus on voimavara, joka tuo hyvinvointia myös muille elämän alueille. Vaikuttaa siltä, että RE -sielunhoitoterapian oppimateriaalin mukaan RE -sielunhoitoterapia voidaan luokitella keskiluokkaiseksi terapiakulttuuriksi, joka jättää vähälle huomiolle köyhyyden ongelman ja sosiaalisen epätasa-arvon. Suomessa on lisääntymässä ihmisten sosioekonominen epätasa-arvo postmodernin kapitalismin kovien ja individualististen arvojen saadessa lisää valtaa päättäjien ja hyvin toimeentulevien ajattelussa. Niin sanottua hyvinvointivaltiota on jatkuvasti purettu nykyiseen ja 1990 -luvun lamaan vedoten. Apua tarvitseva ihminen ei välttämättä kykene maksamaan saamastaan avusta. Toimiessaan yksityisyrityksinä sielunhoitoterapeutit veloittavat palveluistaan, joten ristiriita on olemassa. Paavo Kettunen huomauttaa artikkelissaan Sielunhoito – eräs muoto psykoterapiaako?, että luterilaisen kirkon sielunhoidon näkökulmasta on vaikeaa ajatella yksityistä sielunhoidon praktiikkaa pitävää sielunhoitajaa. Hän tähdentää, että pastoraalipsykoterapia ja pastoraalipsykologinen psykoterapeuttikoulutus ovat eri asioita kuin sielunhoitoterapia ja sielunhoitoterapeuttikoulutus. Kettusen mukaan sielunhoitoterapeutit eivät ole kirkon sielunhoidon työntekijöitä. Kettunen pitää kiinni näkemyksestä, että psykoterapia ei ole sielunhoitoa eikä sielunhoito ole psykoterapiaa, vaikka niillä on yhteisiä rajapintoja ja jopa sisäkkäisiä alueita.⁴⁰⁸ Tähän on huomautettava, että myös Suomen luterilaisen kirkon työntekijällä voi olla sielunhoitoterapeuttikoulutus taustallaan. Myös teologit ja diakoniatyöntekijät voivat hakeutua sielunhoitoterapiakoulutukseen ja näin sisällyttää työtapoihinsa sielunhoitoterapiakoulutuksessa omaksumiaan näkemyksiä ja oppeja. Siihen Kettusen näkemykseen, että on vaikea kuvitella yksityispraktiikkaa pitävää sielunhoitajaa, on helppo yhtyä. Sielunhoito kuuluu kiinteästi kristilliseen kirkkoon ja sen välittämään sanomaan. Armon on oltava ilmaista.

Myös Barbara J. McClure kirjoittaa kirjassaan *Moving Beyond Individualism in Pastoral Care and Counseling*, että terapeutin sielunhoito on unohtanut sosioekonomiset tekijät teorianmuodostuksessaan. Nimensä mukaisesti McClure argumentoi kirjassaan sielunhoidon ja terapian individualistista

⁴⁰⁷ Taloudelliset seikat on mainittu perheen stressin aiheuttajien yhteydessä sekä ilmauksissa: perhe taloudellisenä yksikkönä, kulutusyhteiskunta, taloudelliset ongelmat, perheen jäsenet voivat antaa toisilleen taloudellista tukea. Taloudelliset seikat voi nähdä myös implisiittisesti tekstissä, jossa mainitaan perheen jäsenen työttömyys, lainan ottaminen, uusi työ ja konkurssi. Pääpainon lähdemateriaalissa voi kuitenkin tulkita olevan muissa kuin perheen taloudellisissa kysymyksissä. Perhetyö 23.9.-25.9.2011. Kalvot 2, 3, 5, 10, 20.

⁴⁰⁸ Kettunen, Paavo 2012. Sielunhoito – eräs muoto psykoterapiaako?, 275.

viitekehystä vastaan. Hän väittää, että se vastustaa muutosta sosiaalisempaan suuntaan. Tämä johtuu hänen mukaansa siitä, että individualismi on juurtunut syvälle sielunhoidolliseen teoriaan ja käytäntöön. McCluren mukaan psykoterapia ja terapeutin sielunhoito ovat kehittäneet teoriansa keskiluokkaisessa, valkoisessa yhteiskunnassa. Näin se on jättänyt suuren osan ihmisiä teorianmuodostuksensa ulkopuolelle. Keskittyessään yksilön psyyken ongelmanasetteluihin, terapeutin sielunhoito on jättänyt pois yhteisöllisen näkökulman. Sosiokulttuurillinen ympäristö tuottaa yksilölle ongelmia, joita ei voi yksilöterapialla poistaa. Pastoraaliteologian tulisi osoittaa kiinnostusta myös sosiaalisia ja kulttuurillisia näkökohtia kohtaan, unohtamatta usein ”marginaaliin” jääviä ihmisiä.⁴⁰⁹ Myös Tytti Solantaus ja Raija-Leena Punamäki korostavat köyhyyden tuomia ongelmia esimerkiksi lasten kehitykseen ja huomauttavat jopa geenitutkimuksen korostavan ympäristövaikutuksien merkitystä. Esimerkkinä tästä he huomauttavat, että aggressiivisuustaipumus geeniperimässä voi pysyä piilossa jos yksilön sosioekonominen ympäristö on suotuisa.⁴¹⁰

McClure huomauttaa, että pastoraalinen sielunhoito on teoriapohjansa puolesta lujasti ankkuroitunut syvyyspsykologiaan ja psykoanalyttiseen perinteeseen. Tämä johtaa luonnollisesti yksilöön keskittymiseen, vaikka autettavan lapsuuden henkilöt saavat sijansa terapiassa. Äidin tai vakituisen hoitajan nähdään olevan tärkeällä sijalla henkilön psyyken kehittämisessä joko terveeseen tai epäterveeseen suuntaan. Sielunhoidon tehtävänä on yksilön kehityksessä vahingoittuneiden ”objektisuhteiden” korjaaminen turvallisessa sielunhoitosuhteessa sielunhoitajaan. Tässä kohden sielunhoito ei näytä eroavan tavallisesta psykoterapiasta. Sielunhoito nähdään yksilöterapiana.⁴¹¹ Myös Jokinen samaistaa sielunhoidon ja terapian toisiinsa. Saman yhteenvedon voi tehdä RE -terapeuttisen sielunhoidon lähdemateriaalin perusteella koko koulutuksen lähtökohdista. Näkökulma ihmiseen on individualistinen huolimatta siitä, että suuri osa materiaalista koskee perhettä. Lähdemateriaalissa postmoderni individualismi yhdistyy perheen arvoa korostavan familismin kanssa. Ihmistä käsitellään ensisijaisesti yksilön kehityksen kannalta. Psyykinen pahoinvointi nähdään pääosin aiheutuvan yksikön kehitypsykologisista puutteista. Sielunhoitoterapian ajatellaan vastaavan näihin kehitypsykologisiin puutteisiin,

⁴⁰⁹ McClure 2010, 1-4.

⁴¹⁰ Solantaus & Punamäki 2008, 184-188. Maailma, lapsi ja lapsen kehityksen tutkimus: globaalin talouden polku lapsen kehitykseen ja mielenterveyteen.

⁴¹¹ McClure 2010, 77-79.

joista sielunhoitoterapiaan hakeutuvan asiakkaan oletetaan kärsivän. Perheen laajan käsittelyn voi nähdä olevan tarpeen siksi, että terve perhe voi kasvattaa terveitä lapsia ja aikaansaada terveitä yksilöitä yhteiskuntaan. Tällä tavalla myös yhteiskunta voi tervehtyä. Näkökulma on yksilöstä yhteiskuntaan. Tässä on nähtävissä pietistinen perinne, joka korostaa yksilön muutosta ja pelastumista myös yhteiskunnan muutoksen avaimena. Ihmiskuva on humanistinen, yksilöpsykologinen ja sosiaalipsykologinen.

Humanismin ihmiskuvan perusta on ihmisen ainutlaatuisuus. Ihmisarvo on absoluuttinen arvo, jota ei tarvitse perustella. Humanismin mukaan ihminen on pohjimmiltaan hyvä. Synti johtuu ulkoisista olosuhteista, huonosta kasvatuksesta tai muusta sen kaltaisista tekijöistä. Ihmistä pidetään omaa toimintaansa ohjaavana subjektina, joka pystyy ottamaan vastuun elämästään ja pyrkii tekemään siitä tyydyttävän. Kasvatuksen tehtävänä nähdään olevan vapauttaa ihminen olemaan oma hyvä itsensä. Jos se epäonnistuu, syynä on ympäristön ja kasvattajien epäonnistuminen.⁴¹² Humanististen terapioiden mukaan jaettu tunnekokemus parantaa.

Lähdemateriaalin mukaan kristillinen avioliitto- ja perhekäsitys perustuu luomiskertomukseen, jossa todetaan että ihmisen ei ole hyvä olla yksin. Avioliitto on Jumalan asettama naisen ja miehen liitto. Se on julkinen, yksityinen, sosiaalinen, moraalinen ja uskonnollinen instituutio. Avioliitto on kahden ihmisen vapaaehtoinen, tietoinen ja vastuullinen valinta, jossa on poissulkevuuden periaate. Puolisoiden kuuluu ottaa vastuu toisistaan ja lapsistaan. He lupaavat ja lahjoittavat itsensä toisilleen eikä tätä lupautta ja lahjaa voi ehdollistaa. Puolisoilla on sekä oikeuksia että velvollisuuksia, heidän on tunnistettava rajansa. Avioliitossa seksuaalisen yhteyden tulisi olla koko persoonaa koskettavaa antautumista ja vastaanottamista. Tärkeintä puolisojen välillä on pitää huolta luottamuksesta ja jatkuvuudesta. Hyvä parisuhde ja liitto on lasten koti.⁴¹³

Lähdemateriaalissa painottuu klassisen kristinuskon etiikan mukainen avioliitonäkemys. Suhde alkaa rakastumisella, joka vähitellen, olosuhteiden niin salliessa, muuttuu rakkaudeksi. Rakkaus määritellään yhteisen elämän rakentamiseksi ja vastavuoroiseksi tunteiden, unelmien, velvoitteiden ja vastuiden jakamiseksi sekä sitoutumiseksi. Rakkaus nähdään suurena voimana, koska se paitsi liittää kaksi ihmistä yhteen, myös haavoittaa. Rakkaus on tunnetta, tahtoa ja

⁴¹² Katso. http://marttimuukkonen.pp.fi/oikeus_epaonnistua.htm. Katsottu 12.5.2013; Vuorinen 1999, 52-53.

tehtävää. Rakkaus vaatii työtä. Ihmisellä on tarve paitsi olla rakastettu myös rakastaa toista ihmistä. Rakkaus nähdään Jumalan lahjana. Se voi kiinnittyä moniin kohteisiin ja se voi olla palvelevaa rakkautta eli agape -rakkautta, ystävyysrakkautta eli filia -rakkautta ja haluavaa rakkautta eli eros -rakkautta.⁴¹⁴

Materiaalin mukaan rakkautta ei voi pakottaa, tilata tai valita.⁴¹⁵ Tässä on nähtävissä modernin kulttuurin rakkauskäsitys, joka saa polttoainetta esimerkiksi viihdeteollisuudesta: rakkaus tulee silloin kun sitä vähiten odottaa ja yllättää – tosin se myös häipyy silloin kun sitä huvittaa. Raamatun Uudessa testamentissa oleva rakkauskäsitys tulee erityisesti esiin kohdassa jossa lukee, että rakkaus ei tee lähimmäiselleen pahaa, vaan tavoittelee toisen parasta ja haluaa hyvää toiselle.⁴¹⁶

Materiaalin rakkauskäsityksessä tulee esille, paitsi länsimaisen kulttuurin käsitys rakkaudesta ainoana moraalisesti ja eettisesti hyväksyttävänä avioliiton ja perheen perustana, myös kristillinen ja raamatullinen rakkauskäsitys – tosin länsimaisesti tulkittuna. Materiaalista välittyy yksilöpsykologian ja sosiaalipsykologian vaikutus; ihminen tulee näkyväksi vastavuoroisessa, rakastavassa kanssakäymisessä toisen ihmisen kanssa. Yksilöllä on sisäänrakennettu rakkauden ja rakastamisen tarve, joka tosin voi saada tyydytystä monilla eri rakastamisen tavoilla. Materiaalissa mainitaan filia -, eros-, ja agape-rakkauden muodot. Termit ovat muinaiskreikkaa ja tarkoittavat ystävyysrakkautta, haluavaa, eroottista rakkautta ja epäitsekästä, antavaa rakkautta eli lähinnä Jumalan rakkautta ihmistä kohtaan, mutta myös vanhemman rakkautta lapseensa.⁴¹⁷

Lähdemateriaalissa otsikolla avioliitto ja parisuhde perheen perustana, argumentaatio perustuu Raamatun perinteiselle kristilliselle tulkinnalle, mutta siinä on nähtävissä myös psykologian vaikutus, erityisesti objektisuhdeteoriat ja kiintymyssuhdemallit, mutta myös Martin Buberin Minä -Sinä -filosofia, joka perustuu jaolle kahdenlaisiin maailmassa vallitseviin suhteisiin: Minä-Sinä ja Minä-Se -suhteisiin. Buberin Minä syntyy vain dialogisessa suhteessa Sinään, jossa molemmat ovat subjektin asemassa, kun Minä-se -asetelmassa, se on objektin asemassa. Sosiaalipsykologisessa ja objektisuhdeteoreettisessa ajattelussa itsenäisen minän syntyminen on riippuvainen suhteesta Sinään – turvalliseen objektisuhteeseen. Materiaalissa tätä kuvaa erityisesti lause:

⁴¹³ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 2.

⁴¹⁴ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 3.

⁴¹⁵ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 3.

⁴¹⁶ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 3.

Luottamus, jatkuvuus, jakaminen ja tunneyhteys lisäävät turvallisuutta, joka pitää eksistentiaalisen ahdistuksen poissa tai siedettävänä.⁴¹⁸

Buberin filosofia liittyy eksistenssifilosofiseen perinteeseen,⁴¹⁹ mutta siinä on nähtävissä yhteys myös kehityspsykologisiin teorioihin, erityisesti Margaret Mahlerin teoriaan lapsen minuuden synnystä.⁴²⁰

Buberin mukaan Minä-Sinä -suhde kohtaa ihmisen "armosta ja tahdosta", se vaatii molemminpuolisuutta, molempien osapuolten Sinä -sanomista. Buberin dialogifilosofiaan kuuluu ajatus, jonka mukaan Minä-Sinä -suhde on Minä-se -suhdetta ja jopa minuuttakin perustavampi. Tullakseen Minäksi ihminen tarvitsee Sinää. Minän kehittymisen lähtökohtana on eräänlainen alkuyhteys, "luonnonmukainen liittyneisyys", lapsen yhteys hoitajaansa tai "primitiivin" yhteys luontoon. Lapsen minuus syntyy yhteyden kadotessa ja syntyessä uudelleen: tapahtuman vakioina pysyvä osa abstrahoituu minäksi. Minän irrottautuminen alkuperäisestä yhteydestä mahdollistaa Minä-se -suhteen synnyn.⁴²¹ Tämä Buberin dialoginen personalismi korostaa molemminpuolisuutta ja vastavuoroisuutta, joka on välitön ja suora. Suhteen kumpikin osapuoli säilyttää subjektiivisuutensa ja häntä ei voi objektiivisesti määritellä. Tätä sovelletaan myös jumalasuhteeseen.⁴²² On todettava, että Buberin filosofiaa on sovellettu sielunhoitoon melko yleisesti 1960 -luvun jälkeen, kun Kilpeläisen asiakasta kuunteleva sielunhoitonäkemys sai kannatusta. Kilpeläisen mukaan asiakas on subjekti, ei objekti.⁴²³

Materiaalissa ihminen nähdään kokonaisuutena, jossa hengelliset, sielulliset ja ruumiilliset tarpeet on otettava todesta. Siinä on yhdistetty sujuvasti teologinen, kristillinen ihmiskuva, monimuotoinen yksilöpsykologinen ihmiskuva ja sosiaalipsykologinen sekä biologinen ihmiskuva. Koska Jumala on luonut ihmisen kokonaisuudessaan, ihmisen tarpeet nähdään periaatteessa hyvinä ja täyttämisen arvoisina – kunhan tämä tarpeentyydytys tapahtuu kristillisen teologian ja Raamatun antamien ohjeiden valossa. Materiaalissa huomioidaan myös

⁴¹⁷ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 3.

⁴¹⁸ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 4.

⁴¹⁹ McGrath 1999, 298.

⁴²⁰ Mahlerin teoriassa kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuu lapsen psykologinen syntyminen. Psykologisella syntymällä tarkoitetaan lapsen käsitystä itsestään erillisenä ihmisyyksilönä. Mahlerin teorian mukaan lapsen minuus kehittyy tiettyjen vaiheiden läpi. Ratkaisevan tärkeää kehitykselle tärkeää on, miten lapsi käsittelee tarvitsemisen, riippumattomuuden ja itsenäisyyden ristiriidat, joihin voi ajatella liittyvän syviä eksistentiaalisia ulottuvuuksia.

⁴²¹ http://fi.wikipedia.org/wiki/Martin_Buber. Katsottu 14.5.2013.

⁴²² McGrath 1999, 259-261, 298.

⁴²³ Kilpeläinen 1973,24.

parisuhteen muuttuminen sen keston aikana ja puolisoitten ikääntyessä, jolloin tärkeänä nähdään suhteen kehittyminen, sitoutuminen, tahtominen, toistensa palveleminen ja kyky kohdata rakentavasti pettymyksiä.⁴²⁴ Tässä on nähtävissä yhtymäkohtia Eriksonin kehitysvaiheteoriaan aikuisuuden kehitystehtävien osalta. Niihin kuuluvat varhaisessa aikuisuudessa läheisyys - erillisyyss kriisi. Tällöin luodaan perusta läheisille ihmissuhteille. Kiintymyksen ja rakkauden tarpeet ovat keskeisiä. Toisaalta yksilö tarvitsee itsenäisyyttä. Näin riippuvaisuuden ja riippumattomuuden tarpeen tuottama ristiriita on pystyttävä hoitamaan. Yksilön varhaisten kehitysvaiheiden kriisien ongelmat saattavat vaikuttaa tähän vaiheeseen. Yksilön varsinainen aikuisikä merkitsee Eriksonin teorian mukaan luomisen ja lamaantumisen kriisiä. Luominen voi merkitä uuden sukupolven luomista ja hoitamista tai tuotteliaisuutta muilla elämän alueilla. Biologisen ihmiskuvan ulottuvuuksia materiaalissa edustavat seksuaalisuus, kehoisuus ja aikaulottuvuus.

Lähdemateriaalissa parisuhteen solmimisen motiiveina mainitaan psykologisia, eksistentiaalisia, biologisia ja sosiaalipsykologisia syitä. Materiaalin tässä osassa uskonnolliset perustelut puuttuvat. Mielenkiintoinen on vaihtoteoria, hyvä kauppa eli win win -tilanne, joka vaikuttaa melko kova-arvoiselta teorialta, mutta on sosiaalipsykologien laajasti hyväksymä parinvalinnan motiiveja selittävä tekijä. Vaihtoteorian mukaan kumppani valitaan sen mukaan, että saaminen ja antaminen on kannattava kauppa eli ne ovat tasapainossa. Antti Eskolan näkemyksen mukaan vaihtoteoriat ovat individualististen yhteiskuntien tuotoksia ja soveltuvat vain individualistisiin ja kapitalistisiin yhteiskuntiin.⁴²⁵ Myös yksilöpsykologisen näkemyksen mukaan omaa psyykkistä hyvinvointia on suojeltava niin, että tasapaino emotionaalisen saamisen ja antamisen välillä säilyy – näin psyyken terveyttä voi suojella.

Lähdemateriaalissa painotetaan vastavuoroista kunnioitusta, kiintymystä, arvostusta ja palvelevaa rakkautta. Merkittäviksi katsotaan rakentavien ja tuhoavien konfliktien tasapaino suhteessa toisiinsa.⁴²⁶ Tekstissä painottuvat puolisoitten välinen tasa-arvoinen ja tasapainoinen kumppanuus. Kunnioituksen ja arvostuksen antaminen molemmille sukupuolille ovat tärkeässä asemassa. Tässä on nähtävissä selkeä ero Jokisen avioliitto-opetukseen nähden, joka painottaa

⁴²⁴ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 4.

⁴²⁵ Helkama, Myllyniemi ja Liebkind 2010, 76-77. (Tekijät lainaavat Eskolan ajatuksia kirjasta Vuorovaikutus, muutos, merkitys. Tammi. Helsinki.

⁴²⁶ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 6.

Paavalin Uudessa testamentissa olevaa ohjetta aviomiehille rakastaa vaimoaan ja aviovaimoille kunnioittaa ja olla alamainen miehilleen. Jokinen tulkitsee Efesolaiskirjeen lukua 5 luomisteologian mukaisesti naisen alisteisena asemana miehelle.⁴²⁷

Rakkauden syöjiksi materiaalissa nimetään liialliset toiveet ja odotukset puolisoa kohtaan, kommunikaatiovaikeudet, erityisesti kyvyttömyys kuunnella toista ja pettymykset suhteessa. Ihmisessä saattaa tulla esiin yllättäviä piirteitä ja jokainen muuttuu ajan kuluessa. Erityisen vahingollisia ihmissuhteissa ovat liiallinen itsekkyyks, oman edun ja nautinnon tavoittelu sekä vallan- ja kunnianhimo. Vahingoittavia ovat myös uskottomuus, epärehellisyys, hylkääminen, pakottaminen, nimittely ja muut kiusaamiseksi luokiteltavat asiat. Uhkia rakkaudelle tuovat taloudelliset ongelmat ja sairaudet sekä riippuvuudet. Suhteeseen luo vahvuutta, jos siinä on lupa olla oma itsensä levollisesti. Kriisit on myös syytä kohdata kasvaakseen ihmisenä.⁴²⁸

Rakkauden vihollisiksi nimetään monenlaiset elämässä kohdattavat ongelmat. Kriisin voi nähdä kuitenkin myös henkilökohtaisen kasvun mahdollisuutena ja tienä eteenpäin elämässä ja parisuhteessa. Näkökulma on pari – ja perheterapeutin. Materiaalin mukaan Raamattu antaa perhe-elämästä eettisiä periaatteita, ei yksityiskohtaisia ohjeita. Kun Jeesus saa olla kodin pää, Hän alkaa eheyttää ja parantaa perheen ihmissuhteita. Koti nähdään paikkana missä ensisijaisesti tapahtuu Jumalan kuvan palauttamista ihmiseen. Perhe on Kultaisen säännön soveltamista käytäntöön. Perhe kuvataan kasvu-, tunne- ja arvoyhteisönä, jota Jumala siunaa. Jumalan tahto on, että perheen jäsenet auttavat toisiaan kasvamaan kohti täyttä kypsyä.⁴²⁹ Myös kehityspsykologisen näkökulman mukaan lapsuuden elinympäristön ja perheen vaikutus on suuri, viettäähän lapsi suuren osan lapsuudestaan perheessä.⁴³⁰ Nykytutkimuksessa on alettu lisäksi huomioida vallitsevan kulttuurin ja lapsen vertaisryhmän (peer group) vaikutus yksilön kehityksessä. Kotikasvatus ei ole koko ympäristö, eikä lapsi ole pelkästään passiivinen kasvatuksen kohde, vaan lapsi nähdään myös aktiivisena oppijana omassa sosialisatioprosessissaan.⁴³¹ Tämä näkökulma lähdemateriaalista puuttuu.

⁴²⁷ Jokinen 2011, 133-134.

⁴²⁸ RETSK 25.9. 2011. Avioliitto ja parisuhde perheen perustana. AF, 7.

⁴²⁹ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 3.

⁴³⁰ Hurme, Helena 2000. 139-156. Perhe kehityksen kontekstina.

⁴³¹ Harris 2000, 15, 217-218.

Kun Jeesus saa olla kodin päänä, perhe nähdään toimivan terapeuttisena, parantavana yhteisönä jäsenilleen, jossa tapahtuu ”ensisijaisesti Jumalan kuvan palauttamista ihmiseen”.⁴³² Rinnastetaanko tässä Jumalan kuvana (imago Dei) oleminen ja pyhitys toisiinsa? Miten tämä sijoittuu perinteiseen pyhitysteologiaan, jossa Jumalan kuvan palauttaminen tapahtuu ensisijaisesti Jeesuksen sovitustyön kautta vasta lopullisessa lunastuksessa eli pyhitys alkaa siis ihmisen pelastuksesta ja jatkuu Pyhän Hengen työnä uskovan elämässä saaden aikaan Hengen hedelmiä eli hyviä tekoja. Maan päällä tämä Jumalan kuva nähdään olevan aina jossain määrin vajavainen eli kristitty on samalla kertaa vanhurskas ja syntinen (simul justus et peccator) – vasta eskatologisesti Taivaassa ihminen on täydellisesti ja puhtaasti Luojaansa kuva.⁴³³ Epäselväksi jää mitä tarkoittaa ”... kohti täyttä kypsyyttä”.⁴³⁴ Tarkoittaako tämä ilmaisu hengellistä kypsyyttä vai psyykkistä kypsyyttä – vai mahdollisesti molempia. Miten kypsäksi ihminen voi elämässään tulla?

Miikka Ruokanen vastaa tähän kysymykseen, että rakkauden kaksoiskäskyn noudattaminen kuuluu Jumalan alkuperäiseen luomistahtoon. Pyhitys tarkoittaa palaamista Kolmiyhteisen Jumalan luomisidean toteutukseen. Samalla se merkitsee suuntautumista luomakunnan eskatologiseen täyttymykseen ja tulevaisuuteen, jonka kruunu on kaiken ennalleen asettaminen. Rakkaudessa kasvaminen on samaa kuin pyhitys, uusi elämä Kristuksessa. Hengen vaikutuksesta ”hallitsevasta synnistä” tulee ”hallittu synti” (Luther). Tätä on ylpeyden saastuttaman syntisen vähittäinen eheytyminen ”parantavan armon” (gratia sanativa) avulla (Augustinus). Pyhitys on lahja, mutta Lutherin mukaan samalla ihminen toimii aktiivisesti Jumalan Hengen ja armon työtoverina. Kysymyksessä on gratia cooperativa eli kooperatiivinen armo tai iustitia secunda, eli toinen vanhurskaus, jota ei saa sekoittaa vanhurskauttamisen kanssa, mutta joka on jokaisen kristityn kutsumus maan päällä toteuttaa Jumalan tahtoa.⁴³⁵

Jeesus kodin päänä merkitsee perheen jäsenten elämässä pyhityselämän todeksi tulemistä moraalin, eettisen vastuun, asenteiden ja käytännön tekojen suhteen. Näin ihmissuhteet voivat eheytyä ja uudistua ja perheen sekä perheenjäsenten hyvinvointi lisääntyä. ”Pyhän Hengen työ ilmenee eettisenä

⁴³² Terapeutin sielunhoidon koulutus 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF 3.

⁴³³ Katekismus 1992, 117.

⁴³⁴ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 3.

⁴³⁵ SY101-LUENTOSARJA De gratia – armosta, Prof. Miikka Ruokanen.
apumatti.helsinki.fi/admin/.../file_popup.php?download... Katsottu 15.5.2013.

vastuina ja moraalisisina hyveinä kodin ihmissuhteissa”.⁴³⁶ Lähdemateriaali yhtyy tässä kohden Ruokasen tulkintaan pyhityksestä.

Materiaalin mukaan kristilliseen avioliittoon kuuluu liittyminen ja liitto puolison kanssa. Yhdeksi lihaksi tuleminen tarkoittaa yhdessä pysymistä ja kulkemista sekä seksuaalista yhteyttä. Puolisoiden tulee osoittaa toisilleen myös jumalallista rakkautta, joka ei etsi omaansa. Puolisoilla on yksilöllinen hengellinen vastuu Jumalan edessä.⁴³⁷ Tässä on nähtävissä pietistinen teologinen perinne, joka korostaa yksilön omaa vastuuta ja ratkaisua hengellisissä kysymyksissä.

Naimisiin mentyään mies ja nainen eivät ole enää kaksi erillistä ihmistä, vaan yksi liha, joka on sitoutunut syvällä emotionaalisella tasolla toisiinsa. Haasteena tässä voidaan pitää yksilöllisen identiteetin säilyttämisen. Voi käydä niin, että psyykkisesti hallitsevampi puoliso ikään kuin imaisee toisen itseensä. Kuinka löytää tasapaino, jossa ollaan yhtä, mutta kuitenkin erillisiä persoonia omine mieltymyksineen ja haluineen. Toisaalta voidaan nähdä juuri omakohtaisen hengellisen vastuun Jumalan edessä ylläpitävän ihmisen yksilöllistä minuutta; hän on kuitenkin viime kädessä Jumalan(kin) edessä yksilö.

Vanhempien on pidettävä mielessään oikea tärkeysjärjestys; Vanhempien tehtävänä kristityssä perheessä nähdään ennen kaikkea lasten kasvattamisen ja Jumalalle pyhittämisen. Perheessä lapset löytävät myös sukupuolisen identiteetin.⁴³⁸ Vanhemmuus nähdään erittäin arvokkaana tehtävänä, jonka ajatellaan vaikuttavan lapsen sosiaaliseen, kielelliseen ja sukupuolisen identiteetin kehittymiseen. Perheessä lapsi oppii myös arvot.⁴³⁹ Nämä näkökulmat ovat kehitys- ja sosiaalipsykologiassa yleisesti tunnustettuja.⁴⁴⁰ Vanhempien tärkeä velvollisuus on rakastaa lapsiaan, joka korostuu kristillisen perhe-elämän eettisissä periaatteissa.

Tärkeässä asemassa perheen ihmissuhteissa nähdään vastavuoroinen rakastaminen, huolenpito ja kunnioitus sekä alamaisuus toinen toiselleen. Tässä ei korosteta pelkästään vaimon alamaisuutta aviomiehelle, vaan molempien alamaisuutta toisilleen, jota perustellaan Efesolaiskirjeen viidennen luvun, jakeen

⁴³⁶ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 4.

⁴³⁷ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 5.

⁴³⁸ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 5.

⁴³⁹ ⁴³⁹ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 5.

⁴⁴⁰ Lyytinen, Heikki & Eklund, Kenneth & Laakso, Marja –Leena, 61-65. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus.

21 kehotuksella: ”Alistukaa toistenne tahtoon Kristusta totellen”⁴⁴¹ Raamatun tulkinta tässä on selkeästi erilainen suhteessa puolisoitten alamaisuuteen kuin Jokisella, joka korostaa vaimon alistumista miehensä tahtoon. Korostettuun asemaan nousee epäitsekäs asenne, jossa perheen kokonaisuuden hyvinvointi on keskiössä. Molemmat puoliset ovat tasavertaisesti vastuussa tästä hyvinvoinnista. Vanhemmilla on kasvatusvastuu lapsistaan, joka sisältää myös hengellisen pääoman siirtämisen heille.⁴⁴²

Kristillisen perhe-elämän eettiset periaatteet koostuvat epäitsekkydestä, vastavuoroisuudesta ja vanhempien vastuusta hengellisessä ja yleisessä lastensa kasvatuksessa. Tässä materiaalia ei voi pitää mies- tai naiskeskeisenä, vaan vanhempien yhteistä vastuuta ja sukupuolten tasa-arvoa korostava.

5.1. Lapsiperheet ja vanhemmuus

Materiaalin mukaan vanhemmuus lapsiperheissä on ihmissuhde – ei rooli tai tehtävä. Vanhemmuudessa tarvitaan pitkäjänteisyyttä; lapselle on varattava aikaa. Vanhemmuus ei ole ensisijaisesti työsuhteeseen, vaan tärkeä ihmissuhde.⁴⁴³ Psykoanalyttinen ja kehityspsykologinen aspekti näkyvät erityisesti lauseissa: ”omat kasvatusasenteet, toiveet ja pelot heijastuvat kasvatukseen” ja ”...pysyvä kyky kasvaa”.⁴⁴⁴

Uusperheen perustaminen on lähdemateriaalin mukaan iso haaste ja jopa riski kaikille sen osapuolille.⁴⁴⁵ Materiaalissa muistutetaan, että jos uuden parisuhteen perustajista jommallakummalla on lapsia, suhde ei ole vain kahden aikuisen liitto, vaan se on heidän oma valintansa heitä itseään varten. Tässä tilanteessa lapsilla on sopeutumisen haaste. Raha ja lapset tuottavat eniten eripuraa uusperheissä. On huomioitava, että lapset saattavat odottaa vanhempiansa palaavan yhteen. Lapset ovat kokeneet menetyksiä ja he saattavat oireilla perhemuutoksen tuoman stressin vuoksi.⁴⁴⁶

Uusperheen perustaminen vaikuttaa materiaalin mukaan erittäin ongelmalliselta ja riskialttiilta hankkeelta. Materiaalin väitelauseet on tulkittava ongelmakeskeisiksi.

⁴⁴¹ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 4.

⁴⁴² RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 4.

⁴⁴³ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 11.

⁴⁴⁴ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 11.

⁴⁴⁵ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 14.

⁴⁴⁶ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 16.

5.2. Perheväkivallan kohtaaminen

Rakastuminen on symbioosivaihe, jossa muodostetaan tunneside ja yhteinen sosiaalinen todellisuus kumppanin kanssa. Parisuhteen jatkuessa seuraa itsenäistymis- ja eriytymisvaihe, jolloin puolisot arvioivat suhdettaan. Kehittyessään suhde saavuttaa vastavuoroisuuden vaiheen, jossa fantasiat ja tunteet jaetaan keskenään. Ihmissuhteissa syntyy myös pettymyksiä.⁴⁴⁷

Vaikka eri tahot määrittävät väkivallan eri tavoin, kyseessä on aina eriasteinen vallan ja voiman käyttö. Tekeminen ja tekemättä jättäminen, aggressio ja väkivallan uhka, jolla halutaan loukata, uhata tai vahingoittaa ovat väkivaltaa. Loukatuksi tulemisen kokemus on oleellista ja väkivallaksi luokitellaan se, minkä kohde kokee väkivallaksi. Tekijät, uhrit, motiivit, kontekstit, ilmenemismuodot vaihtelevat ja väkivallan eri muodot saattavat olla samanaikaisia ja päällekkäisiä. Väkivalta on usein piilorikollisuutta⁴⁴⁸

Väkivaltaa voi esiintyä kaikissa sosiaaliluokissa ja kaiken ikäisten ihmisten keskuudessa.⁴⁴⁹ Tutkimusten mukaan perheväkivalta on tavallisinta lähisuhteissa ja se on monimuotoista. Väkivalta syntyy tyypillisesti epätyydyttävästä suhteesta ja sitä voivat tehdä ja kokea kaiken ikäiset ja kuntoiset miehet ja naiset. Uhreja ja tekijöitä ja ei voida luokitella tiettyihin luokkiin. Väkivalta voi siirtyä sukupolvelta toiselle ja lasten kaltoin kohtelun riski kasvaa, jos perheessä on parisuhdeväkivaltaa. Päihteet liittyvät usein väkivaltaiseen käytökseen.⁴⁵⁰

Perheväkivaltaa synnyttävät altistavat ja ylläpitävät tekijät ovat monimuotoisia ja eriasteisia.⁴⁵¹

Väkivaltaa synnyttäviä tekijöitä ovat menneisyyden haavojen käsittelemättömyys, pettyminen toiveisiin, vieraantuminen ja valtataistelu. Yksilö voi kuormittua vaikeista olosuhteista ja uupua huoliin. Auttajien asenteet ja avun ohi kulkeutuminen voivat vaikeuttaa tilannetta.⁴⁵²

Väkivallasta vapautumiseksi on tärkeää myöntää vääryys. Syyllisyyden kokeminen ja itsensä tuomitseminen johtavat avun tarpeen tajuamiseen ja sen hakemiseen.⁴⁵³ Väkivalta aiheuttaa paitsi fyysisiä vammoja myös psyykkisiä vaikutuksia uhriin. Tavallisia ovat psykososiaaliset oireet, kuten syyllisyys ja häpeä, sosiaalinen eristäytyneisyys ja jatkuva varuillaan olo. Taloudellisen

⁴⁴⁷ RETSK. 13.3. AF, 2.

⁴⁴⁸ RETSK 10.-12.2.2012. Perheväkivallan kohtaaminen. AF, 3.

⁴⁴⁹ RETSK 13.3. AF, 4.

⁴⁵⁰ RETSK 10.-12.2.2012. Perheväkivallan kohtaaminen. AF, sivu 4.

⁴⁵¹ RETSK 13.3. AF, 5.

⁴⁵² RETSK 13.3. AF, 5.

⁴⁵³ RETSK 13.3. AF, 6.

väkivallan seurauksia voivat olla jopa kodittomuus, ruuan ja lääkkeiden puute ja aliravitseminen.⁴⁵⁴

Väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa ovat tärkeitä huomata vähäiset merkit ja oireiden monimuotoisuus, psykosomaattiset oireet voivat olla viesti väkivallasta. Väkivallasta voi vapautua ja kokemuksista voi eheytyä tulemalla tietoiseksi tilanteesta. Sekä tekijän että uhrin on parantuakseen kohdattava vaikeat tunteet. Uhri voi joko jäädä tai lähteä. Molemmissa tapauksissa hän tarvitsee tukea. Sekä uhrin että tekijät tarvitsevat apua. Eheytymistä tukevia tekijöitä ovat sosiaalinen tuki, vertaisryhmät, anteeksiantaminen ja – saaminen, unelmat, tulevaisuuteen suuntautuminen, sielunhoito, terapia ja elämän tarkoituksen löytäminen. Tärkeää on uhrien ja tekijöiden eheytyminen sekä lasten eheytyminen.⁴⁵⁵

Väkivallan ennaltaehkäisyn näkökulmiksi lähdemateriaalissa nähdään parisuhteen vahvistaminen, lapsuuden kokemusten merkityksen hahmottaminen, vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, itsetuntemus ja kumppanin tuntemus ja yksilön eettinen ja moraalinen vastuu. Lapsen edun ja vanhemmuuden arvostus sekä avioliittojen ja perheiden vahvistaminen ovat keskiössä torjuttaessa perheväkivaltaa. Eri ammattilaisten rooli väkivallan ehkäisyssä nähdään tärkeänä.⁴⁵⁶

Lähdemateriaaliin sisältyy luettelo Suomen eri laeista, jotka liittyvät perheväkivaltalainsäädäntöön⁴⁵⁷ sekä kaksi väkivaltaa käsittelevää lehtiartikkelia. Gustav Schulmanin artikkeli nimeltään väkivalta ja sietämättömien tunteiden kierrätys käsittelee väkivaltaa traumapsykologian ja kehityopsykologian näkökulmista. Väkivallan taustalla todetaan olevan usein vakava traumatisoituminen ja sietämättömien tunteiden kierrätys. Aikuiselle ei ole kehittynyt riittävästi tunteiden sieto – ja käsittelykykyä ja minuuden rakentuminen on puutteellista.⁴⁵⁸ Aune Flinckin artikkeli Naisten ja miesten kokema

⁴⁵⁴ RETSK 13.3. AF, 6 -7.

⁴⁵⁵ RETSK 13.3. AF, 8.

⁴⁵⁶ RETSK 13.3. AF, 8 -9. Erityisesti eri auttajiin liittyviä ennaltaehkäisyn näkökulmia materiaalissa ovat perheiden, avioliittojen ja vanhemmuuden vahvistaminen, sielunhoito, rippi, terapia, perhe-, parisuhde-, ja avioliittotyön kehittäminen, auttajien käsitykset perheen koskemattomuudesta ja myyntityydestä, auttamiskulttuurin ja – menetelmien kehittäminen, molempien sukupuolten kuuleminen, ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen, perhetaustan ja parisuhdetaustan tunteminen, perhehoitotyön kehittäminen, lasten suojeleminen väkivallalta, oireiden tunnistaminen ja asiaan puuttumisen kynnyksen matalammaksi, lapsiin ja naisiin kohdistuvan väkivallan yhteyden merkitys, autoritääristen väliintulojen välttäminen – tilalle voimavarojen lähtöisyys, ja vaihtoehtoisia ja rinnakkaisia lähestymistapoja .

⁴⁵⁷ RETSK 13.3. AF RETSK, 8.

⁴⁵⁸ Artikkelin nimi: Suomen lääkärilehti 3/2004 VKS 59. Schulman, Gustav sivut 149 – 155.

parisuhdeväkivalta on monimuotoista, käsittelee Flinckin tutkimuksen tuloksia, joista tärkeimmät ovat esitelty jo Flinckin opetuskalvoilla lähdemateriaalissa. Flinckin mukaan ”väkivallan ennaltaehkäisy, varhaisen puuttumisen ja osapuolten auttamisen tulee perustua kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen”⁴⁵⁹

Perheessä tapahtuva lasten kaltoin kohtelu on lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa suoraa tai epäsuoraa väkivaltaa tai lapsen laiminlyöntiä ja tekijänä yleisemmin lapsen vanhempi tai huoltaja. Eri väkivallan muodot ovat usein samanaikaisia, mutta henkinen väkivalta voi esiintyä yksinäänkin. Vakava kaltoin kohtelu voi olla vaikeasti havaittavaa. Väkivalta tuottaa lapsille ja perheille suurta inhimillistä kärsimystä ja sillä on aina pitkäaikaisvaikutuksia lasten elämään.⁴⁶⁰ Lasten hoidon ja hoivan laiminlyönnillä on lähes yhtä vakavat seuraukset kuin fyysisellä kaltoin kohtelulla ja seksuaalisella hyväksikäytöllä⁴⁶¹

Lähdemateriaalissa oppimistavoitteiksi on määritelty lapsen ajattelun ja toimintatavan tunnistaminen kriisissä ja niiden olosuhteiden ja tekijöiden tunnistaminen, jotka traumatisoivat lasta. Hyödylliseksi nähdään myös lapsen jumalasuhteen merkityksen ymmärtäminen lapsen elämässä. Lapsen ongelmia voi tarkastella Bronfenbrennerin mallin mukaan erilaisina vyöhykkeinä lapsen ympärillä, joita ovat vanhemmat ja perhe, päivähoito ja koulu, kaupunki, maa ja laajempi yhteiskunta. Lapselle on tärkeintä, että vanhemmat osaisivat ja jaksaisivat välittää ja hoitaa heitä.⁴⁶²

Sielunhoitoterapeutin osaamisen tavoitteet suhteessa lapsen kohtaamiseen ovat lapsen näkökulman, ajattelun ja toimintatavan ymmärtäminen, joka ohjaa lapsen kanssa työskentelyyn ja oikean avun ohjaamiseen lapselle.⁴⁶³ Lapsi ei ole vain perheen osa, vaan myös itsenäinen kokija ja toimija.⁴⁶⁴ Tässä on tunnistettavissa myös nykyaikainen kulttuurin tutkimus ja lapsen kokemusmaailman ja vertaisryhmän vaikutuksen psykologinen tutkimus lapsen kehityksen ymmärtämisessä.

Sielunhoitoterapeutin rooli vanhemmuuden tukijana asiakkaalleen on auttaa vahvistamaan vanhemmuuden työstämistä vanhemmuuden roolikartan avulla⁴⁶⁵

⁴⁵⁹ Artikkel: Sairaanhoidaja 3/2008, vol 81,

⁴⁶⁰ RETSK 10.-12.2.2012. Lasten kaltoin kohtelu. AF 1-3.

⁴⁶¹ RETSK 10.-12.2.2012. Lasten kaltoin kohtelu. AF, 3.

⁴⁶² RETSK 10.-12.2.2012. Lapsen (nuoren) kohtaaminen. PMK, 1.

⁴⁶³ RETSK 10.-12.2.2012. Lapsen (nuoren) kohtaaminen. PMK, 4.

⁴⁶⁴ RETSK 10. -12.2.2012. Lapsen (nuoren) kohtaaminen. PMK, 1.

⁴⁶⁵ Vanhemmuuden roolikartta sisältyy lähdemateriaaliin. Se kuvaa vanhemmuuden eri osatekijöitä, joita ovat huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Keskiössä ovat lapsen tarpeet eri kehitysvaiheissa.

Sielunhoitoterapeutti voi tukea perhettä lapsen olosuhteisiin vaikuttamalla muun muassa auttamalla hankkimaan päivähoitoa ja erityistukea lapselle.⁴⁶⁶

Sielunhoitoterapeutin työn perusalue on kuitenkin vanhemman oman lapsuuden työstäminen. Näkökulmana on miten asiakkaan lapset aktivoivat hänen oman lapsuutensa traumat ja siirtyvät helposti lapsille ja vanhemmuuden tukeminen auttaa vanhempia tunnistamaan lapsen arvokkuus.

Sielunhoitoterapeutti voi yrittää vahvistaa asiakkaan lapsen turvaverkostoa ja auttaa perhettä saamaan yhteys seurakunnan työmuotoihin. Sielunhoitoterapeutin on kiinnitettävä huomiota siihen, miten juuri tässä hetkessä kohtaan tämän lapsen, hänen tilanteensa ja tunteensa. Tärkeää on Lapsen hyvinvointi juuri nyt⁴⁶⁷ Lapset kulkevat ”kehityspolkuja”, joissa voi olla käännteitä positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. Lapsi voi olla kriisissä tai suruvaiheessa tai kohdata elämässään trauman. Materiaalin mukaan on hyvä muistaa, että oireilu voi mahtua normaalin kehityksen rajoihin, vaikka olisi rajuakin.⁴⁶⁸

Lapsen kohtaamisessa on tärkeää välittää lapselle kokemusta hänen arvokkuudestaan, hänen tunteidensa ja ajatustensa tärkeydestä. Juuri kohtaamisen hetki on tärkeä. Lapsen asioiden ja tunteiden käsittelytapa on erilainen kuin aikuisen pysähtyminen ja keskittyminen asiaan. Lapset eivät ole vahvimmillaan puheen alueella, siksi on hyvä käyttää jotain havainnollistavaa tai toiminnallista välinettä. Murrosikäisen on helpompi keskittyä, jos hän tekee samanaikaisesti jotain käsillään. Lapsi ei useinkaan tajua asioiden seuraussuhteita, siksi on tärkeää kertoa asioista konkreettisesti. Lähdemateriaalissa on esitellään lapsille ja nuorille tarjolla olevia avun muotoja ja sitä minkälaisen väylien kautta sielunhoitoterapeutti voi ohjata lapsia ja nuoria avun pariin.⁴⁶⁹

Lapsen usko nähdään voimavarana lapsen elämässä kriisien ja traumojen keskellä. Lapsi voi muodostaa kiintymyssuhteen Jumalaan, jos sitä hänessä tuetaan. Jumalasuhde muodostuu vanhemman oman turvallisen käyttäytymisen myötä turvalliseksi, mutta se voi muodostua myös kompensaatioksi turvattomaan biologiseen vanhemmuuteen.⁴⁷⁰

Tässä jälleen yhdistetään sujuvasti psykologinen tieto ihmisen psyyken kehityksestä teologiseen ajatteluun. Jumalausko voi auttaa muodostamaan

⁴⁶⁶ RETSK. Helmikuu 2012. PMK, 1.

⁴⁶⁷ RETSK Helmikuu 2012. PMK, 2.

⁴⁶⁸ RETSK Helmikuu 2012. PMK, 2-3.

⁴⁶⁹ RETSK Helmikuu 2012. PMK, 4.

⁴⁷⁰ RETSK Helmikuu 2012. PMK, 4.

turvallisen objektsuhteen Jumalaan, joka voi osaltaan kannatella lasta turvallisen aikuisen puuttuessa.

5.3. Ikääntyvä pari ja perhe

Materiaalissa ikääntyvän parin ja perheen kohdalla käytetään kysymysmuotoisia lauseita väitelauseiden rinnalla. Tässä on näkyvissä länsimaiselle kulttuurille ominainen vanhenemisen pelko. Kysymykset ikään kuin kyseenalaistavat vanhenevan puolison kyvyn olla riittävän hyvä puoliso. Tästä esimerkkinä kysymys: ”Synnyttääkö toisen läsnäolo turvallisuutta?” ja kysymys: ”rikastammeko toisiamme?”⁴⁷¹

Väitelauseet sisältävät ajatuksia surusta, syyllisyydestä, ahdistuksesta, häpeästä ja kuolemasta. Siis varsin negatiivisina koettavista asioista. Materiaalista saa sen kuvan, että vanheneminen on vaikea asia, jota ei kuitenkaan voi välttää, vaan siihen on sopeuduttava – kuten kuolemaankin. Tosin kevennystä aiheeseen tuo lähdemateriaalin kuva, jossa vanhempi pariskunta on varsin humoristisissa lomavaatteissa ja aurinkolaseissa tähyilemässä eteenpäin...⁴⁷²

5.4.. Naimattomuus, yksin eläminen ja hengellisyys

Lähdemateriaalissa käsitellään naimattomuutta ongelmana, jota kuvaavat sellaiset lähdetekstin ilmaisut kuin, ”heikko talous, asumisen ongelmat, terveydelliset syyt, miesten ongelma ja naisten pulma ja naimattomuuteen johtavia syitä.”⁴⁷³

Naimattomuus käsitetään ei-toivotuksi tilanteeksi, jolle on olemassa selkeitä syitä. Jos nämä syyt poistuisivat, naimattomat menisivät naimisiin.

Naimattomat ihmiset ovat jaettu lähdemateriaalissa kolmeen perustyyppiin, joita ovat yhteisösuuntautuneet, perhesuuntautuneet ja riippumattomat.

Yhteisösuuntautuneet ovat ulospäin suuntautuneita ja elämäänsä tyytyväisiä ihmisiä, jotka olisivat valmiita avioliittoon, mutta eivät itselleen tärkeistä asioista luopuen. Perhesuuntautuneet näkevät perheen ainoana oikeana elämän mallina ja ovat yksineläjistä onnettomampia. He olisivat valmiit avioliittoon heti sopivan mahdollisuuden tultua. Riippumattomien ryhmässä vapaus ja itsenäisyys ovat itseisarvoja ja heillä on hyvä elämänhallinta. Useimmat heistä olisivat valmiit parisuhteeseen, ehdolla että suhde on hyvä.⁴⁷⁴

⁴⁷¹ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys. AF, 20.

⁴⁷² RETSK 25.9. 2011. Eri elämänvaiheissa olevat perheet. AF, 19-20.

⁴⁷³ RETSK 25.9. 2011. Naimattomuus. AF, 2.

⁴⁷⁴ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 2.

Tässä kategorisoinnissa on osin kätkeytyksi oletus parisuhteen ensisijaisuudesta yksilön onnellisuuden lisäämiseksi, vaikka yhteisösuuntautuneet ja riippumattomat kuvataan elämäänsä pääosin tyytyväisenä ihmisryhmänä. Tästä huolimatta hekin olisivat valmiit avioliittoon sopivan kumppanin löydyttyä. Yksin eläminen ei siis ole heille itseisarvoista, vaan toissijainen valinta. Tässä näkyy kristillisen luomisopin vaikutus, jonka mukaisesti ajatellaan, että ihmisen ei ole hyvä olla yksin ja sosiaalipsykologinen ja kehityspsykologinen näkemys ihmiseksi tulosta vuorovaikutuksen kautta.⁴⁷⁵

Yksilön naimattomuuden kokemuksen laatuun nähdään vaikuttavan osin samat tekijät kuin parisuhteessa elävän ihmisen kokemukseen parisuhteessa elämisestä. Näitä ovat kontekstuaaliset tekijät, kuten ympäröivään kulttuuriin liittyvät ja historialliseen tilanteeseen vaikuttavat seikat, kuten muun muassa poliittiset, sosiaaliset, sosiologiset, uskonnolliset, sosiaalispsykologiset ja psykologiset tekijät ja arvostukset. Yksin elävällä ihmisellä voi ajatella sosiaalisten suhteiden tärkeyden painottuvan erityisesti parisuhteessa ja perheen parissa elävään ihmiseen verrattuna. Kuitenkin on huomattava, että myös perheellinen henkilö tarvitsee, voidakseen hyvin, perheen ulkopuolisia läheisiä ihmissuhteita.⁴⁷⁶

Yksin elämisen positiiviset puolet nähdään materiaalissa melko suppeina, lähinnä individualistisina ja itsekeskeisiksi luokiteltavina ilmiöinä. Näitä ovat yksilön hyvät uran kehittymismahdollisuudet, koska ajatellaan hänen olevan vapaa perhevelvollisuuksista. Tämä mahdollistaa täysipainoisen keskittymisen henkilökohtaisen uran luomiseen. Materiaalissa mainitaan ”seksuaalisten kokemusten tarjolla olo”⁴⁷⁷ yksin elämisen positiivisena puolena. Tämäkin väite vaikuttaa melko hedonistiselta ja itsekkäältä yksin elämisen hyvältä puolelta kuten myös ”jännittävä elämäntyyli – kokemusten vaihtelevuus ja muutoksen vapaus”.⁴⁷⁸ Materiaalista on tulkittavissa yksin elämisen jonkinasteinen stigmatisointi itsekkääksi elämäntyyliksi.

Yksin elämisen positiivisiin puoliin nähdään kuuluvan ”psykologinen ja sosiaalinen autonomia.”⁴⁷⁹ Parisuhteessa elävä ihminen joutuu luopumaan osin psykologisesta ja sosiaalisesta itsemääräämisestään, koska hänen on otettava huomioon myös kumppaninsa toiveet omia elämänvalintojaan tehdessään. Hyvinä

⁴⁷⁵ Munter, Hilka, 66-83. Minä muiden kanssa: minuuden sosiaalinen synty.

⁴⁷⁶ Helkama, Myllyniemi & Liebkind, 373-374.

⁴⁷⁷ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 6.

⁴⁷⁸ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 3.

puolina yksin elämisessä mainitaan myös ”erilaiset tukirakenteet”⁴⁸⁰, joita ovat ystävyysuhteet, miesten ja naisten ryhmät, seurakunta, poliittiset, terapeuttiset ja uskonnolliset ryhmät. Kun yksilöllä ei ole perhesitoumuksia, hän voi käyttää työstä yli jäävää energiaansa vapaasti erilaisissa ryhmissä ja saada niistä elämäänsä sisältöä ja voimaa. Toisaalta ilmauksen ”erilaiset tukirakenteet” voi ajatella sisältävän ajatuksen siitä, että yksin elävä ihminen tarvitsee erityistä ulkopuolista tukea elämäntapansa vuoksi.

Yksin elämisen haasteiksi mainitaan etupäässä sosiaalisia syitä, joita ovat sosiaalisen aktiivisuuden vaatimus, joukkoon kuulumattomuuden kokemus, yksin elävien suuremmat terveystriskit, yksin asuvien heikommat sosiaaliset edut ja yksin elävien syrjivät puheet. Myös psykologisia haasteita mainitaan, joita ovat kestävyys käsitellä vaikeita asioita yksin ja läheisyyden ja vastavuoroisuuden puuttuminen. Käytännölliset elämän taidot voivat olla haaste: Mihin voi pyytää apua? Toteutumaton seksuaalisuus voi olla ongelma sekä toimeentulovaikeudet, koska yksinelävän elinkustannukset mainitaan korkeammiksi kuin perheellisen.⁴⁸¹

Yksin elävän ihmisen haasteet voi materiaalin mukaan jakaa kolmeen kategoriaan, joista suurimpana ryhmänä on sosiaaliset haasteet. Lähdemateriaalissa on näkyvissä sosiaalinen paine avioliiton ja perheen perustamiseen. Kun tätä ideaalia perustellaan luontevasti ja ilman problematisointia Raamatun luomiskertomuksella, on katsottava luonnolliseksi asiaksi, että paine ja halu parisuhteeseen kasvaa, erityisesti itsensä uskovaiseksi identifioivalla yksilöllä. Materiaalissa on tässä kohtaa kuva sängyn päällä polvistuneena olevasta nuoresta naisesta, joka on kuvattu takaapäin.⁴⁸² Hänen päänsä riippuu alaspäin puolipitkien hiusten valuessa sänkyä kohti. Hänen olkapäänsä ovat paljaana ohuen yöpaidan naruolkaimien valuessa alas vyötäröä kohti. Kuvasta saa vaikutelman voimakkaasta ahdistuksesta, jonka voi tulkita aiheutuvan yksin elämisestä.

Kun sielunhoitoterapiaan tulee yksin asuva ihminen, jonka tarve terapiaan ja sielunhoitoon aiheutuu muista syistä kuin yksin elämisestä, onko terapeutin vaarana problematisoida yksin eläminen. Katsotaanko avioliitossa eläminen enemmän kristilliseksi elämän muodoksi kuin yksin eläminen? (Vrt. Paavalin opetus.)

⁴⁷⁹ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 3.

⁴⁸⁰ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 3.

⁴⁸¹ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 8.

⁴⁸² RETSK 25.9. 2011. Eri elämänvaiheissa olevat perheet. naimattomuus, AF, 7.

Lähdemateriaalissa yksin elämisen hengellisenä näkökulmana, on esitetty kaksi kysymystä ja neljä toteamusta tai väitettä. Ensimmäinen kysymys on: Onko naimattomuus armolahja? Kysymys viittaa Uudessa testamentissa oleviin Paavalin mielipiteisiin naimattomuudesta. Hänen mukaansa yksin eläminen on hyvä valinta uskovalle ihmiselle. (Locus Classicus, 1 Kor. 7:7 ” , Soisin, että kaikki olisivat niin kuin minä, mutta toisella on yksi armolahja, toisella toinen”) ⁴⁸³ Toinen kysymys viittaa myös Paavalin opetuksiin: Onko parempi naida kuin palaa? Naimattomuus voi olla tehtävä. Naisena ja miehenä oleminen ilman puolisoa nähdään samanlaisena oppimisen paikkana kuin avioliittoon sopeutuminen. Molemmissa tapauksissa tärkeää on itsensä antaminen Jumalalle. Itsensä seksuaalinen hillitseminen ja hyveellisyyden ihanne koskevat sekä naimattomia ja naimisissa olevia henkilöitä. Vaikeatulkintainen on lause ”ei naista ilman miestä”. Tässä viitataan ilmeisesti jälleen Paavalin opetuksiin 1. Kor.11:11, jonka mukaan” Herrassa ei kuitenkaan ole vaimoa ilman miestä eikä miestä ilman vaimoa.” ⁴⁸⁴

Kysymyslauseet saavat aikaan vaikutelman siitä, että naimattomuus käsitetään materiaalissa ehdolliseksi asiaksi, mutta ei suotavaksi elämisen malliksi. Nähdäänkö naimattomuus liian vaikeana elämisen mallina kristityille, siihen liitetyn selibaatin vuoksi? Tätä kuvaa kysymys: ”...vai parempi naida kuin palaa.” ⁴⁸⁵ Naimisissa oleva voi toteuttaa seksuaalisuutta puolisonsa kanssa, joka mahdollisuus yksin elävältä puuttuu. On huomioitava, että toisaalla materiaalissa juuri yksin elävien seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuudet kuvattiin monipuolisiksi. Mistä tämä ambivalenssi aiheutuu materiaalissa? Kertooko se siitä, että materiaalissa ihmiset jaetaan implisiittisesti, ei uskoviin, jotka harrastavat ”vapaata seksiä” ja uskoviin, joilta edellytetään pidättyvyyttä tai seksin harjoittaminen rajataan ainoastaan avioliiton sisällä tapahtuvaksi?

6. KOLKUTUS PARATIISIN PORTEILLE – JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessani olen selvittänyt Vivamon Rikotusta eheä -terapeuttisen sielunhoidon koulutuksen ihmiskäsitystä ja koulutuksen teologisen ja psykologisen ajattelun oppipohjaa ja teorioita. Tarkastelun kohteena on ollut myös näiden keskinäinen suhde. Minkälaisiin teologisiin ja psykologisiin teorioihin

⁴⁸³ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 8.

⁴⁸⁴ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 8.

⁴⁸⁵ RETSK 25.9. 2011. Kristillinen perhekäsitys, AF, 8.

sielunhoitoterapia liittyy? Tutkimukseni tärkeys korostuu siinä, että aikaisempaa akateemista tutkimusta aiheesta ei ole. Siksi olen, varsinaisen tutkimusperspektiivini ja tutkimuskysymysteni lisäksi, hahmottanut laajemmin, mistä RE -sielunhoitoterapiassa on kysymys. Tämä on tehnyt työstäni osin hajanaisen ja tarkoittanut tutkielmani sivumäärän kasvua. Aihealue tarjoaa laajat lisätutkimusmahdollisuudet, koska nykyään kouluttajia ja toimijoita on useita. On oletettavaa, että eri sielunhoitoterapiakoulutukset omaavat erilaisia ihmiskäsityksiä. Tutkielmani koskee pelkästään Vivamossa toteutuvaa koulutusta. Tutkimukseni ei käsittele reaalista, toteutuvaa sielunhoitoterapiaa. Koen, että olen tutkielmallani kyennyt ”vain raapaisemaan pintaa” yhä kasvavasta ilmiöstä.

Tutkimuskysymykseni ovat: Minkälainen ihmiskäsitys sielunhoitoterapia - koulutusmateriaalista välittyy? Minkälaiseen teologiseen ja psykologiseen oppipohjaan koulutusmateriaali perustuu? Kuinka koulutusmateriaalissa esiintyvä teologia ja psykologia suhteutuvat toisiinsa? RE -sielunhoitoterapian oppiperustaa olen tutkinut systemaattisen ja sisällönanalyysin metodeista valituilla tutkimustavoilla.

Tutkimustuloksena on, että lähdemateriaalissa esiintyy monia eri ihmiskuvia, koska eri luennoitsijat lähestyvät teemaa oman aiheensa ja erityisosaamisensa näkökulmasta. Eri psykologiset teoriat ilmentävät erilaisia ihmiskuvia ja koska sielunhoitoterapiakoulutuksen oppimateriaalissa on näkyvissä monien eri psykoterapioiden toiminta- ja lähestymistapoja – sen ihmiskuva on moninainen. Teologinen ihmiskäsitys painottuu vahvasti luomisteologisesti, vaikka lunastusteologiaa ei kokonaan sivuuteta. Punaisena lankana läpi lähdemateriaalin kulkee eheytyksen teema, joka nähdään välttämättömänä kristityn kasvun päämääränä. Auttajan rooli on moninainen, Jokisella auttaja on näennäisesti passiivinen, Jumalan ollessa Parantaja. Kuitenkin Auttaja voidaan kirjoittaa isolla, koska hän on varsinainen toimija, joka liikuttaa jumalaa rukouksellaan. Lähdemateriaalin muissa osissa auttajan ja autettavan roolit nähdään monipuolisemmin; Jumala toimii parantavasti myös auttajan (terapeutin tai sielunhoitajan) osaamisen kautta.

Jokisen RE -sielunhoitoterapiamallin psykologinen pohja perustuu psykoanalyttiseen ajatteluun. Jokinen erottaa tiedostamattoman, tietoisien ja omantunnon. Omantunnon hän samaistaa Freudin superegon eli ylimmän käsitteeseen. Osin samalle pohjalle perustuu hänen minän tilojen jaottelunsa, joita ovat lapsi, aikuinen ja vanhempi. Tässä jaottelussa on kysymys

transaktioanalyysistä, joka pohjautuu psykoanalyysiin. Lapsi, aikuinen ja vanhempi käsitteet ovat verrattavissa Freudin id, ego ja superego -käsitteisiin. Jokisen formaatissa tärkeällä sijalla on vamman, haavan ja trauman käsitteet, jotka identifioidaan tarkoittamaan samaa. On tavallista, että vamma on tullut henkilön varhaisina kehityskausina – joskus jo hedelmöityksen hetkenä. Tässä on nähtävissä yhteyksiä Arthur Janovin kehittämään primaaliterapiaan, jonka mukaan ihmisen tuska voi olla peräisin jo sikiökaudelta. Jokisen Sisäisen parantumisen -liikkeeseen liittyvässä sielunhoitoterapiamallissa tämä varhainen trauma voidaan kohdata Pyhän Hengen kanssa parantavassa rukouksessa.

Parantavan rukouksen tekniikassa on nähtävissä paitsi psykoanalyttista perinnettä myös hypnoosin ja suggestion metodeja. On huomattava, että hypnoterapiassa käytetään visualisaatiota eli mielikuvitusta hyväksi traumojen käsittelyssä. Juuri muistojen parantuminen on Jokisen menetelmässä keskeisellä sijalla. Hän painottaa, että terapian ja sielunhoidon menetelmin paljastetaan trauma, mutta Jumala toimii parantaen. Näin hän vaikuttaa antavan kunnian Jumalalle. Jokisen metodivalikoimaan kuuluu traumaterapian menetelmiä, mutta melko karkeasti käytettynä. Suoraan lähdetekstissä esiintyy Johan Cullbergin kriisi- ja traumaterapiamalli. Tunnelukot ovat keskeisellä sijalla Jokisen formaatissa. Tunnelukot ovat tiloja, joissa muut tunteet puuttuvat, paitsi paha olo. Jokisen mukaan ne ovat defensesjä. Tässä Jokisen malli muistuttaa skeematerapiaa, joka on yksi kognitiivisen terapian muoto. Skeematerapiassa työstitään syvätason uskomusjärjestelmiä eli tunnelukkoja, joita nimitetään myös skeemoiksi. Tunnelukot syntyvät, kun lasta kohdellaan kaltoin. Aikuisena nämä tunnelukot aiheuttavat kärsimystä. Tämä skeematerapian käsite on täysin identtinen Jokisen tunnelukko -käsitteen kanssa. Jokisen termit haava, vamma, trauma ja lukkotunteet ovat ymmärrettävissä tämän skeema -käsitteen kautta. Kyseessä on lapsuuden vaikea traumatisoituminen, joten tässä Jokisen malli liittyy traumaterapiaan. Jokisen mukaan seksuaalisuuden häiriöt ovat yhdistettävissä lukkotunteisiin, koska nämä syntyvät lapsuuden kaltoin kohtelun vuoksi. Jokinen liittää sielunhoitoterapiamalliinsa kehityspsykologian näkemyksiä, erityisesti kiintymyssuhdemallin ja objektisuhdeteorian oppeja. Nämä teoriat liitetään trauman syntymiseen. Jos lapsella ei ole ollut rakastavaa, turvallista kiintymyssuhdetta hoitajaansa – yleensä äitiin – hän ei ole voinut luoda psyyken rakenteisiinsa turvallista kiintymys - ja objektisuhdetta, jolloin minän kehitys on vaurioitunut ja tämä haittaa aikuisen psyykkistä hyvinvointia. On huomattava, että

kiintymyssuhdemallit palautuvat psykoanalyysiin, kuten useimmat psykoterapian teorialat.

Jokisen Rikotusta eheä -kirjan jumalakuvaa voi pitää etäisenä ja heikkona. Jumalakuva ei muodostu niin rakastavaksi isäksi kuin Jokinen suoraan argumentoi. Implisiittisesti Jumala vaikuttaa heikoilta saatanaa ja ihmisen tahtoa vastaan. Jumala ei voi auttaa, jos ihminen ei tahdollaan kykene lähestymään Jumalaa. Jokinen korostaa toistuvasti, että Jumalan tahto on hyvä, hän haluaa parantaa. Tämä hyvä tahto ei yllä ihmiseen, jos ihminen ei lähesty Jumalaa. Jumalan hyvä tahto voi estyä ihmistä kohtaan paitsi tietoisesta tahtomattomuudesta, myös tiedostamattomien esteiden vuoksi, siksi ihmisen on tarkasteltava sisintään ja haluttava eheytymistä. Kun ihminen nöyrytyy lapsen kaltaiseksi, Jumala ottaa vastaan. Armo on osin ansaittava. Näkyvissä on efektiivinen, ihmisessä vaikuttava armo.

Ihmiskuvassa korostuu ihmisen tahto. Ihmisen tahto on vapaa suhteessa Jumalaan. Ihmisihanne on luomikertomuksen ihminen ennen syntiinlankeemusta, jossa toteutuu Jumalan kuva.⁴⁸⁶ Pyhitys on Pyhän Hengen työ, joka tähtää tähän paratiisimaiseen tilaan. Sielunhoitoterapia tähtää ihmisen eheyttämiseen Jumalan kuvan mukaiseksi. Jumala on tarkoittanut ihmisen täydelliseksi ja hyväksi, mutta synti on rikkonut ihmisen. Saatana haluaa rikkoa ihmistä, Jumala haluaa parantaa ihmistä. Tämä Jumalan halu parantaa on koko lähdemateriaalissa niin vahvasti esillä, että sen voi tulkita olevan ihmisen uskonnollinen selviytymiskeino (coping) tai defenssi.

Jokisen ihmiskuvassa ihminen on täydellisimminkin Jumalan kuva miehen ja naisen välisessä kommunikoivassa ja rakastavassa suhteessa. Jokisen määrittelemä identiteetti on seksuaalipainotteinen ja se on geenien ja ympäristövaikutuksen tulos. Hänen argumentoinnistaan on tulkittavissa, että Jumalan luomistahto näkyy geeneissä ja saatanan ja synnin vaikutus voi näkyä ympäristön tuhoavassa vaikutuksessa. Hänen argumentaationsa jättää huomiotta syntiinlankeemuksen seuraukset ihmisen geeniperimään. Kasvatuksen tärkeä päämäärä on biologisen sukupuolen mukainen identiteetti. Sielunhoitoterapia pyrkii eliminoimaan synnin vaikutusta ja on siten rinnastettavissa Pyhän Hengen aikaan saavaan pyhitykseen.

⁴⁸⁶ Naiseen sovelletaan luomiskertomusta, myös syntiinlankeemuksen tapahduttua. Tämä ilmenee vaimon alisteisena asemana suhteessa mieheen. Mieheen sovelletaan luomiskertomusta ennen syntiinlankeemusta.

RE -formaatin ihmiskäsitys on antroposentrinen, koska Jumala kuvataan lähinnä Parantajaksi. Saatana kuvataan Jokisen formaatissa itsenäiseksi Jumalan vastapooliksi. Tekstistä kokonaisuutena saa sen vaikutelman, että Jumala ja saatana ovat lähes tasaveroisia voimasuhteiltaan.

Jokisen seitsemänosainen RE -sielunhoitoterapiaformaatti on malli, jonka ympärille muu koulutusmateriaali asettuu. Tärkeänä psykologisena teoriana RE -sielunhoitokoulutuksen materiaalissa on kehityspsykologia, erityisesti John Bowlbyn kiintymyssuhdemalli. Opiskelijoiden on hallittava Freudin teoria ihmisen psykoseksuaalisen kehityksen vaiheista, Margaret Mahlerin teorian lapsen varhaiskehityksestä, Erik Eriksonin teorian ihmisen elinkaaren kahdeksasta kehitystehtävästä, Kohlbergin teorian moraalin kehityksestä ja Jean Piagetin teorian lapsen kielen kehityksestä. Teoreetikoista Mahler, Erikson ja Piaget ammentavat teoriaa Freudin psykoanalyysistä, vaikka ovat osin irtautuneet siitä ja luoneet omaa teoriaa.

Alkuehdotteeni oli, että sielunhoitoterapia pohjautuu osin Freudin psykoanalyysin pohjalle. Tutkimukseni edetessä on ollut yllätys se, kuinka vahvasti sen teoriapohja ankkuroituu freudilaiseen tulkintaan psyyken tiedostamattomasta ja tietoisesta osasta. Jokisen tulkinnassa omatunto on ottanut Freudin superegon paikan. Kiintymyssuhdeteoriat ammentavat tästä tiedostamattoman käsitteestä, kuten myös jungilainen syvyyspsykologia. Jokisen esittämän mallirukouksen voi katsoa liittyvän tiedostamattoman käsitteeseen, johon Pyhällä Hengellä on pääsy. Tässä sisäisen parantamisen tekniikka käyttää muistojen parantamista, johon kuuluu visualisointia ja rukousta. Menetelmä muistuttaa hypnoterapiaa, jota myös Freud käytti, kuitenkin hyläten sen lopulta.

Jokisen formaatin argumentaatio voidaan tulkita pyrkivän ihmisolemuksen kokonaisselitykseen, eli ontologiseen reduktionismiin, koska se selittää ihmisolemuksen monimuotoisuuden yksinkertaistetulla tavalla.

Yksilöpsykoterapeuttisista teorioista ja menetelmistä lähdemateriaalista on löydettävissä fragmentteja useista psykoterapeuttisista menetelmistä ja eksistenssifilosofiasta. On huomattava, että vain lyhyt – ja ratkaisukeskeiset terapeuttiset menetelmät irtautuvat teoriassaan psykoanalyysistä. Lähdemateriaali sisältää laajan systeemi – ja perheterapeuttisen osuuden, jonka voi olettaa osin irtautuvan psykoanalyysistä, mutta sen voi tulkita palvelevan yksilöpsykologista näkökulmaa, koska tärkein päämäärä on lapsen terve psyykinen, psykososiaalinen ja uskonnollinen kehitys.

Kristillinen ihmiskuva liikkuu Jokisen vahvasti luomisteologisesta painotuksesta lunastusteologiseen painotukseen. Ihmiskäsitys suodattuu eri psykologisten teorioiden mukaisesti ja se vaihtelee jumalakuvan mukaan. Jokisen ihmiskäsitys on luomisteologiaan painottuva. Sen mukaisesti ihminen on alkuperältään hyvä; hän kykenee tahtomaan hyvää. Jokinen alleviivaa ihmisen autonomiaa ja tahtoa. Ihmisen on tahdottava parantua, koska synti voi tarttua traumoihin estäen näin pyhitystä. Ihmisen lankeemus ja syntisyys näkyy sairautena, johon ihmisen tahto voi vaikuttaa. Jokinen määrittelee ihmisen tavoitteeksi tulla siksi, miksi Jumala on hänet alunperin tarkoittanut. Jumala on tarkoittanut ihmisen paratiisimaiseen alkuonnelliseen tilaan. Jokisen materiaalista on tulkittavissa, osin implisiittisesti, ihmiskäsitys, jonka voi katsoa olevan osa herätyskristillisyyttä: osa kristityn tehtävää on kirkastaa Jumalaa ja palvella häntä. Tämä tehtävä onnistuu parhaiten, kun kristitty on onnellinen ja näyttää siltä. Tässä ajattelumallissa päädytään lopulta kunnian teologiaan. (vaikka myös ristin teologia esiintyy kursorisesti.)

Lähdemateriaalin luento-osuudessa⁴⁸⁷ on nähtävissä lunastusteologinen näkökulma. Ihminen on täydellinen Kristuksessa – hän kelpaa Jumalalle sellaisenaan. Tämä merkitsee ahdistuneelle ihmiselle lepopaikkaa Kristuksen armossa ja rauhassa, jossa hän voi parantua. Näissä materiaalien osissa näkökulma laajenee Jokisen formaatista, pysyen kuitenkin tiiviisti yksilön ja perheen näkökulmissa. Jumalakuva on armollinen, rakastava, ihmistä lähelle tuleva ja ihmistä ymmärtävä. Jumala ja saatana eivät ole tasavahvoja, vaan paholainen on selkeästi voimaton Jumalan edessä. Ihminen hyväksytään Jumalan (ja sielunhoitoterapeutin) edessä ilman omaa, vahvaa tahtoa. Koulutuksen sisällä, tutkittavana jaksona, on havaittavissa selkeä pyrkimys ihmiskäsityksen muuttumiseen lunastusteologiaa kohti. Tämä on havaittavissa vertailtaessa alkuperäistä RE -formaattia, uudempaan luentomateriaaliin.

Eksplisiittisesti ilmaistaan koulutuksen psykologisen ihmiskuvan olevan teologiselle ihmiskuvalle alisteinen. Tämä tarkoittaa sitä, että psykologiasta hyväksytään vain ne käsitykset, joiden katsotaan olevan sopusoinnussa Raamatun ilmoituksen kanssa. Implisiittisesti materiaalista nousee useita psykologisia ihmiskuvia, joiden voi ajatella olevan poleemisia Raamatun ihmiskäsityksen kanssa. Kognitiivisen psykoterapian ihmiskuvaan sisältyy ajatus ihmisen ajattelun olemisesta lajikehityksen tuote, jolloin ihmiskäsitys palautuu

darwinismiin. Psykodynaaminen ajattelu sisältää ihmiskuvan, jossa korostuu viettitoiminta, joka on palautettavissa Charles Darwinin lajikehityksen teoriaan. Humanistisen psykologian ihmiskuva on hyvä ja ihminen on oman toimintansa subjekti; hän pystyy tahdolla suuntautumaan hyvään. Tässä ihmisen kyky pahaan (synti) jää pois, joka on teologisesti ongelmallinen, koska klassisen teologian mukainen perisyntioppi puuttuu (simul iustus et peccator) Pahuus on ympäristötekijöiden tulos. Jokisen argumentointi liittyy juuri humanistiseen psykologiaan. Behaviorismissa persoonallisuus on syntynyt ehdollistumisen tuotteena, joten sen ihmiskuvaan vaikuttaa esimerkiksi Pavlonin kuuluisat koirakokeet. Lopulta behaviorismi on palautettavissa darwinismiin. Kognitiivisten teorioiden pohjalla on ajatus ihmisestä aktiivisena tiedon käsittelijänä ja tätä pidetään lajityypillisenä ominaisuutena, joten myös se palautuu darwinismiin.Psykoanalyttiseen ja psykodynaamisten teorioiden ihmiskuvaan kuuluu ihmisen viettipyrkimykset ja halut, jotka palautuvat lajikehityksen teoriaan.

Terapeuttisen sielunhoidon koulutuksen psykologiseen teoriapohjaan sisältyy monia perinteisen luomisopin kanssa poleemisia ihmiskuvia. Lähdemateriaalissa tämä ei suoraan ole näkyvissä, vaan psykologinen teoriapohja vaikuttaa olevan harmoniassa teologisen ihmiskuvan kanssa. Varsinkin kehityspsykologia ja objektisuhdeteoria näyttävät tukevan luomisteologista ihmiskuvaa. Ihmisen voi katsoa olevan ikään kuin Luojan kanssa yhteistyössä, edistäessään ihmisen hyvinvointia terapian ja sielunhoidon keinoin sekä olemalla hyvä ja rakastava vanhempi lapsilleen. Kokonaismateriaalissa psykologian painotus on niin vahvaa, että se osin vaikuttaa peittävän teologisen ajattelun alleen.

Jumalakuva vaihtelee materiaalissa Luojan, Parantajan ja Lunastajan välillä.⁴⁸⁷ Lunastaja ja Pyhittäjä jää Luojan ja Parantajan varjoon. Jumala tulee ihmiseen parantajana Pyhän Hengen kautta, mutta ihmisen pyhittäytyminen nähdään lähinnä efektiivisenä – ihmisessä tapahtuvana transformaationa. Materiaalissa painottuu implisiittisesti antropologinen sairauskäsitys. Sairaus ei ole henkilöstä irrallinen, vaan yksilön psyyke on sairas. Sairaus on merkki

⁴⁸⁷ Muut luennoitsijat, kuin Jokinen.

⁴⁸⁸ Pyhittäjä näyttää puuttuvan. Pyhitys on ihmisessä tapahtuvaa uudistumista, jonka saa aikaan Pyhä Henki. Ihmisen pyhittyminen samaistetaan uudistumiseen, joka yhdistetään sisäiseen paranemiseen.

ihmisen kehityksen ja kasvun vaurioista ja tukahtumisesta,⁴⁸⁹ sekä synnistä – omasta tai muiden.

Käytetyt lyhenteet:

RETSK	RE -terapeuttisen sielunhoidon koulutus
TT	Toni Terho
PMK	Päivimaria Kuivamäki
TV	Tarja Vilpola
AP	Ari Puonti
SJ	Seppo Jokinen
AF	Aune Flinck
JN	Jyrki Nissilä
PN	Päivi Niemi

Lähteet

Jokinen, Seppo
2011 Rikotusta eheä. 4. painos. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.

Vivamon RE -sielunhoitoterapia -koulutuksen opetussuunnitelma
luentomonisteineen vuosilta 2010-2012.

Kirjallisuus

Drewermann, Eugen
2000 Psykoanalyysi ja moraaliteologia. Helsinki: Gaudeamus.

Enckell, Henrik
2012 Psykoanalyysi ja psykoanalyttiset terapiat. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 33.

Harris, Judith Rich
2000 Kasvatuksen myytti. Helsinki: Art House.

Helkama, Klaus et. al.
2010 Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.

Holmber, Nils & Kähkönen, Seppo
Kognitiivinen psykoterapia. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al.
Helsinki: Duodecim. 53-55.

Hunsinger, Deborah von Deusen
1995 Theology and Pastoral Counseling. A New Interdisciplinary Approach.
Michican: Grand Rapids.

⁴⁸⁹ Lähdemateriaalista puuttuu varsinainen psyykkisten sairauksien käsittely, vaikka se opintosuunnitelmassa mainitaan.

- Hurme, Helena
2000 Perhe kehityksen kontekstina. – Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Toim. Lyytinen, Heikki. Porvoo: WSOY. 139-156.
- Huttunen, Matti O.
2012,. Muita psykoterapioita. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 245-246.
- Hyrck Matti,
1997 Jumalakuvat ja sielunhoito. – Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto et al. Helsinki: Kirjapaja Oy. 84-85.
- Janov, Arthur
1990 Huuto sisimmästä. Jyväskylä: Metsätähti.
- Kalska, Hely
2012, Kognitiivis-analyttinen psykoterapia. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 103- 115.
- Kettunen, Paavo
1990 Ihmisolemuksen ongelma ja olemassaolon vaikeus. Diss. Helsinki: Suomen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja. 171.
- Kettunen, Paavo
2012 Sielunhoito – eräs muoto psykoterapiaako? – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 274.
- Kettunen, Paavo
1997a Psykoterapia ja sielunhoito. – Psykoterapiat eilen ja tänään. Helsinki: Yliopistopaino. 66-102.
- Kettunen, Paavo
1997b Kehittyvä sielunhoito. – Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto et al. Helsinki: Kirjapaja. 44-69.
- Kettunen, Paavo
2011 Kätkeyty ja vaiettu. Suomalainen hengellinen häpeä. Helsinki: Kirjapaja.
- Kiiski, Jouko
2009 Sielunhoito. Helsinki: Edita.
- Kivivuori, Janne
1999 Psykokirkko. Helsinki: Gaudeamus.
- Kilpeläinen, Irja
1973 Osaammeko kuunnella ja auttaa. Lähimmäiskeskeisen sielunhoitomenetelmän opas. Helsinki: WSOY.

- Klemelä, Esko
2012 Ryhmäpsykoterapia – psykoanalyttinen näkökulma. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 184-185.
- Kontunen, Jarmo & Katila, Heikki
2012 Interpersoonallinen psykoterapia. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 117-118.
- Kyngäs, Helvi
1999 Sisällönanalyysi. Journal of Nursing Science. Hoitotiede Vol. 11, nro 1/-99.
- Lauerma, Hannu,
2012 Psykoterapioiden haitoista ja eettisistä ongelmista. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 348.
- Leikola, Anssi
2012 Traumapsykoterapia. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 133-142.
- Luther, Martti
1992 Vähä katekismus. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.
- Lyytinen, Heikki et al.
2000 Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. – Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Toim. Heikki Lyytinen. Helsinki: WSOY. 61-65.
- Lyytinen, Paula, Korkiakangas, Mikko, Lyytinen; Heikki (toim.)
2000 Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: Wsoy.
- McClure, Barbara J.
2010 Moving Beyond Individualism in pastoral Care and Counseling. Reflection on Theory, and Practice. Oregon: Cascade Books.
- McGrath, Alister E.
Kristillisen uskon perusteet. Johdatus teologiaan. Helsinki: Kirjapaja.
- Munter, Hilkka
2000 Minä muiden kanssa: minuuden sosiaalinen synty. – Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Toim. Heikki Lyytinen, Porvoo: WSOY. 66 –83.
- Ojanen, Markku
1996 Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Tampere: Kirjatoimi.
- Rekola, Juhani
1997 Psykoterapia ja sielunhoito. – Sielunhoidon käsikirja. Toim. Kirsti Aalto et al. Helsinki: Kirjapaja Oy.90.

- Pargament, Kenneth L.
1997 The Psychology of Religion and Coping. Theory, Research, Practice. New York: A Division of Guilford Publication.
- Peltonen, Aimo
1979 Koulunuudistuksen ihmiskäsitys ja eettiset periaatteet. Helsinki: Suomen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 113.
- Pihkala, Juha
1992 Johdatus dogmatiikkaan. Tampere: Weilin + Göös.
- Preifer, Samuel
1999 Kannettava väsy Kantaja ei. Psyykkinen sairaus sielunhoidon näkökulmasta. Kauniainen: Perussanoma Oy.
- Puonti, Ari
2005 Lepo sinussa. Sielunhoidon teologisia perusteita ja nykysuuntauksia. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Solantaus, Tytti & Punamäki, Raija-Leena
2008 Maailma, lapsi ja lapsen kehityksen tutkimus: globaalin talouden polku lapsen kehitykseen ja mielenterveyteen. – Kulttuuri lapsen kasvattajana. Toim. Lahikainen et. al. Helsinki: WSOY. 184-188.
- Sinkkonen, Jari
2012 Näkökohtia lasten yksilöpsykoterapiasta. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 208 -210
- Suokas-Cunliffe, Anne
2012, Traumapsykoterapian käytännöt ja erityispiirteet. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 140-150.
- Silvonen, Jussi
1997 Psyykkinen ”näyttämö” ja syvähermeneutiikka: teesejä psykoanalyysin kohteesta. – Psykoterapiat eilen ja tänään. Toim. Juhani Ihanus. Helsinki: Yliopistopaino. 116.
- Scharfenberg, Joachim
2000 Johdatus pastoraalipsykologiaan. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käytännöllisen teologian laitos.
- Tähkä, Veikko
1996 Mielen rakenne ja psykoanalyttinen hoitaminen. Porvoo- Helsinki- Juva:WSOY.
- Virta Maarit,
2012 Hypnoterapia. – Psykoterapiat. Toim. Matti O. Huttunen et al. Helsinki: Duodecim. 235-240.
- Wikström, Owe

2000 Salattu ihminen. Elämän syvät kysymykset ja parantava keskustelu.
Helsinki: Kirjapaja.

Young, Jeffrey E. & Klosko S. Janet & Weishaar Marjorie E.
2008 Skeematerapia. Helsinki: Edita.

Young E. Jeffrey & Klosko S. Janet
2009 Avaa tunnelukkos. Vapaudu elämään täydesti. Helsinki:
Kansanvalistusseura.

Vuorinen, Risto
1998 Persoonallisuus ja minuus. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Vuorinen, Risto
1998 Minän synty ja kehitys. Helsinki: WSOY.

Wise, Carroll A.
1969 Sielunhoidollinen keskustelu. Joensuu. Kirjapaja.

Ziljstra, Wybe
1995 Kohti kokonaista ihmistä. Pastoraalipsykologian käsikirja. Helsinki:
Kirjapaja.

Metodikirjallisuus:

Aaltola Juhani & Valli Raine
2007 Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle
tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.

Jolkkonen, Jari
2007 Systemaattinen analyysi tutkimusmetodina.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli
2013 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö
Tammi.

Internetlähteet:

Bretherton, Inge
1992 The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth.
Developmental Psychology 28, 759-775.
http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/online/inge_origins.pdf.

Jantunen, Eila
2012 Hengellisyys sisäisen turvallisuuden luojana. Turvallinen hengellisyys.
<http://www.eldemproject.eu/g22s38>. Viitattu 26.4.2013

Keinonen, Vesa
2012 Mistä löytää oikea apu sielunhoidon ja terapian tavaratalossa? –
Tampereen kirkkosanomat.
<http://www.tampereenkirkkosanomat.fi/uutiset.html?114>. Viitattu
28.9.2012.

Kristillinen terapia/sielunhoito

Suomi24. <http://keskustelu.suomi24.fi/node/834475>. Viitattu 12.9.2012.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

Terveyskirjasto.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk0094

1. Viitattu 20.5.2013.

Mitä terveys on?

Terveyskirjasto.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk0090

3. Viitattu 12.8.2013.

Mäkinen, Arja

Tyypillinen vanhapiika? – stereotypiat puolisoittoman ja lapsettoman naisen määrittäjinä. Tasa-arvotiedon keskus.

http://www.minna.fi/c/document_library/get_file?uuid=343e3f59-ad08-4d79-9517-8edf70f2a9e8&groupId=10136. Viitattu 19.6.2013.

Online Etymology Dictionary

Psychology. <http://www.etymonline.com/index.php?term=psychology>. Viitattu 1.8.2013.

Palvelut

Sielunhoitoterapia.info.

http://www.sielunhoitoterapia.info/index.php?p=1_8_Palvelut. Viitattu 2.8.2013.

Pihkala, Juha

Vanhurskauttaminen: Luther vai Rooma?

<http://www.pihkala.net/Saarnat/Vanhurskauttamisesta.pdf>. Viitattu 13.8.2013.

Puheviestinnän määrittelyä.

Jyväskylän yliopiston kielikeskus.

https://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_perusteita_maarittely.shtml. Viitattu 20.5.2013.

Ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa.

Ratkes ry. <http://www.ratkes.fi/tietoa->

[ratkaisukeskeisyydesta/artikkeleita/ratkaisukeskeisyys-paehkinankuoressa/](http://www.ratkes.fi/tietoa-ratkaisukeskeisyydesta/artikkeleita/ratkaisukeskeisyys-paehkinankuoressa/). Viitattu 21.5.2013.

Ruokanen, Miikka

De gratia-armosta. Sy101

luentosarja.apumatti.helsinki.fi/admin/.../file_popup.php?download... Viitattu 15.5.2013.

Ruokanen, Miikka

Opetuskalvot forenssisesta vanhurskauttamisopista. Apumatti101. Viitattu 12.8.2013.

Published by Caron Treatment Centers
2003 Relapse and Recovery: Behavioral Strategies for Change.
http://www.caron.org/media_center/files/RelapseAndRecovery.pdf. Katsottu 26.8.2013.

Saarniaho, Rami
2005 Mahlerin teoria minäkäsityksen kehityksestä. Internetix opinnot.
http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/1_kehityopsykologian_teoriat_mallit_ja_tutkimus/09_mahlerin_teorian_psykologisesta_synnysta?C:D=gjsX.eyaJ&m:selres=gjsX.eyaJ.

Suomen sielunhoitoterapeutit ry
<http://www.suomensielunhoitoterapeutit.fi/?sid=19>. Viitattu 2.8.2013.

Sielunhoitoterapeutti Jarmo
Sielunhoitoterapia.info.
http://www.sielunhoitoterapia.info/index.php?p=1_10_Sielunhoitoterapeutti-Jarmo. Viitattu 2.8.2013.

Terveyskirjasto.
Haava ry:n tiloissa työskenteleviä sielunhoitoterapeutteja.
2009-2013. Haava ry. <http://haavary.palvelee.fi/15>. Viitattu 2.8.2013.

Tunne lukkosi – vapaudu tunteiden vallasta.
Ote kirjasta Tunne lukkosi-vapaudu tunteiden vallasta.
<http://www.tunnelukkosi.fi/kuvaus.htm>. Viitattu 12.4.2013.

Tunnelukot johtavat vahingoittaviin tilanteisiin. Suomen Mielenterveysseura.
http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/tunteet/tunteiden_ongelmia/tunnelukot. Viitattu 12.4.2013.

Kasvatuksen haasteet moninaistuvassa maailmassa. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.
<http://www.edu.oulu.fi/tutkimus/systesse.htm>.

Vesterinen, Hannu
Oma mieli mielessä – having one's own mind in mind. Viitattu 17.6.2013.

Virasoja, Aira
Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44196/sielunhoitoterapian%20vaikutus%20mielenterveyskuntoutujan%20toimintakykyyn.pdf?sequence=1>. Katsottu 25.8.2013.

Wikipedia
Martin Buber. Sivua viimeksi muokattu 4.5.2013.
http://fi.wikipedia.org/wiki/Martin_Buber. Viitattu 14.5.2013.

Yhdistyksen toiminta-ajatus

Association of Christian Counsellors. Finland. :

http://www.accfinland.org/?page_id=14. Viitattu 7.8.2013.

Yksilö ja yhteiskunta

verkko-opinnot. Avoin yliopisto. ¹

<http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/kulttuuri.htm>

l. Viitattu 30.4.2013.

<http://www.internos.fi/html/skeematerapia.htm>. Katsottu 12.4.2013

<http://www.aslan.fi/archives/66>. Viitattu 24.4.2013.

<http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/lehtovuori110.htm>. Katsottu 20.5.2013. ja

<http://www.kognitiivinenpsykoterapia.fi/verkkolehti/2007/vearttommi0107.pdf>.

http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/1_kehityopsykologian_teoriat_mallit_ja_tutkimus/09_mahlerin_teoria_psykologisesta_synnysta?C:D=gjsX.eyaJ&m:selres=gjsX.eyaJ. Katsottu 24.5.2013.

. http://marttimuukkonen.pp.fi/oikeus_epaonnistua.htm. Katsottu 12.5.2013;

Vuorinen 1999, 52-53.